המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות

הוועידה ה־27

מוסקבה, 25 בפברואר – 6 במארס 1986

המפלגה הקומוניסטית
של ברית־המועצות

הוועידה ה־27

הוצאת הוועד המרכזי של מק"י • 1986

27th CONGRESS
COMMUNIST PARTY OF USSR
Moscow, 25.2–6.3.1986

עברית: משה בן־חורין

עטיפה: יושקה ולרשטיין
סידור: מפעלים אוניברסיטאיים בע״מ
לוחות והדפסה: דפוס מל״ן, ת״א
נדפס בישראל, 1986

אל הקורא

אחת התופעות בנוף הפוליטי של ישראל היא –
ההטעייה השיטתית המכוונת בכל הקשור
בברית־המועצות, במדיניותה ובמשטר החברתי שלה.
הספר המוצע לקורא מאפשר להכיר ממקור ראשון
את המציאות הסובייטית והתמורות החלות בה ואת
מדיניות השלום העקבית של ברית־המועצות.
בספר ימצא הקורא את החומר העיקרי של הוועידה
ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות:
הדין וחשבון של הוועד המרכזי שמסר המזכיר
הכללי, **מיכאיל גורבצ'וב**, ודברי הסיכום שלו,
והנוסח החדש של הפרוגרמה של הקומוניסטים
הסובייטיים.

התוכן

עמוד

הדין־וחשבון המדיני לוועידה ה־27
של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות – מיכאיל גורבצ'וב 9
I העולם בן־זמננו: המגמות והסתירות העיקריות 11
II הקו האסטרטגי – האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ ... 24
א. סיכומי הפיתוח הכלכלי־חברתי והכורח בהאצתו 25
ב. כיווני היסוד של המדיניות הכלכלית 27
ג. כיווני היסוד של המדיניות החברתית 42
III דמוקרטיזציה נוספת של החברה, העמקת
מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי 51
IV המטרות והכיוונים העיקריים של אסטרטגיית
המפלגה במדיניות החוץ 58
V המפלגה 69
VI על סיכומי הדיון בנוסח החדש של הפרוגרמה
ובשינוי תקנון המפלגה 81

נאום הסיכום – מיכאיל גורבצ'וב 87

הפרוגרמה של המפלגה הקומוניסטית
של ברית־המועצות – נוסח חדש 91
מבוא 91
חלק ראשון: המעבר מהקפיטליזם אל הסוציאליזם
ואל הקומוניזם – התוכן היסודי של העידן הנוכחי 92
א. מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה ובניית
הסוציאליזם בברית־המועצות 92
ב. המאבק בין כוחות הקידמה לבין כוחות
הריאקציה בעולם בן־זמננו 97
חלק שני: תפקיד מקב"מ בשכלול הסוציאליזם
ובמעבר ההדרגתי אל הקומוניזם 105
א. הפרספקטיבה הקומוניסטית בברית־המועצות
וההכרח לזרז את הפיתוח הכלכלי־חברתי 105
ב. האסטרטגיה הכלכלית של המפלגה 107
ג. המדיניות החברתית של המפלגה 115
ד. פיתוח המערכת המדינית של החברה הסובייטית 121
ה. העבודה החינוכית־רעיונית, ההשכלה,
המדע והתרבות 125

חלק שלישי: תפקידי מקב״מ בזירה הבינלאומית
במאבק לשלום ולקידמה חברתית 131
א. שיתוף הפעולה עם הארצות הסוציאליסטיות 132
ב. ביצור היחסים עם הארצות שהשתחררו 134
ג. היחסים עם ארצות ההון, המאבק
לשלום יציב ולפירוק נשק 136
ד. מקב״מ בתוך התנועה הפועלית והקומוניסטית העולמית 139
חלק רביעי: המפלגה – הכוח המדריך את החברה הסובייטית 141

ברכת הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית
לוועידה ה־27 של מקב״מ – מאיר וילנר 146

הדין־וחשבון המדיני לוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות

הרצאת המזכיר הכללי של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות החבר **מיכאיל גורבצ'וב**

חברים, צירים
אורחים נכבדים

הוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות (מקב"מ) התכנסה בעת תפנית חדה בחיי הארץ ובחיי העולם בן־זמננו. אנו מתחילים בעבודה מתוך הבנה עמוקה של אחריותנו בפני המפלגה והעם הסובייטי. מטלתנו היא לתפוש באופן נרחב, בדרכו של לנין, את הזמן בו אנו חיים, לעבד תוכנית עבודה מעשית, שקולה ומאוזנת, שתאחד בטבעיות את המטרות הנשגבות ואת האפשרויות המעשיות, את תוכניות המפלגה עם תקוותיו ועם מאווייו של כל אדם. ההחלטות של הוועידה ה־27 יקבעו לתקופה של שנים רבות את אופי תנועתנו ואת קצב התקדמותנו לקראת שלב איכותי חדש של החברה הסוציאליסטית הסובייטית.

על הוועידה מוטל לדון בנוסח החדש של הפרוגרמה של מקב"מ, בשינויים בתקנון המפלגה ובכיוונים העיקריים של פיתוח המשק הלאומי במשך החומש הבא ולטווח ארוך, ולאשרם. ספק אם צריך לדבר על המשמעות העצומה הנודעת לתעודות אלו לגבי מפלגתנו, מדינתנו ועמנו. הן כוללות לא רק את הערכת הדרך בה הלכנו ואת הצגת המשימות שהבשילו, אלא גם את ראיית הנולד. מדובר בדמות שתלבש ברית־המועצות כשתיכנס למאה ה־21, בדמות הסוציאליזם ועמדותיו בזירה הבינלאומית, במראה יום המחר של האנושות.

מאז אושרה (בשנת 1961) הפרוגרמה של המפלגה התקפה כיום, עברה החברה הסובייטית כיברת דרך ארוכה בהתפתחותה. בנינו בעצם מחדש את כל הארץ, השגנו תזוזות כבירות בכלכלה, בתרבות, בתחום החברתי וחינכנו דורות של יוצרי החברה החדשה. פתחנו בפני האנושות את הדרך אל החלל, הבטחנו שוויון אסטרטגי־צבאי, עובדה שמגבילה באופן מהותי את התוכניות התוקפניות של האימפריאליזם ואת האפשרויות העומדות לרשותו לפתוח במלחמה גרעינית. העמדות בזירה הבינלאומית של ברית־המועצות ושל הסוציאליזם התחזקו באופן משמעותי.

הדרך שעברה ברית־המועצות והישגיה הכלכליים, החברתיים והתרבותיים הם אישור משכנע לחיוניותה של תורת מארקס־לנין ולפוטנציאל העצום, הטמון בסוציאליזם והמגולם בהתקדמות החברה הסובייטית. רשאים אנו להתגאות בכל מה שעשינו בשנים אלו, שנות העבודה והמאבק המאומצים.

הנהגת מקב"מ, המעריכה כראוי את ההישגים, רואה חובה לעצמה לספר למפלגה ולעם ביושר ובגילוי־לב על מחדלינו בפעילות המדינית והמעשית,

על המגמות השליליות בכלכלה ובתחום הרוחני־חברתי ועל הסיבות שגרמו תופעות אלו. הפעילות המעשית של מוסדות המפלגה והמדינה פיגרה במשך שנים מספר אחרי תביעות התקופה והחיים, וזאת לא רק בגלל גורמים אובייקטיביים, אלא קודם־כל עקב סיבות בעלות אופי סובייקטיבי. בעיות הפיתוח החריפו, בעוד שפתרונן השתהה. השיגרה המאובנות של צורות המינהל ושיטותיו, ירידת הדינמיות בעבודה, התרחבות הביורוקרטיות – כל אלה הסֵבו נזק לא מועט לעניין. בחיי החברה החלו להתגלות תופעות של היעדר התקדמות.

המצב היה בשֵל לשינויים, אך במוסדות המרכזיים וגם במקומיים התפשטה פסיכולוגיה מיוחדת במינה: עסקו בשאלה כיצד לשפר את המצב מבלי לשנות שום דבר. אך אין דבר כזה, חברים. כאשר נעצרים לרגע קט – מפגרים בקילומטר. אסור להתחמק מפתרון בעיות שהבשילו. עמדה כזאת עולה ביוקר רב מדי לארץ, למדינה, למפלגה. הבה נאמר זאת בקול רם!

כך ניצבת המשימה במלוא חשיבותה: לגבור במלוא המהירות על התופעות השליליות שבהתפתחות הכלכלית־חברתית, להקנות לה את הדינמיות ואת התאוצה ההכרחיות וללמוד את לקחי העבר במידה מירבית, כדי שההחלטות לגבי העתיד יהיו מדוייקות ואחראיות ככל האפשר והפעולות המוחשיות – תכליתיות ויעילות.

תפנית נוצרה לא רק בעניינים הפנימיים, אלא גם בענייני **החוץ**. התמורות שחלו בהתפתחות העולמית בת־זמננו הן כה עמוקות וחשובות, שהן תובעות לבחון מחדש את משמעות כל גורמיה ולנתחם במשולב. מצב העימות הגרעיני מחייב גישות, דרכים וצורות חדשות ביחסי־הגומלין שבין המערכות החברתיות, המדיניות והאזורים השונים.

מירוץ החימוש שפתח בו האימפריאליזם גרם לכך שהמאה העשרים מסתיימת בשאלה: האם תוכל האנושות להתחמק מהסכנה הגרעינית, או שמא תגבר מדיניות העימות, המגדילה את סבירות הסיכסוך הגרעיני. עולם ההון לא ויתר על האידיאולוגיה ועל המדיניות של ההגמוניות ושליטיו טרם איבדו את תקוותם לשקם את המבנה החברתי הקודם וממשיכים להשתעשע באשליות של עליונות המבוססת על כוח. הערכות מפוכחות של התמורות המתהוות חודרות בקושי רב אל עולם מושגיו של המעמד השליט הרווי דעות ומשפטים קדומים. אולם מורכבות המצב ההיסטורי הנתון וחומרתו מקנות דחיפות מיוחדת למשימה של העמדת הנשק הגרעיני מחוץ לחוק, של חיסולם המוחלט של נשק זה ושל שאר האמצעים להשמדה המונית ושל הבראת היחסים הבינלאומיים.

ההנחיה בדבר האצת הפיתוח הכלכלי־חברתי של חברתנו, שהציעה מליאת הוועד המרכזי בחודש אפריל 1985, ביטאה את המודעות העמוקה של המפלגה למצב החדש, באופן עקרוני, שנוצר בפנים הארץ ובזירה העולמית, לאחריותה לגורל הארץ ואת רצונה והחלטיותה להגשים את התמורות הנחוצות.

הוועד המרכזי מנסח את המשימות לטווח ארוך, בעלות האופי העקרוני, בהיותו מודרך על־ידי המארקסיזם־לניניזם, שהוא תורת ההתפתחות החברתית שעמדה במבחן. היא מבטאת את האינטרסים השורשיים של העובדים ואת האידיאלים של הצדק החברתי. חיוניותה של תורה זו טמונה בנעוריה הנצחיים, בכושרה המתמיד להתפתח, להכליל באופן יוצר את העובדות והתופעות החדשות ואת נסיון המאבק המהפכני והתמורות החברתיות.

כל נסיון להפוך תורה זו המדריכה אותנו לקובץ סכימות ומתכונים מאובנים־שהם נכונים בכל מקום ולגבי כל מקרי החיים, כל נסיון כזה סותר בתכלית את מהותו ואת רוחו של המארקסיזם־לניניזם. מארקס ואנגלס – כתב לנין ב־1917 – לעגו ובצדק ל"שינון ולחזרה סתמית על 'נוסחאות' העשויות במקרה הטוב רק להתוות את המשימות **הכלליות**, אשר אין מנוס משינוי צורתן עקב המצב הכלכלי והמדיני **המוחשי** הקיים בכל **תקופה** ותקופה של התהליך ההיסטורי"*. אלו הן מלים, חברים, אשר כל אחד מאתנו חייב להרהר בהן ולאמצן.

דווקא המצב הכלכלי והמדיני **המוחשי** הקיים, דווקא אותה **תקופה** מיוחדת של התהליך ההיסטורי בה מצויים כעת החברה הסובייטית והעולם כולו, דורשים מהמפלגה ומכל קומוניסט יצירתיות, חדשנות ואת הכושר לחרוג ממסגרת המושגים הרגילים, עליהם אבד כבר הכלח.

שיחה חשובה, גלויית־לב ובונה על כל בעיות המפתח של חיינו ושל המדיניות המפלגתית נערכה במהלך הדיון בתעודות שהוצגו ערב הוועידה. באנו אל הוועידה, כשאנו מועשרים על־ידי התבונה והנסיון של המפלגה כולה, של העם כולו. כעת אנו מיטיבים לראות, מה צריך לעשות ובאיזה סדר ואילו מנופים צריך להפעיל, כדי שהתקדמותנו תזכה לתאוצה הדרושה.

דברים רבים, ובעצם הכל, תלויים כעת במידת היעילות שבה נדע לנצל את יתרונותיו ואת אפשרויותיו של המשטר הסוציאליסטי, את עוצמתו הכלכלית, ואת הפוטנציאל החברתי שלו, לרענן את הצורות החברתיות המיושנות ואת סגנון העבודה ושיטותיה ולהתאימם למצב שהשתנה. רק כך נוכל להכפיל את עוצמת ארצנו, להעלות את רמת חייו החומריים והרוחניים של העם הסובייטי למדרגה איכותית חדשה ולהגביר את השפעתו היוצרת של מופת הסוציאליזם כמשטר חברתי על ההתפתחות העולמית.

אנו צופים בבטחה לקראת העתיד, כיוון שרואים אנו היטב את המשימות שלפנינו ואת דרכי ביצוען. אנו צופים בבטחה לקראת העתיד, כיוון שאנו נשענים על תמיכתו האדירה של העם. אנו צופים בבטחה לקראת העתיד, כיוון שאנו פועלים לטובת המולדת הסוציאליסטית, בשם האידיאלים הנעלים, אשר לשירותם המסור מקדישה המפלגה הקומוניסטית את עצמה.

I
העולם בן־זמננו: המגמות והסתירות העיקריות

חברים, בהצעת הניסוח החדש של פרוגרמת המפלגה כלול ניתוח כל־צדדי של הכיוונים והדברים המיוחדים העיקריים של ההתפתחות העולמית בת־זמננו. אין הפרוגרמה מתיימרת לחזות מראש את העתיד על כל רבגוניות גילוייו המוחשיים. זוהי ברכה לבטלה. אך באותה מידה נכון גם דבר אחר. אפשר לנהל מדיניות נכונה, המושתתת על ראייה מדעית, רק אם מבינים בבירור את המגמות העיקריות של המציאות כמות שהיא. אין זה פשוט, אך בהחלט הכרחי להבין באופן מעמיק את הדיאליקטיקה של

* **כל הכתבים** [רוסית], כ' 31, עמ' 132.

ההתרחשות ואת הגיונה האובייקטיבי. צריך לדעת להסיק מסקנות נכונות, המשקפות את רוח התקופה.

לנין ציין עוד לפני מהפכת אוקטובר, כי "אפילו 70 מארקסים לא היו מסוגלים להקיף את כל השינויים על כל הסתעפויותיהם"; והוא אמר זאת, כשכוונתו היתה רק למשק הקפיטליסטי. אולם – כך המשיך – המארקסיזם "גילה את **חוקי** השינויים האלה, הראה את המקרי והמהותי שבהגיון **האובייקטיבי** של שינויים אלה בהתפתחותם ההיסטורית..."*

העולם בן־זמננו מורכב, דינמי, חדור מגמות מנוגדות ומלא סתירות. זהו עולמן של חלופות מורכבות מאוד, של דאגות ושל תקוות. מעולם לא הכבידו קודם לכן על ביתנו הארצי מעמסות־יתר מדיניות ופיסיות כאלו. מעולם לא גבה האדם מס כזה מהטבע ומעולם לא היה כה פגיע נוכח העוצמה שיצר במו־ידיו.

ההתפתחות העולמית מאשרת את מסקנת־היסוד של המארקסיזם־לניניזם האומרת, כי תולדות החברה אינן סכום של מרכיבים מקריים, של "תנועת בראון"** בלתי־מסודרת, אלא תהליך של התקדמות טבעית. סתירותיה של החברה, לא זו בלבד שהן חורצות את דינו של העולם הישן ושל כל מה שמפריע להתקדם, אלא מהוות גם המקור והכוח המניע של הקידמה החברתית. קידמה זו מתממשת בתנאי מאבק, שאין מנוס ממנו, כל עוד קיימים הניצול והמעמדות המנצלים.

מהפכות השחרור, אשר ראשיתן באוקטובר הגדול, קובעות את דמות המאה ה־20. יהיו אשר יהיו הישגי המדע והטכניקה הגדולים והשפעת הקידמה הטכנית־מדעית הסוערת של חיי החברה, רק שיחרורו החברתי והרוחני של האדם הופך אותו לבן־חורין באמת. ויהיו כאשר יהיו הקשיים האובייקטיביים והמלאכותיים, שעורם בדרך זו העולם הישן – אין למנוע את מהלך ההיסטוריה.

התזוזות החברתיות של המאה משנות את הצורות והתנאים של המשך התפתחות החברה. גורמים כלכליים, מדיניים וטכניים־מדעיים פנימיים ובינלאומיים חדשים מפעילים את השפעתם. הולכים וגדלים קשרי־הגומלין שבין מדינות ועמים. כל אלה מציגים בפני כל מדינה תביעות נוקשות במיוחד בכל הנוגע במדיניות־החוץ, בכושר הפעולה הכלכלית והחברתית ובדמות הרוחנית של החברה.

את הקידמה בתקופתנו מזהים בצדק עם הסוציאליזם. **הסוציאליזם העולמי** – זוהי תופעה בינלאומית אדירה, הנשענת על כלכלה מפותחת היטב, על תשתית מדעית איתנה ועל פוטנציאל מדיני־צבאי איתן. זהו שליש האנושות ומעלה, עשרות ארצות ועמים ההולכים בדרך פיתוחם הכל־צדדי של הנכסים האינטלקטואליים והמוסריים של האדם והחברה. נתהווה אורח־חיים חדש, המושתת על עקרונות הצדק הסוציאליסטי, ובו אין מדכאים ואין מדוכאים, אין מנצלים ואין מנוצלים, והשלטון נתון בידי העם. סימני ההכר שלו: הקולקטיביות והעזרה ההדדית החברתית, נצחון רעיונות

---

* **כתבים**, כ׳ 18, עמ׳ 345.

** על שם המדען הבריטי רוברט בראון, שגילה ב־1827 את התנהגותם של חלקיקים זעירים, המצויים, אם בתוך נוזל אם בתוך גז, כשהם נתונים להשפעת דחיפות של מוליקולות הסובבות אותם – המתרגם.

החופש, האחדות שאין לערערה של הזכויות והחובות של כל בני החברה, כבוד האדם וההומניות האמיתית. הסוציאליזם הוא האפשרות המעשית הפתוחה בפני האנושות כולה, דוגמא שפניה אל העתיד.

הסוציאליזם נולד ונבנה בארצות שכלל לא נמנו בימים ההם על המתקדמות לפי רמתן הכלכלית והחברתית, שהיו שונות מאוד זו מזו לפי תצורותיהן ומסורותיהן ההיסטוריות והלאומיות. כל אחת מהן הלכה אל התצורה החדשה לפי דרכה־היא. וכך אושרה תחזיתו של מארקס בדבר "הווריאציות והדרגות הרבות מספור" של אותה תשתית בגילוייה המוחשיים.*

דרכים אלו לא היו סלולות ולא פשוטות. להעלות משק נחשל או הרוס, להקנות למיליוני בני־אדם ידיעת קרוא־וכתוב יסודית, להעניק להם קורת־גג, מזון, עזרה רפואית ללא תשלום, היה קשה מאוד. עצם החידוש של המשימות החברתיות, הלחץ הצבאי, הכלכלי, המדיני והפסיכולוגי הבלתי־פוסק של האימפריאליזם, ההכרח להקדיש מאמצים כבירים להגנה – כל אלה היו מוכרחים להשפיע על מהלך המאורעות ועל אופיים, על קצבי ההגשמה של התוכניות והתמורות הכלכליות־חברתיות. לא נמנעו גם שגיאות מדיניות וסטיות סובייקטיביות למיניהן.

אבל כאלה הם החיים, המתגלים תמיד על רבגוניות סתירותיהם, מהן לעתים סתירות בלתי־צפויות למדי. חשוב יותר לאין ערוך דבר אחר. הסוציאליזם הפגין את האפשרות לפתור בעיות חברתיות על יסוד שונה באופן עקרוני מכל שקדם לו, על יסוד של קולקטיביות. הוא העלה את הארצות על רמות התפתחות גבוהות יותר, והעניק לעם העובד חיים ראויים ובטוחים.

הסוציאליזם משכלל בהתמדה את היחסים החברתיים, מוסיף הישגים, מגדיל את עוצמת המופת שלו ואת כוח השכנוע הגלום בו, מפגין את ההומניות האמיתית הכלולה בכל אורח־חייו. בדרך זו הוא מקים מחסום איתן יותר ויותר בפני האידיאולוגיה והמדיניות של המלחמה והמיליטריזם, של הריאקציה והאלימות, בפני שנאת־האדם על כל צורותיה ומסייע היטב לקידמה החברתית. הסוציאליזם הפך לכוח מוסרי וחומרי אדיר והראה את האפשרויות הנפתחות בפני הציוויליזציה בת־זמננו.

מהלך הקידמה החברתית קשור הדוקות במהפכות **האנטי־קולוניאליות**, בתנועת השיחרור הלאומי, בתחיית מדינות רבות ובהתהוות עשרות מדינות חדשות. מדינות אלו מנהלות, לאחר שהשיגו את העצמאות המדינית, מאבק קשה להתגברות על העוני, לפעמים על מצוקה מייאשת, על כל הירושה הכבדה של עבר העבדות. הן היו קודם־לכן מושא נטול זכויות של המדיניות האימפריאליסטית, ואילו כעת עלו על דרך היצירה ההיסטורית העצמאית.

הקידמה החברתית באה על ביטויה בהתפתחות **התנועה הקומוניסטית והפועלית הבינלאומית**, בהתרחבות התנועה הדמוקרטית ההמונית החדשה בת־זמננו, לרבות זו האנטי־מלחמתית והאנטי־גרעינית. קידמה חברתית זו בולטת גם על רקע פיצול הכוחות המדיניים בעולם הקפיטליסטי, כולל מטרופולין האימפריאליזם – ארצות־הברית. כאן נאלצות המגמות המתקדמות להבקיע להן נתיב דרך מערכת הטוטליטריות המונופוליסטית,

---

* מארקס, אנגלס, **כתבים** [גרמנית], כ׳ 25, עמ׳ 800.

כשהן מתנסות בלחץ המתמיד של הריאקציה המאורגנת, לרבות מכונת תעמולתה העצומה, הממיטה על האדם את מבול ההטעיה המטמטמת.

מארקס השווה את הקידמה בחברה המבוססת על ניצול לאותו "אליל מתועב, שלא אבה לשתות את יין־האֵלים, אלא מתוך גולגולות ההרוגים"*. בזמננו – כך כתב – כל דבר כאילו מכיל בתוכו את היפוכו. אנו רואים, כיצד מכונות בעלות היכולת הנפלאה לצמצם את עבודת־האדם ולעשותה פורייה יותר, מביאות לבני־אדם רעב ואפיסת־כוחות. מקורות עושר חדשים, שלא היו ידועים קודם לכן, הופכים – מעשה־כשפים מוזר, בלתי־מובן – למקורות של מצוקה. נצחונות המדע באים כאילו במחיר ניוון מוסרי. נדמה, כי ככל שהאנושות משתלטת על הטבע, האדם הופך לעבד הזולת או לעבד נבזותו־הוא. אפילו אורו הצח של המדע אינו יכול – כנראה – לזהור, אלא רק על הרקע הקודר של הבורות. כל תגליותינו וכל קידמתנו גורמות כאילו לכך, "שחיים אינטלקטואליים מוקנים לכוחות החומריים, ואילו חיי האדם מורדים לדרגתו של כוח חומרי מנוון".**

הניתוח של מארקס מפליא בקנה־המידה ההיסטורי שבו, בדיוקו ובעומקו. אם ניישמו אל המציאות הבורגנית של המאה ה־20, ייתכן שיהיה אפילו אקטואלי יותר מאשר במאה ה־19. ואכן, מחד גיסא, התפתחותם הסוערת של המדע והטכניקה פותחת אפשרויות ללא־תקדים של השתלטות על איתני־הטבע, של שיפור תנאי החיים של האנושות. ומאידך גיסא, המאה ה־20 ה"נאורה" נכנסת להיסטוריה עם תוצאות כאלו של האימפריאליזם, כמו המלחמות העקובות ביותר מדם, השתוללות המיליטריזם והפאשיזם, השמדת־עם, מצוקת מיליונים. הבורות ושנאת ההשכלה חיים בעולם ההון בצוותא עם הישגים מעולים של המדע והתרבות. זוהי אותה חברה שאיתה אנו מצווים לחיות בשכנות ולמצוא דרכים לשיתוף־פעולה ולהבנה הדדית. כך פסק שר ההיסטוריה.

הקידמה האנושית קשורה במישרין **במהפכה הטכנית־מדעית**. מהפכה זו הבשילה צעד אחר צעד בהדרגה, אך ברבע האחרון של המאה הניחה את היסוד לגידול עצום של האפשרויות החומריות והרוחניות העומדות לרשות האדם. אפשרויות אלו הן משני סוגים: אנו עדים לקפיצה איכותית בכוחות־הייצור שברשות האנושות, אבל גם לקפיצה איכותית באמצעי ההרס, בתחום הצבאי, שהנחילה לאדם, בפעם הראשונה בתולדותיו את הכושר הפיסי להשמיד את כל החי עלי אדמות.

המהפכה הטכנית־מדעית מולידה במערכות המדיניות־חברתיות השונות היבטים והשלכות שונים. הקפיטליזם של שנות השמונים, הקפיטליזם במאה של האלקטרוניקה ואמצעי־המידע, של המחשבים והרובוטים – משליך אל הרחוב מיליונים נוספים של בני־אדם, לרבות צעירים ומשכילים. העושר והשלטון מתרכזים במידה רבה עוד יותר בידי מעטים. המיליטריזם תופח באופן שלא־יאמן בגלל מירוץ החימוש, והוא מנסה להשתלט צעד אחרי צעד גם על המוסדות המדיניים של השלטון. המיליטריזם הופך למפלצת המכוערת והמסוכנת בהא הידיעה של המאה העשרים, כיוון שמאמציו הופכים את הקידמה המחשבתית הטכנית־מדעית לנשק של השמדת המונים.

---

* מארקס, אנגלס, **כתבים**, כ' 9, עמ' 226.

** **שם**, כ' 12, עמ' 3–4.

המהפכה הטכנית־מדעית מציבה בחריפות מיוחדת בפני הארצות המתפתחות את השאלה: האם נועדו הן לנצל במלוא המידה את הישגי המדע והטכניקה ולרכוש בדרך זו כוח למאבק בניאוקולוניאליזם ובניצול האימפריאליסטי, או שמא יישארו בשולי ההתפתחות העולמית? המהפכה הטכנית־מדעית נוסכת אור מלא על העובדה, שבעיות כלכליות־חברתיות רבות, המפריעות לקידמה בחלק זה של העולם טרם באו על פתרונן.

לרשות הסוציאליזם עומד כל מה שנחוץ כדי להעמיד את המדע והטכניקה בני־זמננו לשירות האדם. אך תהא זו טעות לחשוב, כי המהפכה הטכנית־מדעית אינה מעוררת בעיות גם בחברה הסוציאליסטית. הנסיון מלמד, כי התפתחותה של מהפכה זו כרוכה בשיכלול היחסים החברתיים, בשינוי דרכי החשיבה, בטיפוח פסיכולוגיה חדשה, בקביעת הדינמיות כאורח־חיים וכדפוס מדפוסי ההוויה. היא דורשת במפגיע לבדוק מחדש ולרענן באופן מתמיד את סכימות המינהל שעוצבו. לשון אחר, המהפכה הטכנית־מדעית לא זו בלבד שהיא פותחת פרספקטיבות, אלא גם מעלה את רמת התביעות כלפי האירגון של החיים הפנימיים והבינלאומיים. מובן מאליו, שאין בכוחה של הקידמה הטכנית־מדעית לבטל את חוקי ההתפתחות החברתית, אך היא משפיעה, כמסתבר, בעוצמה רבה על כל התהליכים המתרחשים בעולם ועל סתירותיו.

אי־אפשר שלא לראות, כי שתי המערכות הכלכליות־חברתיות נבדלות באופן מהותי מבחינת נכונותן וכושרן לעמוד על משמעות הבעיות המתעוררות ולפותרן.

כזהו העולם שבו אנו חיים ערב האלף השלישי. זהו עולם מלא תקוות, כיוון שמעולם קודם לכן האנשים לא היו מצויידים באופן כה כל־צדדי, כדי להמשיך בפיתוח הציוויליזציה. אולם זהו גם עולם גדוש סכנות וסתירות, המחייבות לדבר על עידן היסטורי מעורר דאגה, כנראה יותר מכל עידן אחר.

קבוצת הסתירות הראשונה, החשובה ביותר מנקודת־הראות של גורל האנושות, קשורה **ביחסים שבין המדינות של שתי המערכות, של שתי התצורות**. לסתירות אלו עבר של שנים רבות. מאז מהפכת אוקטובר הגדולה ברוסיה, מאז פילוג העולם לפי השתייכות מעמדית־חברתית, התגלו ההבדלים העקרוניים בהערכת המתרחש וכן בדעות לגבי הפרספקטיבה החברתית העולמית.

הקפיטליזם קיבל את לידת הסוציאליזם כאילו היתה זו "שגיאה" של ההיסטוריה, הטעונה "תיקון". לפי תפיסה זו יש לתקנה ויהי מה, בדרך כלשהי, בלי שים לב לזכויות ולמוסר: על־ידי התערבות מזויינת, הסגר כלכלי, פעילות חתרנית, סנקציות, ו"עונשים"; על־ידי סירוב לשתף־פעולה בתחום כלשהו. אך שום דבר לא הצליח למנוע את קיום המשטר החדש ולערער את זכותו ההיסטורית לחיים.

מובן, שאין מקריות בקושי שבו מגיעים המעמדות השליטים בעולם הקפיטליסטי לכלל הבנת המציאות הקיימת, והוא הדין בנסיונות החוזרים־ונשנים מדי פעם לפתור בכוח את כל קבוצת הסתירות המפלגות את העולם. גם מניעיו הפנימיים של האימפריאליזם ועצם מהותו הכלכלית־חברתית, דוחפים אותו לכך, שיתרגם את התחרות בין שתי המערכות לשפת העימות הצבאי. מהאימפריאליזם נובעת באופן מתמיד מדיניות תוקפנית, הרפתקנית, וזאת עקב טבעו החברתי.

אפשר לספר בהקשר זה על מכלול שלם של מניעים: התיאבון החמסני של יצרני הנשק ושל הקבוצות הביורוקרטיות־צבאיות רבות־ההשפעה; העניין החומרי שיש למונופולים במשאבים של חומרי־הגלם ובשווקים לתוצרתו; פחדה של הבורגנות מפני השינויים המתחוללים; ולבסוף, הנסיון לפתור על חשבון הסוציאליזם את בעיותיו הפנימיות ההולכות ומחריפות.

המניע האחרון מאפיין במיוחד את האימפריאליזם האמריקאי. רק אידיאולוגיה ומדיניות של אימפריה והרצון להציב את הסוציאליזם, את ברית־המועצות, בתנאים לא נוחים בהחלט, עמדו מאחורי הפתיחה במירוץ החימוש הגרעיני והרגיל אחרי 1945, דווקא כאשר מפלתם של הפאשיזם והמיליטריזם פתחה – כך נראה – את האפשרות הממשית לבניית עולם ללא מלחמות; דווקא כשהוקם לשם זה אירגון האומות המאוחדות כמנגנון של שיתוף פעולה בינלאומי. גם במקרה זה היתה ידו של הטבע האימפריאליסטי על העליונה.

האגף הימני של הבורגנות המונופוליסטית של ארה"ב רואה גם היום בהחרפת המתיחות הבינלאומית הצדקה להקצבות צבאיות, ליומרות גלובליות, להתערבות בארצות הזולת, להתקפות על האינטרסים של העובדים האמריקאיים וזכויותיהם. תפקיד לא מבוטל נועד, קרוב לוודאי, להערכה שניתן לנצל את המתיחות כדי להפעיל לחץ על בעלי־הברית ובדרך זו לעשותם צייתנים בתכלית וכפופים לתכתיב של ואשינגטון.

אין עתיד למדיניות העויינות הטוטלית והעימות הצבאי. בריחה אל העבר אמנם אינה תשובה לאתגרי העתיד, אלא פעולה של ייאוש, אך בשל כך אין עמדה כזאת מסוכנת פחות. המעשים יַראו מתי ובאיזו מידה יהיו מודעים לכך בוואשינגטון. מצדנו, מוכנים אנו לעשות כל מה שתלוי בנו כדי לשנות את המצב הבינלאומי מהיסוד ולשפרו. לשם כך אין על הסוציאליזם לוותר על עקרונותיו ועל האידיאלים שלו. הוא צידד ומצדד תמיד בדו־קיום בשלום בין המדינות הנימנות על מערכות חברתיות שונות.

בהבדל מהאימפריאליזם המנסה לעצור בכוח את מהלך ההיסטוריה ולהחזיר את עטרת העבר ליושנה, הסוציאליזם לא קשר מעולם מרצונו את עתידו בפתרון צבאי של הבעיות הבינלאומיות. הדבר הוכח כבר בוויכוח הגדול הראשון שהתעורר במפלגתנו אחרי נצחון אוקטובר הגדול. במהלכו של ויכוח זה נדחו, כידוע, באופן החלטי הדעות של "הקומוניסטים השמאליים" והטרוצקיסטים שצידדו בתורת "המלחמה המהפכנית" העשויה, כביכול, להביא את הסוציאליזם לארצות אחרות. "עמדה כזו – הדגיש לנין כבר ב־1918 – כמוה כהינתקות גמורה מהמארקסיזם ששלל תמיד את 'זירוז' המהפכות. המהפכות מתפתחות ככל שמבשילה חריפות הסתירות המעמדיות, שהן־הן מולידות את המהפכות"*. אנו משוכנעים גם היום בעומק לבנו: לזרז את המהפכה מבחוץ זהו דבר חסר־טעם שאין הדעת סובלתו.

הבעיות והמשברים הפוקדים את העולם הקפיטליסטי נוצרים בתוכו ומהווים תוצאה טבעית של הסתירות האנטגוניסטיות הפנימיות של החברה הישנה. במובן זה שולל הקפיטליזם את עצמו על־ידי כך שהוא מתפתח. אין לאֵל־ידו להתגבר על החמרת הבעיות של הקפיטליזם, המצוי בתקופת נסיגתו. החוגים השליטים בארצות האימפריאליסטיות נוקטים אמצעים

---

* **כל הכתבים**, כ' 35, עמ' 403.

ושיטות, שברור מראש, שאין הם מסוגלים להציל חברה אשר ההיסטוריה כבר חרצה את דינה.

עדיין יש מַהלכים לאגדה בדבר "הסכנה" הסובייטית או הקומוניסטית, אגדה שנועדה להצדיק את מירוץ החימוש ואת התוקפנות. אך הולך ומתברר, שלא בנתיב המלחמה ניתן למצוא פתרונות נבונים לבעיות בינלאומיות או פנימיות. אופי מורכב במיוחד היה מנת חלקם של ההתנגשויות והמאבקים שבין הגישות המנוגדות אל סיכויי ההתפתחות העולמית. כשנצבר בעולם מלאי עצום של תחמושת גרעינית והמומחים מתווכחים רק על כך, כמה פעמים או עשרות פעמים אפשר להשמיד את האנושות, אזי מגיע הזמן לפתוח במהלך מעשי של התרחקות מסף המלחמה וממאזן האימה אל צורות תרבותיות תקינות של יחסי־גומלין בין המדינות הנימנות על שתי המערכות.

כל הסימנים אומרים, כי המאבק העיקרי בשנים הבאות ייסוב סביב שאלות התוכן המעשי של המדיניות המסוגלת לשָמר את השלום. זהו מאבק מורכב ורב־מישורים, כיוון שעניין לנו עם חברה, אשר חוגיה המנהיגים ממאנים להעריך במפוכח את המציאות הקיימת בעולם ואת סיכוייהם, ולהסיק מסקנות רציניות מנסיונם ומנסיון זולתם. סירוב זה מעיד על כך ש"מערכות החיסון" הפנימיות שלהם התבלו, שהתרופף המבנה הסוציאלי, דבר המקטין את הסבירות של תמורות גדולות במדיניות הכוחות השליטים ומגדיל את נמהרותם.

על כן אין זה פשוט כלל וכלל לערוך בתנאים הקיימים תחזית של עתיד היחסים בין הארצות הסוציאליסטיות והקפיטליסטיות, בין ברה"מ וארה"ב. יחסי־הכוחות בזירה העולמית, גידול פוטנציאל השלום ופעילותו, כושרו להתנגד ביעילות לסכנת המלחמה הגרעינית – הם־הם שיהיו כאן הגורמים המכריעים. דברים לא־מעטים יהיו תלויים גם במידת המציאותיות בהערכת המצב שיגלו החוגים השליטים במערב. רע מיוחד המצב, כאשר המדינאים עוורים לא רק בעיניהם, אלא גם ברוחם. כיוון שמלחמה גרעינית אינה קבילה בשום פנים ואופן, לא העימות, אלא דו־הקיום בשלום בין שתי המערכות חייב להפוך לחוק היחסים בין המדינות.

קבוצת סתירות שנייה – אלו הן **הסתירות הפנימיות בעולם הקפיטליסטי עצמו**. התקופה שחלפה אימתה את התחזית בִדבר העמקת **המשבר הכללי של הקפיטליזם**. הקפיטליזם בן־זמננו שלא שינה את טיבו הנצלני, נבדל מבחינות רבות מהקפיטליזם של תחילת המאה ה־20 ואפילו של אמצע המאה. הסתירה בין כוחות־הייצור שגדלו באופן עצום לבין היחסים החברתיים המבוססים על הקניין הפרטי החריפה עוד יותר על רקע המהפכה הטכנית־מדעית ובהשפעתה. הולכת־וגדלה האבטלה ומחריף מכלול הבעיות החברתיות. המיליטריזם, שידו בכל, רואה בזה אמצעי שימושי ביותר להכוונת הכלכלה לתועלתו. הולך־ומחמיר המשבר של המוסדות המדיניים וְבתחום הרוחני. הריאקציה מפעילה לחץ מדכא בכל המישורים: במדיניות הפנים והחוץ, בכלכלה ובתרבות ובניצול הישגיה של המחשבה המדעית. מגמות ההשתלטות דוחקות את רגלי הצורות המסורתיות של השמרנות.

צריך לציין במיוחד אותו גילוי מסוכן של משבר הקפיטליזם שכינויו – אנטיקומוניזם ואנטיסובייטיזם. אין זה עניין למדיניות־חוץ בלבד. במערכת

האימפריאליזם בת־זמננו זהו החשוב שבכיווני מדיניות־הפנים ואמצעי־לחץ כלפי כל המתקדם, כלפי כל הנאבק למען הקידמה בארצות־ההון, כלומר, בחלק הלא־סוציאליסטי של העולם.

נכון, גם בשלב הנוכחי במשבר הכללי הקפיטליזם אינו מצוי בקפאון מוחלט וקיימות בו אפשרויות לצמיחת כלכלתו, וליישום כיווני מדע וטכניקה חדשים. הוא מסוגל להחזיק בעמדות כלכליות, צבאיות, מדיניות ומוחשיות אחרות, ובאי־אלה קטעים קיימת אפילו סבירות שיחזיר לעצמו עמדות שאבדו לו בתחום החברתי. אולם אבדו לקפיטליזם מטרות חיוביות ותמרורים המביעים את האינטרסים של העם העובד, והוא נתקל בהשתרגות נטולת־תקדים של כל קבוצות סתירותיו המגבירות זו את זו. הוא נתקל בכמות כזאת של בעיות חברתיות ואחרות חסרות פתרון, כפי שלא ידע בכל מאות שנות התפתחותו.

מחריפות בראש־ובראשונה כל הסתירות בין **העבודה וההון**. בשנות השישים והשבעים הצליח מעמד הפועלים, העובדים, בתנאים של קוניונקטורה כלכלית נוחה, להשיג שיפור מסויים במצבו. אך המשברים הכלכליים שתכפו, החל מאמצע שנות השבעים והחידוש הטכנולוגי של הייצור שעמד על הפרק, שינו את המצב ואיפשרו להון לעבור למיתקפה נגדית וליטול מהעובדים חלק ניכר מהישגיהם החברתיים. מבחינת שורת מדדים של רמת־החיים הוסגו העובדים אחורנית בשנים רבות. האבטלה הגיעה לשיאים שלא היו כדוגמתם בכל התקופה שלאחר מלחמת־העולם השנייה. חלה הרעה ניכרת במצב האיכרים והחוואים: ישנם בעלי משקים שפשטו את הרגל והם מצטרפים למחנה העובדים השכירים. בעלי משקים אחרים משועבדים למונופולים הגדולים של המשק החקלאי ולבנקים. הפיצול המעמדי מעמיק והופך למובהק יותר. בארה״ב, למשל, שולט אחוז אחד בלבד של המשפחות האמידות ביותר בנכסים אשר שוויים עולה ב־50% על רכושם הכולל של 80% של המשפחות המצויות בתחתית פירמידת הרכוש.

החוגים האימפריאליסטיים השליטים אינם יכולים שלא לראות, כי מצב זה הרה התפוצצויות חברתיות ומוביל לעירעור המצב המדיני. אך דבר זה אינו הופך את מדיניותם לשקולה יותר. נהפוך הוא, בשנים האחרונות ידן של הקבוצות הריאקציוניות והבלתי־פשרניות ביותר של המעמד השליט היא־היא שעל העליונה. עידן זה עומד בסימן המיתקפות המרוכזות ביותר והמרות ביותר של המונופולים על זכויות העם העובד.

הם מפעילים את כל מלאי הנשק שצבר הקפיטליזם; רודפים על צוואר את האיגודים המקצועיים ומפעילים נגדם סחטנות כלכלית; מחוקקים חוקים אנטי־פועליים; רודפים את כוחות השמאל וכוחות קידמה כלשהם. הפיקוח המתמיד, למען הדיוק המעקב אחרי הלכי רוחם והתנהגותם של האנשים, הפך דפוס התנהגות מקובל. הטיפוח המכוון של האינדיווידואליזם – ושל העקרון האומר, שבמאבק לקיום כל דאלים גֵבר, העדר המוסריות, ושינאת כל דבר דמוקרטי – קיבלו מִמדים ללא־תקדים.

כיצד תימשך התפתחות הסתירה העיקרית בין העבודה וההון, אילו מסקנות יוסקו מהמצב שנוצר – זאת יַראו העתיד ומהלך מאבקו של העם העובד לזכויותיו ולקידמה החברתית. אך אסור לא לציין את הסכנה הרצינית, המאיימת על היחסים הבינלאומיים, הטמונה בהַיְמנה המהותית הנוספת שחלה במדיניות ושל כל המצב הפנימי בארצות קפיטליסטיות

מסויימות. קשה לחזות מראש את השלכותיה של תפנית כזו ואסור לאמוד בחסר את סכנתה.

העשורים האחרונים עמדו בסימן של התלקחויות חדשות של **הסתירות הבין־אימפריאליסטיות**, המתגלות בצורות ובכיוונים חדשים. קבוצות אלו של סתירות הקפיטליזם לא נעלמו למרות הקירבה המעמדית, למרות העניין שיש לו באחדות הכוחות, למרות השילוב הצבאי, הכלכלי או המדיני ולמרות המהפכה הטכנית־מדעית. אין ספק שמהפכה זו זירזה את תהליך הבינאום של הייצור הקפיטליסטי, תרמה להשוואת הרמות ובלמה את הקפיצתיות האופיינית להתפתחות ארצות־ההון. התחרות שהחריפה על רקע הקידמה הטכנית־המדעית פוגעת בעיקר בחלשים. המורכבות ההולכת־וגדלה בקצב מהיר של תנאיי הייצור־החוזר הקפיטליסטי, מגוון התהליכים המשבריים, החרפת התחרות הבינלאומית – כל אלה היקנו חריפות ועקשנות מיוחדות לתחרות האימפריאליסטית. המאבק הכלכלי־מסחרי בשוק העולמי מתנהל תוך הישענות רבה יותר על עוצמת הקפיטליזם המונופוליסטי־הממלכתי של ארץ־האם, כשהמדינה הבורגנית ממלאת תפקיד תוקפני ורודף בצע יותר ויותר.

ההון המונופוליסטי הרבלאומי (TRANSNATIONAL) צבר כוח במהירות. הוא משתלט על ענפים או תחומים שלמים של הייצור הן של ארצות בודדות והן במשק העולמי כולו. בחלקן של החברות הרבלאומיות עלו בהתחלת שנות השמונים למעלה משליש הייצור התעשייתי של העולם הקפיטליסטי, מחצית סחר־החוץ שלו וכ־80% מהפטנטים של הטכניקה והטכנולוגיה החדשות.

החברות האמריקאיות הן רוב החברות הרבלאומיות. מכלול המפעלים שהן הקימו מחוץ לארה"ב מפעיל צבא נוסף של פועלים ופקידים, השקול כנגד מחצית המועסקים בתעשייה המעבדת של ארה"ב. מכלול זה מספק כיום סחורות ושירותים בסך של 1.5 טריליון דולרים, המהווים כ־40% של הייצור ברוטו האמריקאי.

ממדי "הכלכלה השנייה" של ארה"ב עולים על כלכלתן של ארצות חשובות באירופה המערבית כגון גרמניה הפדרלית, צרפת ואנגליה, והם נופלים רק מממדי כלכלת יפן. גדולי המונופולים הרבלאומיים של ארה"ב מהווים כיום אימפריות, אשר את ממדי פעילותן הכלכלית ניתן להשוות רק לתוצר הלאומי הגולמי של מדינות שלמות.

מוקד חדש של סתירות קם־וגדל במהירות: **בין החברות הרבלאומיות לבין הצורה הממלכתית־הלאומית של הארגון המדיני של החברה.** החברות הרבלאומיות מערערות את ריבונותן של הארצות המתפתחות ושל הארצות הקפיטליסטיות המפותחות כאחד. הן מנצלות במרץ את הוויסות המונופוליסטי־הממלכתי, כשהדבר נוח להן. אך הן נכנסות בסיכסוך מר אתו, אם מבחינות הן בפעולות הממשלות הבורגניות איום זעיר ככל שיהיה על רווחיהן. מכל מקום הכלל הוא שמונופולי־העל הרבלאומיים האמריקאיים ממלאים במרץ תפקיד של מוליכי ההגמוניות הממלכתית, והתאוות האימפריאליות של הכוחות השליטים בארץ זו.

יחסי־הגומלין בין שלושת המרכזים העיקריים של האימפריאליזם בן־זמננו – ארה"ב, אירופה המערבית ויפן – גדושים סתירות גלויות וחבויות. אותה עליונות כלכלית, פיננסית וטכנולוגית שהחזיקה ארה"ב עד סוף שנות הששים – עומדת במבחן רציני. אירופה המערבית ויפן הצליחו

במידת־מה לדחוק את רגלי הבוס האמריקאי והן קוראות תיגר על ארה״ב אפילו בתחום המסורתי של העליונות האמריקאית: הטכניקה החדישה ביותר.

ואשינגטון קוראת תמיד לבעלות־בריתה, שלא יבזבזו את מרצן על מריבות. אך כיצד ניתן לשכן את שלושת מרכזי האימפריאליזם בן־זמננו תחת קורת גג משותפת, שעה שהאמריקאים הם־הם העושים מניפולציות בדולר ובשיעורי הריבית ושואפים לחזק את כלכלתם על חשבון אירופה המערבית ויפן? תיאום בעמדותיהם של שלושת מרכזי האימפריאליזם, במידה שהוא מושג, בא ככלל כתוצאה מלחצם של האמריקאים או מתכתיבם הגלוי ומשרת את האינטרסים ואת המטרות של ארה״ב בראש־ובראשונה. דבר זה גורם לא להתגברות על הסתירות אלא להחרפתן.

נדמה, כי מתחילים להרהר בייתר־שאת בקשר זה של סיבה־תוצאה. זוהי הפעם הראשונה שבקרב ממשלות מסויימות של אירופה המערבית, בקרב המפלגות הסוציאל־דמוקרטיות והליברליות ובקרב הציבוריות הרחבה מתחילים להתווכח בקול רם על השאלה: האומנם חופפת המדיניות האמריקאית את מושגי אירופה המערבית אודות בטחונה? כלום אין ארה״ב מרחיקה לכת יתר־על־המידה ביומרות ה״מנהיגות״ שלה? שותפי ארה״ב יכלו להשתכנע יותר מפעם אחת, שאין משקפי הזולת יכולים לבוא במקום עיניהם.

אין ספק שהמאבק בתוך מערכת האימפריאליזם בין המגמות המלכדות והמפצלות יימשך גם להבא, וזאת כתוצאה מהשינויים שיחולו ביחס־הכוחות. בתנאים המעשיים של העולם בן־זמננו אין לצפות להתחסלות המיכלול הקיים של האינטרסים הכלכליים, המדיניים־צבאיים והאחרים, המשותפים לשלושת ״מרכזי הכוח״. אך אַל לה לוואשינגטון לצפות לציות כנוע של בעלי־הברית־המתחרים לתכתיב האמריקאי, ומה גם שציות זה הוא לרעת האינטרסים העצמיים שלהם.

המיוחדות של הסתירות הבין־אימפריאליסטיות בתקופה הנוכחית נעוצה בכך, שבעשורים הקרובים עשויים להיווצר צירוף אחר ולהתגלות ״מרכזי כוח״ קפיטליסטיים חדשים. דבר זה יגרום ללא־ספק גידול נוסף בכמות הסתירות, השתרגות הדוקה יותר שלהן והחמרתן.

מיכלול חדש, מורכב ונייד של סתירות קם בין האימפריאליזם לבין הארצות והעמים המתפתחים. שחרורן של הקולוניות והקולוניות־למחצה הנחית מהלומה מדינית ורעיונית חזקה על המערכת הקפיטליסטית. מערכת זו שעוצבה במאה ה־19 והתקיימה במשך מחצית המאה ה־20 אינה קיימת עוד. מתחולל תהליך איטי, קשה ושאין לבולמו של תמורות כלכליות־חברתיות בחיי עמים, שהם מרבית האנושות. זהו תהליך שהביא תמורות עקרוניות לא־מעטות, אך נתקל גם בקשיים לא־קטנים.

הקפיטליזם הצליח להציל במידה רבה את יחסי התלות הכלכלית שעוצבו קודם לכן, וזאת בדרכים של תימרון מדיני, של הבטחות ושיחודים, של איומים צבאיים ושל סחטנות, ולעתים קרובות גם בדרך של התערבות ישירה בעניינים הפנימיים. בדרך זו השכיל האימפריאליזם להקים מערכת מותאמת מתוחכמת מאוד של ניצול ניאוקולניאלי ולקשור אליו באופן הדוק עוד יותר מספר ניכר של מדינות שהשתחררו.

התוצאות הן טרגיות. הארצות המתפתחות, בהן חיים למעלה משני מיליארדי בני־אדם, הפכו הלכה־למעשה לאיזור של עוני מובהק. בהתחלת

שנות השמונים רמת ההכנסות לנפש הייתה בארצות שהשתחררו בממוצע רק החלק ה־11 של רמתן בארצות ההון המפותחות. הפער הזה, לא זו בלבד שאינו מצטמצם, אלא בשלושת העשורים האחרונים, הוא אפילו גדֵל. המדובר אינו רק בעוני יחסי. מדובר בבערות, בחוסר־ידע, בתת־תזונה כרונית, בתמותת תינוקות מפחידה, במגיפות הפוגעות במאות מיליוני בני־אדם.

במצב זה המבייש את האנושות הנאורה, אשם האימפריאליזם לא רק מנקודת־הראות של ההיסטוריה – השוד הקולוניאלי ביבשות שלמות שהשאיר מורשה של נחשלות שלא תיאמן – אלא גם מנקודת הראות של המציאות בת־זמננו. הרווחים אשר החברות האמריקאיות סחטו מהארצות המתפתחות רק במשך העשור האחרון עלו פי ארבעה על השקעותיהן. ואשר לאיזור אמריקה הלטינית והאגן הקריבי, רווחי המנופולים האמריקאיים באיזור זה עלו באותה תקופה למעלה מפי שמונה על השקעותיהם.

ניתן לקבוע ללא הגזמה, כי המערכת האימפריאליסטית ממשיכה לחיות במידה ניכרת על שוד הארצות המתפתחות ועל חשבון ניצולן האכזרי ביותר. הצורות והשיטות משתנות, אך המהות בעינה עומדת. כך למשל, נוצר חלק נכבד מאוד של ההכנסה הלאומית של ארה"ב על חשבון המקורות הנ"ל. כל המדינות האימפריאליסטיות מנצלות את הארצות המתפתחות, אולם האימפריאליזם האמריקאי עושה זאת ללא ספק בגסות הגדולה ביותר. החליפין הבלתי־שווים, המסחר נטול שוויון הזכויות, התחבולות והשרירות בכל הנוגע במערכת האשראי, המשאבות – בדמות החברות הרבלאומיות – כל אלה פועלים באותו כיוון. הם מגדילים עוד יותר את העוני ואת המצוקה בצד אחד ואת העושר בצד השני ומגבירים את הקיטוב במשק הקפיטליסטי העולמי.

מצוקת הארצות המתפתחות הפכה לבעיה רבתי של העולם כולו. כאן – ולא במשהו אחר – מקורם האמיתי של מרבית הסיכסוכים באסיה, באפריקה ובאמריקה הלטינית. כזאת היא האמת, ויתחכמו כאשר יתחכמו החוגים השליטים של המעצמות האימפריאליסטיות בהאשימם את "יד מוסקבה", כדי להצדיק את מדיניותם הניאוקולניאלית ואת יומרותיהם הגלובליות.

טלו את בעיית החובות. הצטברות החובות – אם משלבים אותה בהיקף הרווחים המיוצאים מדי שנה מהארצות המתפתחות – פירושה: צמצום סיכויי התפתחותן של ארצות אלה והמשך ההחרפה של הבעיות החברתיות, הכלכליות והאחרות הקשות מאוד בלאו הכי.

מובן מאליו, כי בתנאים הקיימים לא יוכלו הארצות האלו להחזיר את החובות. למצב זה עלולות איפוא להיות תוצאות כלכליות־חברתיות ומדיניות רציניות לגבי היחסים הבינלאומיים, אלא אם־כן יימצא פתרון צודק. אי־אפשר לטעון, כי החוגים האימפריאליסטיים השליטים אינם רואים את הסכנה הטמונה כאן. אך כל דאגותיהם מתמצות בעניין אחד: כיצד להציל את המערכת הקיימת, המעשירה אותם על חשבון הניצול וניצול־העל של עמי הארצות המתפתחות.

דבר נוסף נעלה מכל ספק: קיים קשר סיבתי שאין לערער עליו בין החוב בן טריליון הדולרים של ארצות אלו לבין הגידול בן הטריליון ומעלה דולרים בהוצאות הצבאיות של ארה"ב בעשור האחרון. למעלה מ־200 מיליארד דולר נסחטים מדי שנה מהמדינות המתפתחות, וכזהו למעשה היקף ההוצאות הצבאיות של ארה"ב בשנים האחרונות. חפיפה זו אינה מקרית.

המיליטריזם מעוניין, איפוא, במישרין בשימורה ובהקשחתה של מערכת הניצול הניאוקולוניאלית.

ברור כמו־כן, כי בתנאים של החרפת סתירות הקפיטליזם ושל צימצום תחום שליטתו, הניאוקולוניאליזם הופך למקור בעל חשיבות הולכת־וגדלה של אמצעים, המעניקים להון המונופוליסטי אפשרויות לתימרונים חברתיים, להפגת המתיחות החברתית במדינות הבורגניות הראשיות, לשיחוד שכבות מסויימות של עובדים. זהו מקור יחיד במינו במלוא מובן המלה: שכר־העבודה לשעה הנהוג בארצות ההון המפותחות עולה לפעמים על שכר העבודה היומי של הפועלים בארצות אסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית.

כל זה לא יוכל להימשך עד בלי סוף. מובן מאליו, שאין לסמוך על נסים: המצב לא יבוא על תיקונו בעצמו. הכוח הצבאי עליו סומכת ארה״ב כדי לשמר את המצב הקיים, כדי להגן על האינטרסים של המונופולים והתשלובת התעשייתית־צבאית וכדי למנוע תמורות מתקדמות נוספות בארצות שהשתחררו, עלול רק לסבך את העניין ולהוליד סיכסוכים חדשים. שקי הכסף עלולים להפוך לחביות של אבק שריפה. במוקדם או במאוחר ייאלץ הקפיטליזם גם כאן לבחור בין מדיניות הכוח והשוד חסר־הבושה, לבין האפשרות לשיתוף־פעולה על יסוד צודק. דרושים פתרונות יסודיים לטובת עמי המדינות המתפתחות.

למסקנות רציניות מוביל ניתוחה של עוד קבוצת סתירות – סתירות בעלות קנה־מידה גלובלי, הנוגעות בעצם יסודות קיומה של הציוויליזציה. המדובר קודם־כל בזיהום הסביבה, האוויר והאוקיינוסים ובאזילת משאבי טבע. הבעיות מחמירות לא רק משום העמסות־הייתר המוטלות על מערכות הטבע כתוצאה מהמהפכה הטכנית־המדעית או עקב גידול הממדים של פעילות האדם. כבר אנגלס חזה מראש את התוצאות ההרסניות שיצמחו מכפיפות השימוש בטבע למשחקם העוור של כוחות השוק. מצטייר בבהירות הולכת־וגדלה הצורך בנוהלים ובמנגנונים בינלאומיים יעילים שיבטיחו ניצול נבון של משאבי כדור הארץ בתור נכס כלל־אנושי.

אי־אפשר לפתור בעיות כלל־אנושיות, גלובליות בכוחותיה של מדינה אחת או של קבוצת מדינות. כאן דרוש שיתוף־פעולה בקנה־מידה כל־עולמי; דרושה פעילותן המשותפת הבונה של מרבית המדינות. דרושים שיתוף־פעולה המושתת על שוויון זכויות מלא ועל כיבוד ריבונותו של כל צד; ביצוע כן של ההתחייבויות שנתקבלו; ושימור הדפוסים של החוק הבינלאומי. זוהי תביעתו ההחלטית של העידן שבו אנו חיים.

הקפיטליזם מביא לעמים את דלדול **התרבות**, את סחף ערכי הרוח שנוצרו במשך מאות שנים. אין דבר המרומם את האדם יותר מהיידע. אך קרוב לוודאי שלא הייתה עוד תקופה כזאת במשך קיום האנושות שבה עמדה בלחץ כזה של הצביעות וההונאה. התעמולה הבורגנית מנחיתה על ראשי האנשים בעולם כולו מידע מסולף היטב, כופה מחשבות ורגשות, מתכנתת עמדה אזרחית וחברתית המועילה לכוחות השליטים. על אילו ידיעות, ערכים, דפוסים מוסריים יושתתו המידע הניתן לאוכלוסייה ומערכת החינוך – זוהי קודם כל בעיה מדינית.

החיים עצמם מציבים את השאלה בדבר שימור התרבות, בדבר הגנתה מפני השחתה בורגנית ומפני ואנדליזציה. זוהי אחת המשימות הכלל־

אנושיות החשובות ביותר. אסור להקל ראש בכל הנוגע בהשלכות הפסיכולוגיות והמוסריות לטווח ארוך של מעשי האימפריאליזם העכשוויים בתחום התרבות. דלדולה בלחץ המיסחור שלוח־הרסן ופולחן האלימות, הטפת הגזענות, היצרים השפלים, אורח־החיים של העולם התחתון, של "תחתית" החברה – כל אלה חייבים להידחות על־ידי האנושות, והם יידחו.

אתם רואים חברים, כי הבעיות מרובות, רחבות ממדים וסבוכות. אולם אי־אפשר לא לראות, כי תפישתן מפגרת באופן כללי אחרי תנופת הבעיות שנוצרו ועומקן. צמצום הזמן הדרוש לחיפוש הסכמות מדיניות ומעבר מהיר ביותר אל פעולות בונות – הם תנאי הכרחי להצלחה בפתרון הבעיות הבשלות בחיים הבינלאומיים.

אנו מיטיבים להבין, שלא הכל לאֵל כוחנו, שדברים רבים תלויים במערב, בכושרם של מנהיגיו לא לאבד את השכל המפוכח שעה שהם ניצבים על פרשות דרכים היסטוריות חשובות. נשיא ארה"ב אמר פעם כי ברה"מ וארה"ב היו מגיעות במהרה לעמק השווה, אילו איימו לנחות על כדור־הארץ שלנו בני כוכב־לכת אחר. אך כלום אין השואה הגרעינית מהווה סכנה ממשית יותר מאשר נחיתת בני כוכב־לכת אחר בלתי־ידועים? כלום קטנה הסכנה האקולוגית? כלום אין כל הארצות מעוניינות במשותף במציאות גישה נבונה וצודקת לבעיות המדינות והעמים המתפתחים?

לבסוף, כלום לא די בכל הנסיון שצברה האנושות, כדי לא לחכות לאיזשהו משבר העומד בתור, אלא כדי להסיק כבר היום מסקנות מעשיות, מבוססות היטב? מה מקווה ארה"ב להרוויח לטווח ארוך, כשהיא מעלה על נס דוקטורינות שאינן מסוגלות עוד להבטיח את בטחון אמריקה במסגרת ממדיו הצנועים של כוכב־הלכת שלנו?

האימפריאליזם שואף להחזיק מעמד באוכף ההיסטוריה והוא נוקט לשם כך באמצעים. אולם מדיניות כזאת עולה ביוקר לעולם, והעמים נאלצים לשלם תמורתה מחיר הולך־וגדל, במישרין ובעקיפין; לשלם במחיר חייהם של מיליוני בני־אדם, בבזבוז משאבים לאומיים, בהסטת סכומי־ענק אל מירוץ החימוש, בהעדר פתרון לבעיות רבות הולכות־ומחריפות.

גלוי לעין, כי החוגים השליטים בארה"ב מאבדים כיוון בעידן היסטורי לא פשוט זה. התנהגות בינלאומית תוקפנית, מליטריזציה הולכת־וגדלה של המדיניות ושל החשיבה וזלזול באינטרסים של הזולת מובילים באופן בלתי־נמנע לבידודו המוסרי והמדיני של האימפריאליזם האמריקאי, להרחבת התהום בינו לבין שאר האנושות. אוייבי השלום בארץ זו כאילו אינם יודעים, כי כאשר הנשק הגרעיני עומד דרוך ומוכן לפעולה, דמותם הרגילה של הזמן והמרחב לגבי הציוויליזציה אובדים, ואילו האנושות שבוייה בידי המקרה.

הישכילו המרכזים המדריכים של ההון לעלות על דרך של הערכות מפוכחות ובונות של המתרחש? קל מאוד לומר: אולי כן, אולי לא. אולם ההיסטוריה אינה מרשה לנו תחזית כזאת. אסור לנו לקבל "לא" כתשובה לשאלה: האם תמשיך האנושות להתקיים, אם לא? אנו אומרים: הקידמה החברתית, חיי הציוויליזציה חייבים להימשך והם יימשכו.

אנו אומרים זאת לא רק בתוקף האופטימיות והאמונה בתבונת האנשים ושכלם הישר, הטבועים בקומוניסטים. אנו ריאליסטים ומודעים בהחלט לעובדה, שדברים רבים מאוד מפרידים בין שני העולמות, ושההפרדה הזאת עמוקה. אולם אנו רואים בבירור גם דבר אחר: הצורך בפתרון בעיות

כלל־אנושיות חיוניות בתכלית חייב להניע לשיתוף פעולה, לעורר אצל האנושות כוחות של שימור עצמי אשר טרם ראינו. וכאן כלולה הדחיפה אל פתרונות ההולמים את המציאות הקיימת בזמננו.

מהלך ההיסטוריה, מהלך הקידמה החברתית תובע בהחלטיות הולכת־וגדלה **להסדיר שיתוף־פעולה בונה ויוצר בין המדינות והעמים בקנה־מידה כלל־עולמי.** הוא אינו תובע זאת בלבד, אלא גם יוצר את התנאים המוקדמים המדיניים, החברתיים והחומריים ההכרחיים לכך.

שיתוף־פעולה כזה דרוש כדי למנוע שואה גרעינית, כדי שהציוויליזציה תוכל לשרוד. הוא הכרחי, כדי לפתור במשותף ולטובת כל אחד גם בעיות כלל־אנושיות אחרות ההולכות־ומחריפות. הדיאלקטיקה המעשית של ההתפתחות בת־זמננו מתבטאת בשילוב התחרות, היריבות שבין שתי המערכות והמגמה המתפתחת לקראת תלות הדדית של המדינות עם הקהילייה העולמית. דווקא כך הולך ומעוצב **העולם הסתירתי, אך התלוי הדדית והאחיד מבחינות רבות,** וזאת דרך מאבק הניגודים, בקושי ובמידה מסויימת על־ידי גישושים.

הקומוניסטים ראו תמיד את דרכי הקידמה החברתית על כל מורכבותן וסתירתיותן הפנימיות. אולם – ובזה מיוחדותה העיקרית של השקפת־העולם הקומוניסטית – במרכז כל התהליכים האלה ניצבים תמיד האדם והאינטרסים והדאגות שלו. חיי האדם, האפשרויות של פיתוחם הכל־צדדי – הטעים לנין – זהו גדול הערכים, והאינטרסים של התפתחות החברה הם מעל לכל. כזהו הכיוון של מקב״מ בפעילותה המעשית.

הנחת־היסוד שלנו היא, כי הכיוון העיקרי של המאבק בתנאים העכשוויים היא ליצור תנאים חומריים ורוחניים ראויים, אנושיים באמת של החיים בשביל כל העמים, להבטיח אפשרות של חיים על פני כוכב־הלכת שלנו ויחס קנאי לנכסיו, ובראש־וראשונה לנכסו העיקרי, הרי הוא האדם ואפשרויותיו. כאן ברצוננו להתחרות עם המערכת הקפיטליסטית – להתחרות בתנאים של שלום יציב.

II

הקו האסטרטגי – האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ

חברים, במליאה שנערכה בחודש אפריל, העלה הוועד המרכזי של מקב״מ על נס את האסטרטגיה של האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ וקיבל בזה האופן החלטה בעלת משמעות היסטורית. החלטה זו זכתה בתמיכה נרחבת של המפלגה, של העם כולו והיא מובאת לדיון בוועידה.

כיצד אנו מבינים את ההאצה? קודם־כל, זוהי העלאת קצב הצמיחה הכלכלית. אך לא רק זאת. מהותה באיכותה החדשה של הצמיחה: אינטנסיפיקציה מירבית של הייצור על יסוד של הקידמה הטכנית־מדעית, של שינוי מבנה הכלכלה, של צורות יעילות של המינהל, הארגון ועידוד העבודה.

קו ההאצה אינו אמור רק לגבי התמורות בתחום הכלכלה. הוא קובע ניהול מדיניות חברתית פעילה, קיום עקבי של עקרון הצדק הסוציאליסטי. אסטרטגיית ההאצה מותנית בפיתוח היחסים החברתיים, בריענון צורות

העבודה ושיטותיה במוסדות המדיניים והרעיוניים, בהעמקת הדמוקרטיה הסוציאליסטית, בהתגברות החלטית על השיגרה, על הקיפאון והשמרנות – על כל העומד למכשול בדרך הקידמה החברתית.

היצירה החיה של ההמונים, ניצול מירבי של האפשרויות והיתרונות הכבירים של המשטר הסוציאליסטי – זהו העיקר שצריך להבטיח לנו את ההצלחה.

באחת, חברים, האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ – זהו המפתח של כל בעיותינו הבוערות והעתידות, הכלכליות והחברתיות, הפנימיות והחיצוניות. רק בדרך זו אפשר וצריך להשיג מצב איכותי חדש של החברה הסובייטית.

א. סיכומי הפיתוח הכלכלי־חברתי והכורח בהאצתו

חברים, העובדה שאנו מעלים בוועידתנו את תפקידיה הפרוגרמתיים של מפלגתנו ודנים בהם מחייבת לגשת גישה רחבה להערכת הסיכומים של פיתוח הארץ. ברית־המועצות השיגה הצלחות מרשימות במשך חצי־יובל השנים שעברו מאז אושר המצע השלישי של מקב״מ. ההון המושקע בענפי היסוד היצרניים של המשק הלאומי גדל פי שבעה. נבנו אלפי מפעלים חדשים, נוצרו ענפים חדשים. ההכנסה הלאומית גדלה פי 4 בקירוב, הייצור התעשייתי – פי 5, הייצור החקלאי – פי 1.7.

לפני המלחמה ובשנים הראשונות שלאחריה נראה, כי נתקשה להשיג את רמת הכלכלה האמריקאית. אולם כבר בשנות ה־70 התקרבנו אליה באופן מהותי מבחינת הפוטנציאל הטכני־מדעי והכלכלי, ועברנו אותה מבחינת הייצור של אי־אלה סוגי תוצרת מהחשובים ביותר.

הישגים אלה הושגו כתוצאה מהמאמצים העצומים של העם. הם איפשרו להעלות במידה ניכרת את רווחת האנשים הסובייטיים, ההכנסות הממשיות, בחשבון לנפש, גדלו במשך התקופה הנ״ל פי 2.6, קרנות הצריכה הציבוריות פי 5 ומעלה. בנינו 54 מיליון דירות, דבר שאיפשר למרבית המשפחות לשפר את תנאי הדיור שלהן. מימשנו את המעבר לחינוך תיכון לכל. מיספר בוגרי האוניברסיטאות גדל פי 4. הישגי המדע, הרפואה והתרבות זוכים להכרת הכל. התמונה הכלכלית של ההישגים לא תהיה מלאה, אם לא נציין את התזוזה המשמעותית שחלה בתחום היחסים החברתיים והיחסים שבין הלאומים ואת המשך התפתחותה של הדמוקרטיה.

עם זאת, בשנות ה־70 נסתמנו ראשיתם של קשיים, כשקצב הצמיחה הכלכלית קטן באופן ניכר. והתוצאה: משימות פיתוח הכלכלה שהוצבו בפרוגרמת מקב״מ לא בוצעו במלואן, ואפילו לא המטלות הנמוכות יותר של החומשים התשיעי והעשירי. לא הצלחנו להגשים את מלוא התוכנית החברתית שהותוותה לשנים אלו. הרשינו פיגור התשתית החומרית של המדע והחינוך, של השירות הרפואי ושל אספקת שירותים חברתיים ותרבותיים לאוכלוסייה.

מובן מאליו, כי גם גורמים מסויימים שאינם תלויים בנו השפיעו על מצב העניינים. אך לא הם שהכריעו את הכף. העיקר הוא בכך, שלא הערכנו בעוד מועד הערכה מדינית את השינויים שחלו במצב הכלכלי, לא היינו מודעים למלוא חומרתה של בעיית העברת המשק אל פסים של שיטות פיתוח אינטנסיביות, של ניצול נמרץ של הישגי הקידמה הטכנית־מדעית במשק הלאומי, דברים שלא סבלו דיחוי. קריאות ושיחות לא חסרו בנידון, אך העניינים לא זזו, למעשה.

הכלכלה המשיכה להתפתח, וזאת בתוקף כוח ההתמדה, במידה ניכרת על יסוד אקסטנסיבי, כשהיא מכוונת אל צירופם לייצור של כוחות עבודה ומשאבים חומריים נוספים. והתוצאה: ירידה ניכרת בקצב העלייה של פריון העבודה ושל אי־אלה מדדי יעילות נוספים. הנסיונות לתקן את המצב על חשבון בנייה חדשה גרמו רק להחמרת בעיית האיזון. המשק הלאומי החולש על משאבים כבירים נתקל במחסור בהם. נוצר פער בין צרכי החברה לבין רמת הייצור שהושגה, בין הביקוש בר־המימוש לבין כיסויו החומרי.

לא הצלחנו לתקן את המצב לגמרי, חרף המאמצים שהשקענו. ייצורם של רוב סוגי התוצרת התעשייתית והחקלאית לא השיג את היעדים שנקבעו על־ידי הוועידה ה־26 של מקב״מ לגבי תוכנית החומש ה־11. הרשינו פיגור רציני בייצור המכונות, בהפקת הנפט והפחם, בייצור המתכת הברזלית והכימיה, בהקמת מפעלי־יסוד. לא בוצעו המטלות הנוגעות למדדים העיקריים של גידול היעילות, של עליית רמת־החיים של האוכלוסייה.

חברים, מכל אלה עלינו להפיק לקחים רציניים ביותר.

את **הלקח הראשון** ניתן לכנות לקח האמת. ניתוח אחראי של העבר מפלס את הדרך אל העתיד, ואילו האמת־למחצה, העוקפת בביישנות נקודות רגישות, בולמת פיתוח מדיניות מעשית. מפריעה להתקדמותנו. ״כוחנו – אומר לנין – באמירת האמת״*.דווקא משום־כך סבר הוועד המרכזי, שהכרחי לציין שוב בנוסח החדש של פרוגרמת המפלגה את התהליכים השליליים שהתגלו בשנות ה־70 ובראשית שנות ה־80. משום־כך אנו מדברים עליהם גם היום בוועידה.

לקח נוסף נוגע לתכליתיות ולהחלטיות של הפעולות המעשיות. אין זה עניין פשוט להעביר משק כביר כשלנו על פסי האינטנסיביות. זה דורש מאמצים וזמן לא מעטים ואחריות עילאית. אולם, כשמתחילים בתמורות, אי־אפשר להסתפק בצעדים מהוססים. צריך לפעול בעקביות ובמרץ, לא להירתע מפני צעדים נועזים ביותר.

ועוד לקח אחד, אולי העיקרי. הצלחת עניין כלשהו נקבעת במידה מכרעת על־ידי מידת השתתפותם הפעילה והמודעת של ההמונים. לשכנע שכבות רחבות של העובדים בנכונות הדרך בה בחרנו, לעניין אותם עניין **מוסרי** וחומרי, לעצב מחדש את פסיכולוגיית הקדרים – אלה הם החשובים שבתנאים להאצת צמיחתנו. ההתקדמות תהיה מואצת יותר, ככל שנקפיד יותר על המשמעת ועל הארגון, ככל שנעלה את אחריותו של כל אחד לעבודה שהוטלה עליו ולתוצאותיה.

המשימה מיספר אחד של המפלגה, של העם כולו היום היא לשבור בהחלטיות את המגמות השליליות בפיתוח הכלכלה, להקנות לה את הדינמיות הדרושה, לפתוח את האופקים בפני יוזמת ההמונים ויצירתיותם, בפני תמורות מהפכניות הלכה־למעשה.

אין דרך אחרת. ללא צמיחה מואצת של הכלכלה יישארו התוכניות החברתיות בגדר משאלות חסודות. ואילו התוכניות האלו, חברים, אסור לדחותן. האנשים הסובייטיים חייבים לחוש תוך זמן קצר את התוצאות של המאמצים המשותפים, המושקעים בפתרון היסודי של בעיית המזון, של

---

* **כל הכתבים**, כ׳ 11, עמ׳ 328.

סיפוק הצרכים בסחורות ובשירותים בעלי איכות גבוהה, של שיפור השירות הרפואי, של תנאי הדיור וההווי ושל שימור הסביבה.

האצת הפיתוח הכלכלי־חברתי תאפשר לתרום תרומה בעלת משקל לביצור הסוציאליזם העולמי, תעלה על דרגה גבוהה יותר את שיתוף־הפעולה עם הארצות האחיות. היא תרחיב במידה משמעותית את אפשרויות הקשרים הכלכליים עם עמי הארצות המתפתחות, עם ארצות העולם הקפיטליסטי. לשון אחר, להגשמת קו ההאצה יהיו השלכות מרחיקות לכת על גורל מולדתנו.

ב. כיווני היסוד של המדיניות הכלכלית

חברים, היעדים העיקריים של הפיתוח הכלכלי והחברתי נקבעו בהצעות של פרוגרמת מקב"מ ושל "כיווני היסוד". לקראת סוף המאה יהיה עלינו להגדיל את ההכנסה הלאומית פי שניים כמעט, וזאת תוך הכפלת פוטנציאל הייצור פי שניים ועיצובו־מחדש באופן איכותי. פריון העבודה יגדל פי 2.3־2.5, חלקה של האנרגיה בהכנסה הלאומית יקטן פי 1.4 וחלקה של המתכת – כמעט פי 2. תהיה בכך משום תפנית חדה אל האינטנסיפיקצייה של הייצור, אל העלאת האיכות והיעילות.

בהמשך נקבע המעבר אל כלכלה בעלת ארגון ויעילות מעולים ביותר, בעלת כוחות ייצור מפותחים באופן כל־צדדי ויחסי־ייצור סוציאליסטיים בשלים, מנגנון משקי מסודר, וזאת על יסוד העמקתם של התהליכים הנ"ל. כזהו הקו האסטרטגי שלנו.

כפי שהודגש בהתייעצות שנערכה בוועד המרכזי של מקב"מ ביוני־1985, אנו רואים את הקידמה הטכנית־מדעית, את עיצובם מחדש ומהיסוד של כוחות הייצור החברתיים כדרכים עיקריות להגשמת הקו האסטרטגי הנ"ל. אי־אפשר להשיג שינויים שורשיים על יסוד התשתית הטכנית־חומרית הקודמת. אנו רואים את המוצא בשינוי עמוק של מבנה המשק הלאומי, שיושתת על ההישגים האחרונים של המדע והטכניקה, על פריצות־דרך לשורה הראשונה של הקידמה הטכנית־המדעית, על ארגונם מחדש של המנגנון המשקי ושל מערכת המינהל.

1. לממש את ארגונו מחדש של המשק הלאומי על יסוד הקידמה הטכנית־מדעית

מקב"מ היא בעלת נסיון כביר בכל הנוגע להגשמת תמורות טכניות־מדעיות וכלכליות־חברתיות גדולות. אך אפילו כך, אין להשוות את עבודתנו בעבר מבחינת היקפה ומורכבותה לכל שצריך לעשותו בתקופה שלפנינו למען ארגונו מחדש של המשק הלאומי.

מה צריך לעשות?

קודם־כל צריך לשנות את המדיניות הנוגעת למבנה המשק ולהשקעות. מהות השינוים צריכה להיות בהעתקת מרכז תשומת־הלב מהמדדים הכמותיים אל האיכות ואל היעילות, מתוצאות הביניים אל התוצאות הסופיות, מהרחבת ההשקעות בייצור אל חידושן, מהגדלת משאבי הדלק וחומרי־הגלם אל שיפור ניצולם, אל האצת פיתוחם של ענפים עתירי־ידע ושל תשתית הייצור והחברה.

בחומש הנוכחי עלינו לצעוד צעד חשוב בכיוון זה. קבענו להקציב למעלה מ־200 מיליארד רובלים להשקעות־יסוד, שיכוונו לשינוי מבנה המשק וחידוש ציודו הטכני של הייצור. סכום זה עולה על כל מה שהשקענו ב־10 השנים הקודמות. ההיקף אינו קטן, ואף־על־פי־כן חייבים מוסדות התכנון והמשק להמשיך בחיפושים אחר אפשרויות נוספות למטרות אלו.

עיבדנו מכלול של תוכניות גדולות בכיוונים האסטרטגיים העיקריים והתחלנו בהגשמתן. הענפים הקובעים את הקידמה הטכנית־מדעית, המבטיחים תפוקה כלכלית מהירה ופתרון של בעיות חברתיות שאינן סובלות דיחוי יפותחו בדינמיות גדולה יותר. אנו מרכזים משאבים פיננסיים, חומריים, מדעיים וכוח עבודה בפיתוחם המואץ של הענפים הנ״ל.

ברור, כי יעילות השרגון (ארגון מחדש) וקצב הצמיחה הכלכלית תלויים במידה מכרעת **בייצור המכונות**. דווקא בענף זה ניתן לממש רעיונות טכניים־מדעיים מנחים, ליצור כלי־עבודה ומערכות של מכונות חדשים הקובעים את ההתקדמות בענפים האחרים של המשק הלאומי. כאן מניחים אנו את היסודות הפותחים אפשרויות רחבות בפני טכנולוגיות חדשות, מבחינה עקרונית, וחסכוניות מבחינת המשאבים ובפני עליית פריון העבודה ואיכות התוצרת.

צירי הוועידה יודעים, שהוועד המרכזי של מפלגתנו וממשלת ברית־המועצות קיבלו לא מזמן החלטה בזכות פיתוח נוסף של ייצור מכונות. בעצם, זוהי תוכנית כל־ממלכתית לחדשנות בחשוב שבמיגזרי התעשייה. הוקם מוסד מאוחד לניהולו. על התשלובת של ייצור המכונות הוטלה המשימה להעלות באופן תלול את איכותן ואת כדאיותן הכלכלית־טכנית של המכונות, של הציוד ושל המכשירים ואיכותם, וזאת לקראת סיום החומש ה־12. לחידוש ענף זה אנו מקציבים השקעות העולות פי 1.8 על מה שהוקצב בחמש השנים הקודמות.

למה אנו מצפים מהגשמת תוכנית זו? תפוקת המכונות והציוד תגדל בלמעלה מ־40% ויחול שיפור של מדדיהם האיכותיים. הכמות הגדולה של הציוד החדיש תיצור את התנאים הדרושים, כדי לצייד מחדש ומהיסוד את המשק הלאומי ולשפר את יעילותו. כתוצאה מכך נוכל לחסוך בחשבון שנתי את עבודתם של 12 מיליון אנשים, למעלה מ־100 מיליון טון דלק ולקבל הישג שיסתכם במיליארדים רבים של רובלים. רק הפעלת הקומביין ״דון־1500״ יאפשר, על־פי החישובים, לצמצם במידה משמעותית את מיספר המכונות לאיסוף הדגנים, לשחרר כ־400 אלף מפעילי ציוד חקלאי ולהקטין במיליוני טונות את כמות הגרעינים האובדת לנו.

שילוב האלקטרוניזציה והאוטומציה של הייצור ישפיעו השפעה עצומה על קצב השרגון הטכני. קבענו מטלות מוחשיות לפיתוח ציוד מחשבים בני־זמננו ולהפעלתם ההמונית וכמו־כן לפיתוח התשתית היסודית. ייצור מכונות חישוב אלקטרוניות ומערכות ניהול אוטומטיות יושתת על יסודות תעשייתיים. באקדמיה למדעים של ברה״מ הוקמה מחלקה שתטפל בענף המידע ובציוד המיחשוב ותאחד מכונים ולשכות קונסטרוקטורים, עליהם הוטל להבטיח את העבודות בתחום זה מבחינת המדע.

תוכנית האנרגטיקה חדורה רעיון של שרגון יסודי של תשלובת הדלקים והאנרגטיקה. הדגש מושם כאן על יישום טכנולוגיות שחוסכות אנרגיה, על המרת הדלק הנוזלי בגאז ובפחם, על עיבוד מעמיק יותר של הנפט. על אימוץ טכנולוגיות מתקדמות מדובר גם בענף הכרייה והחציבה; כריית

הפחם תחת כיפת השמים ותוך הפעלת זרם מים, העלאת רמת הציוד לשאיבת נפט ובטיחותו, הפעלה כוללת של מערכות אוטומטיות. בחומש הזה יופעלו תחנות כוח גרעיניות בעלות עוצמה שתעלה פי שניים וחצי על זו שהופעלה בחומש הקודם; כמו־כן יוחלף ברובו הציוד המיושן של תחנות הכוח המופעלות בדלק שגרתי.

עלינו לעשות רבות בענף המתכת ובתעשייה הכימית, לדאוג שיהיה להם ציוד יצרני יותר. צריך להפיק חומרי בנייה וחומרים אחרים חדשים באופן עקרוני ומשופרים יותר, לזרז את פיתוח האלקטרוניקה, ייצור המכונות, הבינוי וענפי המשק הלאומי האחרים.

המפלגה מייחסת חשיבות עצומה לציודה מחדש הטכני של תשתית הייצור, ובראש־וראשונה של התובלה ושל התקשורת. עדיפות בפיתוח תינתן לתעשייה הקלה ולענפי התעשייה האחרים המייצרים במישרין מוצרים שנועדים לספק את צרכי האוכלוסייה. הטלנו את ייצור הציוד המתקדם הדרוש להם לא רק על הענפים שהתמחו בכך, אלא גם על ענפי תעשייה אחרים.

לא נצליח להגשים את שינוי המבנה הטכני ללא שיפור יסודי בבניית מפעלים. לשם־כך דרוש להעלות את כל תשלובת הבינוי על רמה תעשייתית וארגונית חדשה; צריך לצמצם פי שניים את כל זמני ההשקעה, הן שעה שמשנים את מבנה המפעלים והן כשמקימים מפעלים חדשים. אין להשלים עוד עם קצב בינוי איטי, דבר הגורם להקפאתם של אמצעים עצומים, ובולם את הקידמה הטכנית־מדעית במשק הלאומי.

חברים, כל אלה הן משימות־ענק וביצוען יקבע בחשבון סופי את גורל ביצוע התוכניות ואת קצב צמיחתנו. כל ענף, כל מפעל חייב להיות בעל תוכנית חד־משמעית של ריענון מתמיד של הייצור. מכאן, שאחריותם של מוסדות התכנון והמשק לביצוע כל מה שהותווה עולה באופן מהותי ויש לכוון לכך את פעילות הארגונים המפלגתיים.

חשוב ביותר שלא נסבול פעילות למראית עין, החלפת מהות העניין בפתרונות דחוקים. ישנן עובדות, והן אינן מעטות, המעוררות תהיות: מיניסטריונים ומוסדות מקימים מפעלים חדשים וזאת בתירוץ של שינוי המבנה וממלאים אותם בציוד מיושן; מפתחים תוכניות יקרות שאינן מבטיחות, כי הייצור יגיע אל מדדים כלכליים־טכניים גבוהים ביותר.

והרי עדות לגישה כזאת: עוסקים כיום בציודו־מחדש של בית־החרושת לייצור מכונות שבבריאנסק, המייצר מנועים עבור קטרי־דיזל. מתכוננים להוציא על כך 140 מיליון רובלים. מחצית הסכום הזה הוצאה כבר. איזו תוצאה תצמח מחידוש הציוד? מסתבר, כי לא נקבע יישום של טכנולוגיות מתקדמות; מיספר הפועלים גדל כבר באלף איש כמעט; התפוקה היחסית (להשקעה) ירדה. והעיקר: בעזרת הציוד החדיש מתכוננים לייצר מנוע מיושן, וזאת למרות שפותח כבר דגם חדיש יותר שעמד בבדיקות.

כיצד להבין, איפוא את עמדתם של ראשי המיניסטריון ליצור מכונות כבדות ושל ראשי המיניסטריון לתחבורה? נדמה, שחברים מסויימים אינם תופסים את מלוא החשיבות והמשמעות של המשימות העומדות בפניהם. דוגמאות כאלו ראויות לגינוי חמור ביותר, שכן הן מטרפדות את מדיניות המפלגה, המכוונת לשינוי המבנה ולהאצת הקידמה הטכנית־המדעית. מן הדין לנהוג במלוא החומרה נגד תופעות מסוג זה.

ההכרח לשנות את מבנה המשק מציב תפקידים חדשים בפני המדע.

המפלגה תנקוט מדיניות עקבית של חיזוק מירבי של תשתיתו הטכנית־חומרית ותיצור תנאים לפעילותם הפוריה של המדענים. יחד עם זאת, רשאית המדינה לצפות מהם לתגליות ולהמצאות שיבטיחו תמורות מהפכניות באמת בפיתוח הטכניקה והטכנולוגיה.

בזמן האחרון הותוו צעדים חשובים, שתכליתם לשפר את יעילות העבודה במוסדות המחקר המדעי. צעדים אלה נוגעים לשאלות העידוד שניתן לעבודת המדענים. ולצורות חדשות של יחסי־הגומלין בין המדע והייצור. לא מזמן קיבלנו החלטה בדבר הקמת תשלובות טכניות־מדעיות בין־ענפיות ובהן מכונים ראשיים בעלי עוצמה, לרבות מכונים אקדמיים, ארגונים לתכנון ולקונסטרוקציה ומפעלים לייצור תעשייתי־ניסויי.

ננקטים צעדים גם להמרצת העבודה במוסדות למחקר מדעי הענפיים ולהגדלת תרומתם בהאצת הקידמה הטכנית־מדעית. ברם, תהליך זה מתקדם באיטיות בלתי־נסבלת. מכונים רבים נשארו בבחינת תוספתן למנגנון של מיניסטריונים, והם משמשים תדיר סניגורים לאינטרסים ביורוקרטיים וטבעו בשיגרה ובניירת. בהתייעצות שערכנו ביוני, העלינו בחריפות את שאלת קירוב המדע אל המעש ואת שאלת הכללתם של המכונים הענפיים בתאגידים יצרניים ויצרניים־מדעיים. צריך לברר, מי פועל נגד זה, איזו עמדה נוקטים המיניסטריונים והוועדים המפלגתיים, כיצד הם מגיבים על תביעות החיים.

יש לנצל בייתר יעילות את הפוטנציאל המדעי של האוניברסיטאות. מרוכזים כאן למעלה מ־35% של עובדי החינוך והמדע של הארץ, לרבות כמחצית הדוקטורים למדע. אולם, הם מבצעים לא יותר מ־10% של המחקרים המדעיים. המוסדות הנוגעים בדבר חייבים לעבד הצעות לחיזוק הקשר בין המדע האוניברסיטאי לבין הייצור. צריך להביא כאן בחשבון את טובת הכשרתה של משמרת מדעית חדשה. כפי שלא ייתכן יער חי ללא חורש קטן, כך לא ייתכן מדען אמיתי ללא תלמידים, המדובר בעתיד המדע, דהיינו בעתיד ארצנו. על הסטודנטים להצטרף לעבודת המחקר, להשתתף באימוץ תוצאותיה על־ידי הייצור, וזאת כבר בשנים הראשונות של לימודיהם. רק בדרך זו ניתן להכשיר מדענים אמיתיים, מומחים בעלי מחשבה יוצרת.

באופן כללי, חברים, צריך ליישם יותר את הפניית המדע אל צרכי המשק הלאומי. אולם חשובים באותה מידה הפניית הייצור אל המדע וכושרו המירבי לקלוט הישגים טכניים־מדעיים. לצערנו, ישנן תגליות מדעיות והמצאות חשובות לא מעטות שאינן מגיעות לכלל יישום במשך שנים ואפילו עשורים. והרי דוגמאות:

את תופעת אי־ההתבלות גילו המדענים הסובייטיים לפני שלושה עשורים. היא איפשרה ליצור חומרי סיכה חדשים לחלוטין, המעלים פי־כמה את אורך החיים של נקודות החיכוך במכונות ובמנגנונים ומורידים באופן תלול את הוצאות העבודה. תגלית זו מאפשרת חסכון בן מיליונים רבים, אך היא לא זכתה עד כה ליישום נרחב, בגין דבקותם בישן של מנהלים מסויימים של המיניסטריון לתעשייה הפטרוכימית ושל שורת מיניסטריונים ומוסדות נוספים.

זה כעשר שנים אינו זוכה ליישום המוני המסב המכיל חומר נגד חיכוך, המעלה את הבטיחות ואת התקינות של המנגנונים בתנאי תפעול קשים ביותר, וזאת באשמתם של המיניסטריון למנועי המכוניות ושל מוסדות

התכנון. המיניסטריון לייצור מכונות־עיבוד גרם סחבת בלתי־נסבלת בייצורם של מנועים הידראוליים יחידים במינם בעולם, המאפשרים הידרופיקציה רחבה של ציוד כרייה ושל ציוד נוסף והמגבירים את פריון העבודה פי־כמה ומשפרים את את תנאי־העבודה.

למרבה הצער, אפשר להמשיך ברשימה זו. לעתים קרובות נגרם יחס כזה אל החדש בגלל אמביציות של קבוצות מדענים בודדות, שמקורן באיבה הביורוקרטית כלפי המצאות של "זרים", ובחוסר עניין שמגלים מנהלי הייצור ביישומן. אין זה סוד, שאפילו בדיקת ההמצאות נסחבת לפעמים במשך שנים והופכת ל"נתיב ייסורים".

לא נוכל לבצע את המשימות שהצבנו בהאצת הקידמה הטכנית־מדעית, אם לא נמצא את הכלים שיבטיחו את הקדימויות רק לאותם מכוני מחקר, לאותם מפעלי תעשייה, לאותם קולקטיבים, המפעילים במרץ את כל החדש והמתקדם ומחפשים דרכים לייצור מוצרים בעלי איכות גבוהה ויעילים.

צברנו כבר נסיון מסויים בשכלול המנגנון הכלכלי בתחום המדע ושיתוף־הפעולה שלו עם הייצור. צריך לנתחו בתשומת־לב וליישמו ללא סחבת, לקשור את העידוד החומרי הניתן לצוותי המדענים ולעובדים בודדים בתרומתם המעשית לפתרון הבעיות הטכניות־מדעיות.

כל חוליות מינהל הכלכלה נקראות לשנות את יחסן אל אימוץ החדש. זה נוגע לוועד הממלכתי של ברה"מ לתכנון החייב לעבור בייתר־תעוזה אל תכנון כל־מקיף של הקידמה הטכנית־מדעית, ולוועד הממלכתי של ברה"מ למדע ולטכניקה, אשר ארגון עבודתו מחדש מתנהל באיטיות רבה מדי. האקדמיה למדעים של ברה"מ, המיניסטריונים והמוסדות חייבים להתייחס בייתר־תשומת־לב למחקרים בסיסיים וליישום תוצאותיהם בייצור. זוהי חובתם הנעלה של כל מדען, מהנדס, קונסטרוקטור ומנהל מפעל.

הכרחי לקשור בייתר־שאת את **פעילותנו הכלכלית החיצונית** במשימות החדשות. הגישה אל הקשרים הכלכלים המועילים הדדית חייבת להיות רבת היקף, כשפניה מופנות אל העתיד. זוהי המדיניות שעובדה על־ידי הארצות החברות במועצה לעזרה כלכלית הדדית; זו גורסת מעבר מהיחסים הכלכליים ומקשרי המסחר שביניהן אל התמחות ואל קואופורציה בייצור עמוקות יותר וקודם־כל בייצור מכונות, בהקמת תאגידים משותפים ותשלובות יצרניות־מדעיות.

יש לנו מוסדות וארגונים לא מעטים האחראיים לתחום זה או אחר של קשרי־חוץ כלכליים, אך אין הם עובדים תמיד בתיאום. כשאנו מציעים כמשימה את ניצולה הנמרץ של הפעילות הכלכלית החיצונית להאצת פיתוחנו, כוונתנו לשנות בהדרגה את מבנה המחזור של סחר־החוץ ולהקנות אופי יעיל יותר לייצוא ולייבוא.

2. פתרון בעיית המזון – משימה בעלת קדימות ראשונה

חברים, ישנה משימה שעלינו לבצעה תוך פרק זמן קצר ביותר: לספק לארץ את מלוא המזון הדרוש לה. זוהי תכליתה של המדיניות החקלאית החדשה של המפלגה, שנוסחה בהחלטות מליאת הוועד המרכזי של המפלגה במאי 1982 ובתוכנית המזון של ברה"מ. מאז אישורן עשינו לא מעט לפיתוח התשתית הטכנית־מדעית של המשק החקלאי והענפים הקשורים בו. כלכלת הקולחוזים, הסובחוזים ושל המפעלים המשותפים להם התחזקה והוא הדין

במפעלים לעיבוד התוצרת החקלאית; תנובת האדמה ובעלי־החיים גדלה.

ההתקדמות קיימת, אולם ההתגברות על פיגור המשק החקלאי היא איטית. דרושה תפנית החלטית במיגזר החקלאי, כדי לשפר באופן ניכר את אספקת המזון כבר בחומש השנים־עשר. אנו מתכוננים להגדיל את קצב העלייה של הייצור החקלאי למעלה מפי שניים ולהבטיח תוספת משמעותית לצריכת הבשר, החלב, הירקות והפירות (בחשבון לנפש).

האם יכולים אנו להשיג זאת? יכולים וחייבים. לשם־כך עיבדה המפלגה אמצעים נוספים להגברת היעילות של כל ענפי התשלובת התעשייתית־חקלאית. עיקרם לשנות את המצב הכלכלי־החברתי בכפר, ליצור את התנאים לאינטנסיפיקציה עמוקה יותר, להשגת כמות תוצרת בטוחה. הדגש מושם על הצורות הכלכליות של ניהול המשק, על הרחבת עצמאותם ועל העלאת אחריותם של הקולחוזים והסובוחוזים לתוצאות עבודתם.

בנוקטנו מדיניות זו נצטרך לשפר את יעילות הניצול של הפוטנציאל היצרני של התשלובת התעשייתית־החקלאית ולרכז את הכוחות בקטעים החשובים ביותר, המבטיחים החזרים מירביים. מדובר בראש־וראשונה בהעלאת פוריות האדמה, ביצירת תנאים לניהול יציב של המשק החקלאי. כפי שהוכיח נסיון השנים האחרונות, מפתח ההצלחה טמון ביישום נרחב של טכנולוגיות אינטנסיביות. הן מעניקות תוצאה כבירה. אימוצן איפשר אשתקד בלבד לקבל 16 מיליון טון נוספים של דגנים וכמות משמעותית של תוצרת אחרת.

מקור מיידי להגדלת מלאי המזון טמון בצמצום ההפסדים הנגרמים לתנובת השדות ובעלי החיים בזמני האיסוף, ההובלה, האחסנה והעיבוד. ישנן כאן אפשרויות לא מעטות. אפשר להוסיף למשאבי הצריכה 20%, עד 30% בסוגי תוצרת מסויימים. אשר להוצאות על מניעת הפסדים, הן קטנות פי 2–3 מאשר על תוספת ייצור לאותה כמות של תוצרת.

הוועד המרכזי והממשלה קבעו כעת צעדים חשובים מאוד למניעת הפסדים. ייצור מכונות חקלאיות זוכה לפיתוח מהיר, וזה יאפשר לספק לקולחוזים ולסובחוזים ציוד בעל תפוקה רבה, המסוגל לבצע מהר יותר וטוב יותר את כל העבודות המבוצעות בשדה. אישרנו הוצאות נוספות, כדי לחזק את ייצור המכונות לעיבוד מזון ואת בסיסי עיבודה של התוצרת ואחסנתה.

המפלגה והמדינה ימשיכו גם להבא לפתח בעקביות את התשתית הטכנית־חומרית של התשלובת התעשייתית־חקלאית. אך ברור באותה מידה כי האדם, הוא שהיה והוא שנשאר המניע העיקרי והרוח החיה של הקידמה. המשק החקלאי זקוק יותר מאשר אי־פעם לאנשים המעוניינים לעבוד במרץ, במיומנות מקצועית עם נטייה לחדשנות. הדאגה המתמדת לתנאי־העבודה ולתנאי־החיים של עובדי־הכפר מהווה את האיתנה שבערובות לכל הצלחותינו. לכך מכוונות תוכניותינו וחשוב שהן יבוצעו ללא סטייה.

כל אלה צעדים שאינם סובלים דיחוי, אך תוכנית־הפעולה אינה מתמצה בכך. במיגזר החקלאי עלינו להשלים את המעבר אל שיטות חדשות של מינהל ושל ניהול המשק. אין ספק, כי צעדנו צעד עקרוני כשכוננו במרכז ובמקומות מוסדות מינהל מאוחדים של תשלובות תעשייתיות־חקלאיות, שנועדו להבטיח שילוב מעשי ויעיל של המשק החקלאי ושל ענפי התעשייה הקשורים בו.

יצירתו של מבנה ארגוני כזה תחוזק על־ידי מנגנון משקי יעיל. הוכנו כבר הצעות בנידון. הרעיון העיקרי הוא פתיחת מרחב תימרון בפני שיטות ניהול משק כלכליות: להרחיב באופן משמעותי את עצמאות הקולחוזים והסובחוזים; להגדיל את עניינם בתוצאות הסופיות ואת אחריותם להן. בעצם, מדובר ביישום יוצר של הרעיון הלניני בדבר מס־המזון בתנאי תקופתנו.

אנו מתכוננים לקבוע לקולחוזים ולסובחוזים תוכניות של קניית תוצרת קבועות לשנות החומש, שלא יהיה ניתן לשנותן. בו־זמנית, תינתן להם האפשרות לנהוג לפי שיקול דעתם, לגבי כמויות תפוחי־האדמה, הפירות, והירקות שיתקבלו מעל למתוכנן וגם לגבי חלק ניכר של התוצרת המתוכננת. המשקים יוכלו למכור אותה בתור תוספת למדינה, לממשה בשוק הקולחוזי או במסחר הקואופרטיבי, אם בצורה טרייה אם אחרי עיבוד, או להשתמש בה לצרכים אחרים, לרבות במשק־העזר האישי. מכירת עודפי הדגנים למדינה תזכה בעידוד על־ידי הענקת משאבים חומריים בעלי ביקוש רב או על־ידי אמצעי־עידוד אחרים.

הרפובליקות, החבלים והמחוזות יקבלו להבא מכסות יציבות של אספקת תוצרת למלָאים ממורכזים, ואילו כל שייוצר מעל לכך יישאר לאספקה המקומית.

אנו מתכוננים לעבור אל שיטות תכנון משוכללות יותר, מושתתות על תקנים מתקדמים יותר. חישוב הכדאיות המשקית ימלא תפקיד לאין ערוך חשוב יותר. נסיון העבר מלמד, כי ההתעלמות מהעקרונות של איזון העלויות, הפגיעה בעניין החומרי שיש לעובדים ואחריותם לתוצאות העבודה פגעו במצבם הכלכלי־הפיננסי של קולחוזים וסובחוזים וגרמו עלייה ניכרת בעומס החובות. חשבון הכדאיות המשקית האמיתית ותלותן של הכנסות המפעלים בתוצאות הסופיות חייבים להפוך לחוק בל־יעבור לגבי כל החוליות של התשלובת התעשייתית־חקלאית, ובראש־וראשונה לגבי הקולחוזים והסובחוזים. נרחיב שיטות של חוזים ושל קבלנות ברמות של צוות (בריגדה), של חולייה, של משפחה, כשאמצעי־הייצור, לרבות הקרקע, יוצמדו אליהם לתקופת החוזה.

יינתנו אפשרויות גדולות לגילוי יוזמה ולכושר המצאה, אך דבר זה פירושו גם עליית האחריות למילוי המטלות של תוכנית המזון, לתוצאות הפעילות המשקית־פיננסית של הקולחוזים, של הסובחוזים, של המפעלים והארגונים המשותפים להם. צריך להקים מחסום איתן בפני ההפקרות המשקית והטפילות, לשים קץ להסתמכות על "נסיבות אובייקטיביות" כביכול, שבהן מחפים אי־אלה קולחוזים וסובחוזים על אי־יכולתם, ולפעמים על אי־רצונם לעבוד טוב יותר. להבא יהיה עליהם לפתח את הייצור, להגדיל את הרווחים ואת ההכנסות, לעודד את העבודה על־חשבון האמצעים העצמיים בעיקר. צריך לשנות באופן רציני את השיטות של מתן אשראי בנקאי, וזאת כדי שהוא יעודד את העלאת הרמה של עבודת הקולחוזים והסובחוזים.

עיניכם הרואות, חברים, תנאי ניהול המשק בכפר משתנים מהיסוד. ודבר זה תובע שינוי משמעותי בסגנון ובשיטות של ניהול התשלובת התעשייתית־חקלאית. יש להיגמל מהתערבות בלתי־מוסמכת בעבודת־הייצור בכפר. אנו מצפים, שהוועד התעשייתי־חקלאי של ברית־המועצות, על מוסדותיו המקומיים, יעשו את הכל, כדי שהארץ תזכה בפיצוי נאות על הצעדים הננקטים.

3. ניהול הכלכלה – בהתאם לדרישות החדשות

לא ייתכן לעמוד במשימות החדשות בכלכלה ללא התאמה חדשה עמוקה של המנגנון המשקי, ללא יצירת מערכת ניהול כוללת, יעילה וגמישה, שתאפשר לממש בייתר־שאת את האפשרויות של הסוציאליזם.

ניהול המשק זקוק – וזה גלוי לעין – לשכלול מתמיד. אולם המצב כיום הוא כזה, שלא די בשיפורים חלקיים, הכרחית רפורמה יסודית. משמעותה בכך, שכל הייצור שלנו צריך להיות כפוף לצרכים החברתיים, לסיפוק צרכי האנשים; שצריך לכוון את הניהול לשיפור היעילות והאיכות, להאצת הקידמה הטכנית־מדעית, להגדלת עניינם של העובדים בתוצאת עבודתם, להגדלת יוזמתם הסוציאליסטית בכל חוליה מחוליות המשק הלאומי, וקודם־כל בצוותי העבודה.

הוועד המרכזי של המפלגה והלשכה הפוליטית שלו קבעו את הכיוונים העיקריים של שִׁרגוּן המנגנון המשקי. אנו מציבים את המטלה:

– להגביר את יעילות הנהגת הכלכלה הממורכזת, לחזק את תפקיד המרכז במימוש המטרות העיקריות של האסטרטגיה הכלכלית של המפלגה, בקביעת הקצב והפרופורציות של פיתוח המשק הלאומי ואיזונו. בו־בזמן צריך להתגבר על הנוהג של התערבות המרכז בפעילות האופרטיבית של החוליות המשקיות הנמוכות יותר;

– להרחיב בהחלטיות את תחום עצמאותם של התאגידים והמפעלים, להעלות את אחריותם להשגת התוצאות הסופיות הגבוהות ביותר. לשם כך יש להעבירם על פסים של חישוב הכדאיות המשקית האמיתית, של התאמת העלויות להכנסות ושל המימון העצמי ולהתנות את רמת ההכנסה של הקולקטיבים באורח ישיר ביעילות העבודה;

– לעבור אל שיטות מינהל כלכליות בכל דרגות המשק הלאומי; לשם כך צריך לשרגן את האספקה הטכנית־חומרית, לשכלל את מערכת קביעת המחירים, המימון ומתן האשראי, ליצור תמריצים יעילים שיפעלו נגד ההוצאות;

– להקנות למינהל מבני ארגון מודרניים שיביאו בחשבון את מגמות הריכוז, ההתמחות והקואופרציה בייצור; הכוונה ליצירת תשלובות של ענפים הקשורים זה בזה, מרכזים בין־ענפיים טכניים־מדעיים, צורות מגוונות של תאגידים משקיים וארגוני ייצור טריטוריאליים;

– להבטיח שילוב מקסימלי של ניהול המשק הענפי ושל זה הטריטוריאלי, את פיתוחם הכלכלי והחברתי המשולב של הרפובליקות והאזורים, את הקשרים הבין־ענפיים הנכונים;

– להגשים דמוקרטיזציה כל־צדדית של הניהול, לחזק את התפקיד שממלאים בו צוותי העבודה, לחזק את הפיקוח מלמטה, את חובת מסירת הדו"חות ואת הפומביות בעבודת המוסדות המשקיים.

אין ספק, חברים, שאנו ניצבים בפני שרגון רציני ביותר של מנגנון המשק הסוציאליסטי. התחלנו כבר בהגשמתו. סיפרתי כבר על כיוון העבודה בתשלובת התעשייתית־חקלאית. אנו משכללים את ניהול התשלובת לייצור מכונות. אנו מעבירים את מפעלי התעשייה אל מערכת ניהול דו־שלבית ביסודה. שיטות חדשות של ניהול המשק שעמדו במבחן, הוכנסו השנה למפעלים ולתאגידים המייצרים את מחצית התוצרת התעשייתית. התחלנו לאמצן בתחומי השירותים, הבינוי וההובלה. צורות הארגון הקולקטיביות של העבודה ועידודה והקבלנות המשקית זוכות ליישום הולך־ונרחב.

אולם, אנו מצויים רק בראשית הדרך. שרגון המנגנון המשקי בתנאי ארצנו, על כלכלתה העצומה והמורכבת, תובע זמן ומאמצים נמרצים. ייתכנו קשיים ואין לנו גם ערובה שלא נטעה, אולם העיקר כיום הוא להתקדם באופן תכליתי, צעד אחר צעד, בכיוון שבחרנו, להשלים ולשכלל את המנגנון המשקי על יסוד הנסיון שנצבר, תוך סילוקו של כל שעבר זמנו או לא הצדיק את עצמו.

ההצלחה תלויה במידה רבה **בשרגון עבודתם של מוסדות הכלכלה המרכזיים ושל הוועד לתכנון הממלכתי של ברה"מ בראש־ובראשונה.** ועד זה נועד להפוך הלכה־למעשה למטה הכלכלי־המדעי האמיתי של הארץ, שיהיה משוחרר מטיפול בשאלות הכלכליות השוטפות. התחלנו במלאכה זו. מקימים מוסדות חדשים לניהול התשלובות הבין־ענפיות, ואילו החלק העיקרי של תפקודי הניהול האופרטיבי, נמסר במישרין למפעלים ולתאגידים. הוועד לתכנון הממלכתי ומוסדות כלכליים אחרים חייבים להתרכז בשאלות התכנון לטווח ארוך, בהבטחת פיתוח פרופורציונלי ומאוזן של הכלכלה, במדיניות של שרגון המשק, ביצירת התנאים והתמריצים הדרושים להשגת תוצאות סופיות גבוהות ביותר בכל תא מתאי המשק הלאומי. גם תחום הסטטיסטיקה זקוק לשיפור רציני.

השפעת האשראי והפיננסים על הכלכלה נחלשה בזמן האחרון. מערכת הפיננסים אינה משפיעה די הצורך על הגברת יעילות הכלכלה. השתרש הנוהג הפסול של חלוקה־מחדש של ההכנסות, כאשר ההפסדים של המפעלים, המיניסטריונים והאזורים המפגרים מקוזזים על חשבון אלה המכניסים רווחים. נוהג זה חותר תחת הכדאיות המשקית, מוליד טפילות ומביא לתביעות אינסופיות להגשת עזרה מהמרכז. האשראי איבד את תכליתו האמיתית.

"רפורמות יסודיות כלשהן שלנו דינן להיכשל – ציין לנין – אם לא נצליח במדיניות הפיננסית"*. על סמך הנחה זו צריך לשנות מהיסוד את תוכן עבודתם של המוסדות הפיננסיים והאשראי, את ארגונם ואת שיטות עבודתם. תפקידם החשוב ביותר אינו תִקנוּן (רגלמנטציה) קטנוני של עבודת המפעלים, אלא עידוד כלכלי, ביצור מחזור הכספים והכדאיות הכלכלית, שהיא־היא הטוב שבפקחים. צריך להעמיד את הכל בתלות בתוצאה הסופית. ברור, כי הבשילה השאלה בדבר שכלול נוהגי גביית המס על המחזור, התשלומים על חשבון הרווחים ושאר ההכנסות התקציביות. ממדיהם וסדרי הגבייה צריכים להשפיע בייתר־שאת על הקטנת עלויות הייצור, על העלאת איכות התוצרת ועל האצת מימושה.

המחירים נועדו להפוך למכשיר פעיל של המדיניות הכלכלית והחברתית. ולפנינו המשימה של עיצובה התוכניתי המחודש של מערכת המחירים בתור שלמות אחת לטובת חישוב יעיל של הכדאיות המשקית, שתהלום את המשימות של העלאת הכנסות האוכלוסייה הלכה־למעשה. צריך להקנות למחירים גמישות גדולה, לקשור את רמתם לא בעלויות בלבד, אלא גם בתכונות הצרכניות של הסחורות, ביעילות המוצרים, במידת התאזנותו של המוצר עם צרכי החברה ועם ביקוש האוכלוסייה. אנו מתכוננים להשתמש בייתר־שאת במחירים מירביים ובמחירים מוסכמים.

---

* **כל כתבים** כ' 36, עמ' 351.

מערכת האספקה הטכנית־חומרית זקוקה לשיפור רציני. עליה להפוך מנגנון כלכלי גמיש, המסייע למשק הלאומי לעבוד באופן קבוע ויציב. תפקידו הישיר של הוועד הממלכתי לאספקה לסייע באופן פעיל לקשרים קבועים וישירים בין היצרנים והצרכנים על־פי חוזים, לחזק את המשמעת באספקה. צריך לפתח את הסחר הסיטונאי באמצעי־הייצור.

כל מה שאנו עושים לשיפור הניהול והתכנון, לשיפור המבנה הארגוני, מכוון בחשבון סופי ליצירת התנאים הדרושים **לעבודתה היעילה של חוליית היסוד של המערכת המשקית – המפעל, התאגיד.**

הניתוח מלמד, כי תוצאות הניסויים שאנו עורכים היו יכולות להיות טובות יותר באופן משמעותי, אילו נעשו במקביל לשרגון עבודתם של המיניסטריונים הענפיים ושל המשרדים הכלכליים המרכזיים, שטרם ויתרו על הנסיונות להגביל את זכויות המפעלים; וכמו־כן אילו ניתנו התמריצים לשיפור היעילות לכל מיגזר, לכל צוות, לכל מקום־עבודה. על כך יש לתת את דעתנו באופן מיוחד.

לבסוף, יש לשים קץ לאפוטרופסות הקטנונית שבה נוהגים המיניסטריונים והמשרדים האחרים כלפי המפעלים. המיניסטריונים מצווים לרכז את תשומת־לבם בשאלות המדיניות הטכנית בפרופורציות הענפיות־הפנימיות, בסיפוק צרכי המשק הלאומי, ע״י הענפים ובתוצרת מעולה. צריך להעניק למפעלים ולארגונים את הזכות לממש באופן עצמאי את התוצרת העודפת על המכסה שנקבעה בתוכנית, את חומרי־הגלם ואת החומרים, את הציוד וכו׳ שנחסכו ולא נוצלו. צריך לעגן בחוק גם דברים דומים ביחס לציבור. כלום יהיה זה מן התבונה להשמיד או לזרוק לאשפה דברים העשויים להועיל במשק הבית, בבניית מגורים, מוסכים, ביתנים בשביל חלקות של גנים או ירקות?

קשה להגזים בהערכת **התקנים**. אם יידעו הצוותים במפעלים מראש את תנאי התקופה המתוכננת – את התוצרת שיצטרכו להפיק, את המחירים, את הניכויים מהרווחים לטובת התקציב, את התקנים של קביעת הקרנות של שכר העבודה, את קרנות התמריץ על־חשבון הכדאיות המשקית – יהיה לאל ידם לעבד, באופן יוצר ומבלי לחשוש מפני גילוי אפשרויותיהם, תוכניות שיבטיחו קצב צמיחה מהיר יותר של הייצור ושיפור משמעותי של יעילותו. צריך לאפשר למפעלים להרוויח בעצמם את האמצעים הדרושים להרחבת הייצור ולחידושו הטכני, כדוגמת וא״ז (המפעל לייצור מכוניות שבעיר טוליאטי) או המפעל לייצור מכונות שבעיר סומי.

חשוב במיוחד להרחיב את עצמאות המפעלים והארגונים בתחום ייצורן של סחורות הצריכה העממית ובתחום השירותים. תפקידם להגיב במהירות על משאלות הצרכנים. בכיוון זה אנו מארגנים מחדש את המנגנון הכלכלי של התעשייה הקלה. אנו מגבילים באופן דרסטי את מכלול המטלות המוטלות מלמעלה על מפעלי ענף זה. תוכניותיהם ייקבעו בראש־וראשונה על יסוד חוזים עם ארגוני מסחר. ואילו אלה האחרונים יהיו אחראיים להתאמת הזמנותיהם לביקוש האמיתי של האוכלוסייה. לשון אחר, לא התפוקה הגולמית תהיה בבחינת העיקר, אלא כמות הסחורות, מיגוונן ואיכותן, אותו דבר הדרוש לבני־אדם. מלבד זאת, בכוונתנו להקים תאגידים לייצור, למסחר ולתעשייה בין־ענפיים שיעסקו בייצורן ובמימושן של סחורות תעשייה קלה ולהרחיב את רשת הסוכנויות לממכר.

הגיע הזמן לפתור בעייה נוספת. צריך ששכר העבודה המשולם על־ידי המפעלים יהיה קשור במישרין בהכנסות ממימוש תוצרתם. זה יסייע להיפטר מייצורם ומאספקתם של מוצרים בעלי איכות נמוכה שאין צורך בהם, להיפטר מעבודה למען אחסנה (כפי שאומרים). אגב, עלינו ליישם גישה זו לא רק בתעשייה הקלה. לא נוכל להשלים עוד עם כך, שעובדים מייצרים תוצרת פסולה, אך חיים ללא דאגות מיוחדות, מקבלים את מלוא שכר־עבודתם, את הפרמיות ושאר התוספות. ובאמת, מדוע עלינו לשלם בעד עבודה המייצרת תוצרת, אשר איש אינו רוצה בה? כל זה הופך לנשק נגדנו, חברים! אל לנו לשכוח זאת.

גם שאלת שילובם הנכון של **המפעלים הגדולים, הבינוניים והזעירים** תובעת גישה כל־צדדית. הנסיון מלמד, שלמפעלים לא־גדולים, בעלי ציוד טכני טוב, יש במקרים רבים יתרונות משלהם. הם מסוגלים להביא בחשבון מהר יותר ובגמישות גדולה יותר חידושים טכנולוגיים, שינויים בביקוש, לספק באופרטיביות־יתר פריטים המיוצרים בהיקף מצומצם או אפילו פריטים בודדים; הם מיטיבים לנצל כוחות־עבודה פנויים, במיוחד בערים הקטנות.

ועוד על היבט מהותי נוסף של השרגון: הרחבת הגישה הטריטוריאלית בתכנון ובניהול. זה חשוב ביותר בארץ רחבה, מגוונת ורבלאומית כארצנו. בכינוסים המפלגתיים, בוועידות המפלגה ברפובליקות־הברית נמתחה ביקורת צודקת על פעולות המיניסטריונים והמשרדים האחרים המתעלמים מהתנאים ומהצרכים של האזורים השונים, דבר הגורם דיספרופורציות בכלכלה.

ישנן הצעות בנידון. נראה, שכדאי לחשוב על הרחבת סמכויותיהם של המוסדות הרפובליקאיים והמקומיים (לפי דוגמת התשלובות התעשיתיות־חקלאיות) בכל הנוגע לבינוי, לייצור הבין־ענפי, לתשתית החברתית והכלכלית, למפעלים רבים המייצרים בשביל הצריכה הרחבה. צריך להקנות הכוון טריטוריאלי רב יותר לעבודת הוועד הממלכתי לתכנון של ברה"מ ולעבודת המיניסטריונים. ראויה לעיון שאלת ניהול המשק הלאומי במסגרת של אזורים כלכליים גדולים.

תוכניותינו לטווח קצר וארוך קשורות באורח משמעותי באימוץ המשאבים הטבעיים של סיביר ושל המזרח הרחוק. זהו עניין בעל חשיבות רבתי, התובע יחס ממלכתי, שיבטיח פיתוח משולב של האזורים. יש להקדיש תשומת־לב ליצירת התנאים ההכרחיים לעבודה ברוכה של בני־אדם ולחיים יפים בשבילם. זוהי בעיית הבעיות כיום וביצוע המשימות שהצבנו תלוי בצורת פתרונן.

בוועידה זו עלינו לשים לב למשימות הכרוכות בהמשך פיתוחם הכלכלי־חברתי של אזורי האדמה הלא־שחורה שברוסיה. אדגיש שתי נקודות: הוועד־המרכזי של המפלגה והממשלה הסובייטית קיבלו החלטות מיוחדות הנוגעות לפיתוח המשק החקלאי באזורים אלה והן חייבות להתבצע במדוייק ובהיקפן המלא. זה קודם־כל. שנית, הכרחי שהמוסדות המפלגתיים, הממשלתיים והמשקיים המקומיים וצוותי העבודה יקדישו תשומת־לב גדולה פי־כמה לניצול יעיל של הפוטנציאל שנצבר כאן ושל המשאבים שהוקצו לכך.

חיזוק עקרון הניהול הטריטוריאלי תובע את העלאת הרמה של ניהול המשק בכל רפובליקה, בכל מחוז, בכל עיר, בכל נפה. לעיתים קרובות אנו

מקבלים מהרשויות המקומיות הצעות, שלא עובדו כנדרש, שהוכתבו לא על־ידי טובת המשק הלאומי, אלא על־ידי הלכי־רוח של טפילות, ואפילו על־ידי אמביציות, המסבכות את הכלכלה בהצעות עתירות הון שיעילותן מועטה. לא בכל מקום מקדישים תושמת־לב ראויה לשיפור יעילות הייצור. לדוגמא, בקזחסטן מקבלים מכל יחידה של תשומה כמות של הכנסה לאומית הקטנה בשליש מהממוצע של המשק הלאומי. בטורקמניה לא חל ב־15 השנים האחרונות שום גידול בפריון העבודה החברתית. יש לתת את הדעת, כיצד לקשור יותר את היקף המשאבים המוקצים לצרכים חברתיים עם יעילות הכלכלה האזורית.

חברים, כל שרגון של המנגון המשקי מתחיל, כידוע, בעיצובה־מחדש של התודעה, בוויתור על שיגרת המחשבה והמעש, בהבנה ברורה של המשימות החדשות. זה נוגע בראש־וראשונה לעבודת הקדרים המשקיים שלנו ולעובדי חוליות המינהל המרכזי. לרובם מחוורות היטב יוזמות המפלגה, הם תומכים בהן באופן פעיל, נוטלים על עצמם באומץ מטלות מורכבות, מחפשים את הדרכים הטובות ביותר לביצוען ומוצאים אותן. עמדה כזאת ראויה לתמיכה מירבית. אך קשה להבין עובדים היושבים על הגדר, או, בדומה לאותו גיבור של גוגול, שפיתח תוכניות למיניהן, אינם עושים דבר למעשה ואינם משנים דבר. לא נמחל לעובדים מהסוג הזה. פשוט מאוד, דרכם אינה דרכנו וגם לא של אלה המקווים שהכל יבוא על מקומו בשלום ויחזור אל המסלול הישן־נושן. לא יקום ולא יהיה כדבר הזה, חברים.

במלאכת שרגון הכלכלה והמנגנון המשקי דרושה התבססות על המדע יותר מאי־פעם. עלינו לבחון מחדש אי־אלה מושגים ותפיסות, וזאת לאור תביעות החיים. זה נוגע גם לבעיות חשובות, כגון יחס־הגומלין בין כוחות הייצור ויחסי הייצור, הקניין הסוציאליסטי והצורות הכלכליות של מימושו, היחסים הממוניים־הסחורתיים, שילוב הריכוז ועצמאות הארגונים המשקיים, ועוד.

הנסיון הוכיח את אי־נכונות המושגים, שלפיהם **בתנאי הסוציאליזם מובטחת, כאילו באופן אוטומטי, התאמת יחסי הייצור לאופי כוחות הייצור**. בחיים הכל מורכב יותר. נכון, יחסי הייצור הסוציאליסטיים פותחים אפשרויות נרחבות בפני פיתוח כוחות הייצור. אולם לשם־כך צריך לשכללם תמיד. פירוש הדבר, שצריך להבחין בעוד מועד בשיטות מיושנות של ניהול המשק ולהחליפן בחדשות.

צורות יחסי הייצור הקיימות כיום, מערכת ניהול המשק והמינהל עוצבו ביסודם בתנאים של פיתוח כלכלה אקסטנסיבי. צורות אלה התיישנו בהדרגה, איבדו את אופיין התמריצי ואף הפכו מבחינות מסויימות לבלם. כיום אנו שואפים לשנות את הִכוון המנגון המשקי, להתגבר על אופיו הכרוך בעלויות, בכיוון של העלאת האיכות והיעילות, האצת הקידמה הטכנית־מדעית, חיזוק התפקיד שאותו ממלא הגורם האנושי. כאן העיקר, ופירושו שיחול הלכה למעשה שכלול נוסף ביחסי הייצור הסוציאליסטיים, וייפתחו אופקים חדשים בפני פיתוח כוחות הייצור.

אסור שמושגים שנשתרשו ועל אחת כמה וכמה משפטים קדומים, יעצרו בעדנו. לדוגמא, אם הכרחי ומוצדק ליישם תקנים כלכליים במקום מדדים שנשלחו בתור הנחיות, אין פירוש הדבר סטייה מעקרונות ההדרכה התוכניתית, אלא רק שינוי בשיטותיה ובדרכיה. אותו דבר אפשר לומר על הכורח בחיזוק עצמאותם, יוזמתם ואחריותם של התאגידים ושל המפעלים,

בהעלאת התפקיד שהם ממלאים כיצרני סחורות סוציאליסטיים.

מצער, שנפוצה הדעה הרואה בשינוי כלשהו של המנגנון המשקי כמעט סטייה מעקרונות הסוציאליזם. בהקשר זה ברצוני להדגיש: התאוצה הכלכלית־חברתית, ביצור הסוציאליזם הלכה־למעשה הם־הם החייבים לשמש אבני־בוחן עליונות בשיפור המינהל.

אקטואליות רבה נודעת **לבעיות הקניין הסוציאליסטי**, המשמש תשתית של משטרנו החברתי. לקניין הסוציאליסטי תוכן עשיר. הוא כולל מערכת רבת־פנים של יחסים בין בני־אדם, בין קולקטיבים, בין ענפים, בין אזורי הארץ ביחס לניצול משאבים ותוצאות הייצור, קשת שלמה של אינטרסים כלכליים. מכלול יחסים מורכב זה דורש צירוף מסויים וויסות מתמיד, ומה גם שהוא נתון בתנועה מתמדת. אם לא נבין באופן מעמיק תמורות אלו במישור העיוני, לא נצליח למצוא פתרונות מעשיים נכונים, דהיינו לפתח בעוד מועד אמצעים לעיצוב יחס של בעל־בית אמיתי כלפי הקניין הסוציאליסטי.

עלינו להגדיל את עניינם של העובדים בניצול טוב יותר של העושר הלאומי וריבויו. כיצד פותרים בעיה זו? תהא זו תמימות לחשוב, כי ניתן לטפח רגש של בעל־בית על־ידי מלים בלבד. היחס אל הקניין מעוצב בראש־וראשונה על־ידי אותם תנאים מעשיים שבהם מצוי האדם, על־ידי האפשרויות להשפיע על ארגון הייצור, על חלוקת תוצאות העבודה ועל השימוש בהן. הבעיה נעוצה, איפוא, בהעמקה נוספת של הניהול העצמי הסוציאליסטי של הכלכלה.

יש להרחיב ללא היסוס את התפקידים של צוותי העבודה בניצול הקניין החברתי. חשוב להגשים ללא סטייה את העקרון, על פיו מוטלת על המפעלים ועל התאגידים אחריות מלאה לכך, שעבודתם לא תהיה כרוכה בהפסדים. ואילו המדינה אינה נושאת באחריות להתחייבויותיהם. דווקא כאן נעוצה מהות החישוב המשקי. אינך יכול להיות בעל־הבית על הארץ, אם אינך בעל־הבית האמיתי על בית־החרושת או על הקולחוז שלך, על מחלקתך או על חוותך. קולקטיב העבודה חייב להיות אחראי על הכל, לדאוג לריבוי העושר החברתי. הגדלתו, כמוה כהפסדים, חייבת להשפיע על רמת הכנסותיו של כל אחד מבין חברי הקולקטיב.

וכמובן, דרוש מחסום בטוח בפני נסיונות כלשהם להפיק הכנסות שלא מן העבודה על חשבון הקניין החברתי. טרם נעלמו אצלנו "סוחבים", שאינם רואים כפשע לסחוב מהמפעל כל שיזדמן להם, והוא הדין בלוקחי־שוחד ורודפי־בצע למיניהם, שאינם סולדים מניצול מעמדם הרישמי למטרות התעשרות. נגד כל אלה צריך להפעיל את מלוא כוח החוק, את מלוא כוח ההוקעה הציבורית.

ראויה לתשומת־הלב גם הבעיה האקטואלית של ויסות יחסי הקניין הסוציאליסטי, כגון מתן עדיפות מוחלטת לאינטרסים הכלל־לאומיים לעומת האינטרסים הענפיים והאזוריים. המיניסטריונים, והמשרדים האחרים והמוסדות הטריטוריאליים אינם בעלים על אמצעי הייצור, אלא אך ורק מוסדות של ניהול ממלכתי, האחראיים בפני החברה לניצול יעיל של הקניין הלאומי. לא נוכל להרשות, כי הבירוקרטיות והלוקל־פטריוטיזם יפריעו למימוש יתרונותיו של הקניין הסוציאליסטי.

נקודת־ראות בהירה יש לנו גם בשאלת הקניין הקואופרטיבי. ודאי, שקניין זה טרם מיצה את מלוא אפשרויותיו בייצור הסוציאליסטי במירב

הסיפוק של צרכי האנשים. קולחוזים וארגונים קואופרטיביים אחרים לרוב מפגינים ניהול עניינים יעיל. וכשיש צורך, צריך להגיש סיוע כל־צדדי לארגונם ולפיתוחם של מפעלים וארגונים קואופרטיביים. הם זכאים להרחבה בייצור ובעיבוד תוצרת, בבניית מגורים ובפיתוח גנים וגני־ירקות, בתחום השירותים והמסחר.

הגיע הזמן להתגבר על המשפטים הקדומים בנוגע ל**יחסים הממוניים־הסחורתיים**, להערכתם בחסר בהדרכה המעשית התוכנית של הכלכלה. שלילת החשיבות הנודעת להשפעתם הרבה על הגדלת התעניינותם של האנשים ועל יעילות הייצור מחלישה את חישוב הכדאיות המשקית וגורמת תוצאות בלתי־רצויות אחרות. ונהפוך, תפקוד בריא של היחסים הממוניים־הסחורתיים הבנויים על יסודות סוציאליסטיים עשוי ליצור תנאים של ניהול המשק, שתוצאותיו יהיו תלויות אך ורק באיכות עבודת הקולקטיב, בכושרם וביוזמתם של המנהלים.

בזה האופן מצווים אנו, חברים, להעריך שוב ושוב את המצב שנוצר ולארגן מחדש ובהחלטיות כל מה שהתיישן, כל מה שאבד עליו כלח. הבנה עמוקה של משימה זו מצד הפעילים המפלגתיים, מצד כל הקדרים, מודעותם לכך של ההמונים הרחבים הן תנאי הכרחי להצלחה; זהו התנאי ההכרחי להצלחה וזוהי נקודת המוצא לעניין האחראי ביותר של כינון מנגנון משקי חדש של מערכת המינהל.

4. לממש את האפשרויות הבלתי־מנוצלות של הצמיחה הכלכלית

חברים, המפלגה עיבדה אסטרטגיה של תמורות עמוקות במשק הלאומי ופתחה בהגשמתן. אין ספק שהן יאפשרו לזרז את פיתוח הכלכלה. אולם, דבר זה ידרוש זמן לא מועט, ושומה עלינו לזרז את קצב הצמיחה מייד, כבר היום. ייחודו של החומש השנים־עשר נעוץ דווקא בכך, שעלינו לדאוג לציודו מחדש של המשק הלאומי על יסוד טכני־מדעי חדש, כשבו־זמנית אנו מאיצים את קצב התקדמותנו.

מכאן הכורח בגיוס מירבי של כל אפשרויותינו הבלתי־מנוצלות. ומן התבונה שנפתח בניצול אפשרויות שאינן דורשות הוצאות גדולות, אך נותנות תוצאות מהירות ונראות לעין. המדובר בגורמים כלכליים־ארגוניים ופסיכולוגיים־חברתיים, בניצול טוב יותר של פוטנציאל הייצור הקיים, בשיפור היעילות הנובעת מתמריצי העבודה, בשיפור הארגון והמשמעת, בהתגברות על ההפקרות המשקית. האפשרויות הן מוחשיות והן מבטיחות להניב פירות רבים, אם תהיה התעניינות, אם יהיה כושר של ניהול משקי נאות.

הביטו על כושר הייצור הקיים: השקעות־היסוד בייצור מסתכמות בארצנו בלמעלה מ־1.5 טריליון רובל. אך לא בכל מקום מנצלים אותן כראוי. מדובר בשורה של ענפים: ייצור המכונות, התעשייה הכבדה, האנרגטיקה, המשק החקלאי. מדאיגה במיוחד העובדה, שהחלק הפעיל ביותר של השקעות ההון – המכונות, הציוד, מכונות־העיבוד – עומדים תדיר בטלים מעבודה או מנוצלים רק באופן חלקי, למשל, בענף ייצור המכונות מופעלות המכונות לעיבוד מתכת במשק רק קצת יותר ממשמרת אחת. ובסיכום: הארץ מפסידה מדי שנה תוצרת תעשייתית בשווי של מיליארדי רובלים, כיוון שכושר הייצור אינו מנוצל במלואו. מוסדות התכנון וניהול המשק וצוותי

העבודה מצווים לעשות את כל האפשרי, כדי שכושר הייצור הקיים יופעל כמתוכנן במלוא יכולתו. בתעשייה הכבדה בלבד ניתן בדרך זו להכפיל כמעט את קצב גידול התפוקה.

מפריעה לנו גם המשמעת החלשה שבאספקה בין מפעלים הבנויים על קואופרציה. די בהפרתה במקום אחד, כדי לעורר תגובת שרשרת בכל המשק הלאומי ולפגוע ביעילות הכלכלה. גם העדר קצב הולם של הייצור גורם נזק ניכר. אין זה סוד, שמפעלים רבים עומדים בטל בתחילת החודש יותר מאשר הם עובדים, ואילו בסוף החודש מתחילים לעבוד ב"הסתערות", הגורמת איכות נמוכה של המוצרים. צריך לשרש מחלה ישנה זו. השמירה הקפדנית על אספקה בין מפעלים המשתפים פעולה היא חובתם של צוותי העבודה, של כל חוליות הניהול. לא נצליח להשיג את יעדינו, אם לא נשליט סדר בתכנון ובאספקה, אם לא ניצור את המלאי ההכרחי, אם לא נגביר בכל הדרגים – את האחריות החומרית לחוסר משמעת ולתוצרת פסולה.

האפשרויות גדולות גם בתחום ניצול כוח־העבודה. אי־אלה אנשי־משק קובלים על חוסר כוח־עבודה, סבורני, כי ברוב המקרים תלונות אלו הן חסרות שחר. כשבודקים היטב, ניתן לגלות שאין מחסור בכוח־העבודה, אלא קיימת רמה נמוכה של פריון העבודה, קיים ארגון בלתי־מספיק שלו ועידודו אינו יעיל. זאת אף זאת: המוסדות לתכנון ולניהול המשק מקבלים החלטות בלתי־מבוססות המאפשרות ליצור מקומות־עבודה מיותרים. מן המפורסמות, שקיימים אצלנו מפעלים, לשכות קונסטרוקטורים, מכונים למחקר ולהם מיספר עובדים רב יותר באופן משמעותי מאשר בארגונים מקבילים שבחו"ל, חרף אותו היקף עבודה. והרי אישור משכנע לכך: יישום השיטה ע"ש שצ'קינה, רישום מקומות העבודה. עובדי מסילות הברזל של ביילורוסיה אימצו מערכת שכר חדשה, כשפועל אחד נטל אל עצמו אי־אלה תפקידים, ואז תוך זמן קצר שיחררו כ־12 אלף עובדים שהתפנו בשביל ענפים אחרים.

וכמובן, צריך להקדיש תשומת־לב גדולה יותר למיכון הייצור ולאוטומציה שלו. כדי לפתור בעיה זו אין זה הכרחי לצפות, שמישהו ייצור אי־שם מכונות ומיתקנים מסויימים. אפשר לעשות רבות בכוחות עצמיים. עשו זאת למשל במחוז זאפורוז'ייה, שם צמצמו תוך שלוש שנים את מיספר העובדים עבודה ידנית ב־9% בתעשייה וב־15% בבניין. סבורני, כי גם במחוזות, בחבלים וברפובליקות האחרים קיימות לא פחות אפשרויות. חשוב לעסוק בכך בנחישות ותוך עניין; צריך לתת את הדעת על האנשים הנאלצים לעבוד עבודה ידנית ועל צמצום ההוצאות הכרוכות בייצור.

חברים, באופן כללי קיימות בכלכלה אפשרויות עצומות שטרם נוצלו. ואפילו טרם ניגשנו לניצול רבות מהן. הפסיכולוגיה של מנהלים רבים בכל הדרגים עוצבה כשהיה לנו שפע של משאבים. עושר זה פינק רבים והוליד אצלם בזבזנות. אולם המצב השתנה מזמן. כוח העבודה אינו זורם כמו פעם. אנו משלמים כעת מחיר יקר על הפקתה ואספקתה של כל טונה של נפט, של עפרות ברזל או של פחם. אין להתעלם מעובדות אלו, צריך להביאן בחשבון. וצריך לחסוך בכל מקום: בייצור ובחיי היומיום, לא להיות אדיש כלפי הפקרות ובזבזנות. כבר בשנה זו יהיה עלינו להבטיח כמעט את מלוא גידול ההכנסה הלאומית על חשבון ההעלאה של פריון העבודה וצמצום חלקם של החומרים ושל האנרגיה.

אין זו משימה פשוטה, אך היא בהחלט ניתנת לביצוע. מה גם שצברנו נסיון של יחס חסכוני כלפי המשאבים, אם כי הוא מתרחב באיטיות. על ארגוני המפלגה, על ברית הנוער הקומוניסטי ועל־האיגודים המקצועיים לטפל תמיד בשאלות החסכון, לתמוך בכל אלה החוסכים חומרי־גלם, אנרגיה חשמלית, דלק ומשתמשים בהם ביעילות. צריך להנהיג שיטה בה הבזבזנות לא תשתלם, ואילו החסכון יבוא על שכרו הנאות.

ברצוני להתייחס במיוחד לבעיית **איכות התוצרת**. לא די, אם נאמר שכאן טמונה האפשרות הבלתי־מנוצלת הקרובה ביותר והחשובה ביותר. בלתי־אפשרי היום לזרז את הקידמה הטכנית־מדעית ללא איכות גבוהה. אנו סובלים הפסדים חומריים ומוסריים כבדים בגין הפגמים בעבודות הקונסטרוקטורים, בגין הסטיות מהטכנולוגיה, השימוש בחומרים בעלי איכות נמוכה, ואי־גימורם. הדבר פוגע במידת הדיוק והבטיחות של המכונות והמכשירים, בסיפוק צרכי האוכלוסייה בסחורות ובשירותים. מיליוני מטרים של בדים, מיליוני זוגות של נעלי־עור וסחורות של צריכה עממית רבות נוספות הוחזרו אשתקד למפעלים או סווגו כבעלי איכות נמוכה ביותר. הנזק משמעותי: בוזבזו חומרי־גלם, עבודתם של מאות אלפי פועלים ירדה לטמיון. דרושים צעדים דרסטיים שלא יאפשרו עוד ייצור מוצרים פגומים וסחורה בעלת איכות נמוכה. צריך להפעיל כאן את מלוא הכוח של ההשפעה החומרית והמינהלית, להפעיל את החוקים. נראה שקיים הכרח לחוקק חוק מיוחד בדבר איכות התוצרת.

לא מזמן פנה הוועד המרכזי של מקב״מ אל ועדי המפלגה, אל המוסדות הממשלתיים והמשקיים, אל ארגוני האיגודים המקצועיים והנוער, אל כל העובדים וקרא להם לעשות את מירב המאמצים לשיפור יסודי של איכות התוצרת. זה חייב להפוך לדאגתו של כל קומוניסט של כל אדם סובייטי, של כל מי שרוחש כבוד לעבודתו, של כל מי שאינו אדיש לכבוד המפעל, הענף, לכבוד מולדתנו.

רבה המלאכה שלפנינו, מלאכה אחראית ומאומצת. שנת החומש הראשונה, תהיה שנת עבודה עקשנית, שנה שבה יעמדו כל מנהל וכל צוות עבודה במבחן מעשיהם. עלינו לעמוד במבחן זה, לגייס בייצור את כל אפשרויות הכלכלה שטרם נוצלו, לבצר את היסוד של התמורות שיבואו.

חריצותם וכשרונם של האנשים הסובייטיים הם התנאי המכריע להשגת היעדים שהיצבנו. כעת דרושים ארגון יעיל, הכוונה מדוייקת של כוח אדיר זה. ואין להגזים כאן בהערכת התפקיד שממלאת התחרות הסוציאליסטית. יש לכוונה אל העלאת טיב העבודה, אל החסכוניות, אל השגת היעדים שנקבעו בכל קולקטיב, בכל מקום עבודה. ההתלהבות, והמיומנות ההולכת־וגדלה היוו, ואנו בטוחים שגם ימשיכו להוות, את משענתנו הבטוחה.

ג. כיווני היסוד של המדיניות החברתית

חברים, שאלות המדיניות החברתית, הדאגה לאדם עמדו תמיד במרכז תשומת־הלב של מפלגתנו.

התחום החברתי מקיף את האינטרסים של מעמדות וקבוצות חברתיות, של אומות ולאומים, את היחסים בין החברה והפרט, את תנאי העבודה וחיי היומיום, את תנאי הבריאות ושעות הפנאי. **דווקא בתחום זה באות על**

מימושן תוצאות הפעילות הכלכלית, הנוגעות לאינטרסים החיוניים של העובדים ומתגלמות המטרות הנעלות ביותר של הסוציאליזם. דווקא כאן מתגלים בייתר־שאת האופי האנושי של המשטר הסוציאליסטי, ההבדל האיכותי שבינו לבין הקפיטליזם.

הסוציאליזם סילק את המקור העיקרי של אי־הצדק החברתי: את ניצולו של אדם בידי אדם, את אי־השוויון ביחס אל אמצעי־הייצור. הצדק החברתי חודר אל כל היבטי היחסים החברתיים הסוציאליסטיים. הוא נעוץ בשלטון העם, הלכה־למעשה, ובשוויונם של כל האזרחים בפני החוק, בשוויון הזכויות למעשה של האומות, בכיבוד האישיות, ביצירת התנאים הדרושים לפיתוחה הכל־צדדי. זה כולל גם את הערובות החברתיות הנרחבות: הבטחת העבודה, החינוך, התרבות, השירות הרפואי והדיור והדאגה לזקנים, לאמהות ולטף. הגשמה קפדנית של עקרון הצדק החברתי היא תנאי חשוב לאחדות העם, ליציבות המדינית של החברה, לדינמיות ההתפתחות.

אולם כפי שאומרים, החיים אינם עומדים במקום. ואנו מצווים לבחון מחדש את המשך התפתחותו של התחום החברתי ולהעריך את משמעותו ההולכת וגדלה במלוא היקפה. אנו חייבים לעשות זאת משום הקו הכללי של המפלגה המכוון אל התאוצה הכלכלית־חברתית, כיוון שמטרת הפרוגרמה המפלגתית שלנו היא הבטחת רווחה כללית והתפתחות חופשית, כל־צדדית של כל בני החברה.

גם לקחי העבר תובעים מאיתנו תשומת־לב מוגברת לשאלות החברתיות. הוועד המרכזי סבור, כי המוסדות המרכזיים והמקומיים לא העריכו כראוי את הבעיות שבשלו בתשתית החומרית של התחום התרבותי־החברתי של הארץ. כתוצאה מכך נתהווה למעשה העקרון להקצות שאריות של משאבים בלבד לפיתוח תחום זה. עיוות מסויים לטובת גישות טכנוקרטיות החליש את תשומת־הלב שניתנה להיבט החברתי של הייצור, לחיי היומיום, לשעות הפנאי. כך לא יכלה להיות תוצאה אחרת אלא החלשת התעניינותם של העובדים בתוצאות העבודה, החלשת המשמעת ותופעות שליליות נוספות.

בהחלט איכפת לנו, באֵילו דרכים ואמצעים אנו מבטיחים את שיפור החיים החומריים והרוחניים, ואֵילו השלכות חברתיות יש להם. אם מתחילים להיווצר הלכי־רוח של בעל־קניין פרטי, של טפיל, של מגמות השוואתניות, משמע, משהו אינו נכון בעבודתנו בבחירת הדרכים והאמצעים, משהו טעון תיקון. במהלך הדיון בתעודות שפורסמו לקראת הוועידה הביעו קומוניסטים ובלתי־מפלגתיים דאגה בגין החלשת הפיקוח על אמות העבודה והצריכה, בגין עובדות של הפרת הצדק הסוצילאיסטי. הם דיברו על הכורח להגביר את המאבק בהכנסות שלא מעבודה. אסור שלא לראות את חומרתן ואת חשיבותן של שאלות אלו.

באחת, רמת ההתפתחות שהושגה והיקף המשימות החדשות מעלים את הצורך במדיניות חברתית חזקה לטווח ארוך, שקולה היטב, כוללת, המקיפה את כל ההיבטים של חיי החברה. הכרחית תפנית החלטית מצד מוסדות התכנון והמינהל, מצד ארגונים משקיים מרכזיים ומקומיים כלפי צרכי התחום החברתי.

משימות המדיניות החברתית אופיינו בפרוטרוט בהצעות של פרוגרמת המפלגה ושל כיווני היסוד. הרשוני להתעכב על אי־אלו שאלות של הגשמתה.

1. להעלות בהתמדה את רווחת העם, לקיים בעקביות את הצדק החברתי

בתוכניות לטווח־ארוך של פיתוח הארץ הכלכלי־חברתי אנו מתכוננים **להעלות את רווחת העם לדרגה חדשה באופן איכותי**. בחמש־עשרה השנים הבאות אנו מתכוננים להכפיל את היקף המשאבים שיוקצו לשיפור תנאי החיים, להעלות פי 1.6־1.8 את ההכנסות למעשה בחשבון לנפש. בתקופת החומש השנים־עשר (1986–1990) יזכו מיליוני בני־אדם להעלאת הכנסותיהם. אמצעים כבירים יוקצו להרחבת בניית המגורים והשירותים התרבותיים־חברתיים. כאלו הן התוכניות. אולם צריך לומר את העיקר: תוכניות אלו יהפכו למציאות רק בתנאי, שכל אדם סובייטי יעבוד עבודה מאומצת ויעילה; כל אחד, ואין זה חשוב היכן הוא עובד או איזה תפקיד הוא ממלא. מה שנעשה בעצמנו, זה מה שיהיה לנו, וכך גם נחיה.

התמורות הסוציאליסטיות שינו מהיסוד את תכלית ואת יחסם של המוני הפועלים והאיכרים, אל העבודה. דבר זה מובלט בייתר־שאת על־ידי ההתפתחות ההמונית של התחרות הסוציאליסטית. המפלגה מתכוננת להמשיך בפיתוח מסורות אלו, לעצב יחס מודע, יוצר אל העבודה בתור חובה חברתית ראשונית, תוך הישענות על הנסיון העשיר.

באסיפות ובכינוסים בהם נערכו הבחירות הציבו הקומוניסטים, בצדק, את השאלה הנוגעת לא רק לפיתוח צורות העידוד המוסרי, אלא גם לשיפור החלטי של התמריץ החומרי, להשלטת סדר הדרוש בעניין חשוב זה. הם הדגישו בצדק, שאין לסבול שישולמו כספים ללא עבודה, שיוענקו פרמיות שלא כדין, שייקבעו תעריפי שכר מובטח, שאינם תלויים בעבודה שתרם העובד. בעניין זה צריך לומר במלוא הבהירות: כאשר עבודתו של עובד טוב ועבודתו של עובד מתרשל מזכות אותם בשכר זהה, הרי זו הפרה גסה של עקרונותינו. קודם־כל זהו סילוף בלתי־נסבל של העקרון היסודי בסוציאליזם: "מכל אחד לפי כישוריו, לכל אחד לפי עבודתו", המגלם את מהות הצדק החברתי, את המשטר החברתי החדש.

דרוש שגם המדיניות הממלכתית בתחום שכר־העבודה תבטיח תלות קפדנות של שכר העבודה בכמות העבודה ואיכותה. אותה העלאה של תעריפים ושל שכר הפועלים והפקידים שנקבעה בחומש השנים־עשר לענפי ייצור תבוצע ביסודה על־חשבון ובמסגרת האמצעים שירוויחו המפעלים עצמם. סדר זה ישפיע טוב יותר על זירוז הקידמה הטכנית ועל יעילות הייצור.

אשר לתעריפים ולמשכורות בתחום השירותים, הם יגדלו על־חשבון מקורות ממורכזים. אשתקד הוחל בהעלאה בשלבים של שכר העבודה המשתלם לרופאים ולעובדים אחרים של שירותי הבריאות. ב־1987 אנו מתכוננים להשלים את הגדלת התעריפים והמשכורות של עובדי החינוך ולהתחיל בהעלאת שכרם של עובדי התרבות. ננקטים אמצעים להרחבת ההטבות בשכר הניתנות לפועלים ולפקידים בשורת אזורים של סיביר המזרחית ושל המזרח הרחוק.

בהצעות רבות של העובדים מועלית השאלה הנוגעת לתפקיד אותו ממלאות קרנות הצריכה החברתיות בהגשמת עקרון הצדק. הן מקיפות כבר היום כשליש הנכסים החומריים והשירותים. הנחת היסוד שלנו היא, שאין הן בבחינת קרנות צדקה. הן ממלאות תפקיד חשוב בהבטחת גישה שווה

לכל בני החברה אל החינוך ואל התרבות, בהשוואת תנאי החינוך לילדים, בהקלת החיים לכל אלה הנזקקים אם לסיוע חד־פעמי אם לסיוע קבוע. יחד עם זאת, זהו אמצעי לעידוד עבודה מיומנת ומסורה. המפלגה מתכוננת לנקוט גם להבא קו של הגדלה נוספת בקרנות החברתיות ושל ניצולן היעיל יותר. ממדיהן יגדלו בחומש השנים־עשר ב־20־23 אחוז.

למדינה הסוציאליסטית תפקוד חשוב: להיאבק בהכנסות שלא מן העבודה. עלינו להודות היום בכך, שהחלשת הפיקוח וסיבות נוספות גרמו לכך, שמצויות קבוצות אנשים השואפים להיות בעלי קניין פרטי מובהקים והמגלים יחס של זלזול באינטרסים החברתיים.

העובדים מציבים, ובצדק, את שאלת שירושן של תופעות אלו. הוועד המרכזי מצדד בהחלטיות בדרישות אלו. הגענו למסקנה, שהכרחי לנקוט בזמן הקרוב ביותר צעדים נוספים נגד טפילים, נגד בוזזי הקניין הסוציאליסטי, נגד נוטלי שוחד, נגד כל אלה שעלו על דרך זרה למהות משטרנו, המושתת על עבודה. צריך לשקול גם את ההצעה בדבר שכלולה של מדיניות המיסוי, לרבות מיסוי פרוגרסיבי על הירושות.

ברם, בשרשנו את ההכנסות שלא מן העבודה, אסור להרשות שיטילו צל על אנשים המקבלים הכנסות נוספות מעבודה ישרה. זאת אף זאת. המדינה תסייע בפיתוח צורות שונות של סיפוק ביקוש האוכלוסייה ושל הגשת שירותים. צריך לשקול היטב את ההצעות בדבר הכנסת סדר בעבודה היחידנית (אינדיווידואלית). מובן מאליו, שסוגי עבודה אלה חייבים להלום היטב את עקרונות המשק הסוציאליסטי, להיות מבוססים על יסודות של קואופרציה, או על יסוד חוזים עם מפעלים סוציאליסטיים. החברה, האוכלוסייה תצא רק נשכרת מכך.

כל המאמצים שנשקיע בשכלול יחסי החלוקה יועילו אך במעט, ולא נבצע את המשימה של העלאת רווחתו של העם, אם לא **נצליח להרוות את השוק בסחורות ובשירותים למיניהם**. זו תכליתה של התוכנית המשולבת, שנועדה לפתח את ייצורן של סחורות הצריכה העממית ואת תחום השירותים.

בחומש הזה שומה עלינו להבטיח קצב מואץ יותר של עליית ייצורן של סחורות צריכה, של מחזור הסחורות הקמעוני ולשפר במידה ניכרת את ארגון המסחר והתזונה הציבורית. על ענפי התעשייה הכבדה הוטל לצרף את כל המפעלים לייצור סחורות תעשייתיות, להבטיח ייצור חומרים בעלי איכות מעולה ולספק ציוד לתעשייה הקלה ולתעשיית המזון.

אנו נדרשים להקים בהקדם האפשרי רשת שירותים בת־זמננו. זה תפקידם של הארגונים המרכזיים, אולם במידה לא פחותה, ואולי אפילו במידה גדולה יותר, זה תפקידם של ממשלות רפובליקות־הברית ושל כל מוסדות השלטון המקומי. הכרחי לנקוט אמצעים החלטיים לחיסול הפער הגדול בין הביקוש לשירותים לבין הצעם. וראשית־כל, לשירותים הבאים להקל על העבודה בבית, כגון דירות מסודרות היטב ושיפוצן, התיירות, השירותים הניתנים לבעלי מכוניות, אשר הצורך בהן גדל במהירות מיוחדת. הבאנו בחשבון את הצעות העובדים והחלטנו לפתח במהירות את הגנים ואת גני הירק הקולקטיביים. הענין זז, אולם צריך להמשיך במלאכה זו ולסלק מהדרך את כל ההפרעות המלאכותיות.

המשמעות החברתית של **בעיית־הדיור** וחריפותה קובעות מראש את רצינות יחסנו לבעיה זו. להבטיח עד שנת 2000 לכל משפחה דירה או בית

משלה – זוהי משימה עצומה, אך היא אפשרית בחומש הנוכחי ובמיוחד בחומשים שלאחר־מכן, נגדיל את הממדים של בניית מגורים ושל מודרניזציה של הדירות הקיימות. הכרחי לעודד בכל הדרכים את הבנייה הקואופרטיבית והיחידנית. כאן טמונות אפשרויות גדולות של הרחבת בניית המגורים שטרם נוצלו. התומכים בהקמת שיכונים שנועדו לצעירים הולכים בדרך נכונה. המוטיבציה והמרץ של הנעורים עשויים לעשות רבות בנידון.

דברים רבים נאמרו על הצורך לשפר באופן משמעותי את נוהלי חלוקת המגורים. בעיות אלו חייבות לבוא על פתרונן על יסוד דמוקרטי רחב, תחת פיקוח ציבורי מתמיד. ראויות לעיון ההצעות הדורשות שינויים צודקים במערכת שכר הדירה וקשירתן באופן הדוק עם ממדי שטח הדירה ואיכותה. תלונות רבות נשמעות על האיכות הנמוכה של בניית המגורים. בהקשר זה צריך לנקוט צעדים שיביאו להעלאה מהותית באיכות וכמו־כן נחוץ לשפר את התכנון של ערינו וכפרינו, ואת האדריכלות שלהם.

חברים, תזוזות איכותיות בתחום החברתי אינן אפשריות ללא **תמורות עמוקות בתוכן העבודה**. שינוי המבנה הטכני של המשק הלאומי – המיכון, האוטומציה, המחשוב והרובוטיזציה – ימלא כאן את התפקיד הראשי, ואני רוצה להדגיש במיוחד ששינוי זה צריך להיות בעל הכוון חברתי מובהק. אנו מתכוננים לצמצם באופן דרסטי כבר בחומש הנוכחי את חלק העבודה הידנית ולהעמידה לקראת שנת 2000 על 15–20 אחוזים בתחום הייצור, לשחרר מיליוני בני־אדם מעבודה ידנית. שינויים נוספים בעבודה מציגים, בתנאי המהפכה הטכנית־מדעית, תביעות גבוהות לגבי הכשרתם ההשכלתית והמקצועית של האנשים. ביסודו של דבר, המשימה **של יצירת מערכת מאוחדת של חינוך בלתי־פוסק**, היא־היא שעלתה על סדר־היום.

הוועד המרכזי נקט בשנים האחרונות צעדים חשובים בכיוון זה. התחלנו ברפורמה של **בית־הספר העיוני והמקצועי**. צריך לומר, שקצב מימושם והיקפם של הצעדים שנקבעו בנידון אינם יכולים לספק אותנו. טובת העניין דורשת גישה מעמיקה יותר אל האושיות המדעיות של הייצור בן־זמננו, אל הכיוונים העיקריים של האינטנסיפיקציה. הדבר הבוער ביותר הוא להקנות לתלמידים את הכרת המחשבים. באופן כללי הכרחי להגשים במידה מלאה יותר את העקרון הלניני של שילוב הלימוד בעבודה יצרנית, לעשות מאמצים החלטיים להגברת יעילות הלימוד, לשיפור יסודי של הכשרת הנוער לחיים עצמאיים ולעבודה, ולחינוך בנים בעלי תודעה של החברה החדשה.

המפלגה מציבה את המשימה **לשנות את המבנה של החינוך הגבוה ושל החינוך המקצועי התיכון**. גידול מיספר המומחים לא לווה בשנים האחרונות בהעלאה ראויה של איכות הכשרתם. גם התשתית החומרית של בית־הספר הגבוה נתונה בפיגור ניכר. ניצול הקדרים הטכניים־ההנדסיים טעון שיפור ניכר.

הוגשו הצעות, אשר תכליתן לשנות את המצב שנוצר. טובת החברה דורשת להעלות את יוקרת עבודתם של המהנדסים. יהיה עלינו לבחון מחדש את מבנה החינוך הגבוה והחינוך המקצועי התיכון, להבטיח הכשרת מומחים ברמה בת־זמננו, בעלי ידיעות עיוניות עמוקות והרגלי עבודה מעשית. נדמה כי צריך לארגן בצורה חדשה את יחסי־הגומלין בין בית־הספר הגבוה ובית־הספר המקצועי התיכון לבין ענפי המשק הלאומי, להגביר את התעניינותם ההדדית בהעלאת רמת הלימוד, בהכשרתם־מחדש של הקדרים ובשיפור יסודי של הפעלתם בייצור.

הבריאות היא הערך מס׳ 1 בשביל כל אדם ובשביל החברה כולה. **הגנת הבריאות ושיפורה** הם עניין בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. עלינו לבדוק את בעיות הבריאות מתוך עמדות חברתיות רחבות. הבריאות היא פועל־יוצא, קודם־כל מתנאי העבודה וחיי היומיום, מרמת הרווחה. מובן מאליו, שחשיבות עצומה נודעת לשירותי הבריאות. הכרחי לספק מהר ככל האפשר את צרכי האוכלוסיה בעזרה רפואית־מונעת וריפויית בעלת רמה גבוהה, וזאת בכל אתר ואתר. כל זה מציב בצורה חדשה את שאלת התשתית הטכנית־חומרית של שירותי הבריאות, את שאלת פתרונן של בעיות רבות שהבשילו בתחומי המדע, הארגון והקדרים. יידרשו, כמובן, אמצעים לא מעטים, ושומה עלינו למוצאם.

צויין מזמן ובצדק, שאין לקנות בריאות בבית־מרקחת. העיקר הוא אורח חיי האדם, ובפרט, האם הוא משכיל לנצל את הפנאי שלו בתבונה ובאופן מועיל. האפשרויות לכך בהחלט קיימות, אך ההיבט הארגוני של העניין לקוי למדי. דברים רבים תלויים ביוזמה ציבורית, בפעילות העצמית של האוכלוסייה. ברם, בערים ובכפרים, בצוותי עבודה מצפים תדיר להנחיות וסומכים על העזרה שתבוא מלמעלה. מדוע אנו משתמשים בצורה גרועה בכל העומד כבר לרשותנו: ארמונות, מועדונים, איצטדיונים, פארקים וכו׳? מדוע לא יטפלו הסובייטים, האיגודים המקצועיים, ברית הנוער הקומוניסטי בכל אלה? מדוע לא נטפח תנועה למען בנייה מהירה יותר של מגרשי־ספורט ושל אולמי־ספורט בשכונות־המגורים? לבסוף, מדוע לא נארגן מועדוני־ספורט, מועדוני־תיירות ועוד על יסודות קואופורטיביים?

פתחנו במאבק בשיכרות ובשתיינות. הסכמנו לנקיטת צעדים החלטיים למען בריאות החברה והאדם, הכרזנו מלחמה על מסורות שעוצבו וטופחו משך דורות. ההישגים אינם מוליכים אותנו שולל, אך אפשר לומר, כי דחקנו במידת־מה את רגלי השיכרות בתחום הייצור; גם במקומות הציבוריים רואים תופעה זו פחות, המצב במשפחות משתפר, מיספר תאונות־העבודה נמצא בירידה, הסדר חוזק. אך גם להבא דרושה עבודה רבה, תקיפה, מגוונת, כדי להבטיח תפנית מוחלטת בהרגלים הרווחים. אסור לנהוג כאן בסלחנות.

בעיית **הגנת הטבע וניצול נבון של משאביו** עומדת בפנינו באופן חריף. הסוציאליזם, בעל הארגון התוכניתי של הייצור ובעל השקפת־העולם ההומנית, מסוגל להכניס הרמוניה ביחסי־הגומלין שבין החברה לבין הטבע. אנחנו מגשימים כבר מערכת צעדים בכיוון זה, מקצים אמצעים לא קטנים. זכינו גם לתוצאות מעשיות.

ואף־על־פי־כן, מעורר מצב הסביבה הטבעית דאגה באזורים לא מעטים. והצדק עם הציבור, עם סופרינו, המעלים על סדר היום את שאלת היחס הזהיר כלפי האדמה ונבכיה, כלפי האגמים והנהרות, כלפי עולם הצמח והחי.

ההישגים הטכניים־מדעיים מופעלים באיטיות בלתי־נסבלת בכל הנוגע להגנת הטבע. התוכניות של בניית מפעלים חדשים ושל מודרניזציה של אלה הקיימים מונחות עדיין על־ידי פתרונות מיושנים. אנו ממעטים להשתמש בתהליכים טכנולוגיים שאינם מותירים פסולת, או מותירים פסולת מעטה. בשעת עיבוד מחצבים הופכת מרבית החומר המופק לפסולת המזהמת את הסביבה. כאן דרושים צעדים החלטיים יותר, בעלי אופי כלכלי, משפטי וחינוכי. כולנו, החיים כיום, אחראים על הטבע בפני הצאצאים, בפני ההיסטוריה.

2. טיפוח היחסים המעמדיים־החברתיים והלאומיים

חברים, לגבי מפלגה מארקסיסטית־לנינית נודעת משמעות חשובה, חיונית לניתוח הבעיות של **יחסי־הגומלין שבין מעמדות וקבוצות חברתיות**. המפלגה הקומוניסטית מבטיחה אחדות יציבה של החברה, פתרון מוצלח של בעיותיה החשובות ביותר והמורכבות ביותר על־ידי כך, שבמדיוניותה היא מביאה בחשבון באופן קפדני את שותפות האינטרסים שלהם ואת ייחודם.

מעמד הפועלים תופש בחברה הסובייטית את העמדה הקדמית ביותר. מעמד הפועלים מלכד את חברתנו, ממלא תפקיד ראשי בשכלול הסוציאליזם, בבניית הקומוניזם, וזאת הודות למעמדו במערכת הייצור הסוציאליסטי, לנסיונו המדיני, לתודעתו ולארגונו הגבוהים ולפעילותו בתחומי העבודה והמדיניות. הדאגה המתמדת לביצור בריתם של מעמד הפועלים, של האיכרים ושל האינטיליגנציה – היא אבן־פינה במדיניות המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות. כאן טמונות האפשרויות של ריכוז הכוחות למען פתרון מואץ של של המשימות הכלכליות והחברתיות שאנו מציעים כיום.

אולם, אין באחדות החברה הסוציאליסטית כדי לטשטש את ההבדלים שבחיי החברה. הסוציאליזם מפתח את מלוא מיגוון האינטרסים של בני־אדם, צרכיהם וכישוריהם. הוא תומך באופן נמרץ בפעילותם העצמית של הארגונים הציבוריים, המבטאים רבגוניות זו. הסוציאליזם גם זקוק לרבגוניות זו, כיוון שהוא רואה בה את התנאי ההכרחי להמשך הגאות בפעילותם היוצרת של האנשים, ביוזמתם, בתחרות המוחות והכשרונות, אשר בלעדיהן לא ייתכן אורח־חיים סוציאליסטי ואין להעלות על הדעת התקדמות כלשהי.

באופן כללי, עומדת השאלה: אם לא נצליח להעלות על רמה חדשה, גבוהה לאין־שיעור את התחרות בייצור, בכלכלה, בתחום המדע והיצירה האמנותית, לא נצליח לפתור גם את הבעיות הכרוכות בזירוז הקידמה הכלכלית־חברתית. פיתוח אורח־החיים הסוציאליסטי פירושו יצירת מירב האפשרויות לקיום הקולקטיביות, לליכוד החברה, לעליית פעילותו של הפרט.

תשומת־הלב של הציבור נתונה ל**בעיות חיזוק המשפחה**. אין חולקים על הישגינו בעיצוב המשפחה החדשה, הסוציאליסטית. הסוציאליזם גאל את האשה מהשעבוד הכלכלי והחברתי, העניק לה אפשרויות שוות עם הגבר בעבודה, בקבלת חינוך, בהשתתפות בחיי הציבור. המשפחה הסוציאליסטית מושתתת על יסוד שוויון זכויות מלא לגבר ולאשה ועל אחריותם השווה למשפחה.

ברם, עיצובה של משפחה חדשה אינו עניין פשוט. זהו תהליך מורכב, וקיימות כאן בעיות מבעיות שונות, כמו, למשל, מיספר הגירושין, שאמנם קטן בשנים האחרונות, אך הוא עדיין גדול. וישנן גם משפחות לא מעטות שלא הצליחו. ולכל אלה השפעה שלילית בראש־וראשונה על חינוך הילדים וגם על מצבם המוסרי של הגברים והנשים, על פעילותם בתחומי העבודה והחיים הציבוריים. מובן מאליו, שהחברה אינה יכולה להתייחס באדישות אל תופעות אלו. משפחה יציבה היא אחת מיסודותיה החשובים ביותר.

הזוגות הצעירים זקוקים לדאגה מיוחדת. צריך להכשיר את הנוער לחיי משפחה. צריך להקדיש מחשבה רבה יותר למערכת העזרה החומרית המוגשת לזוגות צעירים ובראש וראשונה לפתרון בעיות הדיור והיומיום.

אפשר שכדאי לשקול את ההצעות בדבר שכלול דפוסי החוק שלנו, כדי להגדיל את אחריותם של האזרחים לביצור המשפחה. אך בזה לא סגי. צריך לארגן את עבודתם המעשית של הארגונים הממלכתיים והציבוריים כך, שיסייעו ככל האפשר בחיזוק המשפחה ובחיזוק אושיותיה. הכוונה ליצירת התנאים הדרושים לעריכה משותפת של חגיגות חברתיות, למיבצעי תרבות וספורט, לנופש משפחתי. חשוב לערוך חגיגות לכבוד דורות של עובדים, לתמוך במסורות משפחתיות טובות, לחנך את הנוער על ברכי נסיונם של הדורות המבוגרים. אמצעי התקשורת ההמונית, הטלוויזיה, הספרות, הקולנוע והתיאטרון מסוגלים להביא תועלת רבה בתחום זה.

תנאי מוקדם לפתרון בעיות משפחתיות רבות טמון **ביצירת תנאי עבודה וחיים כאלה לאשה,** שיאפשרו לה לשלב בהצלחה את האמהות עם השתתפות פעילה בעבודה ובחיי הציבור. אנו מתכוננים להרחיב בחומש השנים־עשר את האפשרות ליום־עבודה חלקי עבור נשים, או שבוע־עבודה מקוצר או עבודה בבית. יוגדל החופש בתשלום הניתן לאמהות, כדי שיוכלו לטפל בילד עד גיל שנה־וחצי. הוא הדין במיספר הימים בתשלום, כשהילד חולה. משפחות בעלות הכנסות נמוכות יזכו לסיוע עד שלילדיהן יימלאו 12 שנים. אנו מציבים לעצמנו את המשימה לספק כבר בשנים הקרובות ביותר את מלוא צרכי האוכלוסייה במוסדות לילדים שטרם הגיעו לגיל בית־הספר.

כדאי לתת את הדעת על צורות ארגון מתאימות. למה לא להחיות את מועצות הנשים בצוותי עבודה, בשכונות ולאחדן במערכת מאוחדת בראשותו של ועד הנשים הסובייטיות? מועצות הנשים עשויות להשפיע רבות על פתרון בעיות חברתיות מגוונות.

הדאגה לדור הקשיש – ותיקי המלחמה והעבודה – חייבת לתפוש מקום נכבד במעשינו. המפלגה והמדינה הסובייטית יעשו את כל האפשרי, כדי שרווחתם החומרית של הגימלאים תגדל יחד עם עליית העושר החברתי. בחומש השנים־עשר אנו מתכננים להעלות את רצפת הקיצבאות הניתנות לפועלים ולפקידים בשל גיל, נכות או אובדן המפרנס וכמו־כן להגדיל את הקיצבאות שנקבעו קודם־לכן לקולחוזאים. אך, כפי שאומרים, לא על הלחם לבדו יחיה האדם. בוועד המרכזי מקבלים מידע על כך, שרבים מבין הוותיקים היוצאים לגימלאות, מוצאים עצמם "מחוץ לעניינים". ברור, שלמעלה ולמטה, בארגונים ממלכתיים וציבוריים, צריך לנקוט אמצעים נוספים שיעזרו לוותיקים להשתתף בייתר־שאת בחיים הכלכליים והמדיניים־הציבוריים. הן מדובר בלמעלה מ־50 מיליון אנשים סובייטיים.

הקמת ארגון ציבורי כל־ארצי של ותיקי המלחמה והעבודה עשוי להוות צעד חדש בכיוון זה. סבורני, כי ארגון כזה יכול לעשות רבות כדי לערב אנשים בעלי נסיון־חיים עצום בעניינים מדיניים־ציבוריים וקודם־כל בחינוך הדור הצעיר. סיכויים טובים צפויים לגימלאים בפעילותם בקואופרציה ולחיי הפרט והמשפחה שלהם. בנוגע לשירותים, למסחר, לייצור סחורות של צריכה עממית ולתוצרת החקלאית. הארגון החדש עשוי להגיש עזרה רבה בשיפור השירותים הרפואיים ושירותי היומיום הניתנים לגימלאים, נדמה, שלא תחסר לו תעסוקה.

חברים, לגבי המדינה הסובייטית הרבלאומית נודעת חשיבות עצומה להתפתחות היחסים הלאומיים. מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה היא־היא שהניחה את היסודות לפתרון השאלה הלאומית בארצנו. בהישענה

על מישנת לנין ועל הישגי הסוציאליזם ביצעה המפלגה הקומוניסטית מלאכת תמורות עצומה בתחום זה. כתוצאה ממנה בא ההישג היוצא דופן של הסוציאליזם שהעשיר את הציוויליזציה העולמית. הדיכוי הלאומי ואי־השוויון הלאומי נעלמו אחת ולתמיד על כל צורותיהם ותופעותיהם. הידידות בין העמים, שאינה ניתנת לעירעור והדרך־ארץ בפני התרבות הלאומית והכבוד הלאומי של כל העמים היו לנחלתם של עשרות מיליוני אנשים. העם הסובייטי היה לישות חברתית ובינלאומית בעלת איכות חדשה, מלוכדת, משום אחדות האינטרסים הכלכליים, האידיאולוגיה והמטרות המדיניות.

אולם, אסור שהשגינו יעוררו בנו את הרושם, שאין בעיות בתהליכים הלאומיים. סתירות כרוכות בכל תהליך ואין מנוס מהן גם בתחום זה. העיקר הוא להבחין בהיבטיהם ובפניהם המתהווים תמיד, לחפש ולמצוא בעוד מועד תשובות נכונות על השאלות, אותן מציבים החיים. מה גם שטרם נעלמו לחלוטין הנטיות להסתגרות לאומית, לפטריוטיזם מקומי, והלכי־רוח טפיליים, והם מורגשים מדי פעם באופן מכאיב.

בשעת עיבודם של כיווני־היסוד של המדיניות הלאומית לטווח ארוך חשוב במיוחד לדאוג לכך, שתרומתה של כל רפובליקה בפיתוח התשלובת המאוחדת של המשק הלאומי תהלום את הפוטנציאל הכלכלי והרוחני שלה. פיתוח הקואופרציה היצרנית, שיתוף־הפעולה והעזרה ההדדית בין הרפובליקות – זהו האינטרס הנעלה של מדינתנו הרב־לאומית ושל כל רפובליקה לחוד. מטלתם של הארגונים המפלגתיים ושל הסובייטים היא לנצל בייתר־שאת את האפשרויות הקיימות למען האינטרס המשותף ולהתגבר במפגיע על תופעות כלשהן של פטריוטיזם מקומי צר.

אנו גאים, בצדק, בהישגי התרבות הסוציאליסטית הסובייטית הרבלאומית. תרבות זו, הקולטת את עושר הצורות והצבעים הלאומיים, הופכת תופעה יחידה במינה של תרבות עולם. אולם חשוב, שהעניין הבריא בכל דבר בעל ערך, המצוי בכל תרבות לאומית, לא יתנוון ויהפוך נסיון להסתגרות בפני התהליך האובייקטיבי של פעילות־הגומלין וההתקרבות של התרבויות הלאומיות. יש לתת את הדעת על כך, כאשר אנו עדים לנסיונות להעניק נימות אידיליות לספיחים לאומניים־ריאקצוניים ודתיים, העומדים בסתירה עם האידיאולוגיה שלנו, עם אורח־החיים הסוציאליסטי, עם השקפת העולם המדעית – כל אותם נסיונות הלובשים באי־אלה יצירות ספרותיות ואמנותיות ובאי־אלה חיבורים מדעיים איצטלה של מקוריות לאומית.

מסורת היא למפלגתנו – שראשיתה בלנין – קשיבות וזהירות מיוחדות בכל הנוגע למדיניות הלאומית, לאינטרסים של כל אומה ועם קטן, לרגשות הלאומים של בני־אדם, ובו־בזמן מאבק עקרוני בתופעות של מוגבלות ושל זחיחות־דעת לאומיות, בלאומנות ובשוביניות, תהיה אשר תהיה האיצטלה שהן מתעטפות בה. אנו, הקומוניסטים, חייבים לפעול ללא סטייה על־פי תורת לנין הנכונה, ליישמה באופן יוצר לתנאים החדשים, להיות קשובים ועקרוניים ביחסים הלאומיים, כדי שנוכל לבצר בייתר־שאת את ידידות־האחים בין כל עמי ברית הרפובליקות הסוציאליסטיות הסובייטיות.

המדיניות החברתית שאותה עיבדה המפלגה היא רבת־היבטים ובהחלט בת־הגשמה. אך הצלחתה מותנית במידה מכרעת בהכוונם החברתי של הקדרים, בתקיפות וביוזמות שנגלה במימוש תוכניותינו. הדאגה לצרכים ולאינטרסים המוחשיים של בני־האדם חייבת להיות מושא של תשומת לב

בלתי־נלאית של הארגונים המפלגתיים, הממשלתיים, המשקיים, של האיגודים המקצועיים, של כל מנהיג. אם נצליח להשיג תפנית ממשית בתחום החברתי, כי אז בעיות רבות מבעיות חיינו היום וגם מחר יבואו על פתרונן באופן מהיר יותר ויעיל יותר מאשר עד כה.

III
דמוקרטיזציה נוספת של החברה, העמקת מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי

חברים, לנין ראה בדמוקרטיה, ביצירתיות החיה של העובדים את כוח ההתפתחות העיקרי של המשטר החדש. הוא האמין בעם יותר מכל אחד אחר, דאג להעלאת פעילותם המדינית ותרבותם של ההמונים, הדגיש, כי אדם נבער מצוי מחוץ למדיניות. שבעה עשורים בקירוב עברו מאז. רמת ההשכלה והתרבות הכללית של האנשים הסובייטיים עלתה לאין־ערוך. כמו־כן התעשר נסיונם המדיני־החברתי. מכאן, שאפשרויותיו וצרכיו של כל אזרח ליטול חלק בניהול ענייני החברה והמדינה גדלו במידה עצומה.

הדמוקרטיה היא אותו האוויר הבריא והצח, שרק בו מסוגל האורגניזם החברתי הסוציאליסטי לחיות חיים מלאים. על כן, כשאנו אומרים שהפוטנציאל האדיר של הסוציאליזם אינו מנוצל עדיין אצלנו במלואו, כוונתנו, כי **אין להעלות על הדעת האצת פיתוח החברה ללא פיתוח נוסף של הדמוקרטיה הסוציאליסטית על כל צדדיה והיבטיה; הדבר אינו אפשרי.**

המפלגה והוועד המרכזי מביאים זאת בחשבון ומשום־כך נוקטים צעדים, שתכליתם העמקת הדמוקרטיה של המשטר הסוציאליסטי. לכך שייכים האמצעים הננקטים לייתר הפעלה של הסובייטים, של האיגודים המקצועיים, של ברית הנוער הקומוניסטי, של צוותי העבודה, של הפיקוח העממי ושל הגברת הפומביות. ברם, כל שנעשה כבר וכל שאנו עושים צריך להעריכו לא באמות האתמול, אלא לפי קנה־מידה של המשימות החדשות ומורכבותן. משימות אלו – כפי שהודגש בנוסח החדש של פרוגרמת המפלגה – תובעות פיתוח עקבי ומתמיד של **מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי.**

המינהל אינו יכול להוות בחברה סוציאליסטית, ובמיוחד בתנאים העכשוויים, זכות־יתר של חוג מקצועני מצומצם. אנו יודעים, ולא מן התיאוריה בלבד, אלא גם מנסיוננו העצמי רב השנים, כי המשטר הסוציאליסטי מתפתח בהצלחה רק כאשר העם הוא־הוא המנהל את ענייניו הלכה־למעשה, כשמיליוני בני־אדם לוקחים חלק בחיים המדיניים. זהו המינהל העצמי של העובדים – כפי שהבינו לנין – ובזה מהות השלטון הסובייטי. יסודות המינהל העצמי מתפתחים לא מחוץ לממלכתיות שלנו, אלא בתוכה, והם מעמיקים לחדור אל תוך כל נקבוביות חיינו הממלכתיים והציבוריים, מעשירים את תוכן הצנטרליזם הדמוקרטי ומחזקים את אופיו הסוציאליסטי.

המפלגה היא הכוח העיקרי והערובה החשובה ביותר של פיתוח המינהל העצמי הסוציאליסטי. המפלגה, הממלאת תפקיד של מדריך החברה, מהווה

גם את הצורה העליונה של ארגון מדיני־חברתי, המתנהל באופן עצמי. מקב״מ מפתחת את הדמוקרטיה המפלגתית־הפנימית, מעלה את פעילות הקומוניסטים העובדים בכל חוליות המערכת המדינית ומעניקה באופן זה כיוון נכון לתהליך ההעמקה של מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי והרחבת השתתפותם של ההמונים ושל כל אדם בענייני המדינה.

הסובייטים של צירי העם, שנולדו כתוצאה מפועלם המפכני של העובדים, עמדו במבחן הזמן והוכיחו את כושר חיותם ואת האפשרויות הכבירות הגלומות במימוש שלטון העם המלא, באיחוד ההמונים וגיוסם. עצם הגיון ההתפתחות של הדמוקרטיה הסוציאליסטית מחייב לנצל ניצול מירבי אפשרויות אלו של המוסדות הייצוגיים.

אפשר רק לברך על כך, שאופי עבודתם של הסובייט העליון של ברה״מ, של הסובייטיים העליונים של רפובליקות הברית ושל הרפובליקות האוטונומיות הופך מדי שנה ענייני יותר ויעיל יותר. סובייטים אלה נועדו לשכלל בהחלטיות את התחיקה, לפקח על הפעלת חוקינו ועל התפוקה שבה מזכה אותנו עבודתם של כל מוסד ממלכתי ושל כל מנהיג. צריך שהסובייטים העליונים ידונו יותר במושביהם בהצעות שמגישים האיגודים המקצועיים, ברית הנוער הקומוניסטי וארגוני־ציבור אחרים. הוא הדין בדו״חות המוגשים לידי מוסדות המינהל על המצב בענפי המשק השונים ובהתפתחות האזורים.

הייתי רוצה להסב את תשומת־לב הוועידה במיוחד אל עבודת **הסובייטים המקומיים**. הם מסוגלים ומצווים כיום להפוך לאחת החוליות היעילות ביותר במלאכת גיוס ההמונים להאצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של המדינה. מוסדות השלטון המקומיים מקבלים ייפוי־כוח מהבוחרים ועליהם ליטול את האחריות לכל תחומי החיים בשטח שלהם. אם מישהו עלול לומר: ״אין זה עסקי״, גישה כזאת לא תיתכן אצל הסובייטים. דיור וחינוך, שירותים רפואיים וסחורות של צריכה המונית, מסחר ושירותים, תחבורה ציבורית והגנת הטבע -- כל אלה צריכים לעמוד בראש דאגתם. וכשאנו שומעים תלונות לא מעטות של עובדים בכל השאלות האלו, פירוש הדבר שהסובייטים הם חסרי יעילות ויוזמה ושפיקוחם חלש. אולם, אם אנו באים אל הסובייטים בטענות מוצדקות, אסור לנו לא לראות את הצד השני של המטבע: אפשרויותיהם מוגבלות עדיין בפתרון שורת בעיות בעלות משמעות מקומית, כיוון שקיים מירכוז רב מדי בעניינים, שאין מיטיבים לראותם מרחוק, מהמרכז, ומוטב איפוא לטפל בהם במקום.

משום כך אנו נוקטים קו החלטי של חיזוק עצמאותם ופעילותם של מוסדות השלטון המקומי. הוועד המרכזי של המפלגה, נשיאות הסובייט העליון וממשלת ברית־המועצות מעבדים כעת הצעות הנוגעות לכך. עיקרן להפוך כל סובייט לבעל־בית מלא ואחראי בכל הנוגע לסיפוק משאלותיהם וצרכיהם היומיומיים של האנשים, לניצול האמצעים המוקצים והאפשרויות והרזרבות המקומיות, בתיאום ובפיקוח על עבודת כל הארגונים המגישים שירותים לאוכלוסייה. כאן עלינו לדון בפרוטרוט בשאלת יחסי־הגומלין שבין הסובייטים לבין המפעלים השוכנים בשטחם, אך הכפופים למוסדות גבוהים יותר; עלינו להעלות את מידת התעניינותם של מוסדות השלטון המקומי בתוצאות העבודה של המפעלים.

הכרחי להקנות ייתר־יעילות למושבי הסובייטים, לחזק את הניתוח והפיקוח של הוועדות המתמידות ולשפר את נוהל השאילתות המוגשות

על־ידי הצירים. מוסדות הביצוע מצווים לבדוק בקפדנות את המלצות הוועדות ואת ההצעות וההערות של הצירים ולהתחשב בהן.

בקובענו צעדים נוספים לשיפור עבודת הסובייטים אסור לנו לשכוח, כי אף אחד מהם לא יזכה אותנו בתוצאות הדרושות, אם לא יסתייע ביוזמת הצירים. המפלגה תדאג גם להבא לכך, שכצירים ייבחרו האנשים הראויים ביותר, המוכשרים לנהל עניינים ממלכתיים ברמה גבוהה, וכמו־כן לחידוש שיטתי של הרכב הסובייטים. נראה, שבתחום זה הגיע הזמן להכניס תיקונים הכרחיים בנוהלי הבחירות הקיימים אצלנו. הצטברו כאן בעיות לא מעטות המצפות לפתרונן.

המפלגה גרסה וגורסת, כי מחובתה לחזק את יוקרתם של נבחרי העם ובו־זמנית להעלות בכל הדרכים את אחריותם בפני הבוחרים. תואר של ציר אינו תוספת לתפקיד, אינו זכות־ייתר נכבדה, אלא עבודה גדולה ולא קלה בסובייטים ובקרב האוכלוסייה. יש לעשות את כל הדרוש, כדי שיקויים ללא סטייה החוק בדבר מעמדו של הציר, וכדי שלכל ציר יינתנו כל האפשרויות למימושו, הלכה־למעשה, של ייפוי־הכוח שלו.

פיתוח מינהל־העם העצמי תובע **העמקה נוספת של היסודות הדמוקרטיים במינהל**, בעבודת הוועד־הפועל של הסובייטים על מנגנוניהם ובכל שאר המוסדות הממלכתיים. הכלל הוא שמועסקים כאן עובדים בעלי יידע שהעניין נוגע ללבם. אך עלינו לזכור תמיד, כי שום מנגנון לא ישיג ולא כלום, אפילו עובדיו גאונים, אם אין הוא נשען על תמיכתם הפעילה ועל השתתפותם של העובדים בניהול. הזמן מגיש תביעות חמורות ונוקשות הולכות־ורבות כלפי רמת עבודתו של המנגנון. ואילו כאן יש ליקויים לרוב. אתה נתקל לא־אחת בביורוקרטיה, בפטריוטיזם מקומי, בחוסר־אחריות, ביחס רישמי אדיש כלפי האנשים. אחת הסיבות העיקריות לתופעות אלו נעוצה בהתרופפות הפיקוח על עבודת המנגנון מצד העובדים, מצד הסובייטים ומצד הארגונים הציבוריים.

בשים־לב לכל אלה, מציבה המפלגה את המטלה להפעיל את כל הכלים, המעניקים לכל אזרח את האפשרות המעשית להשפיע באופן פעיל על עיבוד החלטות מינהליות, לבדוק את ביצוען ולקבל את המידע הדרוש על עבודת המנגנון. כל מערכת הדיווח הסדיר של מוסדות המינהל לצוותי העבודה ולאסיפות האוכלוסייה חייבת להיות כפופה לכך. גם ועדי פיקוח העם על קבוצותיו ועל צוותיו, הפקחים מטעם האיגודים המקצועיים ואמצעי התקשורת ההמונית יכולים לפעול רבות בתחום זה.

גם המוסדות הנבחרים מצווים להיות תבעניים יותר ומחמירים יותר כלפי המנגנון שלהם. אי־אפשר לא לראות, כי עובדי מנגנון שלא הוחלפו במשך זמן רב מאבדים תדיר את החוש לחדש, מתגדרים מפני האנשים בעזרת הנחיות שחיברו בעצמם ואפילו בולמים לפעמים את עבודת המוסדות הנבחרים. נראה שהגיע הזמן להנהיג סדר כזה, שיאפשר לסובייטים ולכל מוסדות הציבור להעריך אחרי הבחירות את עבודת העובדים האחראיים של מנגנונם ולהכניס בו חילופי גברי מתבקשים.

הזמן תובע ייתר מעורבות של **הארגונים הציבוריים** במינהל המדינה. אולם, אם נתבונן בעבודת הגופים הציבוריים שלנו מנקודת־ראות זו, יתברר לנו, שרבים מהם מגלים יוזמה בלתי־מספקת. במקרים לא מעטים הם מנסים לפעול קודם־כל בעזרת המנגנון התקני שלהם, באופן ביורוקרטי, תוך הישענות מעטה על ההמונים. במילים אחרות, אופיים העממי, היצירתי,

העצמאי של הארגונים הציבוריים אינו בא על מימושו המלא.

האיגודים המקצועיים הם הארגון ההמוני ביותר אצלנו. באופן כללי הם עושים לא מעט כדי לספק את משאלותיהם של הפועלים, של הפקידים, ושל הקולחוזאים, כדי לפתח את התחרות, לבצר את המשמעת ולהעלות את פריון העבודה. ואף־על־פי־כן, כשמודבר בהגנת האינטרסים החוקים של העם העובד, בבניית מוסדות הבראה, ספורט ומועדונים ובעבודתם, אין הוועדים האיגוד־מקצועיים מגלים תמיד תכליתיות, לוחמנות ותקיפות. מובן מאליו, כי סבילות זו היא לקורת־רוחם של אותם אנשי משק, אשר לדידם הייצור קודֵם לפעמים לבן־אדם. אולם לדידם של האיגודים המקצועיים חייבים המדיניות החברתית והאינטרסים של העם העובד לעמוד במקום הראשון. כאן, נעוץ הטעם העיקרי לעבודתם. המועצה המרכזית הכל־ארצית של האיגודים המקצועיים והמוסדות האיגודים־מקצועיים האחרים הם בעלי סמכויות עצומות ולרשותם אמצעים ממלכתיים ועצמיים לא מעטים. על־כן צריך לנצלם בביטחה ובאופן נרחב; ואל להם לחכות שאי־מי יבצע את המשימות המוטלות עליהם.

העתיד – חברים – יקבע במידה רבה על־ידי הנוער שאנו מחנכים היום. זוהי מטלת המפלגה כולה, העם כולו. זוהי החשובה והיסודית שבמטלות **ברית הנוער הקומוניסטי ע"ש לנין**. הנוער שלנו הוא שוחר־עבודה, מוכן למעשי־גבורה ולהקרבה עצמית. הוא מסוּר לסוציאליזם. ברם, חובתם של הדורות הקשישים לעשות הכל, כדי שהמשמרת הצעירה תהיה חכמה יותר, מוכשרת יותר, משכילה יותר, כדי שתישא ברמה את דגל השליחות של רעיונות הצדק והחרות שציווה לנו אוקטובר הגדול.

לנין הדגיש לא אחת, כי אי־אפשר ללמוד את הקומוניזם מהספרים בלבד; כי אי־אפשר לחנך לאחריות מבלי להטיל תפקידים אחראיים. האנשים הצעירים של שנות ה־80 מצטיינים באופקים רחבים, בהשכלה ובמרץ. הייתי אומר, כי הם דרוכים לפעולה, מחפשים את האפשרויות להוכיח את עצמם בכל השטחים של חיי החברה. על ברית הנוער הקומוניסטי לתמוך בשאיפה זו בכל: במשק הלאומי, במדע ובטכניקה, בקניית ידיעות ותרבות, בחיים המדיניים ובהגנת המולדת. ועבודה זו חייבת, יותר מכל עבודה אחרת, להיות כרוכה בחיפושים, להיות מעניינת וקרובה לנעורים, קשורה באופן הדוק במשאלות הצעירים בייצור, בלימודים, בחיי היומיום ובשעות הפנאי.

על המוסדות המפלגתיים, הממשלתיים והמשקיים לנהל, יחד עם ברית הנוער הקומוניסטי, קו עקבי של הצבת צעירים ראויים תפקידים רמים בניהול, בייצור, במדע ובתרבות. אנו אומרים: אצלנו כל הדרכים פתוחות בפני הנוער. זה נכון. אולם דרושים מאמצים בלתי־פוסקים, כדי שזוהרן של מלים אלו לא יועם, והדרך תישאר פתוחה תמיד.

באופן כללי סבור הוועד המרכזי של מקב"מ, כי ישנה תכלית בנקיטת צעדים נוספים להעלאת התפקיד אותו ממלאים האיגודים המקצועיים וברית הנוער הקומנוסיטי, אגודות היוצרים וחברות מתנדבים במערכת מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי. אנו מתכוננים להרחיב במיוחד את מכלול השאלות שבהן יותר למוסדות הממלכתיים להחליט רק בהשתתפותם של ארגוני איגודים מקצועיים, ברית הנוער הקומוניסטי ונשים הנוגעים בדבר או על סמך הסכמתם שניתנה מראש. כמו־כן תינתן לארגונים אלה הזכות לדחות במקרים מסויימים את ביצוען של החלטות מינהליות.

הפרוגרמה המפלגתית שלנו חותרת לניצול יעיל ביותר של כל צורות **הדמוקרטיה הבלתי־אמצעית**, להשתתפותם הישירה של המוני העם בעיבוד החלטות ממלכתיות ואחרות, בקבלתן ובביצוען. תפקיד עצום נועד כאן **לצוותי העבודה**, הפועלים בכל תחומי חיי החברה, קודם־כל בכלכלה. הרחבת סמכויות המפעלים, הפעלת חישוב הכדאיות המשקית וחיזוק היוזמה הסוציאליסטית יהיו בעלי תוכן ממשי, רק אם תגדל פעילותו של האדם העובד. אסור להשלים עם עובדות שעדיין אנו נתקלים בהן, כשהפועלים אינם מכירים את תוכניות מפעלם, כשהצעותיהם אינן זוכות לתשומת־לב ולהתחשבות הראויות. עובדות אלו מעידות על כך, שכוחות השיגרה עדיין שולטים בכיפה, מונעים את צירוף הפועלים והפקידים לניהול, מונעים מהעובדים את התחושה שהם בעלי־הבית האמיתיים של הייצור.

אין ספק, כי חוק קולקטיבי (צוותי) העבודה, שאושר לפני שנתיים, עודד את יוזמותיהם. אך אי־אפשר לומר לעת עתה, כי הוא מניב תוצאות שלהם ציפינו. למדנו זאת מבירור שערכנו בוועד המרכזי של המפלגה בשאלת יישומו של חוק זה במפעל לייצור מכוניות שבמינסק ובמפעלים אחרים. התוצאה חד־משמעית: צריך לשפר מהיסוד את המנגנון, שיאפשר להפוך את העקרונות ואת הדפוסים הדמוקרטיים המעוגנים בחוק לנוהל של עבודה יומיומית. צריך להרחיב, צעד אחרי צעד, את מכלול הבעיות שבהן החלטות של צוותי העבודה הן סופיות; צריך למלא תוכן את התפקיד אותו ממלאות האסיפות הכלכליות של הפועלים והפקידים ואת האחריות לביצוע החלטותיהן. מתעוררת השאלה בדבר הקמתה של מועצת קולקטיב העבודה שתתפקד בתקופה שבין שתי אסיפות כלכליות – לא רק בדרג של בריגדות, אלא גם בדרג של מפעל. מועצה כזאת אפשר להרכיב מנציגי ההנהלה, מנציגי ארגוני המפלגה, האיגוד־המקצועי וברית הנוער הקומוניסטי והמועצות של צוותי העבודה וכמו־כן מפועלים וממומחים.

צוותי העבודה האבנגרדיים המיישמים את עקרון החישוב של הכדאיות המשקית הופכים כבר לתאים ראשוניים של המינהל העצמי והם בוחרים את ראשיהם. המעש מוכיח את חיות העניין. הוא מאשר, שאם מפתחים את היסודות הדמוקרטיים בניהול הייצור, תכליתו, כנראה, להרחיב את עקרון הבחירה על ראשי צוותי העבודה, ולאחר־מכן, בהדרגה, להחיל עקרון זה גם על סוגים אחרים של עובדי מפעלים בכירים: מנהלי עבודה, מנהלי משמרות, מנהלי מגזרים, מנהלי אגפים, מנהלי מחלקות של סובחוזים. נסיון השנים מלמד שבכיוון זה צריך לחפש צורות שילוב שיהלמו את תנאי זמננו, של הצנטרליזם והדמוקרטיה, של ניהול־יחיד ובחירות בניהול המשק הלאומי.

הקפדה ללא סטייה על העקרונות הדמוקרטיים בניהול הקולחוזים והארגונים הקואופרטיביים האחרים והמילוי אחרי דרישות תקנוניהם מהווים נושא של דאגה מתמדת. בזמן האחרון התרופפה במידת־מה תשומת־הלב הניתנת לכך. רבים מדי מתערבים בחיי הקואופרטיבים. מוסדות מפלגתיים וממשלתיים חייבים להשגיח על כך, שהמינהל העצמי הקולחוזי והקואופרטיבי האחר יפעל ללא תקלות, לשים קץ לכל נסיון של הפעלת לחץ או של ניהול שרירותי.

החוקה שלנו קובעת עריכת דיונים והצבעות עממיים בשאלות חשובות הנוגעות לחיי המדינה ובהצעות־החלטה של הסובייטים המקומיים. צריך להחיש את הכנת החוק בשאלה חשובה זו. עלינו לנצל טוב עוד יותר

אפיקים בטוחים של פיתוח הדמקורטיה הישירה, כגון אסיפות אזרחים, הוראות בוחרים, מכתבי עובדים, העתונות, הרדיו, הטלוויזיה, כל האמצעים שנועדים לתת ביטוי פומבי לדעת־הקהל, למתן תשובה מהירה ועניינית למשאלות ההמונים ולהלכי־רוחם.

השאלה של **הרחבת הפומביות** היא עקרונית בשבילנו. זוהי שאלה מדינית. ללא פומביות אין ולא תיתכן דמוקרטיה. הוא הדין בפעילות המדינית של ההמונים ובהשתתפותם במינהל. אם תרצו, כאן הערובה ליחס ממלכתי, חדור רגש אחריות לעניין, מצד עשרות מיליוני פועלים, קולחוזאים ואנשי אינטליגנציה; כאן נקודת־המפתח להתאמתם הפסיכולוגית המחודשת של הקדרים שלנו.

כשמדובר בפומביות, קורה שעליך לשמוע קריאות לזהירות־יתר לגבי ליקויינו ומחדלינו, קשיים שאין מנוס מהם בעבודה ממשית כלשהי. כאן תיתכן תשובה אחת בלבד, תשובה לנינית: הקומוניסטים זקוקים לאמת תמיד ובכל הנסיבות. הנסיון של השנה הקודמת הראה, כי האנשים הסובייטיים תומכים מאוד בבחינה חסרת־פשרות של כל מה שמפריע לנו לצעוד קדימה. אולם כל אלה שהתרגלו לעבוד ברשלנות ולעסוק בהונאה, מרגישים באמת לא נוח לאור הפומביות, כשכל הנעשה במדינה ובחברה נתון לביקורתו של העם ונמצא תחת עינו הפקוחה. על־כן עלינו להפוך את הפומביות למערכת הפועלת ללא תקלה. היא דרושה במרכז, אך לא פחות, אולי אפילו יותר, במקומות בהם האדם חי ועובד. הוא רוצה וצריך לדעת לא רק את ההחלטות בעלות האופי הממלכתי, אלא גם את ההחלטות המתקבלות על־ידי המוסדות המפלגתיים והממשלתיים בדרג המקומי, על־ידי הנהלת המפעל והאיגודים־המקצועיים.

כל מכלול **הזכויות והחירויות המדיניות־חברתיות והאישיות של האדם הסובייטי** צריך לשרת את משימות הרחבתה ופיתוחה הנוסף של הדמוקרטיה הסוציאליסטית. המפלגה והמדינה רואות כחובתן הראשונית להעמיק זכויות וחירויות אלו ולחזק את הערובות להן. אולם, לסוציאליזם מהות כזו, שזכויות האזרח אינן קיימות ואינן יכולות להתקיים בלעדי חובותיו, וזאת בדיוק כפי שאין חובות ללא זכויות.

הכרחי להגדיל את פעילות העובדים, של הכל ושל כל אחד ואחד, בעבודה יוצרת, בהתגברות על הליקויים, על מעשי הניצול לרעה, על תופעות חולניות מסויימות ועל הסטיות מדפוסי חוקינו ומוסרנו. הדמוקרטיה הייתה ונשארה החשוב שבכלים ל**חיזוק החוקיות הסוציאליסטית**, ואילו החוקיות האיתנה היא חלק אורגני של הדמוקרטיה שלנו.

בזמן האחרון עשינו לא מעט לביצור הסדר והחוק בכל תחומי חיי החברה, אך אסור בתכלית שהמאמצים הננקטים בכיוון זה יתרופפו. עלינו לשפר גם להבא את איכות החוקים הסובייטיים. התחיקה שלנו – האזרחית, הפיננסית, המינהלית, המשקית, הפלילית וזו הנוגעת לתחום העבודה – חייבת לעזור עוד יותר בהחדרת שיטות ניהול כלכליות, בפיקוח יעיל על אמות העבודה והצריכה, בהגשמת עקרונות הצדק החברתי בחיים.

צריך להגביר בתקיפות את אחריות המוסדות הממונים על שמירת החוק ושל המוסדות האחרים, לחזק את השירות המשפטי בסובייטים ובמשק הלאומי, בבוררות הממלכתית ולהעמיק את החינוך המשפטי של האוכלוסייה. הפעלת מלוא חומרת החוק הסובייטי במאבק בפשיעה ובעבריינות האחרת נשארת משימתנו כמו קודם. וזאת כדי שהאנשים יחושו

בכל נקודת יישוב את דאגת המדינה לשלומם ולחסינותם ויהיו בטוחים, כי שום עבריין לא יימלט מהעונש לו הוא ראוי.

צריך להקפיד במלוא החומרה על העקרונות הדמוקרטיים של משפט צדק, של שוויון האזרחים בפני החוק, של הערובות האחרות, המבטיחות את ההגנה על האינטרסים של המדינה ושל כל אזרח ואזרח. בהקשר זה הכרחי להגביר בהחלטיות את הפיקוח הנתון בידי פרקליטי המדינה, לשפר את עבודת בתי־המשפט ועורכי־הדין ולסיים בכל ההקדם את הכנת החוק, עליו מדובר בחוקה, שיקבע את סדרי העירעור שיוגש לבית־משפט בגין פעולות בלתי־חוקיות של בעלי תפקידים שפגעו בזכויות האזרח. טבעי, שהחוקיות, הסדר והחוק יובטחו טוב יותר, ככל שמוסדות המפלגה והממשלה, האיגודים המקצועיים וברית הנוער הקומוניסטי, צוותי העבודה ומשטרת המתנדבים, כל כוחות הציבוריות שלנו, יצטרפו בייתר־שאת למלאכה זו.

במידה ניכרת גדֵלה האחריות המוטלת על **מוסדות הבטחון הממלכתי**, וזאת לאור הסלמת הפעילות החתרנית של השירותים המיוחדים האימפריאליסטיים נגד ברית־המועצות. מוסדות אלה, המודרכים על־ידי המפלגה והמקפידים על שמירת החוקים הסובייטיים, עושים עבודה רבה כדי לחשוף את תככי האוייב, לשים לאל פעולות חתרניות למיניהן ולהגן על גבולות מולדתנו היקרים. אנו משוכנעים, כי הצ׳קיסטים (כינוי של עובדי הקג״ב) הסובייטיים וחיילי משמר הגבול יעמדו תמיד ברמת הדרישות המופנות אליהם, יוכיחו ערנות, שליטה עצמית ודבקות במאבקם בהתנכלויות כלשהן למשטרנו הממלכתי והחברתי.

הוועד המרכזי של המפלגה והלשכה הפוליטית של הוועד המרכזי מביאים בחשבון את המצב הבינלאומי המסובך ואת תוקפנותם ההולכת־וגדלה של החוגים האימפריאליסטיים הריאקציוניים ומסבים משום־כך תשומת־לב מתמדת **לכושר ההגנה של המדינה, לעוצמה הקרבית של הכוחות החמושים של ברה״מ** ולביצור המשמעת הצבאית. לרשות הצבא וחיל־הים הסובייטיים עומדים נשק וציוד מודרניים, חיילים מאומנים היטב, וקדרים פיקודיים ופוליטיים מוכשרים ומסורים בלב ונפש לעם. הם עומדים בכבוד על משמרתם במצבים המורכבים ביותר ולעתים אפילו החמורים ביותר. אנו יכולים להצהיר היום במלוא האחריות: עוצמת ההגנה של ברה״מ מקויימת ברמה, המאפשרת להגן בביטחה על עבודתם השלווה ועל חיי השלום של האנשים הסובייטיים.

המפלגה והמדינה שאפו ושואפות לכך, שהחיילים הסובייטים – לדרגותיהם השונות – הממלאים את חובתם הלא קלה, יחושו תמיד את דאגת החברה ותשומת־לבה; שהצבא ישמש בית־ספר לאחריות אזרחית, לאומץ־לב ולאהבת המולדת.

חברים, מובן מאליו, כי כאן בוועידה, אנו מתווים רק את המסגרת הכללית, את הקווים העיקריים לשיפור הדמוקרטיה שלנו, הממלכתיות, המערכת המדינית הסובייטית כולה. נעלה מכל ספק, כי ביצוע החלטות הוועידה יצמיח גילויים חדשים של יוזמת העם וצורות חדשות של יצירת ההמונים המדינית והחברתית.

IV

המטרות והכיוונים העיקריים של אסטרטגיית המפלגה במדיניות־החוץ

חברים, המשימות היסודיות של פיתוחה הכלכלי והחברתי של המדינה קובעות גם את האסטרטגיה הבינלאומית של המפלגה. מטרתה העיקרית ברורה בתכלית: להבטיח לעם הסובייטי עבודה בתנאי שלום יציב וחירות. זוהי בעצם הדרישה הפרוגרמתית הראשונית של המפלגה כלפי מדיניות־החוץ שלנו. ליישמה במצב הקיים, פירוש הדבר להפסיק בראש־וראשונה את ההכנה החומרית של מלחמה גרעינית.

מקב״מ שקלה באופן כל־צדדי את המצב שנוצר והציעה תוכנית עקבית לחיסול נשק ההשמדה ההמונית עד סוף המאה הנוכחית. זוהי תוכנית היסטורית מבחינת היקפה ומשמעותה. הגשמתה היתה פותחת בפני האנושות תקופת התפתחות שונה מהיסוד, את האפשרות להתרכז ביצירה בלבד.

אתם יודעים, שפנינו עם הצעותנו לא רק באמצעות הצינורות הדיפלומטיים המקובלים, אלא גם במישרין אל דעת־הקהל העולמית, אל העמים. הגיע הזמן להיות מודעים עד תום למציאות החמורה של ימינו: בנשק הגרעיני טמונה סערה העלולה לטאטא את המין האנושי מעל פני האדמה. הפנייה שלנו מדגישה שוב את האופי הגלוי, הישר, הלניני של אסטרטגיית מקב״מ בתחום מדיניות־החוץ.

הסוציאליזם דוחה ללא־תנאי את המלחמה כדרך לפתרון הסתירות המדיניות והכלכליות שבין המדינות ולפיתרון חילוקי הדעות הרעיוניים. האידיאל שלנו הוא עולם ללא נשק וללא כפייה; זהו עולם שבו בוחר כל עם באופן חופשי את דרך ההתפתחות ואת אורח חייו. זה מבטא את הומניות האידיאולוגיה הקומוניסטית, את ערכיה המוסריים. משום כך גם להבא יישאר **המאבק בסכנה הגרעינית, במירוץ־החימוש, לשמירת השלום הכללי ולביצורו** הפעילות המרכזית של המפלגה בזירה הבינלאומית.

אין תחליף למדיניות זו. על אחת כמה וכמה זה נכון בתקופות של מתיחות בעניינים בינלאומיים. מעולם, במשך התקופה שלאחר המלחמה, לא היה המצב בעולם כה על סף התפוצצות, דהיינו כה מורכב וכה מלא מכשולים כמו במחצית הראשונה של שנות ה־80. הקבוצה הימנית שהגיעה לשלטון בארה״ב ותומכיה העיקריים בנאט״ו עשו פנייה חדה מהפגת המתיחות אל מדיניות כוחנית־צבאית. הם אימצו לעצמם תורות השוללות שכנות טובה ושיתוף־פעולה בתור עקרונות ההתפתחות העולמית ובתור פילוסופיה מדינית של היחסים הבינלאומיים. אל מול קריאותינו לעצור את מירוץ־החימוש, ולהבריא את המצב ממלא מימשל ארה״ב את פיו מים.

אולי מוטב לא לחטט בעבר? מה גם שכרגע מסתמנים שינויים לטובה לכאורה ביחסים האמריקאיים־סובייטיים ושוב מתגלות מגמות ריאליסטיות בפעולות ובהלכי־הרוח של הנהגת ארצות נאט״ו מסויימות? דעתנו היא, שכדאי גם כדאי. כיוון שההקצנה החמורה שחלה באקלים הבינלאומי במחצית הראשונה של שנות ה־80 הזכירה שוב ושוב, כי שום דבר לא בא מעצמו: חייבים להיאבק לשלום, באופן נמרץ ותכליתי. צריך לחפש, למצוא ולנצל אף את הסיכוי הזעיר ביותר, כדי לבלום – בעוד מועד – את המגמה של גידול סכנת המלחמה. הוועד המרכזי של מקב״מ הבין זאת ובנתחו שוב – במליאה שנערכה בחודש אפריל – את אופי הסכנה הגרעינית וממדיה,

קבע את הצעדים המעשיים העשויים להביא להבראת המצב. השיקולים העקרוניים שלהלן הם־הם שהדריכו אותנו:

ראשית, אופיו של הנשק המודרני אינו מותיר לשום מדינה תקווה להגן על עצמה בעזרת אמצעים טכניים־צבאיים בלבד; למשל, על־ידי בניית הגנה, תהיה אדירה ככל שתהיה. הבטחת הבטחון מתגלית יותר ויותר כבעיה מדינית ואין לפותרה אלא באמצעים מדיניים בלבד. קודם־כל דרוש הרצון, כדי לעלות על דרך פירוק הנשק. אי־אפשר בלי סוף לבנות את הבטחון על פחד מפני גמול, דהיינו על תורות "בלימה" או "הרתעה". שלא לדבר על האבסורדיות ועל אי־המוסריות שבמצב זה, כשהעולם כולו הופך לבן־ערובה גרעיני, שעה שתורות אלו מעודדות מירוץ־חימוש, אשר במוקדם או במאוחר הפיקוח עליו עלול להישמט.

שנית, אם מדברים על היחסים בין ברה"מ וארה"ב, הבטחון יכול להיות הדדי בלבד; ואם המדובר ביחסים הבינלאומיים בכללותם – כללי בלבד. שיא התבונה אינו נעוץ בדאגה העצמית באופן בלעדי, ובהרעה לזולת. הכרחי שהכל ירגישו בטוחים במידה שווה, כיוון שהפחדים והדאגות מולידים בעידן הגרעיני אי־ודאות במדיניות ובפעולות המוחשיות. הבאתה בחשבון של המשמעות הקריטית שנועדה לגורם הזמן הופכת חשובה ביותר. הופיעו מערכות חדשות של נשק השמדה המונית, וזה מצמצם בהתמדה זמן זה, מצמצם את האפשרות לקבל בשעת משבר החלטות מדיניות בשאלות של מלחמה ושלום.

שלישית, ארה"ב נשארה בבחינת הגורם המוביל את האימפריאליזם, והמכונה התעשייתית־הצבאית שלה אינה מתכוננת לעת־עתה להאט את מהלכה. מובן מאליו, שעלינו להביא זאת בחשבון. אך ברור לנו שהאינטרסים והמטרות של התשלובת התעשייתית־צבאית אינם זהים כלל ועיקר לאינטרסים ולמטרות של העם האמריקאי, לאינטרסים הלאומיים האמיתיים של ארץ גדולה זו.

העולם, כמובן, גדול לאין ערוך מארה"ב עצמה והבסיסים שכבשה מעבר לגבולותיה. במדיניות העולמית אסור לנו להגביל את עצמנו ליחסים עם ארץ אחת בלבד, אפילו היא חשובה מאוד. הנסיון מלמד שזה רק מעודד את שחצנות הכוח. אך מובן מאליו, כי אנו מייחסים חשיבות רבה למצב ולאופי היחסים שבין ברה"מ וארה"ב. לארצותינו נקודות משותפות לא מעטות. קיים הצורך האובייקטיבי לחיות איש עם רעהו בשלום, לשתף פעולה על יסוד של שוויון זכויות ושל תועלת הדדית, ורק על יסוד זה.

רביעית, העולם עובר תהליך של שינויים סוערים ואיש לא יצליח לקיים בו סטאטוס־קוו נצחי. הוא מורכב מעשרות רבות של מדינות, ולכל אחת מהן אינטרסים חוקיים לחלוטין משלה. בפני כולן, ללא יוצא מן הכלל, ניצבת משימה בעלת משמעות יסודית, מבלי להתעלם מהניגודים החברתיים, המדיניים והרעיוניים, עליהן לאמץ לעצמן את היידע והאמנות של התנהגות מאופקת וזהירה בזירה הבינלאומית; עליהן ללמוד לחיות באורח תרבותי, זאת אומרת תוך קיום מגעים ושיתוף־פעולה בינלאומיים תקינים. אולם, להבטחת שיתוף פעולה זה דרושה מערכת כוללת של בטחון כלכלי בינלאומי שתגן באופן שווה על כל מדינה מפני אפלייה, סנקציות וסממנים אחרים של המדיניות האימפריאליסטית, הניאוקולוניאליסטית. מערכת כזאת עשויה, יחד עם פירוק הנשק, להפוך יסוד מוסד של הבטחון הבינלאומי הכללי.

בקיצור: העולם בן־זמננו הפך קטן מדי ושביר מדי בשביל מלחמות ומדיניות כוחנית. אי־אפשר להצילו ולשמרו, אלא אם כן מתנתקים בהחלטיות ובאופן סופי מהלך המחשבה והפעולות שנטבעו במדינות במשך מאות שנים על יסוד האפשרות של מלחמות ושל סיכסוכים חמושים.

פירוש הדבר להיות מודע לעובדה, שלא ניתן עוד לנצח במירוץ־החימוש, ובמלחמה גרעינית. המשך מירוץ כזה על פני הארץ, ועוד הרחבתו אל החלל החיצון, יחיש את קצב צבירתו ושכלולו של הנשק הגרעיני, שבלאו־הכי הגיע למהירות קריטית. המצב בעולם עלול להגיע לידי כך, שלא יהיה עוד תלוי בתבונתם או ברצונם של המדינאים. הוא יימצא בשבי הטכניקה, ובשבי ההגיון הטכנוקרטי־הצבאי. מכאן, שלא רק מלחמה גרעינית, אלא גם ההכנה לקראתה, דהיינו מירוץ־החימוש, **השאיפה לעליונות צבאית, אינם מסוגלים באופן אובייקטיבי להביא נצחון מדיני לאף אחד.**

פירוש הדבר להיות מודע גם לכך, שהרמה הנוכחית של מאזן הפוטנציאל הגרעיני של שני הצדדים כבר גבוהה מדי. רמה זו מבטיחה לעת עתה לכל אחד מהם **סכנה שווה.** אולם לעת עתה בלבד. המשך מירוץ הנשק הגרעיני יגדיל באופן בלתי־נמנע את הסכנה השווה הזאת ועלול להביאה לממדים, שבהם השוויון כשלעצמו לא יהווה עוד גורם מדיני־צבאי מרסן. מכאן, שהכרחי קודם־כל להוריד בהרבה את רמת־העימות הצבאי. בטחון שווה אמיתי יובטח במאה שלנו לא על־ידי הרמה הגבוהה ביותר, אלא על־ידי הרמה הנמוכה ביותר של המאזן האסטרטגי, אשר ממנו הכרחי להוציא לחלוטין את הנשק הגרעיני ואת שאר סוגי הנשק של השמדה המונית.

ולבסוף, זאת אומרת להיות מודע לכך, כי במצב הקיים אין תחליף לשיתוף פעולה ולפעולות־גומלין בין כל המדינות. בהחלט נוצרו התנאים האובייקטיביים – אני מדגיש: האובייקטיביים – שבהם יכול העימות בין הקפיטליזם והסוציאליזם ללבוש **אך ורק צורה של תחרות בדרכי־שלום ושל התמודדות בדרכי־שלום.**

הדו־קיום בשלום מהווה עבורנו קו מדיני, אותו רוצה ברה"מ לנקוט ללא סטייה גם להבא. מקב"מ תדאג להמשכיות האסטרטגיה במדיניות־החוץ ותנהל מדיניות בינלאומית נמרצת, הנובעת מהמציאות הקיימת בעולם בן־זמננו. ברור, שאי־אפשר לפתור את בעיות הבטחון הבינלאומי על־ידי מיתקפת־שלום אחת או שתיים, אינטנסיבית ככל שתהיה. רק פעולה עקבית, מתוכננת ומתמדת עשויה להניב פירות.

להמשכיות במדיניות־החוץ אין ולא כלום עם חזרה פשוטה על מה שכבר נעשה, ובמיוחד ביחס לרגישות של הבעיות שהצטברו. דרוש דיוק מיוחד בהערכת האפשרויות העצמיות, וכמו־כן שליטה עצמית ואחריות עליונה בשעת קבלת החלטות. דרושות החלטיות בהגנת העקרונות והעמדות, גמישות טקטית, נכונות לפשרות קבילות על כל הצדדים, עם הפנים לא אל העימות, אלא אל הדו־שיח ואל הבנה הדדית.

ידוע לכם, שנקטנו שורת צעדים חד־צדדיים: הנהגנו מורטוריום לגבי פריסת טילים לטווח בינוני באירופה, צימצנו את מיספרם, הפסקנו את כל הפיצוצים הגרעיניים. ניהלנו שיחות עם ראשי הממשלות ועם חברי ממשלות של מדינות רבות הן במוסקבה והן בחו"ל. פגישות הפיסגה הסובייטית־הודית, הסובייטית־צרפתית והסובייטית־אמריקאית היו צעדים הכרחיים ומועילים.

ברית־המועצות עשתה מאמצים נמרצים כדי להעניק דחיפה חדשה לשיחות המתנהלות בז׳נבה, בשטוקהולם ובווינה, אשר תכליתן צימצום מירוץ־החימוש וחיזוק האמון בין המדינות. השיחות הן תמיד עניין עדין, לא פשוט. העיקר בשיחות הוא להוביל את העניין אל מאזן אינטרסים קביל על הצדדים. ואילו הפיכת הנשק להשמדה המונית לנושא של תככים מדיניים זהו דבר בלתי־מוסרי, לכל הפחות, ודבר בלתי־אחראי מבחינה מדינית.

לבסוף באה הצהרתנו מ־15 בינואר ש״ז. באופן כללי מהווה תוכניתנו מעין מיצרף של פילוסופיית עיצוב העולם בעידן החלל החיצון והגרעין ושל תוכנית פעולות מוחשיות. ברית־המועצות מציעה לגשת אל בעיות פירוק הנשק תוך שילובן הכולל, כיוון שבכל הנוגע לבטחון, הכל תלוי בהדדיות. אין כוונתי לשרשורים (linkage) נוקשים או לנסיונות ״לוותר״ בכיוון אחד, על־מנת להקים מיתרס בכיוון אחר. מדובר דווקא בתוכנית של פעולות מוחשיות שימומשו על־פי לוח־זמנים קפדני. ברה״מ מתכוננת להיאבק בעקשנות למימושה, כיוון שהיא רואה אותה בתור **כיוון מרכזי של מדיניות־החוץ שלה בשנים הקרובות.**

גם התורה הצבאית הסובייטית נבנית תוך התאמה מלאה, כרוחן וכתבן של היוזמות שיזמנו. הכוונה היא מגננתית באופן חד־משמעי, גם בתחום הצבאי נפעל להבא כך, שלא ייווצרו אצל אף אחד חששות ואפילו דמיוניים לבטחונו־הוא. אולם, גם אנחנו ובעלי־בריתנו רוצים באותה מידה להשתחרר מתחושת הסכנה המאיימת עלינו. ברה״מ התחייבה לא להפעיל ראשונה את הנשק הגרעיני, והיא תקפיד הקפדה מירבית לקיים התחייבות זו. אך אין זה סוד, שקיימים תסריטי התקפה גרעינית נגדנו. אסור לנו לא להביאם בחשבון. ברית־המועצות היא אוייבתה בלב ובנפש של מלחמה גרעינית על כל גירסותיה. ארצנו מצדדת בהוצאתו מכלל שימוש של נשק להשמדה המונית, בצימצום הפוטנציאל הצבאי לכדי צרכים נבונים. ברם, עמדותיהם ופעולותיהם של ארה״ב ושותפיה לגושים ממשיכות להיות נגד הגבלת אופיים ורמתם של צרכים אלה. בתנאים אלה אנו מכריזים שוב ושוב: **ברית־המועצות אינה תובעת בטחון גדול יותר, אך היא לא תסכים לפחות בטחון.**

ברצוני להסב את תשומת הלב אל בעיית הפיקוח, אשר אנו מייחסים לו חשיבות מיוחדת. הצהרנו לא אחת: ברה״מ פתוחה בפני פיקוח, אנו מעוניינים בו לא פחות מהאחרים. הבדיקה הכל־מקיפה, הקפדנית ביותר היא אולי היסוד החשוב ביותר של תהליך פירוק־הנשק. אנו בדעה שמהות העניין היא זו: **פירוק הנשק אינו אפשרי ללא פיקוח, אך אין טעם בפיקוח ללא פירוק נשק.**

נקודה עקרונית נוספת. את יחסינו כלפי ״מלחמת הכוכבים״ הסברנו כבר בפירוט מספיק. ארה״ב סיבכה כבר בתוכנית זו בעלי־ברית רבים. קיימת הסכנה שהעניין יקבל אופי בלתי־הפיך. הכרחי למצוא, בטרם יהיה מאוחר מדי, פתרון מעשי **שיהווה ערובה מפני העברת מירוץ החימוש אל החלל החיצון.**

אסור לאפשר, שתוכנית ׳מלחמת הכוכבים״, תנוצל הן כעידוד להמשך מירוץ־החימוש והן כאבן־נגף בדרך אל פירוק נשק יסודי. רק התקדמות מוחשית בכל הנוגע לצימצום משמעותי של הפוטנציאל הגרעיני עשויה לעזור באופן ממשי להתגברות על מכשול זה. על־כן מוכנה ברית־המועצות לצעוד צעד מעשי בכיוון זה, לפתור בנפרד את בעיית הטילים

לטווח בינוני באיזור אירופה, ללא קשר ישיר עם בעיות החימוש האסטרטגי והחלל החיצון.

התוכנית הסובייטית נגעה ללבם של מיליוני בני־אדם; מגלים בה התעניינות גוברת מדינאים ואישי ציבור. הזמן כיום הוא כזה, שקשה להתעלם ממנה בהינף־יד. הנסיונות להטיל בספק את עניינה המעשי של ברית־המועצות בהחשת מציאת פתרון מעשי לבעיה הבוערת של תקופתנו – חיסול הנשק הגרעיני – כוח־שיכנועם הולך וקטן. פירוק הנשק הגרעיני אינו יכול להישאר בבחינת מונופול של מדינאים. העולם כולו מהרהר כיום בכך, כיוון שמדובר בעצם החיים.

אולם יש להביא בחשבון גם את תגובת מרכזי השלטון אשר בידיהם המפתח להצלחתן, או לאי־הצלחתן של השיחות על פירוק נשק. מובן מאליו, למעמד השליט בארה"ב ולייתר דיוק, לקבוצותיו האנוכיות ביותר, הקשורות בתשלובת התעשייתית־הצבאית, מטרות הפוכות משלנו. בשבילם פירוק נשק פירושו אובדן רווחים, סיכון מדיני, ואילו בשבילנו זוהי טובה מכל הבחינות, כלכלית, מדינית ומוסרית.

אנו מכירים את יריבינו העיקריים. ביחסים ובשיחות איתם צברנו נסיון מורכב ורב. שלשום קיבלנו מהנשיא רייגן תשובה על הכרזתנו מ־15 בינואר. הצד האמריקאי התחיל לפרט יותר את שיקוליו בשיחות המתנהלות בז'נבה. אנו נעיין, כמובן, בתשומת־לב בכל מה שיש לאמריקאים לומר בנידון. אך כיוון שהתשובה באה ממש ערב פתיחת הוועידה, נראה שהמימשל האמריקאי מצפה – מכל מקום, כך אנו סבורים – שכבר מבימה זו ידע העולם על יחסנו אל התשובה האמריקאית.

אני יכול לומר מייד, כי איגרת הנשיא אינה מצדיקה הכנסת שינויים כלשהם בהערכות המצב הבינלאומי, כפי שנוסחו לפני קבלתה. נאמר בה, כי חיסול הנשק הגרעיני הוא מטרה, אשר כל המעצמות הגרעיניות מצווות לשאוף אליה. באופן כללי מסכים הנשיא באיגרתו להצעות ולכוונות סובייטיות מסויימות, הנוגעות לשאלות פירוק הנשק והבטחון. במלים אחרות, לכאורה מובאים בתשובה שיקולים והנחות המעוררים תקוות.

אולם דיבורים חיוביים אלה טובעים בכל מיני הסתייגויות, סחבת ו"תנאים" המהווים מחסום בפני פתרון בעיות־היסוד של פירוק הנשק. צמצום מאגרי הנשק הגרעיני האסטרטגי מותנה בהסכמתנו לתוכניות של "מלחמות הכוכבים", ובצימצומים, אגב חד־צדדיים, של הנשק השיגרתי הסובייטי. צמצום המאגרים הגרעיניים מותנה גם בפתרון הבעיות של הסכסוכים האזוריים ושל היחסים הדו־צדדיים. את חיסול הנשק הגרעיני באירופה חוסמים על־ידי הסתמכות על עמדות אנגליה וצרפת, ועל־ידי התביעה שנחליש את הגנתנו במזרח הארץ, בו־בזמן שהאמריקאים ימשיכו לקיים את כוחותיהם באיזור זה. את הסירוב להפסיק את הניסויים הגרעיניים מצדיקים האמריקאים בטענה, שהנשק הגרעיני מהווה "גורם בולם". כאן יש סתירה ישירה עם המטרה המוצהרת באיגרת: ההכרח לחסל את הנשק הגרעיני. אי־רצונם של ארה"ב ושל החוגים השליטים שלה לעלות על דרך פירוק הנשק הגרעיני מתגלה במלוא מערומיו בשאלת הפיצוצים הגרעיניים, אשר העולם כולו תובע להפסיקם.

בקיצור, ומבלי לעסוק בפרטי הפרטים, קשה לגלות במיסמך, שזה עתה קיבלנו, נכונות רצינית מצד ההנהגה האמריקאית לגשת הלכה־למעשה לפתרון הבעיות היסודיות של חיסול הסכנה הגרעינית. נראה, כי

בוואשינגטון ולא רק שם, התרגלו לחיות עם הנשק הגרעיני וקושרים בו את התוכניות בזירה הבינלאומית. ואף־על־פי־כן, ייאלצו המדינאים המערביים לענות – אם ברצונם אם לא ברצונם – על השאלה: האם מוכנים הם בכלל להיפרד מהנשק הגרעיני?

כפי שסוכם בז'נבה, לפנינו פגישה נוספת עם נשיא ארה"ב. אנו רואים את ייעודה בכך, שהיא תניב תוצאות מעשיות בכיוונים החשובים ביותר של הגבלת החימוש וצמצומו. ישנן שתי שאלות לכל הפחות, שבהן ניתן להגיע לעמק השווה: הפסקת הניסויים הגרעיניים וחיסול הטילים האמריקאים והסובייטיים לטווח בינוני באיזור אירופה. ואגב, אם קיימת נכונות לחפש הסכמה, שאלת מועדי הפגישה אינה מהווה בעיה: נקבל הצעה כלשהי בנידון. אך אין טעם לנהל שיחות ריקות מתוכן. לא נישאר אדישים, אם דו־השיח הסובייטי־אמריקאי בו פתחנו, ושעורר תקוות מסויימות ולא בלתי־מבוססות של אפשרות שינוי לטובה – ינוצל להמשך מירוץ־החימוש ולהכנה החומרית לקראת מלחמה. ברית־המועצות גמרה אומר להצדיק את התקווה של עמי שתי ארצותינו, של העולם כולו, המצפים ממנהיגי ברה"מ וארה"ב לצעדים מוחשיים לפעולות מעשיות, להסכמים ממשיים בדבר בלימת מירוץ־החימוש אנו מוכנים לכך.

טבעי הדבר, שאנו מייחסים – כמונו ככל ארץ אחרת – חשיבות גדולה לבטחון גבולותינו היבשתיים והימיים. יש לנו שכנים רבים ושונים. אין לנו טענות טריטוריאליות לאף אחד מהם. אין אנו מאיימים על אף אחד מהם. אולם החיים הוכיחו כבר לא אחת, שקיימים אנשים לא מעטים, אשר לא איכפת להם מהאינטרסים הלאומיים שלנו ולא של שכנינו, והם שואפים להחריף את המצב בגבולות ברית־המועצות.

למשל, המהפכה הנגדית והאימפריאליזם הפכו את אפגניסטן לפצע שותת דם. ברה"מ תומכת במאמצי ארץ זו להגן על ריבונותה. היינו רוצים להחזיר למולדת בהקדם האפשרי את הכוחות הסובייטיים, השוהים באפגניסטן לפי בקשת ממשלתה. סיכמנו עם הצד האפגני גם את מועדי פינויים המדורג, לכשיושג הסדר מדיני שיבטיח את הפסקתה הממשית של ההתערבות החמושה בענייניה הפנימיים של הרפובליקה הדמוקרטית של אפגניסטן ויערוב באופן בטוח לאי־הישנותה. האינטרס החיוני, הלאומי שלנו תובע, שלברה"מ יהיו יחסי שלום טובים, קבועים עם כל המדינות שלהן גבולות משותפים איתנו. זוהי מטרה חשובה ביותר של מדיניות־החוץ שלנו.

מקב"מ רואה את הכיוון **האירופי** כאחד מכיווני היסוד של מדיניות־החוץ שלה. הסיכוי ארוך הטווח של אירופה ועתידה נעוצים בשיתוף־פעולה בדרכי שלום בין מדינות היבשת. וחשוב להמשיך להתקדם תוך שמירה על מה שהושג כבר: מהפגת המתיחות הראשונית אל תקופת הפוגה יציבה יותר, ולאחר־מכן אל יצירת בטחון איתן על יסוד של תהליך הלסינקי, של צמצום דרסטי בנשק הגרעיני ובנשק השיגרתי.

הולכת וגדלה חשיבות **הכיוון האסייתי וכיוון האוקיינוס השקט**. באיזור נרחב זה מצויים מוקדי סתירות וסיבוכים לא מעטים, מה גם שבמקומות מסויימים המצב המדיני בלתי־יציב. צריך לחפש כאן דרכי פתרון ללא דיחוי. נראה שצריך להתחיל בתיאום המאמצים, ולאחר־מכן באיחודם, וזאת לשם הסדר מדיני של בעיות כאובות, כדי למתן במקביל לכך, ועל יסוד זה, את חריפות העימות הצבאי הקיים באזורי אסיה השונים ולייצב שם את המצב.

דבר זה אינו סובל דחייה, מה עוד שבאסיה וביבשות האחרות טרם כבו **המוקדים של סכנת המלחמה**. אנו מצדדים בייתר הפעלה של מאמצים קולקטיביים, של חיפושי דרך להזזתם מהנקודה המתה של הסיכסוכים במזרח הקרוב והתיכון, באמריקה התיכונית, בדרום אפריקה ובכל נקודות הרתיחה שעל פני כדור הארץ. טובת הבטחון הכללי דורשת זאת במפגיע.

משברים וסיכסוכים מהווים קרקע פוריה גם בשביל הטרוריזם הבינלאומי. מלחמות בלתי־מוכרזות, ייצוא של מהפכה־נגדית על כל צורותיו, רציחות מדיניות, תפישת בני ערובה, חטיפת מטוסים, פיצוצים ברחובות, בנמלי־תעופה ובתחנות רכבת – כאלה הן פניו המתועבות, אשר אבותיו הרוחניים מנסים לחפות עליו על־ידי בדותות ציניות למיניהן. ברה"מ דוחה את הטרוריזם עקרונית ומוכנה לשתף פעולה באופן נמרץ עם המדינות האחרות על־מנת לשרשו. ברית־המועצות תגן בהחלטיות על אזרחיה מפני פעולות אלימות, תעשה הכל כדי להגן על חייהם, על כבודם ועל יוקרתם.

אם משקיפים על השנה שעברה, אי־אפשר שלא לראות, כי לפי כל הסימנים, התנאים המוקדמים להבראת המצב הבינלאומי מתחילים להיווצר. אולם, תנאים מוקדמים לתפנית עדיין אינם התפנית עצמה. מירוץ־החימוש נמשך, סכנת מלחמה גרעינית בעינה עומדת. עם זאת הכוחות הריאקציוניים הבינלאומיים אינם כל־יכולים. התפתחות התהליך המהפכני העולמי וגיאות התנועות הדמוקרטיות והאנטי־מלחמתיות ההמוניות הרחיבו והגבירו במידה ניכרת את **הפוטנציאל העצום של השלום, של התבונה ושל הרצון הטוב**. זהו משקל נגדי אדיר כנגד המדיניות התוקפנית של האימפריאליזם.

גורל השלום והקידמה החברתית קשור כיום באופן הדוק יותר מאי־פעם בדינמיות **ההתפתחות הכלכלית והמדינית של מערכת הסוציאליזם העולמית**. הדאגה לרווחת העמים היא המכתיבה את הצורך בדינמיות זו. אולם היא הכרחית לעולם הסוציאליסטי גם מנקודת־הראות של ההתנגדות הפעילה לסכנת המלחמה. לבסוף, זוהי הפגנת האפשרויות הגלומות באורח־החיים הסוציאליסטי. ידידים ואויבים כאחד מתבוננים בנו. גם העולם העצום רב־הפנים של הארצות המתפתחות מתבונן בנו. הוא טרם קבע את בחירתו, את דרכו. בחירתו תלויה מבחינות רבות בהישגי הסוציאליזם, במידה שהוא נותן תשובה משכנעת על אתגרי הזמן.

אנו משוכנעים, כי הסוציאליזם מסוגל לפתור את בעיותיו המסובכות ביותר. לשם־כך דרושה פעילות הדדית נמרצת ביותר שתצמיח לא רק את חיבור הפוטנציאלים שלנו, אלא תכפיל אותם ותשמש דחיפה להאצת התקדמותנו המשותפת. דבר זה בא על ביטויו גם בסיכומים המשותפים של ארצות הקהיליה הסוציאליסטית.

הפעילות ההדדית של המפלגות הקומוניסטיות המחזיקות בהגה השלטון נשארת בבחינת **נשמתו של שיתוף־הפעולה המדיני** ביניהן. בשנה האחרונה לא היתה למעשה אפילו ארץ אחות אחת, שלא נפגשנו ולא ניהלנו שיחות מפורטות עם הנהגתה. גם הצורות של שיתוף־פעולה זה מתחדשות. הולכת־ונוצרת חולייה חדשה – אולי חוליית־מפתח – של שיתוף פעולה זה: המוסד של פגישות־העבודה הרב־צדדיות של מנהיגי הארצות האחיות. פגישות אלו מאפשרות להתייעץ באופן אופראטיבי וחברי בכל מכלול הבעיות של בניית הסוציאליזם על היבטיה הפנימיים והחיצוניים.

חשיבות גדולה נודעה במצב הבינלאומי הלא־פשוט להארכת **אמנת וארשה**, עליה הוחלט פה־אחד. אמנה זו כאילו זכתה ללידה שנייה. קשה לתאר היום בלעדיה את המדיניות העולמית בתור שלמות. טלו את התייעצות הוועד המייעץ המדיני של האמנה שנערכה בסופיה. היא הפכה למעין פרוזדור לדו־שיח הנערך בז׳נבה.

בתחום הכלכלה אישרנו תוכנית משולבת של פיתוח טכני־מדעי, שפירושה מעבר ארצות המועצה־לעזרה־כלכלית־הדדית אל מדיניות טכנית־מדעית מתואמת. לפי דעתנו, דרושים שינויים גם בעבודת המטה של השילוב הסוציאליסטי. והעיקר הוא, שמימוש התוכנית יהיה כרוך בפחות ניהול תלוש מהמציאות, בפחות ועדים וועדות למיניהם; שתופנה תשומת־לב גדולה יותר לאפשרויות הכלכליות, ליוזמה הסוציאליסטית ולהפעלת צוותי העבודה. כזו תהיה הגישה המפלגתית המעמיקה, ההכרחית במפעל יוצא דופן זה.

מרץ, יעילות, יוזמה – כל התכונות האלו הולמות את דרישות הזמן, ואנו נשאף לכך, שהן יחולו על כל מערכת יחסי־הגומלין שבין המפלגות־האחיות. מקב״מ מייחסת חשיבות יתירה למגעים חיים ורחבים בין אזרחי הארצות הסוציאליסטיות, בעלי מקצועות שונים ובני דורות שונים. כאן המקור של ההעשרה הרוחנית ההדדית, כאן האפיק של חילופי מחשבה רעיונות **ונסיון בניית הסוציאליזם**. והרי כיום חשוב במיוחד לנתח את אופי אורח־החיים הסוציאליסטי, להבין את תהליכי שיפור הדמוקרטיה, את שיטות המינהל ומדיניות הקדרים על יסוד ההתפתחות שהתחוללה לא בארץ אחת, אלא בשורת ארצות. יחס של התחשבות, של דרך־ארץ לנסיון הזולת ויישומו הלכה־למעשה – זו אפשרות עצומה של העולם הסוציאליסטי שטרם נוצלה.

בכלל, אחד מיתרונותיו של הסוציאליזם הוא כושרו ללמוד. ללמוד, כיצד פותרים בעיות, אותן מציבים החיים. ללמוד, כיצד מונעים מצבי משבר, אשר אוייבנו המעמדי מנסה ליצור ולנצלם. ללמוד כיצד פועלים נגד הנסיונות לפורר את המחנה הסוציאליסטי, להפעיל ארץ אחת נגד רעותה. ללמוד, כיצד מונעים ניגוד אינטרסים בין הארצות הסוציאליסטיות השונות, כיצד יוצרים הרמוניה הדדית ביניהן וכיצד מקבלים החלטות שיהיו מקובלות על הכל גם בבעיות הסבוכות ביותר.

דעתנו היא, שצריך להתבונן היטב ביחסי־הגומלין שבעולם הסוציאליזם בתור שלמות. איננו סבורים, כי בין החֶבֶר הסוציאליסטי לבין הארצות הסוציאליסטיות האחרות מפרידות מחיצות. מקב״מ מצדדת ביחסים כנים וגלויים עם כל המפלגות הקומוניסטיות, עם כל המדינות הנמנות עם המערכת הסוציאליסטית העולמית ובחילופי דעות חבריים איתן. אנו שואפים לראות בראש־וראשונה את המאחד את העולם הסוציאליסטי. משום־כך שמחים הקומוניסטים הסובייטיים לכל צעד של התקרבות בין כל המדינות הסוציאליסטיות, לכל תזוזה חיובית ביחסים שביניהן.

ניתן לדבר בסיפוק על שיפור מסויים ביחסים ההדדיים שבין ברית־המועצות לבין שכנתה הגדולה, **סין הסוציאליסטית**. הבדלי הגישה, במיוחד בנוגע לשורת בעיות בינלאומיות, בעינם עומדים. אולם אנו מציינים גם דבר אחר: את האפשרות לפעול יחד במקרים רבים, לשתף פעולה על יסוד של שוויון זכויות ועקרונות, שלא לרעת צד שלישי.

אין צורך להסביר את חשיבות הדבר. הקומוניסטים הסיניים אמרו, כי נצחונות ברית־המועצות וכוחות הקידמה במלחמת העולם השנייה היוו מבוא לנצחון המהפכה העממית בסין. בו־זמנית כינון סין העממית סייע בחיזוק העמדות העולמיות של הסוציאליזם ובהכשלת מזימותיו ורוב פעולותיו של האימפריאליזם בשנים הקשות מאוד שלאחר המלחמה. כשאנו נותנים את דעתנו על העתיד, אפשר לומר, כי לברה"מ ולסין אפשרויות עצומות לשיתוף פעולה שטרם נוצלו. אפשרויות אלו גדולות, כיוון ששיתוף־הפעולה הולם את האינטרסים של שתי הארצות; כיוון שהסוציאליזם והשלום, היקרים מכל לעמינו אינם ניתנים לחלוקה.

מקב"מ היא חלק אורגני של התנועה הקומוניסטית הבינלאומית. אנו הקומוניסטים הסובייטיים, מיטיבים להבין, שכל נצחון מנצחונותינו בבניית הסוציאליזם הוא נצחון לתנועה כולה. על כן רואה מקב"מ את חובתה הבינלאומית העיקרית בהתקדמות מוצלחת של ארצנו בדרך שפתחה ופילסה מהפכת אוקטובר.

התנועה הקומוניסטית שבחלק הלא־סוציאליסטי של העולם נשארה המושא העיקרי של הלחץ והרדיפות המדיניים הנקוטים בידי החוגים הריאקציוניים של הבורגנות. כל המפלגות האחיות נתונות כל הזמן לתעמולה האנטי־קומוניסטית, שאינה נרתעת מאמצעים ומשיטות מבישים ביותר. מפלגות רבות פועלות במחתרת, בתנאים של רדיפה ודיכוי. הקומוניסטים אינם יכולים לצעוד אפילו צעד אחד ללא מאבק הדורש מהם גם אומץ־לב אישי. הרשו לי, חברים, להביע בשם הוועידה ה־27, בשם הקומוניסטים הסובייטיים, את רגשי ההתפעלות הכנה שאנו רוחשים למאבקם המסור של חברינו ולהביע רגשי סולידריות־אחים עמוקה איתם.

התנועה הקומוניסטית נתקלה בשנים האחרונות במצבים רבים של מציאות חדשה ובבעיות חדשות שהציבו בפניה משימות חדשות. הכל מעיד על כך, שהיא עלתה על שלב שונה מבחינה איכותית של ההתפתחות. תנאי עבודתם הבינלאומיים של הקומוניסטים משתנים במהירות ובאופן משמעותי. שינויים מהותיים מתחוללים במבנה החברתי של החברה הבורגנית, לרבות בהרכב מעמד הפועלים. בעיות לא פשוטות ניצבות בפני ידידנו במדינות העצמאיות הצעירות. המהפכה הטכנית־מדעית מפעילה השפעה בעלת סתירות על מצבם החומרי של העובדים ועל תודעתם בעולם הלא־סוציאליסטי. כל זה תובע יכולת תפיסה חדשה של דברים רבים, גישה נועזת ויוצרת אל המציאות החדשה, וזאת על יסוד תורתם האלמותית של מארקס, אנגלס ולנין. מקב"מ מיטיבה להכיר זאת מנסיונה היא.

הרבגוניות העצומה של התנועה הקומוניסטית ושל המשימות העומדות בפניה – גם היא חלק מהמציאות. זה מצמיח לפעמים חילוקי דעות ושוני בגישות, אך מקב"מ אינה עושה טרגדיה מכך, שהרי לא תמיד ולא בכל קיימת אחדות דעים מלאה בין המפלגות הקומוניסטיות. נראה, כי זהות דעות בכל השאלות ללא יוצא מן הכלל לא תתכן כלל. התנועה הקומוניסטית עוצבה, כשמעמד הפועלים יצא אל הזירה הבינלאומית בתור כוח מדיני עצמאי ורב־עוצמה. למפלגות המרכיבות אותה, שצמחו על קרקע לאומית, מטרות סופיות משותפות: השלום והסוציאליזם, זהו העיקר הקובע, המלכד אותן.

אנו בדעה, שהרבגוניות של תנועתנו אינה שם נרדף לחוסר אחדות. בה־במידה אין לאחדות ולא כלום עם חד־גוניות, עם היררכיה, עם

התערבות מפלגה אחת בענייניה הפנימיים של זולתה ועם שאיפת מפלגה כלשהי למונופול על האמת. התנועה הקומוניסטית יכולה ומצווה להיות חזקה בתוקף הסולידריות המעמדית שלה ובזכות שיתוף־הפעולה בין המפלגות האחיות במאבק למטרות המשותפות על בסיס של שוויון זכויות. כך מבינה מקב״מ את האחדות וכך היא גמרה אומר לסייע לה ככל האפשר.

המגמה של ביצור פוטנציאל השלום, התבונה והרצון הטוב היא יציבה ובלתי־הפיכה עקרונית. מאחוריה מצויה שאיפתם של האנשים, של כל העמים לחיות באחדות ותוך שיתוף־פעולה. ברם, עלינו לראות את הדברים באופן מפוכח: יחסי הכוחות במאבק במלחמה נוצרו תוך כדי עימות חריף ודינמי בין הקידמה לבין הריאקציה. סולדיריות מקב״מ עם כוחות השיחרור הלאומי והחברתי אינה בת־חלוף והוא הדין במדיניות שיתוף הפעולה ההדוק עם הארצות בעלות ההכוון הסוציאליסטי, עם המפלגות הדמוקרטיות־המהפכניות ועם תנועת הבלתי־מזדהות. הציבור הסובייטי יהיה מוכן גם להבא לפתח קשרים עם זרמים ועם ארגונים לא־קומוניסטיים, לרבות דתיים, המתייצבים נגד המלחמה.

מאותה זווית־ראייה בוחנת מקב״מ את יחסיה עם **הסוציאל־דמוקרטיה.** למותר לציין, שבין הקומוניסטים והסוציאל־דמוקרטים קיימים חילוקי דעות רעיוניים עמוקים. נסיונם והישגיהם אינם זהים ואינם שווי־ערך. אולם הכרה בלתי־משוחדת של עמדות והשקפות הזולת תועיל ללא ספק הן לקומוניסטים והן לסוציאל־דמוקרטים. הדבר יועיל קודם־כל להגברת המאבק לשלום ולבטחון הבינלאומי.

אנו חיים בעולם ממשי ומעצבים את מדיניותנו הבינלאומית תוך התחשבות בשלב המיוחד של ההתפתחות הבינלאומית. ניתוחה היוצר וראיית הנולד הביאו אותנו למסקנה מהותית ביותר. כיום חשוב יותר מאי־פעם למצוא דרכים לשיתוף־פעולה הדוק יותר ופורה יותר עם הממשלות, עם המפלגות, עם הארגונים והתנועות הציבוריים, שדאגתם נתונה באמת לגורל השלום עלי אדמות ועם כל העמים למען יצירת **מערכת כוללת של בטחון בינלאומי.**

את **העקרונות היסודיים** של מערכת זו אנו רואים כדלהלן:

1. בתחום הצבאי

– ויתור המעצמות הגרעיניות על מלחמה – גרעינית ושיגרתית כאחד – זו נגד זו או נגד מדינה שלישית;

– מניעת מירוץ־החימוש בחלל החיצון, הפסקת כל ניסויי הנשק הגרעיני וחיסולו המוחלט; איסור הנשק הכימי והשמדתו; ויתור על יצירת אמצעים אחרים של השמדה המונית;

– הורדת רמות הפוטנציאלים הצבאיים של המדינות לרמה הגיונית סבירה;

– פירוק הגושים הצבאיים, ובתור שלב לקראתו – ויתור על הרחבתם ועל יצירת גושים חדשים;

– צימצום פרופורציונלי והולם של התקציבים הצבאיים.

2. בתחום המדיני

– כיבוד ללא־תנאי בזירה הבינלאומית של זכות כל עם לבחור באופן ריבוני את דרכי התפתחותו וצורותיה;

– הסדר מדיני צודק של המשברים הבינלאומיים ושל הסיכסוכים האזוריים;

– עיבוד מכלול של אמצעים, אשר תכליתם חיזוק האמון בין המדינות ויצירת ערובות ממשיות לאי־התקפה מבחוץ ולחסינות גבולותיהן;
– פיתוח שיטות יעילות למניעת הטרור הבינלאומי, לרבות הבטחת בטחון לקווי התקשורת היבשתיים, האוויריים והימיים הבינלאומיים.

3. בתחום הכלכלי

– ביטול האפלייה על כל צורותיה במישור הבינלאומי; ויתור על מדיניות של מצור וסנקציות כלכליים, אלא אם כן הומלצו במפורש על־ידי הקהיליה העולמית;
– חיפושי דרך משותפים להסדר צודק של בעיית החובות;
כינון סדר כלכלי עולמי חדש, שיערוב לבטחון כלכלי שווה לכל המדינות;
– עיבוד עקרונות לניצול חלק מהמשאבים שישתחררו כתוצאה מצימצום התקציבים הצבאיים לטובת הקהיליה הבינלאומית ובראש־וראשונה לטובת הארצות המשתחררות;
– איחוד המאמצים בחקר החלל החיצון ובניצולו בדרכי שלום ובפתרון הבעיות הגלובליות, אשר בהן תלוי גורל הציביליזציה.

4. בתחום ההומני

– שיתוף־פעולה בהפצת רעיונות השלום, פירוק הנשק והבטחון הבינלאומי; הרחבת מסירתו של מידע אובייקטיבי כללי, העמקת ההכרה בין העמים וביצור רוח ההבנה ההדדית והאחדות ביחסים שביניהם;
– שירוש השמדת־עם, האפרטהייד, הטפה לפאשיזם וכל רעיון אחר בדבר עליונות גזעית, לאומית או דתית; שירוש הפליית בני־אדם על יסוד זה;
– הרחבת שיתוף־הפעולה הבינלאומי במימוש זכויותיו המדיניות, החברתיות והאישיות של האדם, וזאת תוך כיבוד חוקי כל ארץ וארץ;
– פתרון הבעיות של איחוד משפחות, של נישואים, של פיתוח מגעים בין אנשים וארגונים ברוח הומנית וחיובית;
– חיזוק שיתוף־הפעולה בתחומי התרבות, האמנות, המדע, החינוך והרפואה וחיפוש צורות חדשות לשיתוף־פעולה זה.

יסודות אלה נובעים באופן הגיוני מיסודות הפרוגרמה של מקב״מ. הם תואמים לחלוטין את היוזמות המוחשיות של מדיניות־החוץ שלנו. על־פי יסודות אלה אפשר להגיע לכך, שדו־קיום בשלום יהפוך העקרון האוניברסלי העליון ביחסים הבין־מדינתיים. דעתנו היא, שהיסודות הנ״ל עשויים לשמש נקודת־מוצא למעין מסגרת של דו־שיח ישיר ושיטתי בין מנהיגי הקהיליה העולמית – כוונתי לדו־שיח ולרב־שיח כאחד.

וכיוון שמדובר בגורל העולם, חשוב במיוחד שדו־שיח כזה יתנהל בין החברות הקבועות של מועצת הבטחון – בין חמש המעצמות הגרעיניות. עיקר נטל האחריות לגורל האנושות מוטל עליהן. אני מדגיש: לא זכות־ייתר, לא צידוק היומרה ל״הנהגה״ בענייני העולם, אלא אחריות, אשר איש אינו רשאי להתעלם ממנה. אם כך, מדוע לא יתיישבו ראשיהן סביב **שולחן עגול** וידונו, מה אפשר וצריך לעשות למען ביצור השלום?

דעתנו היא, שכל המנגנון הקיים כבר של שיחות על הגבלת החימוש צריך לעבוד במלוא היעילות. כלום מותר ״להתרגל״ לכך, שהשיחות הנ״ל נמשכות שנים ובו־בזמן, וכאילו במקביל להן, מגדילים את ממדי החימוש?

בפורומים הבינלאומיים, לרבות במסגרת תהליך שיחות הלסינקי, מקדישה ברה"מ תשומת־לב רבה לבדיקה משותפת של בעיות וסיכויי הכלכלה העולמית, יחסי־הגומלין שבין פירוק הנשק לבין הרחבת המסחר ושיתוף הפעולה הטכני־מדעי. דעתנו היא, כי יהיה זה חשוב לכנס בעתיד **ועידה כל־עולמית לבעיות הבטחון הכלכלי**. בוועידה זו ניתן יהיה לדון במשולב בכל המכביד על קשרי המסחר העולמי.

אנו מוכנים לדון ברצינות גם בהצעות אחרות כלשהן, בעלות אותו כיוון.

מכל מקום, הכרחי להשיג הצלחה במאבק במלחמה. זוהי הצלחה, שתירשם כנצחונה ההיסטורי של האנושות כולה, של כל אדם עלי אדמות. מקב"מ רואה את השתתפותה הפעילה בקרב זה את מהות האסטרטגיה במדיניות־החוץ שלה.

V
המפלגה

חברים, ממדי המלאכה שלפנינו וחידושיה תובעים תביעות גבוהות ביותר מאופי עבודתה המדינית, הרעיונות והארגונית של מקב"מ, המאחדת היום למעלה מ־19 מיליון קומוניסטים, מלוכדים באחדות המטרה, הרצון והמשמעת.

כוחה של המפלגה בכך, שהיא חשה את הזמן, את דופק החיים ופועלת כשהיא מעורה בקרב ההמונים. כל אימת שמשימות חדשות עומדות בפני הארץ, מוצאת המפלגה את הדרכים לביצוען, משנה ובונה מחדש את שיטות ההנהגה ומפגינה את כושרה לשאת באחריות היסטורית הדרושה לגורל הארץ ולעניין הסוציאליזם והקומוניזם.

החיים משמשים שוב ושוב אבן־בוחן לאפשרויותינו. השנה האחרונה היתה מבחינה זו שנה מיוחדת. יותר מאי־פעם נדרשו אחדות של שורות המפלגה. ושל הוועד המרכזי שלה. השכלנו להבין, שאיננו יכולים עוד להתחמק מהבעיות שהבשילו בהתפתחות החברה, איננו יכולים עוד להשלים עם חוסר־אחריות, עם חוסר תובענות ועם קפיאה על השמרים. כך ניגשו הלשכה הפוליטית, מזכירות הוועד המרכזי והוועד המרכזי אל פתרון שאלות היסוד, שהזמן הכתיבן. מליאת הוועד המרכזי שנערכה בחודש אפריל הפכה ציון דרך חשוב במערכה זו. מסרנו לעם ביושר על הקשיים ועל המחדלים בעבודתנו, ועל התוכניות לזמן הקרוב ולטווח הרחוק. היום ניתן להצהיר בוועידה בביטחה, כי הקו של מליאת אפריל זכה בתמיכתם הפעילה של הקומוניסטים, של מיליוני עובדים.

השלב הנוכחי הוא שלב עיצובה־מחדש של החברה, וזאת מבחינה איכותית, והוא דורש מהמפלגה, ומכל אחד מארגוניה מאמצים חדשים, גישה עקרונית בהערכת עבודתו־הוא, יעילות ומסירות. לוועידה הוגשו הצעות לניסוח חדש של הפרוגרמה ולשינויים בתקנון המפלגה. כל אלה נובעים מכך, שרק מפלגה החיה את אינטרס העם, מפלגה בעלת פרספקטיבה המושתתת על המדע, המעניקה בעבודתה את הבטחון, שהמטרות שהוצבו אכן יושגו – רק מפלגה כזאת מסוגלת לפתור את בעיית גיוסם של כל גורמי ההאצה.

המפלגה מסוגלת לממש את המשימות החדשות בתנאי שהיא נתונה בתהליך של התפתחות בלתי־פוסקת; בתנאי שהיא חופשית מהתסביך שהיא

לעולם אינה מסוגלת לטעות; בתנאי שהיא מעריכה באופן ביקורתי את התוצאות שהושגו ורואה בבירור את אשר לפניה. היקף הבעיות ומורכבותן, ההכרח ללמוד את מלוא לקחי העבר ללא פשרות – כל אלה מכתיבים לקדרים דרישות חדשות, בכל הנוגע לסגנון העבודה, לשיטותיה ולאופיה.

חברים, עלינו להתרכז היום בארגון המעשי של העבודה, בחלוקת הקדרים והאקטיב המפלגתי ובחינוכם, לגשת לעבודתנו גישה מפלגתית רעננה – על כל רמותיה ודרגיה. אזכיר בהקשר זה את דברי לנין: "כשמשתנה המצב ועלינו לפתור בעיות מסוג אחר, אסור להסתכל לאחור ולנסות לפותרן בשיטות של אתמול. אל לכם לנסות – לא תצליחו".*

1. לעבוד בצורה חדשה, להעלות את תפקיד ארגוני המפלגה ואחריותם

מהות ארגונה מחדש של העבודה המפלגתית נעוצה בכך, שכל ארגון מפלגתי – החל בדרג של רפובליקה וכלה בדרג היסודי – יאבק במרץ ליישום המדיניות עליה החליטה המליאה מחודש אפריל; יחיה באווירה של חיפושים, של ריענון צורות העבודה ושיטותיה. זאת ניתן לעשות רק באיחוד מאמציהם של כל הקומוניסטים, בדרך של פיתוח מירבי של הדמוקרטיה בתוך המפלגה, של הגשמת העקרון של הנהגה קולקטיבית בכל הדרגים, של פיתוח הביקורת והביקורת העצמית ושל הפיקוח והיחס האחראי לעניין. רק אז נולדת רוח החדשנות, ואילו הדבקות בישן והקפיאה על השמרים הופכות בלתי־נסבלות.

זעמנו מתעורר בצדק לנוכח ליקויים למיניהם ונושאיהם המוחשיים: אנשים מזלזלים בחובותיהם, אדישים לעניין החברה; יצרני תוצרת פגומה והולכי־בטל; רודפי־בצע וכותבי מכתבים בעילום־שם; ביורוקרטים ונוטלי שוחד. אולם, הם הרי חיים בתוך קולקטיב ממשי בעיר, בכפר, בארגון נתון, ולא אי־שם במנותק מאיתנו. אז מי – אם לא הקולקטיב, אם לא הקומוניסטים, הם שמצווים להכריז בקול רם, כי בחברת העבודה שלנו חייב כל אחד לעבוד באופן מצפוני, לחיות כשהוא מקיים בקפדנות את דפוסי החיים הסוציאליסטיים החיים המשותפים, השווים לכל. מה ומי מונעים זאת?

כאן עומדת במלוא חשיבותה המשימה להעלות באופן מירבי את תפקיד הארגון המפלגתי. אין זה נאה לנו, הקומוניסטים, שנצא ברמזים כלפי מישהו. אם הארגון המפלגתי חי חיים מלאים, המושתתים על יחסים עקרוניים, אם הקומוניסטים עסוקים בעניינים מוחשיים ולא בברבורים על נושאים כלליים, אזי ההצלחה מובטחת. לא די בראיית הליקויים והשחיתויות ובהוקעתם, צריך לעשות הכל כדי שייעלמו. **תפקידו האוואנגרדי של קומוניסט אינו קיים בעלמא. תפקיד כזה בא על ביטויו בעבודה המעשית.**

חיי מפלגה – בריאים, ענייניים, רבגוניים מבחינת ביטוייהם ודאגותיהם המוחשיות, אשר הפתיחות, פומביות התוכניות וההחלטות, אנושיות הקומוניסטים וצניעותם מאפיינות אותם – הוא מה שדרוש לנו כיום. בנו, הקומוניסטים, מסתכלים כבדוגמא לכל: בעבודה ובהתנהגות. צריך לחיות

---

* **כל הכתבים**, כ׳ 44, עמ׳ 324.

ולעבוד כך, שאדם עובד יוכל לומר: "כן, זהו קומוניסט אמיתי". וככל שהחיים בבית המפלגה יהיו נקיים יותר וטהורים יותר, בה־במידה נוכל מהר יותר לאותן משימות לא־פשוטות, המאפיינות את תקופת המיפנה הנוכחית.

ארגונים מפלגתיים רבים משיגים תוצאות טובות, כשהם עובדים בתעוזה ובעקשנות ומודרכים על־ידי ההנחיות של מליאות הוועד המרכזי שנערכו באפריל ולאחר־מכן. בקובעו את דרכי ההתקדמות, נשען הוועד המרכזי של המפלגה בראש־וראשונה על הנסיון הזה, והוא שואף להפוך אותו לקניין הכל. למשל, ההחלטות בדבר האצת הקידמה הטכנית־מדעית מושתתות במידה לא קטנה על יוזמותיו של הארגון המפלגתי בלנינגרד, על נסיונו בעיבוד תוכניות לאינטנסיפיקציה, לשילוב המדע והייצור, בתכנון הכלכלי־חברתי. לזכות הארגונים המפלגתיים של אוקראינה יש לזקוף הקמתם של התשלובות הטכניות־מדעיות ושל מרכזי ההנדסה, של עבודה פוריה בתחום ניצול חוזר של משאבים. הצעדים להקמת תשלובת תעשייתית־חקלאית אחידה עמדו בבדיקות מוקדמות שנערכו בגרוזיה ובאסטוניה.

אפשר להביא דוגמאות לא מעטות של גישה מודרנית לעניין. תחושת החדש וההתארגנות־מחדש הנמרצת, ההולמת את התנאים שהשתנו, מאפיינות את ארגוני המפלגה בביילורוסיה, בלטביה, ובמחוזות של סברדלובסק, צ'ליאבינסק, קראסנודאר, אומסק, אוליאנובסק ועוד. על כך מעידות גם אסיפות רבות שנערכו למסירת דו"ח ולבחירות, כינוסים וועידות של רפובליקות. הם הצטיינו בהצגה עניינית של השאלות, בהתעניינות הקומוניסטים במציאת אפשרויות שטרם נוצלו, בדרכים להחשת התקדמותנו ובתבענות בהערכת עבודתם של המוסדות הנבחרים.

אך אצל רבים למדי, במקומות רבים למדי, טרם בשלה המודעות להכרח של התארגנות מחודשת. ישנם עדיין ארגוני מפלגה לא מעטים – ומסע מסירת הדו"ח והבחירות הוכיח גם זאת – שבהם אין לחוש את הלך־הרוח הנדרש לניתוח רציני, לביקורת־עצמית ולהסקת מסקנות מעשיות. מורגשים הדבקות בישן, העדר תחושת הזמן, הנטייה לארגון־יתר, ההרגל לדבר באופן חלקלק והפחד מגילוי מצב העניינים האמיתי.

לא נצליח להתקדם אפילו צעד אחד, אם לא נלמד לעבוד בצורה חדשה. אם לא נצליח להתגבר על הדבקות בישן ועל השמרנות על כל גילוייהן, אם נאבד את אומץ־הלב להעריך את המצב במפוכח, לראותו כמות שהוא. כדי שחוסר האחריות יהפוך נחלת העבר, צריך להתרגל לכלל, שיש לקרוא לדברים בשמם ולדון בכל במלוא הכנות. הגיע הזמן שניגמל מהעדינות שלא במקומה, כשהכרחי להפגין תבענות, יושר ומצפון מפלגתי. אסור שיימצא מי שישכח את אזהרתו החמורה של לנין: "מליצה כוזבת, התרברבות כוזבת, זהו אבדון מוסרי, ערובה בטוחה לאבדון המדיני".*

שמירה עקבית על **עקרון הקולקטיביות** היא תנאי מוקדם חשוב ביותר לחיים בריאים בכל ארגון מפלגתי. אולם התברר, שבאי־אלה ארגונים מילאו המליאות והלשכות תפקיד נחות בתור מוסדות קולקטיביים וכי עיבוד משותף של החלטות הומר בהוראות של יחיד. דבר זה גרם לא אחת שגיאות גסות. סטיות כאלו מדפוסי חיי המפלגה הותרו בוועד המרכזי של המפלגה

---

* **כל הכתבים**, כ' 11, עמ' 330.

הקומוניסטית של קירגיזיה. בוועידת המפלגה שנערכה ברפובליקה זו ניתנה הערכה עקרונית לא רק לפעילותו של המזכיר הראשון לשעבר, אלא גם לפעילותם של כל אלה שנכנעו לחוסר העקרוניות ולחנפנות.

רק קיומו הקפדני של עקרון הקולקטיביות בהנהגה ושמירתו המירבית עשויים להגן מפני קפיצות סובייקטיביסטיות וליצור את התנאים המוקדמים לקבלת החלטות שקולות ומבוססות. מנהיג המיטיב להבין זאת, זכאי לקוות לעבודה ממושכת וברוכה.

הכורח לפתח את הביקורת ואת הביקורת העצמית וכמו־כן להגביר את המאבק בראוותנות מורגש כיום יותר מאשר קודם־לכן. אנו יודעים מנסיון העבר הקרוב: בהעדר ביקורת וביקורת עצמית, כשדיבורים על הצלחות באים במקום ניתוחו המפלגתי של המצב כמות שהוא, מתעוותת כל הפעילות המפלגתית, נוצרת שאננות, שבה הכל מותר ולית דין ולית דיין. ודבר זה מצמיח תוצאות חמורות ביותר. הן במקומות והן במרכז הופיעו לא מעט עובדים שהגיבו באופן חולני על הערות כלפיהם ואפילו רדפו אנשים שהשמיעו ביקורת.

ההצלחות שהשיגו המוסקבאים בעבודה ידועות היטב. אולם אפשר לומר בבטחון שהן יכלו להיות בעלות משקל רב יותר לאין־ערוך, אילולא אבדו זה זמן־מה לארגון המפלגתי של העיר רוח הביקורת העצמית ואי־ההסתפקות הבריאה בהישגים, אילולא הופיעה רוח של שאננות. כפי שצויין בכינוס המפלגתי העירוני, הנהגת הוועד העירוני הבליטה את ההצלחות והתחמקה מפתרון הבעיות הסבוכות. זה הדבר שהוליד את אווירת השאננות ולא איפשר להעריך ליקויים רצינים באופן עקרוני.

קרוב לוודאי, שהתהליכים השליליים, אותם הצמיח העדר הביקורת והביקורת העצמית, התגלו בצורתם החריפה ביותר באוזבקיסטן. מנהיגיה הקודמים של רפובליקה זו שהתנתקו מהחיים, עשו כלל לעצמם: לדבר על ההישגים בלבד, לעבור בשתיקה על הליקויים, ואילו הערות ביקורתיות כלשהן היו מעוררות תגובה עצבנית. המשמעת בארגון המפלגתי של הרפובליקה התרופפה. בכבוד זכו אנשים, שהכירו בעקרון אחד ויחיד: חוסר עקרוניות, רווח אישי ושיקולי קריירה. נפוצו החנפנות והשמעת שבחים ללא גבול בזכות בעלי הדרגות הגבוהות יותר. ברור, שכל אלה השפיעו על המצב. ואכן, בכלכלה ובתחום החברתי חלה ירידה תלולה, נפוצו מעשי מירמה למיניהם, מעילות, שוחד. החוקיות הסוציאליסטית הופרה בגסות.

כדי להבריא את המצב היה צורך בהתערבות הוועד המרכזי של המפלגה. הגשנו לרפובליקה עזרה כל־צדדית. חיזקנו, על־ידי תוספת של קדרים, מיגזרים רבים של העבודה המפלגתית, הממלכתית והמשקית. צעדים אלה זכו בהסכמתם ובתמיכתם המלאה של הקומוניסטים ושל העם העובד באוזבקיסטן.

והרי נושא דאגה נוסף: הליקויים ברפובליקה זו לא הופיעו לפתע פתאום, הם הצטברו במשך שנים, היו קטנים וגדלו. עובדי מוסדות מרכזיים, לרבות עובדי הוועד המרכזי באו לא אחת לאוזבקיסטן. הם לא יכלו שלא לראות את המתרחש שם. בני העם העובד של רפובליקה זו כתבו לא־אחת בזעם אל המוסדות המרכזיים על הסדרים הפסולים, אך אותות אזעקה אלה לא זכו לתשומת הלב הראויה.

לא זכו, כיוון שבשלב מהשלבים הוצאו רפובליקות, חבלים, מחוזות וערים מתחום הביקורת. זה גרם לכך, שנוצרו מעין נפות, קולחוזים,

סובחוזים, מפעלי תעשייה חסינים מפני ביקורת. הכרחי להסיק מכל אלה מסקנה ברורה: **במפלגה אין ואסור שיהיו ארגונים מחוץ לפיקוח, סגורים בפני ביקורת; אין ואסור שיהיו מנהיגים מוגנים מפני אחריות מפלגתית.**

הוא הדין במשרדי ממשלה, במשרדים אחרים, בכל המוסדות והארגונים. הוועד המרכזי של המפלגה רואה כהכרחי להעלות באופן החלטי את התפקיד אותו ממלאים ועדי המפלגה במשרדי ממשלה ובמשרדים אחרים, להעלות את רמת עבודתם בשרגון (אירגון מחדש) העבודה של מנגנון המינהל והענפים. בדקנו בוועד המרכזי דו"חות של ועדי מפלגה בשורה של משרדי ממשלה ולמדנו, שהם מפעילים עדיין בהסננות ובזהירות את סמכויות הפיקוח שבידיהם; שהם טרם הפכו למאיצי החדש, למאיצי המאבק בבירוקרטיה, בניירת ובסחבת.

למפלגה הנהגה מדינית הקובעת את הקו הכללי של ההתפתחות. היא מנסחת את המשימות העיקריות בתחומי החיים הכלכלי־החברתי והרוחני, עוסקת בברירת הקדרים ובחלוקתם, בפיקוח הכללי. אשר לדרכים ולשיטות של פתרון השאלות המשקיות והתרבותיות־החברתיות המוחשיות, הרי כאן עומד בפני כל מוסד מינהלי, בפני כל קולקטיב עבודה, בפני הקדרים המשקיים, מרחב תימרון נרחב.

המפלגה משכללת את צורות ההנהגה ושיטותיה, אך מתנגדת בתוקף לעירוב תיפקודי ועדי המפלגה בתיפקודי המדינה והציבור. אין זו שאלה פשוטה. בחיים לא אחת קשה להבחין בגבול, מתי הופכים הפיקוח המפלגתי, ארגון ביצועה של משימה מעשית, לאפוטרופוסות קטנונית ואפילו להתייצבות במקום מוסדות מדינה ומשק. מובן מאליו, שכל מצב דורש גישה קונקרטית וכי תרבותם המדינית ובגרותם של המנהיגים קובעות רבות בנידון. המפלגה תשאף לארגן את עבודתה כך, שכל אחד יפעל בקטע שהופקד בידיו באופן מקצועי ובמרץ ולא יחשוש לשאת באחריות, כזהו הפתרון הלניני העקרוני של שאלה זו, החייב לשמש נר לרגלינו תמיד, בכל הדרגים של העבודה המפלגתית.

2. למען דמות טהורה וישרה של חבר המפלגה, למען מדיניות קדרים עקרונית

חברים, ככל שאנו מפעילים יותר את הפוטנציאל היוצר העצום של המפלגה למען האצת פיתוחה של החברה הסובייטית, בה־במידה אנו חשים יותר בצידקתה העמוקה של המסקנה שהוסקה במליאת אפריל האומרת, כי **הכרחי להגביר את יוזמת הקדרים ואחריותם, וכי חשוב המאבק הבלתי־נלאה לדמות טהורה וישרה של חבר המפלגה.**

המפלגה הקומוניסטית היא חיל־החלוץ המדיני והמוסרי. שורותיה התרחבו בחמש השנים האחרונות בכ־1.6 מיליון איש. שורשיה בקרב מעמד־הפועלים הולכים ומעמיקים. מכל מאה חברי מפלגה חדשים 59 הם פועלים, 26 מומחים של ענף מענפי המשק הלאומי; 80 אחוזי מהם נמנים עם הנוער.

הרכב המפלגה וגידול שורותיה תואמים בדרך־כלל את דפוסי התקנון. אולם, ככל עניין חי, טעונה גם קבלת חברים למפלגה שיפור נוסף. ישנם מיספר ארגונים שבהם מאיצים מהר מדי את גידול שורות המפלגה, על חשבון איכותן; אין מגלים תבענות כלפי המצטרפים. תפקידנו לדאוג ללא ליאות לטוהר שורות המפלגה, להגן עליה מפני אנשים מקריים, מפני

המצטרפים אליה מתוך מניעים של קריירה או תאוות־בצע.

אנו מצווים גם להמשיך בשיפור החינוך הרעיוני של הקומוניסטים, להגביר את הדרישה לקיום המשמעת המפלגתית, לביצוע קפדני של דרישות התקנון. הקומוניסטים הם־הם החייבים ליצור בכל ארגון מפלגתי אקלים של דרישה הדדית, שלא תאפשר לאיש לזלזל בדפוסים המפלגתיים. בהקשר זה צריך להרחיב את נסיונם של ארגוני מפלגה רבים, שבהם נוהגים הקומוניסטים לדווח באופן סדיר לחבריהם על פעילותם, ודנים וקובעים הערכות כלפי כל חבר וחבר. דבר זה מסייע לחיזוק אחריותם של כל חברי המפלגה בפני ארגונם.

אנו מפסידים לא מעט מכך שקומוניסטים אחדים מתנהגים בצורה בלתי־מכובדת ועושים מעשים פסולים. בזמן האחרון שוחררה שורה של עובדים בכירים מתפקידיהם והם הוצאו מהמפלגה בגין ניצול תפקידם לרעה. אחדים מהם הועמדו בפני משפט. מקרים כאלה אירעו במיוחד במחוזות של אלמה־אטה, צ׳יקמנט ועוד, וגם במשרדי־ממשלה ובמשרדים ממלכתיים אחרים. ככלל, תופעות כאלו נובעות מהפרת העקרונות המפלגתיים בקביעת הקדרים ובחינוכם. המפלגה תמשיך גם להבא לטהר בהחלטיות את שורותיה מכל המכפישים את התואר קומוניסט.

ברצוני לחזור ולדבר בוועידתנו על **הגישה העניינית**. זוהי שאלה עקרונית. חוסר ההתאמה בין הדיבור לבין המעשה מסב נזק לעיקר – ליוקרת המדיניות המפלגתית – ואין לסובלו בשום פנים ואופן. מפלגת הקומוניסטים היא מפלגת אחדות הדיבור והמעש. כל מנהיג וכל קומוניסט חייב לזכור זאת. העם הסובייטי ישפוט את עבודתנו דווקא לפי אחדות הדיבור והמעש.

אחרי המליאה של חודש אפריל נתקבלו במרכז ובמקומות השונים החלטות חשובות והושמעו רעיונות והצעות מעניינים. אך אם ננתח, מה הוגשם מכל אלה בחיים ומה כבר בא על ביטויו במעשים, יתברר, כי בצד תזוזות שאין חולקים עליהן, דברים רבים נתקעו אי־שם בדרך אל המעש. שום ארגון־מחדש, שום תפנית אינם אפשריים, אם לא יבין כל קומוניסט, ובמיוחד כל מנהיג, את החשיבות העצומה הנודעת לפעולות המעשיות אשר רק הן מסוגלות להצעיד את החיים קדימה ולהגביר את יעילות העבודה. אי־אפשר להמיר את מלאכת הארגון בברבורי־סרק ובפטפטת בישיבות ובהתייעצויות רבות מספור.

נקודה נוספת. המפלגה מצווה להכריז מלחמה החלטית וללא רחמים על הביורוקרטיות. לנין סבר, שהמאבק בה חשוב במיוחד בשעות תפנית, כשעוברים ממערכת מנהל אחת לרעותה ודרוש מירב של יעילות, של מהירות ושל מרץ. הביורוקרטיות מהווה כיום אבן־נגף רצינית בדרך אל ביצוע משימתנו העיקרית, הרי היא החשת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ ושרגונו היסודי של המגנון המשקי הכרוך בה. שאלה זו חייבת להזעיק. היא תובעת הסקת מסקנות. חשוב כאן להביא בחשבון, שהעיוותים הביורוקרטיים מתגלים בייתר־שאת במקומות, שבהם נעדרים היעילות, הפומביות, הפיקוח מלמטה, במקומות שאין מעלים דרישות כלפי העניינים שהופקדו בידי חבר כלשהו.

חברים, בזמן האחרון הפקדנו תפקידים אחראיים לרוב בידי עובדים חדשים, נמרצים, בעלי חשיבה מודרנית. המפלגה תמשיך גם להבא במדיניות של שילוב קדרים מנוסים וצעירים בהנהגה. נצרף להנהגה יותר

נשים. כיום גדל מיספרן במוסדות המפלגתיים והממשלתיים. ישנה אבן־בוחן אחת לכל המינויים וחילופי הגברי: התכונות המדיניות והענייניות, הכישורים, הישגיו הלכה־למעשה של העובד ויחסו אל האנשים. סבורני, כי הכרחי להדגיש זאת גם מפני שישנם כאלה ששכחו את המסורת המפלגתית של קיום מגעים מתמידים עם החברים ועם העובדים מהשורה. זה הורס את עצם מהותה של העבודה המפלגתית.

אנחנו זקוקים כיום בראש כל ארגון מפלגתי למנהיג, הקשור באופן הדוק עם ההמונים, משוכנע מבחינה רעיונית, בעל יוזמה ופעיל. כלום צריך להזכיר, שבני־האדם נוהגים לקשור בדמותו של המנהיג, וקודם־כל של זה המפלגתי, את כל החיובי ואת כל השלילי שבחייהם המוחשיים, המעשים?

העובד מהשורה דן את הוועד המפלגתי ואת המפלגה כולה לפי מזכיר ועד הנפה, הוועד העירוני או הוועד המחוזי של המפלגה.

הקדרים המסורים לעניין המפלגה והצועדים בראש המאבק להגשמת מדיניותה, הם נכסי־צאן־ברזל שלנו. האקטיב המפלגתי וכל הקומוניסטים חייבים לאמץ לעצמם את המסורת הגדולה של הבולשביקים ולהתחנך על ברכיה. עלינו להיאבק לכך, שהעקרוניות והחברות המפלגתית יהיו לדפוסים מפלגתיים הכרחיים. רק גישה כזאת עשויה להבטיח את בריאותה המוסרית של המפלגה, וכאן הערובה לבריאות החברה כולה.

3. לחזק את הקשר בין האידיאולוגיה והחיים, להעשיר את עולמו הרוחני של האדם

חברים, "אי־אפשר להיות מנהיג רעיוני ללא... עבודה עיונית, כפי שאי־אפשר לעשות זאת מבלי להתאים את העבודה לתביעות העניין ומבלי לעשות נפשות לתיאוריה זו".*

המארקסיזם־לניניזם הוא השקפת־העולם המהפכנית הגדולה ביותר. הוא ביסס את ההומנית שבמטרות אותן הציבה האנושות אי־פעם בפני עצמה: כינון משטר חברתי צודק עלי אדמות. הוא מראה את הדרך לחקר מדעי של ההתפתחות החברתית בתור תהליך אחיד וטבעי, למרות כל הרבגוניות והסתירות הפנימיות העצומות. הוא מלמד, כיצד לראות נכוחה את אופי הכוחות הכלכליים והמדיניים על פעולות־הגומלין שלהם, לבור את הכיוונים הנכונים, את צורות המאבק ושיטותיו הנכונות ולחוש בטחון עצמי מול תפניות היסטוריות פתאומיות.

מקב"מ משתיתה את כל עבודתה על ההנחה האומרת, כי הנאמנות לתורת מארקס־לנין טמונה בפיתוח יוצר, המושתת על הנסיון שנצבר. מכלול הבעיות המורכב הנובע מהאופי הנוכחי של התפתחות חברתנו ושל העולם כולו, שהגיעו לנקודת תפנית, הוא־הוא העומד במוקד מחשבתה העיונית של מפלגתנו. המשימות רבות־הפנים של ההאצה, היבטיה הקשורים קשרי־גומלין – היבטים מדיניים, חברתיים, רוחניים־תרבותיים ופסיכולוגיים – זקוקים לניתוח מעמיק ומכליל נוסף. אנו זקוקים באופן דחוף להכללות פילוסופיות רציניות, לתחזיות כלכליות וחברתיות מבוססות ולמחקרים היסטוריים מעמיקים.

---

* לנין, **כל הכתבים**, כ' 1, עמ' 309.

אסור להתעלם מהעובדה, שהחזית הפילוסופית והכלכלית שלנו, ואפילו כל מדעי החברה שלנו, מצויים במצב של התרחקות מסויימת מתביעות החיים. מה גם, שמוסדות התכנון המשקי ומשרדים נוספים אינם מגלים מידת התעניינות ראויה במימוש ההצעות התכליתיות של המומחים למדעי־החברה.

הזמן תובע, שמדעי־החברה יטפלו היטב בצרכים המוחשיים של המעש; שהמומחים למדעי החברה יגיבו יותר על התמורות המתחוללות בחיים, יתנו את דעתם על התופעות החדשות ויסיקו מסקנות, העשויות לכוון בצורה נכונה את המעש. כושר החיים הוא נחלתם רק של אותם כיווני מדע, היוצאים מהמעש וחוזרים אליו, כשהם מועשרים על־ידי הכללות עמוקות והמלצות מעשיות. פלפול עקר, למדנות נברנית ודוגמתיות כבלו מאז ומתמיד את הרחבתו של היידע. הם גורמים קפאון של המחשבה, מקימים חומה אטימה בין המדע לחיים ובולמים את התפתחותו. אין להגיע אל האמת בדרך של הצהרות והוראות. האמת נולדת מתוך וויכוחים, חילוקי דעות מדעיים, והיא נבחנת בפעולה. הוועד המרכזי מצדד בדרך התפתחות כזאת של מדעי־החברה שלנו, שתאפשר להשיג תוצאות עיוניות ומעשיות בעלות משקל.

אקלים היצירתיות, אותו משרה המפלגה בכל תחומי החיים, הוא פורה במיוחד בשביל מדעי־החברה. אנו תקווה, כי הכלכלנים, הפילוסופים, המשפטנים, הסוציולוגים, ההיסטוריונים ומבקרי הספרות שלנו ינצלוהו היטב, כדי להציב בתעוזה ותוך הפגנת יוזמה בעיות חדשות לשם עיבודן העיוני היוצר.

אולם רעיונות כשלעצמם, יהיו מושכים ככל שיהיו, אינם מעצבים עדיין באופן אוטומטי השקפת־עולם כוללת ופעילה, אלא אם כן הם כרוכים בנסיון המדיני־חברתי של ההמונים. **האידיאולוגיה הסוציאליסטית שואבת את האנרגיה ואת כושר ההשפעה מתוך קשרי־הגומלין שבין הרעיונות המתקדמים ומעש בנייתה של החברה החדשה.**

בנוסח החדש של הפרוגרמה הוגדרו מגמות היסוד של עבודתה החיונית של המפלגה. הם נידונו במליאות הוועד המרכזי של מקב״מ והכינוס המעשי־מדעי הארצי שנערך בדצמבר 1984. אתעכב רק על כמה מהם.

עיקר העיקרים שבו הכרחי לרכז היום את מלוא כוחה של ההשפעה המפלגתית הוא, שכל אדם יבין את חומרת הרגע בו אנו חיים, את היותו רגע של תפנית. כל תוכנית מתוכניותינו תישאר תלויה על בלימה, אם האנשים יישארו אדישים, אם לא נצליח לעורר את פעילות ההמונים בעבודה ובחיים הציבוריים, את מרצם ואת יוזמתם. **התנאי הראשוני, המתנה את האצת הפיתוח הכלכלי־חברתי של הארץ הוא להפנות את החברה אל המשימות החדשות, לגייס לביצוען את הפוטנציאל היוצר של העם, של כל הקולקטיבים בעבודה.**

אין כל ספק, שמלה נבונה וכנה היא בעלת כוח השפעה עצום. אולם, משמעותה גדלה פי־מאה, אם היא כרוכה בצעדים מדיניים, כלכליים וחברתיים. רק בדרך זו ניתן לשרש את הטפת המוסר, שכבר יוצאת מהאף, ולמלא קריאות וסיסמאות ברוח־חיים.

ניתוק הדיבור מהיסוד הארצי גורע מאוד מהמאמצים הרעיוניים. נרבה כאשר נרבה בהרצאות על הצורך בקשיבות ובגינוי קשיחות־הלב והביורוקרטיה, הם יתנדפו כולם באוויר, אם האדם נתקל בגסות במוסדות,

ברחוב או בחנות. ננהל כאשר ננהל שיחות על תרבות ההתנהגות – הדבר לא יועיל, אם לא יהיה בצידן מאבק מעשי לתרבות גבוהה בייצור, בחיי היומיום וביחסי־אנוש. נכתוב כאשר נכתוב מאמרים על צדק חברתי, על סדר ועל משמעת – הם יישארו עקרים, אם לא ילוו בפעולות נמרצות של צוותי העבודה וביישומו העקבי של החוק.

צריך שהאנשים יראו תמיד ויחושו תמיד את האמת הגדולה של האידיאולוגיה שלנו ואת העקרוניות של מדיניותנו. צריך לארגן את העבודה ואת חלוקת פירותיה; ולקיים את החוקים ואת העקרונות של החיים המשותפים הסוציאליסטיים בקפדנות, שכל אדם סובייטי יהיה חדור אמונה איתנה באידיאלים ובערכים שלנו. המגורים, אספקת המזון, איכות הסחורות של הצריכה העממית, רמת שירותי הבריאות – כל אלה משפיעים במישרין על תודעת האנשים ועל הלכי־רוחם. דווקא מעמדות אלו עלינו לגשת אל כל מכלול השאלות הקשורות בעבודת החינוך של הארגונים המפלגתיים, הממשלתיים והציבוריים.

המאבק להחשת הפיתוח הכלכלי־החברתי יוצר תנאים ציבוריים נוחים באופן יוצא מן הכלל להגברת יעילותה של העבודה הרעיונית. אולם אל לנו לבנות על כך, שכל זה מפשט את החיזוק המדיני־רעיוני, את החינוך לעבודה ולמוסר. עלינו לשים־לב תמיד לכך, שהמצב הקיים היום, יהיה נוח ככל שיהיה, כרוך בסתירות ובקשיים משלו. אסור להקל ראש בהערכות.

התפתחות התודעה החברתית היא תמיד תהליך מורכב למדי, אולם מיוחדותו של השלב הנוכחי הקנתה חריפות־יתר לשאלות שהבשילו. ראשית, עצם היקף משימת ההאצה קובעת את האקלים החברתי, את אופיו ומיוחדויותיו. שנית, וחשוב להדגיש זאת: האטת ההתפתחות הכלכלית־חברתית חלה כתוצאה ממחדלים רציניים לא בתחום המינהל המשקי בלבד, אלא גם בתחום העבודה הרעיונית.

אי־אפשר לטעון, שהיה כאן מחסור במלים ואפילו במלים נכונות, אולם העבודה החינוכית התכליתית הומרה תדיר במסעות מלאכותיים שהרחיקו את התעמולה מהחיים, דבר שהשפיע באופן שלילי על האווירה החברתית. התעלמנו תדיר מחריפותן של סתירות החיים, חסרנו מעשיות בהערכת מצב העניינים האמיתי ששרר בכלכלה, בתחום החברתי ובתחומים נוספים. משקעי העבר השאירו את עקבותיהם. הם משפיעים, מתגלים בתודעת האנשים, במעשיהם ובהתנהגותם. אי־אפשר לשנות בן־לילה את סגנון החיים, וההתגברות על השיגרה בחשיבה היא דבר מורכב עוד יותר. כאן דרושים מאמצים נמרצים.

המדיניות מניבה את התוצאות המבוקשות, כשהיא בנויה על כך, שמביאים בחשבון במדוייק את האינטרסים של המעמדות, של הקבוצות החברתיות ואת האינטרסים האישים. אם זה נכון ביחס להנהגת החברה, זה נכון על אחת כמה וכמה ביחס לאידיאולוגיה ולחינוך. החברה – אלה הם אנשים מוחשיים, שלהם אינטרסים מוחשיים, שמחות ודרמות משלהם, מושגים משלהם על החיים ועל ערכיהם האמיתים והמדומים.

בהקשר זה ברצוני להתעכב על **העבודה האינדיבידואלית כצורת החינוך החשובה ביותר**. אין לומר, שאיננו שמים לב אליה, אולם בתחום הרעיוני מפריעה לנו באופן רציני הגישה הסטטיסטית הרגילה. רבבות ומאות אלפי תעמלנים, מסבירים, מרצים על נושאים מדיניים; חוגים וסמינריונים, עתונים וכתבי־עת אחרים יוצאים לאור במיליוני עותקים,

ומיליונים המקשיבים להרצאות. כל זה טוב ויפה. אך כלום אין האדם החי נעלם בתוך חגיגה זו של ספָרות ו"כיסויים"? כלום אין הסטטיסטיקה הרעיונית מסתירה מעיניו את העובדים המסורים בלב ובנפש, הראויים להכרה חברתית רבתי מחד גיסא ואת נושאי המוסר האנטי־סוציאליסטי, מאידך גיסא? על כן חשובה כל כך המוחשיות המירבית בחינוך.

המהות המיוחדת של העבודה הרעיונית נעוצה בכך, שהיא מתבצעת תוך עימות חריף בין האידיאולוגיה הסוציאליסטית לזו הבורגנית. האידיאולוגיה הבורגנית היא אידיאולוגיה של שירות להון ולרווחי המונופולים, של הרפתקנות ושל נקמנות חברתית. זו אידיאולוגיה של חברה נטולת עתיד. הנחיותיה ברורות: לייפות את הקפיטליזם בכל דרך אפשרית ולחפות על האנטי־הומניות ועל אי־הצדק הטבועים בה; לכפות את אורח־החיים ואת התרבות שלה; להשחיר את פני הסוציאליזם בכל האמצעים ולעוות את משמעות הערכים, כגון דמוקרטיה, חירות, שוויון וקידמה חברתית.

אין להגדיר את המלחמה הפסיכולוגית אותה מנהל האימפריאליזם, אלא כצורה מיוחדת של תוקפנות, של אימפריאליזם בתחום המידע, הרומסת את ריבונות העמים, את תולדותיהם ותרבותם. זוהי גם הכנה פסיכולוגית־מדינית למלחמה ומובן מאליו שאין לה ולא כלום עם השוואה אמיתית של השקפות ולא עם חילופי־רעיונות חופשיים עליהם מדברים בצביעות במערב. ואי־אפשר להעריך אחרת את חינוכם של בני־אדם להתבונן בכל חברה שאינה מוצאת חן בעיני האימפריאליזם דרך הכוונת.

בוודאי, אין טעם להגזים בהערכת ההשפעה של התעמולה הבורגנית. האנשים הסובייטיים מכירים די הצורך את מהותם האמיתית של הנביאים והנבואות למיניהם. אצלנו מיטיבים לדעת את המטרות האמיתיות של הפעולות החתרניות של הכוחות המונופוליסטיים השליטים. אולם, איננו רשאים לשכוח, כי הלוחמה הפסיכולוגית תכליתה כיבוש מוחות האנשים, כיבוש תפיסת עולמם, כיבוש תמרורי חייהם החברתיים והרוחנים. יש לנו עניין עם אוייב מעמדי מנוסה, בעל נסיון מדיני עשיר בן מאות שנים. הוא יצר מכונת־ענק לתעמולה מרוכזת, המצויידת באמצעים טכניים בני־זמננו ולה מנגנון עצום של שונאי־סוציאליזם שהוכשרו היטב.

מול תחכומם וחוסר עקרוניותם של תעמלני הבורגנות עלינו להציב יכולת מקצועית גבוהה של עובדינו בתחום הרעיוני, את מוסר החברה הסוציאליסטית, את תרבותה, את פתיחות המידע שלה ואת האופי הנועז והיוצר של תעמולתנו. עלינו לתקוף בכל הנוגע להוקעת שטיפת המוח הרעיונית ולהביא מידע אמיתי על הישגי הסוציאליזם הממשיים ועל אורח־החיים הסוציאליסטי.

בנינו עולם ללא דיכוי וללא ניצול, יצרנו חברה בעלת ליכוד חברתי ובטחון חברתי. אנו, הפטריוטים של מולדתנו, נוסיף גם להבא לשמור עליה בכל כוחנו, להגדיל את עושרה, לבצר את עוצמתה הכלכלית ואת כוחה המוסרי. מקורו העמוק של הפטריוטיזם הסובייטי הוא במשטר החברתי, באידיאולוגיה האנושית שלנו. הפטריוטיזם האמיתי פירושו התייצבות אזרחית פעילה. הסוציאליזם הוא חברה של מוסריות גבוהה. אינך יכול להיות אדם בעל הכרה רעיונית, אם אינך ישר, מצפוני, הגון ותבען כלפי עצמך.

ככל שנדגיש יותר את האידיאלים של החברה החדשה, את עקרונותיה וערכיה כן יניב החינוך שלנו פירות רבים יותר. המאבק לטוהר החיים – זו

הדרך הטובה ביותר להעמקת החינוך הרוחני שיניב פירות חברתיים וימנע תופעות חולניות.

בקיצור, חברים, בכל תחום של העבודה החיונית, שבו אנו דנים חייבים החיים לשמש לנו נקודת־מוצא. אין לסבול בכל הפשטות את הקיפאון בעניין כה חי, כה דינמי וכה רב־פנים כמו המידע, ההסברה, היצירה האמנותית והיצירה העממית, העבודה של המועדונים והתיאטרונים, של הספריות והמוזיאונים – כל התחום של החינוך המדיני־רעיוני, של החינוך לעבודה, למוסר ולאתיאיזם.

בזמננו, המתאפיין בדינמיות ובשינויים נועד התפקיד חשוב ביותר **לאמצעי התקשורת ההמונית**. הזמן שחלף אחרי מליאת אפריל של הוועה״מ שימש מבחן רציני לכל העתונות המפלגתית. המערכות טיפלו באומץ־לב בבעיות הסבוכות, החדשות מבחינות רבות. דופק החיים, ההישגים והסתירות הורגשו מעל עמודי כתבי־העת ובשידורי הטלוויזיה, ראינו מידה רבה יותר של ניתוח ושל אזרחות טובה, של חריפות בהצגת הבעיות ושל ביקורת מוחשית, הנוגעת בליקויים ובמחדלים. ראינו הצעות יעילות לא מעטות בשאלות הכלכליות, החברתיות והרעיוניות בגנות־זמננו.

ליעילות אמצעי התקשורת ההמוניים נודעת כיום חשיבות גדולה עוד יותר. הוועד המרכזי רואה בהם מכשיר של יצירה, של ביטוי לנקודת־הראות הכל־מפלגתית, שאינה עולה בקנה אחד עם הבירוקרטיות ועם האנוכיות המקומית. המפלגה תמשיך לתמוך בכל הרעיונות הנובעים משיקולים עקרוניים ואשר תכליתם שיפור העניין. עבודת אמצעי התקשורת ההמוניים ברוכה יותר, ככל שהיא חדורה יותר מחשבה רבה, ככל שהיא אופרטיבית יותר ורודפת פחות אחרי המקרי והסנסציוני.

להתפתחות מהירה זוכים אצלנו שידורי הרדיו והטלוויזיה, שהגיעו לרמה טכנית מודרנית. הם קנו שביתה בחיינו בתור אמצעים כל־מקיפים של מידע, של הסברה ושל קידום ערכינו המוסריים ותרבותנו. כאן הסתמנו בבירור תזוזות חיוביות: השידורים, הפכו מגוונים וחיים יותר, מורגשת השאיפה להתגבר על השגרה ולהביא בחשבון יותר את מיגוון התעניינותם של הצופים ושל המאזינים.

אך כלום אפשר לומר, שאמצעי התקשורת וההסברה שלנו מיצו את מלוא אפשרויותיהם? עדיין לא. עוד רבות האפשרויות. טרם התגברו על העצלות וחסרה עדיין תחושת החדש. האנשים חשים אי־סיפוק מהאופרטיביות הבלתי־מספקת בהארת המאורעות ומההצגה השטחית של המאבק למתקדם המתממש במעש. ישנן תלונות צודקות בגין הרמה הנמוכה של אי־אלו יצירות ספרותיות, תוכניות טלוויזיה, סרטים, הסובלים לא רק מהעדר בהירות רעיונית ואסתטית, אלא גם מחוסר טעם אלמנטרי. גם הדרכים בהן מגיעים הסרטים אל הציבור ועבודת המו״לים והעתונות טעונות שיפור רציני. הנהלות משרד התרבות ושידורי הטלוויזיה והרדיו, הוועד הממלכתי לקולנוע, הוועד הממלכתי למו״לות וסוכנויות המידע – על כולם להסיק מסקנות נמרצות מההערות הביקורתיות הרבות אותן השמיע הציבור. הליקויים הם כלליים, אך האחריות היא מוחשית. בל ישכחו זאת הקדרים הרעיוניים.

המפלגה רואה את התפקיד העיקרי של **מדיניותה בתחום התרבות** בפתיחת מרחב מירבי לגילוי הכשרונות. ובהפיכת החיים לעשירים

ורבגוניים מבחינה רוחנית. חשוב לארגן את כל העבודה החינוכית־תרבותית כך, שתספק יותר ויותר את הצרכים הרוחניים של האנשים ותקדם את האינטרסים שלהם, וזאת תוך מאבק לשיפורים יסודיים.

מצב הספרות והאמנות קובע במידה לא מעטה את הבריאות המוסרית של החברה ואת האקלים הרוחני בו חיים בני־האדם. הספרות שלנו שיקפה את לידת העולם החדש, השתתפה באופן פעיל בכינונו ועיצבה את האדם החי בעולם זה כפטריוט למולדתו וכאינטרנציונליסט אמיתי. בזה האופן בחרה לעצמה מקום נכון ותפקיד נכון בעניין הכל־עממי. אבל זוהי גם אבן־הבוחן שבאמצעותה ניגשים העם והמפלגה להערכת עבודתם של הסופר והאמן. זוהי גם אבן־הבוחן שעימה ניגשות הספרות והאמנות הסובייטיות להערכת תפקידהן־הן.

כשנוצר הצורך החברתי להבין את הזמן, ובמיוחד זמן של תפנית, הוא מצמיח תמיד אנשים שעבורם הופך הדבר צורך פנימי. אנו חיים בזמן כזה. אין צורך למפלגה ולא לעם בכתבנות של ראווה או בנבירה קטנונית בהווי, באבירי הקוניונקטורה או בצרות מוחין. הציבור מצפה מהסופר לתגליות אמנותיות, לאמת־חיים שהייתה תמיד מונחת ביסודה של אמנות אמיתית.

אולם, האמת אינה מושג מופשט, אלא היא מוחשית תמיד. היא נעוצה במעשי העם ובסתירות התפתחות החברה, בגבורה וביומיומיות של חולין העבודה, בנצחונות ובכשלונות, זאת אומרת בעצם החיים רבי־הפנים על כל הדרמות שלהם ועל כל גדלותם. רק ספרות רעיונית, אמנותית ועממית מחנכת אנשים ישרים, חזקים ברוחם, המסוגלים ליטול על עצמם את משימות זמנם.

הביקורת והביקורת העצמית מהוות את העקרון הטבעי של חיי חברתנו, בלעדיהן אין התפתחות. הגיע הזמן, שהביקורת האמנותית־הספרותית תתנער מהשאננות ומההתרפסות בפני "נכבדים", עליה לזכור, שאלה הורסות את המוסר הבריא וכי הביקורת היא שירות ציבורי ולא תחום שירותים לאהבה העצמית של המחברים ולאמביציות שלהם.

לאגודות היוצרים שלנו מסורת עשירה והן ממלאות תפקיד חשוב בחיי האמנות והחברה כולה. אך גם כאן דרושות תמורות. התוצאה העיקרית של עבודתן אינה נמדדת בהחלטות ובישיבות, אלא בספרים, בסרטים, בהצגות, בתמונות וביצירות מוסיקליות בעלי רמה, ומקוריים הדרושים לציבור והעשויים להעשיר את החיים הרוחניים של העם. בהקשר זה יש להסב תשומת־לב רצינית להצעות שבאו מהציבור בדבר **העלאת התבענות כלפי יצירות המוצעות לקבלת פרסים נכבדים.**

להנהיג חיים רוחניים, תרבותיים אינו דבר פשוט. זה דורש חוש מידה, הבנת מהות היצירה ובוודאי אהבת ספרות ואמנות ויחס של כבוד אל הכשרון. הרבה תלוי כאן ביכולת להסביר את מדיניות התרבות של המפלגה, ביכולת להגשימה הלכה־למעשה, בכך עד כמה צודקות הערכותיה ובגילוי הבנה, כשמדובר ביצירה ובחיפושים של הסופר, המלחין והאמן.

העבודה הרעיונית היא עבודה יצירתית. אין היא מכירה מירשמים אוניברסליים לכל אירועי החיים, אלא דורשת חיפוש מתמיד, ואת הכושר שלא לפגר אחרי החיים. היום חשוב במיוחד לעצב תפיסה עמוקה של אופי המשימות בנות־זמננו, השקפת־עולם מדעית יציבה, עקרוניות, תרבות גבוהה, יחס אחראי לעבודה בכל המיגזרים. **להעלות את דרגת בגרות**

החברה, לבנות את הקומוניזם פירושם להעלות בהתמדה את בגרות התודעה, להעשיר את עולמו הרוחני של האדם.

המפלגה מעריכה ביותר את היידע של האקטיב הרעיוני שלה, את נסיונו ואת מסירותו. צריך לומר כאן, בוועידתנו, מלה טובה וחמה למיליוני חברי מפלגתנו שמילאו וממלאים בכבוד את המטלה האחראית ביותר של המפלגה באחד הכיוונים העיקריים של עבודתה. עלינו להפנות גם להבא אל העבודה הרעיונית חברים שהוכיחו על־ידי דוגמא אישית את השקפותיהם, המסוגלים לחשוב באופן ביקרותי, היודעים להקשיב ולשוחח עם אנשים – ובאופן כללי המוכשרים היטב באופן עיוני ומקצועי, ומסוגלים לפתור את הבעיות החדשות של זמננו.

VI

על סיכומי הדיון בנוסח החדש של הפרוגרמה ובשינוי תקנון המפלגה

חברים, הדו״ח המדיני של הוועד המרכזי של מקב״מ בחן את מטרות פרוגרמת המפלגה, את האסטרטגיה הנוכחית שלה בתחומי הכלכלה והמדיניות, את הבעיות הכרוכות בשיפור החיים המפלגתיים־פנימיים ואת סגנון העבודה ושיטותיה – כל זה כלול במהות הצעת הניסוח החדש של הפרוגרמה, והשינויים המוכנסים בתקנון מקב״מ. אין זה הכרחי, איפוא, להרצות בפרוטרוט על תוכנם. אתעכב רק על אי־אלו נקודות עקרוניות, בהביאי בחשבון את סיכומי הדיון הכל־מפלגתי והכל־עממי שנערך בהצעות של התעודות הנ״ל.

מהן התוצאות? ראשית־כל, זהו אישור נרחב של המסקנות ושל ההנחות הכלולות בפרוגרמת מקב״מ ובתקנונה. הקומוניסטים, האנשים הסובייטיים מצדדים במדיניות המפלגה, אשר תכליתה האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ, בכוון החד־משמעי של הפרוגרמה אל העתיד הקומוניסטי, אל ביצור השלום עלי אדמות. הם מדגישים, כי המשימות ההיסטוריות החדשות מושתתות על ניתוח מעמיק של בעיות התפתחות החברה שהבשילו.

הנוסח החדש של הפרוגרמה עורר הד חזק גם בחו״ל. הציבוריות המתקדמת מציינת, את אופיו האנושי העמוק, את היותו מופנה אל האדם, את הקריאה הנלהבת בזכות ההבנה ההדדית בין העמים והבטחת עתיד של שלום לאנושות. שאיפתה האיתנה של ברה״מ לקיים עם כל המדינות של המערכת הסוציאליסטית העולמית יחסים חבריים יציבים ושיתוף פעולה כל־צדדי וכמו־כן תמיכתה ההחלטית במאבק האנטי־אימפריאליסטי של העמים, במאבקם לשלום, לדמוקרטיה, לקידמה החברתית ולחיזוק העצמאות, מלהיבות את ידידינו שמעבר לגבולותינו. עסקנים רבים בעלי מחשבה בריאה, הנמנים עם המחנה הבורגני, מציינים את הכיוון שוחר־השלום של הפרוגרמה שלנו, את הקו של מקב״מ, המכוון לפירוק־הנשק וליחסים תקינים ובריאים עם כל המדינות.

הכנת התעודות לקראת הוועידה והדיון בהן הביאו התעוררות בעבודה המדינית־רעיונית של המפלגה וסייעו לעליית פעילותם הציבורית של מיליוני עובדים.

הטיוטות של הנוסח החדש של הפרוגרמה ושל התקנון נידונו בהרחבה

בארגונים הראשוניים ובכינוסים שנערכו למסירת הדוחות ולבחירת צירים בנפות, בערים, באזורים, במחוזות ובחבלים וכמו־כן בוועדות המפלגה ברפובליקות הברית. מאז החל הדיון, קיבלנו למעלה מ־6 מיליון תגובות רק בנוגע להצעת הפורגרמה. תגובות אלו באו מפועלים ומקולחוזאים, ממדענים, ממורים, ממהנדסים, מרופאים, מחיילי הצבא והצי הסובייטיים, מקומוניסטים ומבלתי־מפלגתיים, מוותיקים ומצעירים. כל אלה סברו, כי הנוסח החדש של הפרוגרמה הולם את האינטרסים החיוניים של העם הסובייטי והציעו הצעות, תוספות וניסוחים מדוייקים לרוב. על כמה מהם יש טעם להתעכב.

מחברי מכתבים אחדים מציינים את החידושים שבטיוטה הנידונה ומציעים שנאשר אותה בוועידה בתור פרוגרמת המפלגה הרביעית. ידוע, כי קבלת פרוגרמות מפלגה חדשות – השנייה והשלישית – היתה מותנית בהשגת היעדים שהותוו על־ידי הפרוגרמה הקודמת. במקרה זה המצב שונה.

משימות־היסוד של המפלגה בפיתוח הסוציאליזם וביצורו, בשכלולו התוכניתי והכל־צדדי ובהמשך התקדמותה של החברה הסובייטית אל הקומוניזם בעינן עומדות. בתעודה המוצעת אנו חוזרים על הנחות־היסוד העיוניות והמדיניות שעמדו במבחן הזמן.

עם זאת, הרבה דברים השתנו בחיים מאז נתקבלה הפרוגרמה השלישית של המפלגה לפני חצי־יובל שנים. צברנו נסיון היסטורי חדש. לא כל ההערכות והמסקנות נתאשרו. התברר, כי העברת משימות הבנייה הנרחבת של הקומוניזם לפסי עבודה מעשית בלתי־אמצעית נעשתה בטרם עת. היו גם טעויות מסויימות בקביעת המועדים לפתרון אי־אלו שאלות מוחשיות. בו־בזמן, עלו על סדר־היום והחריפו בעיות חדשות של שכלול הסוציאליזם של האצת פיתוחו ושל המדיניות הבינלאומית. היה עלינו לשקף כל זאת במיסמך הפרוגרמתי של המפלגה.

הערכת המיסמך המוגש בתור נוסח חדש של פרוגרמת המפלגה השלישית מבוססת איפוא כראוי, והיא בעלת משמעות עקרונית. הנוסח החדש מאשר את המטרות העיקריות של מקב״מ, את החוקים היסודיים של בניית הקומוניזם. יחד עם זאת מעיד הנוסח החדש על הבנה יוצרת של הנסיון ההיסטורי שנצבר, על עיבוד אסטרטגיה וטקטיקה התואמות את המיוחדויות של התפנית העוברת עלינו.

הציבור הסב תשומת־לב רבה לאותן ההנחות בפרוגרמה, שבהן אופיינו שלב ההתפתחות החברתית אליו הגיעה הארץ והיעדים אליהם עלינו להגיע כתוצאה מביצועו. דעות שונות הובעו בנידון. ישנם המציעים למחוק לחלוטין מהפרוגרמה את הקטעים הדנים בסוציאליזם המפותח. לעומתם ישנם אחרים, הסבורים שצריך לפרט נושא זה יותר.

בהצעת הפרוגרמה הובאה עמדה שקולה ומעשית בנידון. במסקנות העיקריות על החברה הסוציאליסטית בת־זמננו, אנו מאשרים כי ארצנו עלתה לשלב של הסוציאליזם המפותח. אנו מתייחסים גם בהבנה למשימה של בניית הסוציאליזם המפותח, כפי שהיא מוצגת בתעודות הפרוגרמתיות של המפלגות האחיות של הארצות הסוציאליסטיות.

בהקשר זה מן הדין להזכיר, כי ההנחה בדבר הסוציאליזם המפותח באה אצלנו כתגובה על המושגים המופשטים בנוגע לדרכים ולמועדים של פתרון המשימות של בניית הקומוניזם. אולם לאחר־מכן חל בהדרגה שינוי בהדגשים לגבי פירוש הסוציאליזם המפותח. לעתים קרובות הסתפקנו

בקביעת ההצלחות בלבד, ואילו בעיות בוערות לרוב, שהיו קשורות בהעברת הכלכלה אל פסי האינטנסיפיקציה, בגידול פריון העבודה, בשיפור האספקה לאוכלוסייה ובהתגברות על התופעות השליליות – כל אלה נשארו ללא תשומת־הלב שלה היו ראויות. בין אם רצינו בין אם לא, דבר זה שימש לנו הצדקה להססנות בפתרון בעיות שהבשילו. ואילו היום, כשהמפלגה הכריזה, על המדיניות של האצת הפיתוח הכלכלי־חברתי ומגשימה אותה, אין לקבל עוד גישה כזאת.

התנאים הקיימים תובעים מאיתנו לכוון את מחשבתנו העיונית והמדינית לא אל קביעת כל מה שהושג, אלא אל ביסוס הדרכים והשיטות להאצת הקידמה הכלכלית־חברתית. זאת אף זאת. בכך תלויים שינויים איכותיים בתחומי החיים השונים. מדובר בגישה מעמיקה יותר לאין־ערוך לפתרון בעיות־היסוד של קידום החברה. משמעות האסטרטגיה של מקב״מ, שהובאה בנוסח החדש של הפרוגרמה, נעוצה בכורח התמורות, בהגברת הדינמיות של פיתוח החברה. על החברה שלנו מוטל להגיע אל היעדים החדשים דווקא על יסוד התאוצה הכלכלית־חברתית, וזאת כשיתגלו במלואם יתרונות המשטר הסוציאליסטי וייפתרו הבעיות שירשנו מהשלבים הקודמים.

דעות שונות הובעו גם בבעיית הפירוט של הנחות הפרוגרמה. ישנם הסוברים, כי על פרוגרמה להיות תעודה מתומצתת עוד יותר, מעין הכרזה קצרה בנוגע לכוונות המפלגה. אחרים מצדדים בהרצאה מפורטת יותר של מדדי הפיתוח הכלכלי והחברתי. בשורה של מכתבים הוצע לקבוע בייתר דיוק את כרונולוגיית התקופות שתעבור החברה הסובייטית בדרכה אל הקומוניזם.

על־פי העקרונות הליניים של ניסוח תעודות פרוגרמתיות ועל־פי המסורת הקיימת, חייבת הפרוגרמה לתת תמונה מפורטת של העולם בן־זמננו, להגדיר את המגמות ואת החוקים העיקריים של התפתחותו ולהרצות בבהירות ובמנומק על המטרות, אשר המפלגה מעמידה בפני עצמה ואשר להשגתן היא קוראת להמונים. לנין הטעים יחד עם זאת, כי על הפרוגרמה להיות מדעית בקפידה רבה, להיות מושתתת על עובדות מהימנות באופן מוחלט, להצטיין בדיוק הכלכלי ולא להגזים בהבטחותיה. לנין קרא לנקוט מעשיות מירבית באיפיון החברה העתידה לקום ובמשימות המוצעות: ״צריך להיות זהיר ולדייק ככל האפשר – הוא כתב – אם נתיימר כהוא זה להעניק דברים שלא נוכל לתיתם – יחליש הדבר את כוח הפרוגרמה שלנו. הם (העובדים) יחשדו, כי היא אינה אלא פרי דמיון״.*

סבורני, כי הנוסח המוצע של הפרגורמה הולם דרישות אלו. אשר למסגרת הכרונולוגית של השגת יעדי הפרוגרמה, אין שום הצדקה לקביעת מסגרת כזאת. למדנו לקח מטעויות העבר. כיום ניתן לומר בבטחון רק זאת, שביצוע הפרוגרמה הזאת חורג ממסגרת המאה הנוכחית.

המשימות שעלינו לבצען ב־15 השנים הקרובות ניתן לקובען במוחשיות גדולה יותר. הן מובאות בנוסח החדש של הפרוגרמה בייתר־פירוט ב״כיווני היסוד של פיתוח הארץ הכלכלי והחברתי עד שנת 2000״. מובן, כי תוכנית החומש השתים־עשרה תתפוש מקום חשוב בהגשמת מטרות הפרוגרמה.

---

* **כל הכתבים**, כ׳ 36, עמ׳ 66.

יעודה להוות צעד חשוב במלאכת העברת המשק הלאומי אל פסי הפיתוח האינטרנסיבי שיהיה מושתת על יסוד האצת הקידמה הטכנית־מעמדית.

חלק ניכר של התגובות ושל המכתבים שהגיעו אל ועדת הוועד המרכזי של מקב״מ שעסקה בהכנת הנוסח החדש של הפרוגרמה מוקדש לשאלות המדיניות החברתית. האנשים הסובייטיים תומכים בצעדים שננקטו להעלאת רווחתו של העם, לקיום הצדק החברתי בכל, ולטיהור חיינו מכל הנוגד את עקרונות הסוציאליזם. הם הגישו הצעות אשר תכליתן הגשמה מלאה יותר וקפדנית יותר של עקרון חלוקת פירות העבודה בהתאם לכמות העבודה ואיכותה ושכלול קרנות הצריכה החברתיות; הגברת הפיקוח על שיעור העבודה ועל שיעור הצריכה; שירוש מוחלט של ההכנסות שלא מן העבודה ושל הנסיונות לנצל קניין חברתי למטרות בצע; סילוק ההפרשים נטולי ההצדקה הקיימים בשכר בעד עבודה שווה בין עובדים בענפים שונים והתגברות על הנטיות להשוואתנות בתשלום וכו׳. כמה מההצעות הנ״ל באו על ביטויין בטיוטה. הצעות נוספות טעונות בדיקה קפדנית על־ידי מוסדות מפלגתיים, ממשלתיים ומשקיים ויש מקום להביאן בחשבון בעבודת החקיקה, בהחלטות ובעבודה המעשית.

הנחיות הפרגורמה הנוגעות לפיתוח מנהל־העם העצמי הסוציאליסטי זכו במהלך הדיון הכל־עממי להתעניינות רבה. קיימת תמיכה כללית בקו המכוון אל דמוקרטיזציה כל־צדדית של החברה הסוציאליסטית, אל צירופם המירבי והיעיל של כל העובדים לניהול התהליכים הכלכליים, החברתיים והמדיניים. גם הצעדים המוחשיים בתחום זה זוכים להסכמה. ישנם הסבורים, שיש לחשוף בצורה רחבה יותר את האפשרויות של צוותי העבודה כתאים ראשוניים של הדמוקרטיה הבלתי־אמצעית, הישירה, וזאת בכל הנוגע לבעיות השכלול של ניהול ענייני החברה והמדינה. הבאנו בחשבון דעות אלו.

הדאגה לעלייה הרוחנית של חברתנו הכתיבה את המשאלות הנוגעות לחיזוק חינוך האנשים הסובייטיים ברוח האידיאלים ודפוסי המוסר הקומוניסטיים וברוח המאבק באוייב. ועדת הפרוגרמה סברה, שמן הראוי יהיה לאשר הצעות אלו, כדי שתוכן התביעות של פרוגרמת המפלגה יהיה חדור עוד יותר עקרונות של רעיוניות ומוסר נעלים.

כשני מיליון בני־אדם הביעו את דעתם על תקנון מקב״מ. הוועד המרכזי של המפלגה הביא בחשבון את תוצאות הדיון וראה שהכרחי להכניס בהצעת התקנון שורה מהותית של תוספות ושל יתר־דיוק בניסוח, אשר תכליתם העלאת התפקיד האבנגרדי של הקומוניסטים, הכושר הקרבי של ארגוני המפלגה הראשוניים, פיתוח הדמוקרטיה הפנים־מפלגתית והבטחת פיקוח מתמיד על עבודתם של כל ארגון מפלגתי ושל כל עובד.

חברים אחדים, התומכים בהעלאת התבענות כלפי הקומוניסטים, מציעים לערוך טיהור של המפלגה, כדי לשחררה מכל אלה, אשר התנהגותם ואורח־חייהם עומדים בסתירה עם הדפוסים ועם האידיאלים שלנו. סבורני, שאין צורך לערוך מסע מיוחד לטיהור שורות מקב״מ. מפלגתנו היא אורגניזם בריא, היא משכללת את סגנון עבודתה ושיטותיה, משרשת את הפורמליות ואת הביורוקרטיות. היא מסלקת תופעות של קיפאון ושל שמרנות המפריעות להתקדמותנו, והיא משתחררת מכל שהסתבך בגין עבודה גרועה או התנהגות פסולה. על ארגוני המפלגה לבצע גם להבא מלאכה זו בעקביות, בשיטתיות וללא סטייה.

הנוסח החדש של הפרוגרמה וכמו־כן השינויים המוצעים בתקנון המפלגה מבצרים ומפתחים את העקרונות הבולשביקיים של ארגון המפלגה, של סגנון העבודה המפלגתית ושיטותיה ואת הדפוסים המוסריים של התנהגות הקומוניסטים, שעובדו בידי לנין ועמדו במבחן המעש.

חברים, באופן כללי, תוצאות הדיון בפרוגרמה ובתקנון היו פוריות באופן יוצא מן הכלל. הן איפשרו לפתח רעיונות והנחיות לרוב, להוסיף דיוק לניסוחים ולשפר את העריכה. הרשוני להביע בשם ועידתנו תודה עמוקה לקומוניסטים ולכל האנשים הסובייטיים על השתתפותם העניינית והפעילה בדיון בהצעת התעודות.

הוועד המרכזי בדעה, שהטיוטות המוצעות, שהועשרו על־ידי נסיון המפלגה ועל־ידי נסיון העם, הולמות את רוח הזמן, את התביעות של העידן ההיסטורי שאנו חיים בו. הן מאשרות את נאמנות מפלגתנו לתורת מארקס־לנין הגדולה, נותנות תשובות מנומקות באופן מדעי על שאלות היסוד של החיים הפנימיים והבינלאומיים ומציידות את הקומוניסטים, את כל העם העובד בראייה בהירה של העתיד.

* *
*

חברים, כאלו הן המשימות הפרוגרמתיות של התפתחותנו שהוגשו לעיון הוועידה ה־27.

מהי אבן־הבוחן של מעשיות התוכניות שהותוו? מהי הערובה לכך, שמדיניות האצת הקידמה הטכנית־מדעית נכונה והיא אכן תוגשם?

קודם־כל תוכניותינו בנויות על התשתית האיתנה של המדע המארקסיסטי־לניני והן נשענות על העושר הבלתי־נדלה של רעיונות לנין.

מקב״מ שואבת את כוחה מהאפשרויות העצומות של הסוציאליזם, מיצירתיותם החיה של ההמונים. מפלגת לנין הצליחה לא־אחת בתפניות היסטוריות מורכבות למצוא נתיבים נכונים של התקדמות, להלהיב המונים בני־מיליונים, ללכדם ולארגנם. כך זה היה בשנות המהפכה, הבנייה בימי שלום, מבחני המלחמה ובתקופה הלא־קלה שלאחר המלחמה. אנו בטוחים, שכך זה יהיה גם להבא.

אנו סומכים על תמיכת מעמד הפועלים, כיוון שמדיניות המפלגה היא מדיניותו.

אנו סומכים על תמיכת האיכרות, כיוון שמדיניות המפלגה היא מדיניותה.

אנו סומכים על תמיכת האינטליגנציה העממית, כיוון שמדיניות המפלגה היא מדיניותה.

אנו סומכים על תמיכת הנשים, הנוער שלנו, הוותיקים, על כל הקבוצות החברתיות, על כל אומות המולדת הסובייטית ועממיה, כיוון שמדיניות המפלגה היא ביטוי של תקוות כל העם, של האינטרסים שלו ושל שאיפותיו.

אנו משוכנעים, שכל האנשים בעלי התודעה הישרים, שכל פטריוט סובייטי, יתמכו בקו האסטרטגי של המפלגה, המכוון לכך, שיחזק את כוחה של מעצמתנו, ושחיינו יהיו טובים יותר, טהורים יותר וצודקים יותר.

אלה הם הכוחות הציבוריים האדירים, המצדדים במקב״מ. הם מתייצבים מאחוריה ומאמינים במפלגת הקומוניסטים.

זרם ההיסטוריה שאין לבולמו התקרב כבר אל המעבר בין האלף השני

לבין זה השלישי. מה יהיה אחרי המעבר הזה? אל לנו לעסוק בנבואות. אולם אנו יודעים, שהתוכניות שאנו מעלים על נס אינן רגילות, אלא נועזות, וכי מעשי החולין שלנו חדורים להט של המוסר והצדק הסוציאליסטיים. במאה הזאת, השרויה במבוכה, מכוונת האסטרטגיה החברתית, הייתי אומר, אסטרטגיית החיים שלנו לכך, שבני־האדם יִשמרו את כדור־הארץ, את השמיים ואת החלל החיצון, יפתחו אותו כמשתכני ציוויליזציית השלום, לאחר שיטהרו את החיים מסיוטי הגרעין וישחררו עד תום ולמען היצירה, אך ורק היצירה, את כל התכונות הנעלות של הדייר היחיד של תבל: האדם.

העם הסובייטי רשאי להיות בטוח, כי המפלגה מודעת היטב לאחריותה לעתיד הארץ, לשלום בר־קיימא עלי אדמות ולנכונות הקו שהותווה. העיקר הדרוש להגשמתו הוא עבודה עקשנית, אחדות המפלגה והעם, פעולותיו המלוכדות של כל העם העובד.

כך ורק כך יעלה בידנו למלא את צוואת לנין הגדול: לעלות על שלב גבוה יותר ולהתקדם במרץ ותוך אחדות הרצון. שר ההיסטוריה לא העניק לנו גורל אחר. אך, חברים, זהו גורל נהדר.

נאום הסיכום

של מזכ"ל מקב"מ, החבר **מיכאיל גורבצ'וב**

חברים יקרים,

הוועידה ה־27 מסיימת את מלאכתה.

על ההיסטוריה יהיה להעריך באופן אובייקטיבי את משמעותה. אולם כבר היום אפשר לומר: הוועידה התנהלה באווירה של עקרוניות ושל אחדות מפלגתית, של תבענות ושל אמת בולשביקית, של חשיפה גלויה של ליקויים ומחדלים. של ניתוח מעמיק של התנאים הפנימיים והחיצוניים בהם מתפתחת חברתנו. היא קבעה כיוון מוסרי, רוחני גבוה לעבודת המפלגה ולחיי הארץ כולה.

הצירים שעלו על הבימה הציבו שאלות בגלוי, חשפו בנימה חריפה את כל המפריע לענייננו המשותף ואת כל המושך לאחור. הושמעו דעות ביקורתיות לא מעטות על עבודתם של כל הדרגים במפלגה, של ארגונים ממלכתיים ומשקיים, מרכזיים ומקומיים כאחד. בעצם, שום תחום מתחומי חיינו לא נשאר מחוץ לניתוח הביקורתי. כל זה, חברים, הולם את הטובה שבמסורות המפלגתיות, את רוח הבולשביזם.

לפני למעלה משישה עשורים, הביע לנין, בסכמו את הוויכוח על הדו"ח המדיני שהגיש הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הכל־רוסית (הבולשביקית) בוועידה ה־11, מחשבה בעלת חשיבות עקרונית: "כל המפלגות המהפכניות שאבדו עד כה – אבדו כיוון שהתייהרו ולא השכילו לראות במה כוחן ופחדו לדבר על חולשותיהן. ואילו אנחנו לא נאבד, כיוון שאיננו חוששים לדבר על חולשותינו ונלמד להתגבר עליהן".*

דווקא כך, ברוחו של לנין, נהגנו בוועידתנו. וכך ננהג גם להבא!

הוועידה נתנה תשובה על השאלות היסודיות שהציבו החיים בפני המפלגה, בפני החברה. היא ציידה כל קומוניסט, כל אדם סובייטי בראייה ברורה של המשימות שלפנינו. היא הראתה, שנהגנו בצורה נכונה במליאת הוועה"מ מחודש אפריל, כשהעלינו את נושא התאוצה הכלכלית־חברתית. רעיון התאוצה ליווה את כל פעולותנו ערב הוועידה. הוא עמד במרכז תשומת הלב של הוועידה ובא לידי ביטוי ממצה בדו"ח המדיני של הוועד המרכזי בנוסח החדש של פרוגרמת המפלגה ובשינויי התקנון וב"כיווני היסוד של ההתפתחות הכלכלית והחברתית של הארץ בתוכנית החומש ה־12 ועד שנת 2000". צירי הוועידה נתנו את מלוא תמיכתם לתעודות הנ"ל ואישרו אותן.

הקו הכללי של מדיניות־הפנים והחוץ של המפלגה, שנתקבל ואושר, תכליתו האצת פיתוח הארץ הכלכלי־חברתי וביצור השלום עלי אדמות. זהו סיכומה המדיני העיקרי של הוועידה ה־27 של מקב"מ. קו זה הופך מעתה ואילך לחוק החיים של המפלגה, של כל ארגון מארגוניה, למדריך לפעולה בשביל הקומוניסטים וכל העובדים.

אנו מבינים, מה גדולה האחריות ההיסטורית שמקב"מ נוטלת על עצמה,

---

* **כל הכתבים**, כ' 45, עמ' 118.

איזה משא כבד היא מרימה, כשהיא דוגלת באסטרטגיה של תאוצה. אך אנו משוכנעים בכורח החיוני של אסטרטגיה כזו דווקא. אנו בטוחים, שהיא בת־מימוש. נוכל להגשים כל מה שהתווינו תוך הסתמכות על האפשרויות ועל היתרונות הבלתי־נדלים של הסוציאליזם ועל היצירתיות החיה של העם.

להאיץ את הפיתוח הכלכלי־חברתי של ארצנו – פירוש הדבר לשכלל את המערכת הכלכלית של הסוציאליזם, לתת דחפים חדשים רבי עוצמה לגידול כוחות־הייצור ולקידמה הטכנית־מדעית ולהפעיל את האפשרויות העצומות שטרם נוצלו הטמונות במשקנו הלאומי.

ליישם את ההאצה – פירוש הדבר לשלב היטב את הדאגה הכל־צדדית לאדם עם הגשמה עקבית של עקרונות הצדק החברתי ולהבטיח באופן זה נקיטת מדיניות חברתית פעילה וחזקה.

ליישם את ההאצה – פירוש הדבר להעמיק את הדמוקרטיה, לפתח את מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי, להרחיב את הפומביות בחיי המפלגה והציבור ולפתוח בצורה כזאת את כל האפשרויות בפני היוזמה והפעילות העצמית של כל אדם עובד ושל כל הקולקטיבים.

ליישם את ההאצה – פירוש הדבר לקשור בייתר־שאת את העבודה הרעיונית והארגונית עם בעיות החיים הממשיות, להשתחרר מהמלל הריק ומהטפות, להעלות את האחריות לעניין שהופקד בידי מישהו ולקרבה באופן זה אל האדם תוך הכוונתו להתגברות על הקשיים ולביצוע המעשי של המשימות שלפניו.

כל אלה, חברים, יש לאל ידנו לעשותם ואנו חייבים לעשותם!

מקב״מ נכנסת לתקופה שלאחר הוועידה, כשהיא מאורגנת טוב יותר, מלוכדת טוב יותר ובעלת כושר קרבי גדול יותר, ולה מדיניות שקולה היטב ולטווח ארוך. היא גמרה אומר לפעול באופן תכליתי כשהיא מודעת לכל מורכבות המשימות שלפניה, למלוא היקפן ולחדש שבהן. אין היא חוששת מפני הקשיים והמכשולים.

מוטל עלינו להביא לידיעת כל אדם סובייטי את מהות החלטות הוועידה ואת רוחן. לא רק להסביר את הנחותיה העקרוניות, אלא גם לארגן באופן מעשי את העבודה בהתאם לתביעות הזמן.

בוועידתנו ובתקופה שקדמה לה הוצעו הצעות מעניינות רבות, הושמעו רעיונות עמוקים לא מעטים. צריך לדון בהם בתשומת־לב, לדאוג לכך שכל דבר בעל ערך ומעשי יוגשם.

העיקר כעת הוא להפוך את אנרגיית הכוונות לאנרגיה של מעשים מוחשיים. היטיב להביע זאת ציר ועידתנו, יו״ר קולחוז ממחוז בלגורוד, ואסילי יאקובלביץ׳ גורין: ״תהליך לא קל, אך אני משוכנע כי בלתי־הפיך של התחדשות ושל ארגון־מחדש עובר בכל הארץ, בכל צוותי העבודה. הוא מתחולל במוחותיהם ובלבותיהם של האנשים הסובייטיים ודורש התמסרות מלאה מכל אחד ואחד – קודם־כל בעבודה״.

כן, חברים, ההאצה, התמורות השורשיות בכל תחומי חיינו אינן סיסמה ותו־לא, אלא דרך שבה תלך המפלגה בצורה נחרצת ומבלי לסטות ממנה.

צירים רבים ציינו, כי הביורוקרטיה, האגוצנטריזם המשרדני, הניירת ושאר אבני־הנגף הביורוקרטיות הן מכשול רציני בדרכו של כל דבר חדש ומתחדש. היו בטוחים, חברים, שהוועד המרכזי יסלק בהחלטיות את כל המכשולים מדרך האצת הקידמה הכלכלית־חברתית, יבצר את המשמעת

ואת הסדר וייצור את התנאים המוקדמים, המוסריים והחומריים, לפיתוחה המירבי של היצירה, לחיפוש הנועז, ליוזמה הסוציאליסטית. בטוחני שדבר כזה יזכה בתמיכתם הרחבה והפעילה של כל המפלגה ושל כל העם העובד.

ועדי המפלגה, מלמעלה ועד למטה, הם־הם מארגני העבודה לביצוע הנחיות הוועידה. הסגנון הדרוש כיום הוא גישה מוחשית ועניינית, עקביות, אחדות הדיבור והמעשה, בחירת השיטות והאמצעים היעילים ביותר, התחשבות קפדנית בדעותיהם של בני־אדם, תיאום נכון של עבודת כל הכוחות הציבוריים.

חיוני להתגבר באופן מלא על עצלות, על גישה פורמליסטית, על אדישות, על ההרגל של הטבעת עניין חי בפלפולים אינסופיים ריקים מתוכן, על נסיונות להתעטף באיצטלה של ארגון־מחדש.

אחת המסקנות העיקריות של הוועידה היא, שכל ועדי המפלגה מצווים לפעול בתור מוסדות אמיתיים של ההדרכה המדינית. הצלחת כל מאבקנו להגשמת הקו הכללי של ועידת המפלגה ה־27 תותנה בחשבון סופי בהשתתפותם המודעת של המוני העם הרחבים ביותר בבניית הקומוניזם. הכל תלוי בנו, חברים, הגיע הזמן לפעולות נמרצות ומלוכדות. המפלגה קוראת לכל קומוניסט וקומוניסט להצטרף באופן פעיל לעבודה הגדולה של הגשמת תוכניותינו, אשר תכליתן פיתוח החברה הסובייטית וריענון הבית הסוציאליסטי.

חברים, הוועידה הראתה שוב ובאופן משכנע שאין לנתק בין הסוציאליזם והשלום, בין השלום לבין היצירה. הסוציאליזם לא היה ממלא את שליחותו ההיסטורית, אילולא התייצב בראש המאבק לגאולת האנושות מחרדות המלחמה והכפייה. מטרתה העיקרית של המדיניות הסובייטית היא שלום בטוח וצודק לכל העמים. אנו רואים את המאבק במלחמה בהכנות מלחמתיות, ובהטפת שנאה וכפייה חלק אורגני של דמוקרטיזציה של כל החיים הבינלאומיים, של הבראה אמיתית של האקלים המדיני עלי־אדמות.

הסכנה הגרעינית הפכה את המדינות לשוות מבחינה אחת: אם תפרוץ מלחמה רבתי, איש לא יצליח לשבת על הגדר או להרוויח על חשבון צרת הזולת. בטחון שווה, זהו הצו התקיף של זמננו והבטחתו הופכת במידה הולכת־וגדלה למשימה מדינית, אשר אין לממשה אלא באמצעים מדיניים בלבד. הגיע הזמן להשתית את היחסים בין המדינות על יסוד מוצק יותר מהנשק. אין אנו רואים תחליף ואין אנו מחפשים תחליף.

אולם לצערנו, טרם נעלמו בחברה הבינלאומית אנשים, התובעים בטחון מיוחד, שנועד רק להם. ויעידו על כך הלכי־הרוח בוואשינגטון. הקריאות לכוח עדיין מקובלות שם, וממשיכים לראות בו את הנימוק המשכנע ביותר במדיניות העולמית. נראה, שאי־מי חושש מן הסתם מהאפשרות שהסתמנה, להפשרה מתמדת ביחסים הסובייטיים־אמריקאיים ובמצב הבינלאומי כולו.

אין זו הפעם הראשונה, שאנו נתקלים במצב כזה. הכוחות המיליטריסטיים, התוקפניים היו מן הסתם מעדיפים גם כעת להקפיא את העימות ולהנציחו. אז מה עלינו לעשות, חברים? לטרוק את הדלת? ייתכן מאוד, שהיו רוצים להניענו דווקא לכך. אך אנו מודעים היטב לאחריותנו לגורל הארץ, לגורל העולם. לכן, אין אנו מתכוונים לסייע בידי אלה הרוצים לאלץ את האנושות להתרגל לסכנה הגרעינית ולמירוץ־החימוש.

פני מדיניות־החוץ הסובייטית הם אל חיפושי הבנה הדדית, אל הדו־שיח, אל שמירת הדו־קיום בשלום בתור דפוס אוניברסלי ביחסי המדינות.

יש לנו ראייה ברורה, כיצד ניתן להשיג זאת, ויש לנו תוכנית עבודה מוחשית לקיום השלום ושמירתו.

ברית־המועצות פועלת ותמשיך לפעול בזירה העולמית באופן רציני, גלוי, נמרץ וכן. אנו רוצים להיאבק בנחרצות ותוך גילוי יוזמות, לחיסול הנשק הגרעיני, להגבלה מוחלטת של מירוץ־החימוש ולכינון בטחון בינלאומי יציב, שווה לכל המדינות. הקריאה לשמור על השלום ולרסן את מירוץ־החימוש הושמעה בעוצמה ובלהט על־ידי צירי ועידתנו. המפלגה תישמע ללא סטייה להוראה זו.

אנו פונים אל ראשי המדינות בעלות מערכת חברתית שונה, וקוראים להם לגלות גישה אחראית אל בעיית המלחמה והשלום, שהיא כיום בעיית הבעיות של המדיניות העולמית.

הנהגת מקב״מ והמדינה הסובייטית תעשה הכל כדי להבטיח לעמנו את האפשרות לעבוד בתנאים של שלום יציב ושל חירות. למפלגתנו, לארץ הסובייטים, בעלי־ברית, תומכים ושותפים רבים במאבק לשלום, לחירות, לקידמת האנושות, והוועידה אישרה זאת שוב.

אנו שמחים בלב ובנפש לראות כאן את ראשי המדינות הסוציאליסטיות. הרשוני להביע בשם הוועידה תודה מקרב לב למפלגות הקומוניסטיות של ארצות אלו ולעמיהן על הסולידריות שלהם עם מפלגתנו ועם ברית־המועצות.

למפלגות־אחיות רבות של ארצות סוציאליסטיות שנה זו היא גם כן שנת ועידה. הבעיות והמשימות, אשר ההתפתחות ההיסטורית מציבה בפני המפלגות הקומוניסטיות המחזיקות בהגה השלטון, דומות מבחינות רבות, וכל אחת מהן, בפותרה אותן, תורמת את תרומתה לנסיון המשותף של הסוציאליזם העולמי. בהצלחה לכם, ידידים יקרים.

מקב״מ מודה על המלים החמות שהושמעו לכתובתה על־ידי נציגי המפלגות הקומוניסטיות, הדמוקרטיות־המהפכניות, הסוציאליסטיות והסו־ציאל־דמוקרטיות; על־ידי נציגי הכוחות והתנועות הדמוקרטיים, האנטי־מלחמתיים ותנועת השיחרור. אנו מעריכים מאוד את ההבנה והתמיכה שהביעו לרעיון יצירת מערכת כל־מקיפה של הבטחון הבינלאומי; לתוכניות של חיסול הנשק הגרעיני עד סוף המאה הזאת – תוכנית שהציעה הוועידה. מקב״מ משוכנעת שכל אלה הולמים את האינטרסים האמיתיים של כל העמים, של כל הארצות ושל האנושות כולה.

חברים, ועידתנו הראתה, כי בשלב זה של תפנית בהתפתחות החברה, מפלגת לנין עומדת על רמה ההולמת את המשימות ההיסטוריות.

ברצוני לומר מעל במה זו בשם הצירים המייצגים את כל מפלגתנו: אנו, הקומוניסטים, מוקירים את אמון מעמד הפועלים, האיכרות, האינטליגנציה ושל כל האנשים הסובייטיים. בשבילנו טובת העם, המולדת, הסוציאליזם והשלום היא מעל לכל. לא נחסוך כוח ומאמץ כדי להגשים את החלטות הוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות.

הפרוגרמה של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות

נוסח חדש

מבוא

ארץ הסובייטים, ילידת מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה, עברה דרך ארוכה ורבת תהילה. בהדרכת המפלגה הקומוניסטית הושגו נצחונות היסטוריים כל־עולמיים. המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות (מקב״מ), המבטאת נאמנה את האינטרסים של מעמד הפועלים, של העם העובד כולו, מצויידת בתורת מארקס־לנין ובנסיון עשיר ביותר של המאבק המהפכני ושל בניית הסוציאליזם, מובילה את העם הסובייטי בדרך הבטוחה של היצירה הקומוניסטית ושל השלום.

המפלגה הגיעה אל הזירה המדינית בתור יורשתם הראויה של רעיונות החידוש הסוציאליסטי של החברה, כפי שהוכרזו במיסמך הפרוגרמתי הראשון של הקומוניסטים – ״מניפסט (מנשר) המפלגה הקומוניסטית״, במעשה הגבורה המופתי של הקומונה הפריסאית ובמסורת המהפכנית של תנועת הפועלים הבינלאומית.

אבות הקומוניזם המדעי, קארל מארקס ופרידריך אנגלס, שהתבססו על הנסיון ההיסטורי של מאבק המעמדות, על הישגי המחשבה המתקדמת ביותר של האנושות, גילו את החוקים האובייקטיביים של התפתחות החברה וביססו את שליחותו ההיסטורית־הכל־עולמית של הפרולטריון בתור יוצר החברה החדשה, הקומוניסטית. קריאתם הנלהבת, ״פועלי כל הארצות, התאחדו״, משמשת גם כיום סיסמת הקרב של תנועת הפועלים.

ולאדימיר לנין, ממשיכם הגאוני של מארקס ואנגלס, פיתח את משנתם פיתוח כל־צדדי בתנאים ההיסטוריים החדשים, סיפק תשובות על שאלות־היסוד של העידן הנוכחי, וצייד את תנועת הפועלים בתורת המהפכה הסוציאליסטית ובניית הסוציאליזם, במערכת מדעית של דעות בבעיות המלחמה והשלום.

המארקסיזם־לניניזם היא תורה מהפכנית אחידה. המפלגה שייסד לנין הדגול היתה להתגלמות חיה של שילוב הסוציאליזם המדעי ותנועת הפועלים, של אחדות אורגנית של העיון והמעש. היא היתה, נשארה ותהיה מפלגת המארקסיזם־לניניזם, מפלגת הפעולה המהפכנית.

מקב״מ פתרה בכל שלב מהשלבים ההיסטוריים בעיות שבוססו באופן מדעי בפרוגרמות שלה.

מפלגת הבולשביקים, שאישרה את הפרוגרמה הראשונה שלה בוועידתה השנייה ב־1903, הנהיגה את מעמד הפועלים, את האיכרות ואת העם העובד של רוסיה כולה במאבק למיגור שלטון היחיד הצארי, ולאחר־מכן של המשטר הקפיטליסטי ועברה דרך הלהבות של שלוש המהפכות ברוסיה. באוקטובר 1917 נטל מעמד הפועלים את השלטון המדיני לידיו. זו הפעם הראשונה בהיסטוריה קמה מדינת פועלים ואיכרים. **הוחל ביצירת עולם חדש.**

בוועידתה ה־8, שנערכה ב־1919, אישרה המפלגה את הפרוגרמה השנייה. העם הסובייטי הלך בדרכים לא־סלולות, גבר על קשיים כבירים, הפגין גבורה ללא־אח־ורע ומימש בזה האופן את תוכנית בניית הסוציאליזם שעובדה בידי לנין. **הסוציאליזם היה למציאות בארצנו.**

בוועידתה ה־22, שנערכה ב־1961, אישרה המפלגה את הפרוגרמה השלישית שלה ופתחה בעבודה כל־צדדית עצומה לבניית הקומוניזם. החברה הסובייטית השיגה הצלחות גדולות בפיתוח כוחות־הייצור, ביחסים הכלכליים והחברתיים, בדמוקרטיה, בתרבות הסוציאליסטית ובעיצוב האדם החדש. **הארץ עלתה על שלב של סוציאליזם מפותח.** גדל תפקידה של ברית־המועצות בתור גורם אדיר כוח במערכה נגד מדיניות הדיכוי, התוקפנות והמלחמה האימפריאליסטית ובמערכה לשלום, לדמוקרטיה ולקידמה חברתית.

הזמן שחלף מאז אושרה הפרוגרמה השלישית הוכיח את נכונותן של הנחות־היסוד הרעיוניות והמדיניות שלה. בו־זמנית, מאפשרים הנסיון שנצבר וההבנה המדעית על משמעות השינויים שחלו בחייה הפנימיים של הארץ ובזירה הבינלאומית להגדיר באופן מדוייק יותר ומוחשי יותר את סיכויי התפתחותה של החברה הסובייטית, את הדרכים ואת האמצעים להשגת המטרה הסופית – הקומוניזם – את משימות המדיניות הבינלאומית בתנאים ההיסטוריים החדשים.

הפרוגרמה השלישית של מקב"מ בניסוחה זה – זוהי תוכנית משוכללת וכל־צדדית של הסוציאליזם, של המשך התקדמותה של החברה הסובייטית לקראת הקומוניזם על יסוד האצת־פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ. זוהי תוכנית המאבק לשלום ולקידמה חברתית.

חלק ראשון

המעבר מהקפיטליזם אל הסוציאליזם ואל הקומוניזם – התוכן היסודי של העידן הנוכחי

א. מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה ובניית הסוציאליזם בברית־המועצות

התפנית ההיסטורית הכל־עולמית של האנושות אל הסוציאליזם, שבה פתחה מהפכת אוקטובר, מהווה תוצאה טבעית של ההתפתחות ההיסטורית.

הקפיטליזם הוא המשטר הנצלני האחרון בתולדות האנושות. הוא נתן דחיפה עצומה להתפתחות כוחות־הייצור, אך הפך לאחר־מכן למחסום בדרך הקידמה החברתית.

כל תולדות הקפיטליזם הן תולדות של העמקת סתירתו העיקרית – זו הסתירה בין האופי החברתי של הייצור לבין הצורה הקפיטליסטית־פרטית של הניכוס; של הגברת ניצולם של מעמד הפועלים ושל העם העובד כולו; של החרפת המאבק בין העבודה וההון, בין המדוכאים והמדכאים; אלו הן

תולדות של משברים כלכליים, של זעזועים מדיניים־חברתיים, של מלחמות־כיבוש וסיכסוכים הממיטים פורענויות רבות מספור על העם העובד.

תהליך ריכוז ההון ומירכוזו גרם בהתחלת המאה ה־20 את התהוותן של בריתות מונופוליסטיות רבות־עוצמה של אילי ההון, שהשתלטו על מוקדי הכוח העיקריים של החיים הכלכליים והמדיניים. הקפיטליזם עלה לשלב התפתחותו העליונה והאחרונה – האימפריאליזם. "הקפיטליזם האימפריאליסטי הפך – כלשונו של לנין – לגדול מדכאי האומות" (כל הכתבים, כ' 26, עמ' 313–314), למקור העיקרי של המלחמות התוקפניות.

בדרגת ההתפתחות של האימפריאליזם התהוו התנאים החומריים להמרת יחסי־הייצור הקפיטליסטיים באלה הסוציאליסטיים, הבשילו התנאים המוקדמים האובייקטיביים והסובייקטיביים למהפכה סוציאליסטית מנצחת. **שר ההיסטוריה הטיל על מעמד־הפועלים את שליחות עיצובה מחדש של החברה הישנה ויצירת חברה חדשה.** בממשו שליחות זו הוא פועל לא רק לטובתו המעמדית, אלא לטובת העם העובד כולו.

סתירות האימפריאליזם, שהחריפו בייתר־שאת בגין הדיכוי הצאריסטי וספיחי הצמיתנות, הגיעו ברוסיה לעוצמה חסרת־תקדים. רוסיה הפכה החולייה החלשה ביותר של האימפריאליזם הבינלאומי, מוקד סתירותיו. דווקא לכאן עבר מרכז התנועה המהפכנית העולמית. הפרולטריון הכל־רוסי עמד בפני משימה קשה ואחראית ביותר: לנתק ראשון את שרשרת השלטון העולמי של הבורגנות. הדבר לא היה בר־ביצוע, אלא רק בהדרכת מפלגה מסוג חדש – ארגון מהפכני קרבי של הפרולטריון.

הקמת מפלגת הבולשביקים היתה לנקודת־מיפנה בתולדות תנועת הפועלים הכל־רוסית והבינלאומית. היא ביטאה את הצרכים האובייקטיביים של התפתחות החברה, את מאבקו המעמדי של הפרולטריון; היתה פרי כושר ראיית־הנולד המדעית של לנין, של המארקסיסטים שהתלכדו סביבו ושל פעילותם המדינית והארגונית הבלתי־נלאית. קריאתו של לנין: "תנו לנו ארגון של מהפכנים ונהפוך את רוסיה!", (כל הכתבים, כ' 6, עמ' 127) זכתה להד נרגש בקרב הפועלים ובקרב אנשי הקידמה בחברה הרוסית, בקרב הטובים שבנציגי העם העובד. לנין פיתח את עקרונותיה הרעיוניים, המדיניים והארגוניים של המפלגה, את שיטות עבודתה בקרב ההמונים. המפלגה מהסוג החדש נוצרה והתחזקה תוך עימותים נטולי־פשרות עם הרביזיוניזם ועם האופורטוניזם הימני, עם הדוגמתיות ועם ההרפתקנות השמאלנית.

כבר מהפכת 1905–1907 – המהפכה העממית הראשונה של עידן האימפריאליזם – חשפה את כוחו של מעמד־הפועלים, בישרה את הנצחונות העתידיים של הפרולטריון. מהפכת פברואר הדמוקרטית־בורגנית טיאטאה ב־1917 את הצאריזם. ברם, היא לא גאלה את המוני־העם מהדיכוי החברתי והלאומי, מעול המלחמה האימפריאליסטית, לא פתרה את הסתירות ששיסעו את החברה הרוסית. המהפכה הסוציאליסטית היתה לצו הזמן שאין לערער עליו.

מעמד־הפועלים של רוסיה הצטיין במהפכנותו ובכושר הארגון שלו. בראשו ניצבה מפלגת הבולשביקים שהתחשלה בקרבות מדיניים והיא בעלת תורה מהפכנית מתקדמת. לנין ציידה בראייה ברורה של סיכויי המאבק, כשיצר את התורה בדבר האפשרות של נצחון המהפכה הפרולטרית

בתנאֵי האימפריאליזם, תחילה בארץ אחת או בארצות בודדות.

על־פי קריאת המפלגה הבולשביקית ובהנהגתה פתח מעמד־הפועלים בקרב החלטי נגד שלטון ההון. המפלגה איחדה בזרם אדיר אחד את מאבק הפרולטריון לסוציאליזם, את מאבק האיכרות לאדמה ואת התנועה הכל־עממית נגד המלחמה האימפריאליסטית ולמען שלום וכיוונה אותו למיגור המשטר הבורגני.

מהפכת אוקטובר הסוציאליסטית הגדולה הפכה לנקודת־מיפנה בהיסטוריה הכל־עולמית, קבעה את הכיוון הכללי של התפתחות העולם, על מגמותיה העיקריות. היא היתה לראשית התהליך הבלתי־הפיך – המרת הקפיטליזם בתצורה כלכלית־חברתית חדשה, זו הקומוניסטית.

זו הפעם הראשונה בהיסטוריה קמה מדינה של דיקטטורת הפרולטריון. מעמד־הפועלים איחד סביבו את כל העם העובד וניגש לפתרון הבעיות המורכבות מאוד של תקופת־המעבר מקפיטליזם לסוציאליזם, תוך הנחת יסודותיה של החברה החדשה.

כיבוש השלטון המדיני, הנצחונות שהושגו בחזיתות מלחמת האזרחים, הבסת ההתערבות הצבאית הזרה, גילוי הסיכויים של בניית חיים חדשים, עוררו בקרב העם העובד גאות אדירה של כוחות ומרץ מהפכני. אלה גברו על המחסור ועל הקשיים שנבעו מחורבן המשק, מהמזימות שרקמו האנטי־מהפכנים, ממעשי החבלה של הבורגנות ומהנחשלות הכלכלית־טכנית והתרבותית של הארץ. למאבק המעמדות נודע מדי פעם בתקופת־המעבר אופי של התנגשויות חריפות. הסביבה הקפיטליסטית העויינת ערכה נגד ארץ הסובייטים התקפות מרות, פרובוקציות צבאיות ומדיניות רבות.

המפלגה, שנשענה על התלהבות ההמונים, הדפה את גיחות האופורטוניסטים מימין ומ"שמאל", ביצרה את אחדותה המדינית־רעיונית והארגונית ונקטה, בלא לסטות, את המדיניות הלנינית הכללית, אשר תכליתה בניית הסוציאליזם.

אמצעי־הייצור העיקריים עברו לידי העם. **הלאמת** האדמה, המפעלים והבנקים העניקה את התנאים המוקדמים ההכרחיים לקיום הקניין הסוציאליסטי החברתי ופיתוחו, לארגון מערכת המשק המתוכננת. **תיעוש** הארץ הפך את ברית־המועצות למעצמה תעשייתית אדירה. **הקולקטיביזציה** של המשק החקלאי היוותה מהפכה עמוקה ביחסים הכלכליים, בכל אורח החיים של האיכרות. ברית מעמד הפועלים והאיכרות הושתתה על יסוד כלכלי־חברתי איתן. כתוצאה **מהמהפכה התרבותית** חוסלה הבערות, נפתחה האפשרות להתפתחות הכוחות היוצרים, לפריחתו הרוחנית של האדם העובד; קמה אינטליגנציה סוציאליסטית; האידיאולוגיה המארקסיסטית־הלנינית הפכה נחלת האנשים הסובייטיים.

פתרון **השאלה הלאומית** הוא הישג חשוב ביותר של הסוציאליזם. נצחון אוקטובר, שם קץ אחת ולתמיד לדיכוי הלאומי ולאי־השוויון בין האומות והלאומים. תפקיד עצום מילא בנידון איחודם, מתוך רצון, של העמים החופשיים, בעלי הזכויות השוות, במסגרת המדינה הרב־לאומית המאוחדת – ברית הרפובליקות הסוציאליסטיות הסובייטיות. לאזורי הספר הלאומיים לשעבר הובטחה התקדמות כלכלית, חברתית ותרבותית מהירה, וזאת תוך כדי מהלך בניית הסוציאליזם. הסיכסוך הלאומי עבר־חלף לבלי שוב; ידידות־אחים, שיתוף־פעולה הדוק ועזרה הדדית של כל עמי ברה"מ הם שהפכו לדפוסי החיים.

משמעותם של כל אלה היא שהוגשמה מהפכה חברתית בעלת חשיבות היסטורית כל־עולמית; כי הושם קץ לשלטונו בן מאות השנים של הקניין הפרטי וחוסל ניצול האדם בידי אדם. אחדותה המדינית־חברתית והרעיונית של החברה הסובייטית קמה על יסוד האינטרסים המשותפים של מעמד הפועלים, של האיכרות השיתופית (הקולחוזית), של האינטליגנציה העממית ושל העובדים בני כל הלאומים. איש העבודה היה לבעל־הבית הכל־יכול של הארץ. **ברה"מ נבנתה חברה סוציאליסטית ביסודה.**

מלחמת־המולדת הגדולה הפכה למבחנו החמור של המשטר החדש. העם הסובייטי וכוחותיו החמושים התלכדו סביב המפלגה, גילו גבורה ללא־תקדים והנחילו בזה האופן מפלה מוחצת לפאשיזם הגרמני – לפלוגת המחץ של הריאקציה האימפריאליסטית העולמית. בנצחונה תרמה ברית־המועצות תרומה מכרעת לגאולת עמי אירופה מהעבדות הנאצית ולהצלת הציביליזציה העולמית. מפלתם של הפאשיזם הגרמני ושל המיליטריזם היפני פתחה אפשרויות חדשות בפני מאבק העמים לשלום, לדמוקרטיה, לשיחרור לאומי ולסוציאליזם. נצחון העם הסובייטי העלה מאוד את יוקרתה הבינלאומית של המדינה הסובייטית.

ברה"מ ריפאה תוך זמן קצר את פצעי המלחמה הקשים, ביצרה במידה ניכרת את הפוטנציאל הכלכלי, הטכני־מדעי וההגנתי שלה וייצבה את עמדותיה הבינלאומיות. **הסוציאליזם ניצח בארצנו נצחון מלא וסופי.**

החברה הסובייטית המשיכה, תוך הישענות על הישגיה, להתקדם בביטחה בדרך ההתפתחות הכלכלית, המדינית־חברתית והרוחנית הכל־צדדית. תשלובת מאוחדת של המשק הלאומי עוצבה בתוך הארץ. הכלכלה אימצה אזורים גדולים חדשים בצפון־הארץ ובמזרחה, ניצול הטבע שופר. ההכנסה הלאומית ופריון העבודה החברתית גדלו במידה ניכרת. רמת רווחתו של העם עלתה באופן מהותי ומומשה תוכנית כבירה של בניית המגורים. גדל עושרו הרוחני של העם, הוגשם המעבר אל חינוך תיכון לכל; המדע והטכניקה הסובייטיים השיגו הצלחות בלתי רגילות. תחנת־הכוח האטומי הראשונה ושוברת הקרח האטומית הראשונה נבנו בברית־המועצות, והיא שהזניקה את הלוויין המלאכותי הראשון ואת החללית המאויישת הראשונה.

יחסי החברה הסוציאליסטיים התחזקו, עוצבה שותפות חברתית ורב־לאומית חדשה – העם הסובייטי. מדינת הדיקטטורה של הפרולטריון התפתחה והיתה למדינה סוציאליסטית כל־עממית.

המפלגה גילתה עקרוניות וביקורתיות כלפי עצמה ברוח בולשביקית; בהישענה על תמיכת ההמונים עשתה רבות כדי לחסל את ההשלכות של פולחן האישיות, של הסטיות מהדפוסים הלניניים של ההנהגות המפלגתית והממלכתית, כדי לתקן את השגיאות בעלות האופי הסובייקטיביסטי והשרירותי. הדמוקרטיה הסובייטית פותחה פיתוח נוסף והחוקיות הסוציאליסטית חוזקה.

הודות לעבודתו העיקשת של העם הסובייטי ולהצלחותיו הגדולות בתחומי הכלכלה, החברה והמדיניות, וכן במדע ובתרבות, השיגה ארצנו יעדים היסטוריים חדשים שפתחו את שלב הסוציאליזם המפותח.

השגת השוויון האסטרטגי־צבאי בין ברה"מ וארה"ב, בין ארגון אמנת וארשה לנאט"ו, היתה בבחינת הישג היסטורי לסוציאליזם. שוויון זה ביצר את עמדותיהם של ברה"מ, של הארצות הסוציאליסטיות האחרות ושל כל כוחות הקידמה ודן לכשלון את חישובי החוגים התוקפניים של

האימפריאליזם להשיג נצחון במלחמה גרעינית עולמית. קיומו של איזון זה מהווה גורם רציני בהבטחת השלום והבטחון הבינלאומי.

נסיונן של ברה"מ ושל הארצות הסוציאליסטיות האחרות מפגין באופן משכנע את היתרונות הכלכליים־חברתיים, המדיניים, הרעיוניים והמוסריים של החברה החדשה, המהווה שלב מתקדם ביותר של האנושות, העולה על הקפיטליזם והנותן תשובה על שאלות, שהמשטר הבורגני אינו מסוגל לתת.

הסוציאליזם, הוא חברה שחרתה על דגלה: "הכל למען האדם, הכל לטובת האדם". זוהי חברה, אשר בה:

– אמצעי־הייצור מצויים בידי העם, הושם קץ אחת ולתמיד לניצול אדם בידי אדם, לדיכוי חברתי, לשלטון של מיעוט מיוחס ולעוני ולבערות של מיליונים;

– נפתחו מירב האפשרויות בפני פיתוח דינמי ומתוכנן של כוחות־הייצור; הקידמה הטכנית־מדעית אינה גוררת אחריה אבטלה, אלא עלייה מתמדת ברווחת העם כולו;

– הובטחו הזכות השווה לעבודה והגמול לעבודה בהתאם לעקרון "מכל אחד לפי כישוריו, לכל אחד לפי עבודתו"; האוכלוסייה נהנית משירותים חברתיים, כגון שירות רפואי וחינוך חינם, דיור בתשלום מזערי;

– יוצבה הברית שאינה ניתנת לעירעור בין מעמד הפועלים לבין האיכרות השיתופית והאינטליגנציה; לגברים ולנשים זכויות שוות וערובות לקיום זכויות אלו; בפני הדור הצעיר פתוחה הדרך אל יום־המחר; קיימת הערובה לבטחונם החברתי של ותיקי העבודה;

– חוסל אי־השוויון הלאומי ומקויים שוויון בחיי היומיום ובחוק; ידידות ואחווה שוררות בין כל האומות והלאומים;

– הוקמה ומתפתחת דמוקרטיה אמיתית, זה השלטון המקויים למען העם ועל־ידי העם עצמו; מובטחת השתתפותם הנרחבת ובזכות מלאה של האזרחים בניהול ענייני הייצור, הציבור והמדינה;

– תוכן ממשי מוקנה לרעיונות החופש, לזכויות האדם ולכבוד האישי; מובטחת אחדות הזכויות והחובות; פועלים אותם חוקים ודפוסי מוסר ואותה משמעת המחייבים את הכלל וכל אחד ואחד; נוצרים תנאים נוחים במידה הולכת־וגדלה להתפתחותו הכלל־צדדית של הפרט;

– האידיאולוגיה המארקסיסטית־לנינית ההומנית באמת היא השלטת; להמוני־העם חלק ונחלה בכל מקורות היידע; נוצרה תרבות סוציאליסטית מתקדמת, הסופגת את המיטב שבתרבות הכל־עולמית;

– עוצב אורח־החיים הסוציאליסטי, המושתת על צדק חברתי, על קולקטיביות ועל עזרה הדדית חברית; אורח־חיים זה מעניק לאדם העובד בטחון בעתיד, מעלה אותו מעלה־מעלה מבחינה רוחנית ומוסרית בתור מעצבם של יחסים חברתיים חדשים ושל גורלו־הוא.

הסוציאליזם הוא חברה, אשר רעיונותיה ומעשיה בזירה הבינלאומית מכוונים לתמיכה בשאיפות העמים לעצמאות ולקידמה חברתית וכפופים למשימה העיקרית – שמירת השלום וביצורו.

בשלב החדש של ההתפתחות ההיסטורית ניצבה בפני מפלגתנו ובפני העם הסובייטי כולו המשימה הגדולה של פיתוח כל־צדדי של החברה הסוציאליסטית, של ניצול מלא ויעיל יותר של אפשרויותיה ויתרונותיה, וזאת לשם התקדמות נוספת לקראת הקומוניזם.

ב. המאבק בין כוחות הקידמה לבין כוחות הריאקציה בעולם בן־זמננו

אחרי מפלת הפאשיזם הגרמני והמיליטריזם היפני עמד התהליך ההיסטורי הכל־עולמי של השיחרור החברתי, שבו התחיל אוקטובר הגדול, בסימן מיגורו של שלטון המנצלים במיספר ארצות – באירופה, באסיה ולאחר־מכן גם באמריקה. **הסוציאליזם, שהפך בראשונה למציאות בארצנו, הפך למערכת עולמית.** התיאוריה המארקסיסטית־לנינית בדבר בניית חברה חדשה אומתה בפרקטיקה בקנה־מידה בינלאומי. הסוציאליזם קנה שביתה באזורים עצומים על־פני כדור־הארץ. מאות מיליוני אנשים הולכים בדרך יצירתה של ציביליזציה קומוניסטית. עמים נוספים מסרבים לבטוח בקפיטליזם, ממאנים לקשור בו את סיכויי התפתחותם, מחפשים במפגיע ומוצאים דרכים לביצוע תמורות סוציאליסטיות בארצותיהם.

הישגי הסוציאליזם מרשימים עוד יותר, כיוון שהושגו בפרק זמן היסטורי קצר ביותר ובתנאים של לחץ בלתי־פוסק של האימפריאליזם: החל בלחץ כלכלי ובשטיפת־מוח רעיונית וכלה בנסיונות ישירים של ארגון הפיכות אנטי־מהפכניות ותוקפנות צבאית.

חשיבות הנסיון שנצבר בארצות הסוציאליסטיות אינה זמנית. העשורים שעברו העשירו את הפעולה של בניית הסוציאליזם והפגינו היטב את רבגוניות עולמו. בו־זמנית מעיד נסיון העשורים הנ״ל על משמעותם העצומה של **החוקים הכלליים של הסוציאליזם**, כגון: שלטון העם העובד, כשמעמד הפועלים ממלא תפקיד של מנהיג; מפלגה קומוניסטית, המצויידת באידיאולוגיה של הסוציאליזם המדעי, מדריכה את התפתחות החברה; קיום קניין חברתי של אמצעי־הייצור העיקריים וצמיחה כלכלית מתוכננת, המושתתת על יסוד זה, לטובת העם כולו; הגשמת העקרון ״מכל אחד לפי כישוריו, לכל אחד לפי עבודתו״; פיתוח הדמוקרטיה הסוציאליסטית; שוויון זכויות וידידות בין כל האומות והלאומים; הגנת הישגי המהפכה מפני התנכלויותיו של האויב המעמדי.

ניצול החוקים הכלליים בתנאים הנתונים של כל אחת מהארצות הסוציאליסטיות, הוא הבסיס להתקדמותן הבטוחה, להתגברותן על קשיי הצמיחה ולפתרונן בעוד מועד של הסתירות המתהוות – זוהי תרומתן הממשית של המפלגות הקומוניסטיות לתהליך הכללי של ההתפתחות הסוציאליסטית.

הסוציאליזם הוליד סוג חדש, חסר תקדים, של יחסים בינלאומיים, המתפתחים בין המדינות הסוציאליסטיות. יחסים אלה מושתתים באופן איתן על אחידות משטרן הכלכלי־חברתי והמדיני; על האידיאולוגיה המארקסיסטית־לנינית; על הסולידריות המעמדית; על ידידות, שיתוף־פעולה ועל עזרה הדדית בפתרון בעיות הבנייה של החברה החדשה והגנתה; על המאבק לשלום ולבטחון הבינלאומי ולקידמה החברתית; על שוויון הזכויות ועל כיבוד עצמאותה וריבונותה של כל מדינה.

היחסים המושתתים על האינטרנציונליזם הסוציאליסטי מתגלמים **בקהיליית העמים הסוציאליסטית.** ארצות־הקהילייה השותפות במועצה לעזרה כלכלית הדדית ובארגון אמנת וארשה, מאוחדות משום השותפות בכל הנוגע לאינטרסים ולמטרות העיקריות, משום קשרי שיתוף הפעולה

הרב־מישורי והנרחב, והן מתאמות את פעולותיהן בעניינים הבינלאומיים. ההיסטוריה טרם ידעה שותפות כזו של ארצות, שבה לאף צד אין ולא ייתכן שיהיו זכויות מיוחדות או זכויות־יתר; שבה הפכו היחסים הבינלאומיים הלכה־למעשה ליחסים בין עמים; שבה עוצבו ומתפתחים קשרים פוריים חיים ברמות שונות, החל בהנהגה המפלגתית והממלכתית העליונה וכלה בקולקטיבים של עבודה. הקהילייה מגדילה פי־כמה את כוחן של המדינות־האחיות בבניית הסוציאליזם ומסייעת להן בהבטחת בטחונן.

הצורך בהידוק הקשרים בין הארצות הסוציאליסטיות נובע מעצם מהותו של הסוציאליזם. לעומת העולם הקפיטליסטי, שבו פועל החוק של התפתחות בלתי־שווה בתחומים הכלכלי, המדיני־חברתי והתרבותי, כשהארצות החזקות מתעשרות על־חשבון ניצול החלשות בנסיון להנציח את פיגורן, הרי הסוציאליזם יוצר את התנאים ההכרחיים להעלאת הארצות המפותחות פחות אל רמת הארצות המתקדמות ביותר. ככל שרמות התפתחותן החברתית של הארצות הסוציאליסטיות גבוהות וקרובות יותר, בה־במידה עשיר יותר ועמוק יותר, שיתוף־הפעולה ביניהן ותהליך התקרבותן אורגני יותר.

הקמת מערכת הסוציאליזם העולמית, עיצובה של הקהילייה הסוציאליסטית וביצורה גרמו **שינוי יסודי ביחסי הכוחות בזירה הבינלאומית** לטובת העמים הנאבקים לקידמה חברתית, לדמוקרטיה, לחופש לאומי ולשלום. הקהילייה הסוציאליסטית היא הכוח המוביל בהא הידיעה של תקופתנו, אשר בלעדיו אין לפתור שום בעיה מבעיות המדיניות העולמית; היא מעוז איתן של השלום עלי אדמות, המגינה העקבית ביותר על היסודות הבריאים, שוחרי־השלום, הדמוקרטיים ביחסים הבינלאומיים; היא המכשול העיקרי בדרך הריאקציה האימפריאליסטית.

אל מול עולם הסוציאליזם הצעיר, אשר פניו אל העתיד, ניצב העולם הנצלני של הקפיטליזם, החזק והמסוכן עדיין, אם־כי נקודת השיא שלו מצויה כבר מאחוריו. **המשבר הכללי של הקפיטליזם הולך ומעמיק.** אין מנוס מהצרת תחום שליטתו. יותר ויותר מתברר, כי מבחינה היסטורית אין לו תקומה.

הקפיטליזם בן־זמננו נבדל מבחינות רבות מזה שהיה בראשיתו ואפילו באמצע המאה ה־20. הניגוד בין כוחות הייצור, שגדלו בקצב מהיר ביותר, לבין יחסי הייצור הקפיטליסטיים, החריף ביותר בתנאיי הקפיטליזם המונופוליסטי־ממלכתי, המאחד את עוצמת המונופולים והמדינה. גוברת אי־היציבות הפנימית של הכלכלה, המתבטאת בהאטת הקצב הכללי של גידולה, ובשילוב המשברים המחזוריים והמבניים והעמקתם. האבטלה ההמונית, האינפלציה והגרעון בתקציב לובשים ממדים עצומים והחובות הממלכתיים הפכו מחלה כרונית.

תוצאה ישירה של ריכוז הייצור הקפיטליסטי ובינאומו היא התחזקותן של החברות הבינלאומיות הגורפות רווחי עתק על־חשבון ניצול העובדים בקנה־מידה עולמי. לא זו בלבד שהן פוגעות בריבונות של המדינות הצעירות, הן גם מתנכלות לאינטרסים הלאומיים של ארצות ההון המפותחות.

הבורגנות המונופוליסטית מנסה להסתגל אל המצב השונה והיא מתמרנת איפוא בהתמדה. המדינה הקפיטליסטית מחלקת מחדש, בפרט באמצעות התקציב, חלק ניכר של ההכנסה הלאומית לטובת ההון הגדול ושואפת לנכס

לעצמה את ההישגים האחרונים של המדע והטכניקה. מנגנון הניצול הפך מורכב יותר ומתוחכם יותר. רווחים הולכים וגדלים נסחטים מניצול מיומנותם של הכוחות האינטלקטואליים והשקעת מרצם של העובדים. בתוקף התנאים בהם גדלה השפעתו של הסוציאליזם העולמי, כופה לפעמים מאבקם המעמדי של העובדים על בעלי ההון ויתורים חלקיים, שיפורים מסויימים בתנאֵי־העבודה, בשכר ובביטוח הסוציאלי. הם מסכימים לכך, כדי לשמר את העיקר, את שלטון ההון. ברם, תמרונים אלה משתלבים לעתים תכופות יותר ויותר בפעולות אלימות, במיתקפה ישירה שאותה מנהלים המונופולים והמדינה הבורגנית על רמת־חייו של העם העובד.

למהפכה הטכנית־מדעית, בתנאי הקפיטליזם, השלכות חברתיות קשות. מיליוני העובדים המושלכים מהמפעלים דינם איבוד מיומנותם המקצועית, מצוקה חומרית ואיבוד בטחון כלשהו בעתיד. חלק ניכר של הנוער אינו מסוגל למצוא אפיק לכוחותיו ולידיעותיו וסובל ממצבו נטול־המוצא. אבטלה המונית בעינה עומדת, תהיה הקוניונקטורה הכלכלית אשר תהיה. ואילו הסיכוי הריאלי להרחבתה הנוספת של האבטלה מזמנת זעזועים רציניים ביותר לקפיטליזם בתור מערכת חברתית.

המונופולים תפשו עמדות שליטה במיגזר החקלאי של הכלכלה. המוני חוואים רגליהם נדחקות מהייצור ואלה המצליחים לשרוד, מחזיקים מעמד במחיר של עבודה יתירה ושל מחסור. גורלן של משפחות החוואים תלוי לחלוטין בתנודות השוק ובשרירות לבם של המונופולים. מר במיוחד גורלה של האיכרות בקולוניות־לשעבר ובקולוניות־למחצה. היזמים העירוניים הזעירים והבינוניים מנוצלים במידה הולכת־וגדלה על־ידי ההון הגדול והם לכודים ברשת התלות הפיננסית.

אפילו בארצות ההון המפותחות ביותר רב מיספר האנשים הנדכאים, נטולי קורת־גג, נבערים, אשר העזרה הרפואית אינה מובטחת להם. האפלייה המבישה של המיעוטים הלאומיים בעינה עומדת וזכויות האשה מוגבלות.

בתחום המדיניות אופיינית לאימפריאליזם המגמה של התחזקות הריאקציה בכל הכיוונים. במקום שבו השיגו העובדים במאבק עקשני זכויות דמוקרטיות מסויימות, מנהל הקפיטליזם המונופוליסטי־ממלכתי מיתקפה כוללת, לעתים מוסווית היטב, נגד זכויות אלה. אם המצב נראה לו מסוכן, אין הוא מהסס לנקוט דרכים של סחטנות מדינית, של דיכוי, של טרור ושל פעולות עונשין. הניאו־פאשיזם מופיע בזירה המדינית באופן פעיל יותר ויותר. כשהצורות השיגרתיות של דיכוי העובדים אינן מועילות עוד, מכונן האימפריאליזם משטרי עריצות והם עושים בכוח הנשק שפטים בכוחות הקידמה. האימפריאליזם שואף להחליש את הסולידריות הבינלאומית של העובדים ומלבה – גם באמצעות פרובוקציות – את האנוכיות הלאומית, את השוביניות ואת הגזענות, את הזלזול בזכויות ובאינטרסים של עמים אחרים ובמורשתם ההיסטורית.

האידיאולוגיה האנטי־הומנית של הקפיטליזם בן־זמננו מסבה נזק מצטבר לעולמם הרוחני של בני־האדם. פולחן האינדיבידואליזם ושל "הכל מותר", האנטי־קומוניזם המרושע וניצול התרבות בתור מקור לגריפת רווחים, מזינים חוסר־רוחניות וניוון מוסרי. האימפריאליזם הוליד גל של עבריינות המונית וטרור המציפים את החברה הקפיטליסטית. תפקיד מזיק ביותר ממלאים אמצעי התקשורת הבורגניים, המטמטמים את תודעת האנשים לטובת המעמד השליט.

הולך־ומעמיק אי־השוויון בהתפתחות הארצות שבתוך המערכת הקפיטליסטית. קמו שלושה מרכזים עיקריים של ההתמודדות הבין־קפיטליסטית: ארה״ב, אירופה המערבית ויפן. הולך ומחריף ביניהן המאבק התחרותי לשווקי מכירה, לתחומי יישום ההון, למקורות חומרי־הגלם ולעליונות בתחומים המכריעים של הקידמה הטכנית־מדעית. מתהווים מרכזים כלכליים ומדיניים חדשים של התמודדות – קודם־כל באגן האוקיינוס השקט ובאמריקה הלטינית. הסתירות בין המדינות הבורגניות הולכות ומחריפות. השאפתנות המעצמתית והמדיניות רודפת־הבצע של מונופולי ארה״ב, נכונותם להקריב – מתוך שיקולים אנוכיים – את האינטרסים ואת הבטחון של המדינות האחרות, אפילו הן בעלות־ברית, מעוררות בעולם זעם ודאגה.

האימפריאליזם נושא באחריות לפער העצום ההולך־ומעמיק בין רמות ההתפתחות הכלכלית שבין ארצות ההון המתועשות לבין מרבית המדינות שהשתחררו, להשתמרותם עלי אדמות של אזורי רעב ועוני נרחבים ושל מגפות.

ככל שמהלך ההתפתחות ההיסטורית מערער את עמדות האימפריאליזם, בה־במידה מקצינים הכוחות הריאקציוניים ביותר את מדיניותם לרעת העמים. האימפריאליזם נוקט קו של התנגדות מרה לקידמה החברתית, יוזם נסיונות לעצור את מהלך ההיסטוריה, לערער את עמדות הסוציאליזם ולהחזיר את גלגל ההיסטוריה לאחור בקנה מידה כל־עולמי. המעצמות האימפריאליסטיות מבקשות לתאם את האסטרטגיה הכלכלית, המדינית והרעיונית שלהן ומנסות להקים חזית משותפת למאבק בסוציאליזם, בכל התנועות המהפכניות ובכל תנועות השיחרור.

האימפריאליזם מסרב להתחשב במציאות המדינית של העולם בן־זמננו. הוא מתעלם מרצונם של עמים ריבוניים, מבקש לשלול מהם את הזכות לבחור בעצמם את דרך ההתפתחות ומסכן את בטחונם. כאן נעוצה הסיבה המרכזית להתהוות סיכסוכים באזורי העולם השונים.

האימפריאליזם של ארה״ב הוא מעוז הריאקציה הבינלאומית. דווקא כאן מצוי המקור העיקרי של סכנת המלחמה. אימפריאליזם זה טוען לשלטון עולמי ומכריז, בלא שתהיה לו זכות כלשהי, על יבשות שלמות כאזורים של ״האינטרסים החיוניים״ שלו. ארה״ב נוקטת מדיניות של הגמוניות ותכתיב, של כפיית יחסים בלתי־שווים על מדינות אחרות; היא תומכת במשטרים אנטי־עממיים מדכאים, מפלה לרעה ארצות בלתי־רצויות לה, מערערת את יחסיהן הכלכליים והמדיניים הבין־מדינתיים ומונעת את התפתחותן התקינה. המלחמה העקובה מדם נגד וייטנאם; המצור הנמשך שנים רבות נגד קובה; רמיסת זכויותיו החוקיות של העם הפלסטיני; ההתערבות בלבנון; כיבושה בכוח הנשק של גרנדה חסרת־היישע; הפעולות התוקפניות נגד ניקרגואה – אלה הם רק כמה ממעשי הפשע הרבים מספור שיישארו לעד בבחינת דפי־קלון בתולדות האימפריאליזם.

מירוץ־החימוש הגרעיני והאחר בעל הממדים חסרי התקדים, שבו פתח האימפריאליזם, הוא גדול פשעיו נגד העמים. מירוץ זה מביא למונופולים רווחים שלא היו כמוהם. ואילו ההוצאות הצבאיות הענקיות מהוות עול כבד המוטל על שכם העובדים. המונופולים מייצרי הנשק, הגנרלים, הביורוקטיה הממלכתית, המנגנון הרעיוני, המדע המשרת את הצבא – כל אלה המתמזגו לתשלובת תעשייתית־צבאית והיו למבצעיה ולמארגניה החרוצים של

מדיניות ההרפתקנות והתוקפנות. הברית מבשרת־הרעה של יצרני־המוות ושל השלטון הממלכתי האימפריאליסטי משמשמת משענת לריאקציה הקיצונית ומקור של סכנת מלחמה תמידית. הדבר מוכיח היטב את פשיטת־הרגל המוסרית־חברתית של המערכת הקפיטליסטית.

שום "שינוי צורה" ושום תמרון מתמרוניו של הקפיטליזם בן־זמננו אינם מבטלים ואינם יכולים לבטל את חוקי התפתחותו, אינם יכולים לסלק את הניגוד החריף שבין העבודה וההון, שבין המונופולים והחברה ואינם מסוגלים לחלץ את המערכת הקפיטליסטית, שאין לה תקומה מבחינה היסטורית, ממצב של משבר כולל. הדיאלקטיקה של ההתפתחות היא כזאת, שאותם האמצעים, שנוקט הקפיטליזם לביצור עמדותיו, הם־הם הגורמים באופן בלתי־נמנע את החרפת סתירותיו היסודיות. האימפריאליזם הוא הקפיטליזם הטפיל, הנרקב והגווע, המצוי ערב המהפכה הסוציאליסטית.

מעמד הפועלים היה ונשאר המעמד המהפכני העיקרי של העידן הנוכחי. הוא־הוא המהווה בעולם־ההון את הכוח העיקרי הנאבק למיגור המשטר הנצלני ולבניית חברה חדשה.

החיים מאשרים את ההנחה המארקסיסטית־לנינית בדבר עליית תפקידו של מעמד־הפועלים בחברה. יישומו הנרחב של המדע בייצור מתַגבר את שורות העובדים עבודה מיומנת במיוחד. מעמד־הפועלים מתלכד במהלך המאבקים המעמדיים, מקים את מפלגותיו המדיניות, את ארגוניו האיגוד־מקצועיים והאחרים, מנהל מאבק כלכלי, מדיני ורעיוני בקפיטליזם. ממדיו של מאבק זה הולכים־ומתרחבים, צורותיו הולכות־ומתגוונות ותוכנן הולך־ומתעשר. האינטרסים היסודיים של הפרולטריון הופכים את השגת אחדותה של תנועת הפועלים וסולידריות הפעולה של כל חטיבותיה לצורך דחוף יותר ויותר.

משימות לא קלות עומדות בפני מעמד הפועלים הצעיר והגדל במהירות בארצות אסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית. מולו ניצבים הן ההון הזר והן המנצלים המקומיים. בגרותו המדינית וארגונו מתפתחים תוך מאבק.

התנועה הקומוניסטית הבינלאומית היא חיל־החלוץ של תנועת הפועלים, של כל כוחות התהליך המהפכני העולמי. הקומוניסטים נאבקים הן למטרות הקרובות והן למטרות לטווח ארוך של מעמד הפועלים, לאינטרסים של העם העובד כולו, לקידמה חברתית, לשיחרור לאומי של העמים, לפירוק־הנשק ולשלום. התנועה הקומוניסטית מהווה את הכוח הרעיוני והמדיני בעל ההשפעה הגדולה ביותר של תקופתנו.

התורה המדעית של התפתחות החברה – המארקסיזם־לניניזם – היא נר לרגלן של המפלגות המהפכניות של מעמד־הפועלים, המנהלות מדיניות מעמדית עקרונית. הן מצטיינות בהכרה, כי מבחינה היסטורית אין מנוס, מהמרת הקפיטליזם בסוציאליזם; הן מצטיינות בתפיסה ברורה של החוקים האובייקטיביים של המהפכה הסוציאליסטית, יהיו צורותיה אשר יהיו – אם בדרכי שלום, אם בדרכים אחרות ובכושר להפעיל את עקרונות המאבק הכלליים לסוציאליזם בתנאיה המוחשיים של כל ארץ.

כוחן של המפלגות המהפכניות בכך, שהן מגינות בתוקף על זכויות העם העובד ועל שאיפותיו החיוניות, מצביעות על דרכי המוצא ממצבה המשברי של החברה הבורגנית, מעלות על נס חלופה מעשית למשטר הניצול ומספקות תשובות חדורות אופטימיות חברתית על שאלות היסוד של תקופתנו. הן מבטאות באמת ובתמים את האינטרסים הלאומיים של

ארצותיהן והנן מגינותיהן האיתנות ביותר.

מדיניותן המעמדית העקבית מעלה את יוקרת המפלגות הקומוניסטיות, עם שהמנגנון הרעיוני־מדיני של האימפריאליזם פועל בצורה ערמומית ביותר, בשלבו את אפליית הקומוניסטים ורדיפתם עם תעמולה אנטי־קומוניסטית גלויה, הוא תומך באותם יסודות בתנועת הפועלים המתנגדים למדיניות המעמדית ולסולידריות הבינלאומית ומצדדים בשלום־בית ובשותפות עם הבורגנות. הבורגנות המונופוליסטית וכוחות הריאקציה תוקפים את הקומוניסטים בפראות כזאת, דווקא משום שהם מייצגים תנועה שלה שורשים עמוקים בהתפתחות החברה, והיא מביעה את האינטרסים החיוניים ביותר של המוני העם.

לזמננו אופיינית **גאות התנועות הדמוקרטיות ההמוניות בעולם הלא־סוציאליסטי.** הניגוד בין המונופולים לבין רובה העצום של האוכלוסייה הולך ומעמיק. האינטליגנציה, הפקידות, החוואים, נציגי הבורגנות הזעירה העירונית והמיעוטים הלאומיים, ארגוני הנשים, הנוער והסטודנטים מצטרפים יותר ויותר למאבק נגד השתלטות המונופולים, נגד המדיניות הריאקציונית של המעמדות השליטים. אנשים בעלי גישות מדיניות שונות תובעים לשים קץ למיליטריזציה של החברה, למדיניות של תוקפנות ומלחמה, לאפלייה הגזעית והלאומית, להתנכלות לזכויות הנשים, להרעת מצבו של הדור הצעיר, לשחיתות, ליחסם החמסני של המונופולים אל השימוש במשאבי הטבע ואל הסביבה. התנועות הנ״ל מכוונות אובייקטיבית נגד מדיניות החוגים הריאקציוניים של האימפריאליזם והן מתמזגות בזרם הכללי של המאבק לשלום ולקידמה חברתית.

המאבק האנטי־אימפריאליסטי של העמים והארצות שפרקו את העול הקולוניאלי ופועלות לביצור עצמאותן ולקידמה חברתית, הוא ממרכיבי התהליך המהפכני העולמי. התמוטטות המערכת הקולוניאלית של האימפריאליזם, והתהוותן של עשרות מדינות עצמאיות שקמו על חורבותיה, זהו הישג היסטורי של מהפכות ותנועות השיחרור הלאומי, שהשפיע השפעה מהותית על יחסי הכוחות בעולם.

רבות מהן השיגו בשנות העצמאות הצלחות ניכרות בפיתוח המשק והתרבות, בביצור הממלכתיות הלאומית. עוצבו צורות קולקטיביות של מאבק ארצות אלו על זכויותיהן בזירה הבינלאומית. אולם, הנסיון הראה, כי דרכן לביצור עצמאותן המדינית ולהתחדשותן הכלכלית והחברתית נתקלת באופן חמור במורשת העבר הקולוניאלי והקולוניאלי־למחצה ובפעולות האימפריאליזם.

האימפריאליזם מנהל מדיניות ניאו־קולוניאליסטית מתוך שאיפה לרוקן מכל תוכן את הריבונות שהשיגו המדינות החדשות, לשמר את הפיקוח עליהן ואפילו להגבירו. הוא מנסה להעלותן על מסלול מיליטריסטי, לנצלן בתור ראשי־גשר באסטרטגיה הגלובלית התוקפנית שלו. כדי להשיג מטרות אלו, מפעילים האימפריאליסטים שיטות של לחץ צבאי ושל תכתיב כלכלי ותומכים בריאקציה הפנימית. אפילו ארצות שהשיגו מזמן את עצמאותן הממלכתית, כגון מדינות אמריקה הלטינית, נאלצות לנהל מאבק חריף נגד השתלטות המונופולים של ארה״ב ושל המעצמות האימפריאליסטיות האחרות.

האימפריאליזם מנצל ללא רחם את המדינות שהשתחררו לא מזמן, גובה מהן מס בן־מיליארדים, המתיש את כלכלתן, וזאת על־ידי ניצול תלותן

הכלכלית והטכנולוגית ומצבן נחות הזכויות במשק הקפיטליסטי העולמי. חובותיהן הענקיים של ארצות אסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית הפכו לאחד האפיקים החשובים של ניצולן בידי האימפריאליזם, וזה האמריקאי בראש־וראשונה. בו־זמנית, גוברת גם התנגדותם של עמי הארצות האלו למדיניות העשיקה והשוד. הם ממשיכים במאבק העקשני והצודק בניאו־קולוניאליזם, בהתערבות בענייניהם הפנימיים, בגזענות ובאפרטהייד. התנגדות זו משתלבת באופן אובייקטיבי במאבק האנטי־אימפריאליסטי הכללי של העמים לחופש, לשלום ולקידמה החברתית.

דרך ההתפתחות האל־קפיטליסטית, זו **דרך ההכוון הסוציאליסטי** שבה בחרה שורה של ארצות שהשתחררו, פותחת סיכויים רחבים בפני הקידמה החברתית. נסיונן מאשר, כי בנסיבות ימינו וביחסי הכוחות הקיימים בעולם, התרחבו אפשרויות העמים, שקודם־לכן היו משועבדים, לשלול את הקפיטליזם, לבנות את עתידם ללא מנצלים ולטובת העובדים. זוהי תופעה בעלת משמעות היסטורית רבה.

המפלגות הדמוקרטיות־המהפכניות השליטות מתגברות על התנגדות הריאקציה מבית ומחוץ ונוקטות מדיניות של חיסול שלטון המונופולים האימפריאליסטיים, של האצולה השבטית, של הפיאודלים ושל הבורגנות הריאקציונית; הן נוקטות מדיניות של חיזוק המיגזר הממלכתי בכלכלה, של עידוד התנועה הקואופרטיבית בכפר, של הגדלת מקומם של המוני־העם בחיי הכלכלה והמדינה. ארצות אלו מגינות על עצמאותן מפני ההסתערות האימפריאליסטית ומרחיבות את שיתוף־הפעולה עם המדינות הסוציאליסטיות. הדרך שבה בחרו תואמת את האינטרסים האמיתיים של המוני העם ואת מאווייהם, משקפת את שאיפתם למשטר חברתי צודק והולמת את המגמה של ההתפתחות ההיסטורית.

בעיית המלחמה והשלום היא היא הבעיה החמורה ביותר העומדת כיום בפני האנושות. האימפריאליזם הוא האשם בשתי המלחמות העולמיות שבהן ניספו עשרות מיליוני בני־אדם. הוא יוצר את הסכנה של מלחמת עולם שלישית. האימפריאליזם מנצל את הישגי המוח האנושי ליצירת נשק בעל עוצמת הרס מפלצתית. מדיניותם של החוגים האימפריאליסטיים, המוכנים להקריב עמים שלמים, מגבירה את הסכנה של הפעלת נשק זה. בחשבון סופי מאיים דבר זה בעימות צבאי גלובלי, שבו לא יהיו לא מנצחים ולא מנוצחים, אך בו עלולה הצביליזציה העולמית להעלם.

השאלה, לאילו מטרות ינוצלו פירות המהפכה הטכנית־מדעית הפכה לאחת השאלות העיקריות במאבק המדיני־חברתי בן־זמננו. המדע והטכניקה מאפשרים היום להבטיח שפע של נכסים עלי אדמות, ליצור את התנאים החומריים לשגשוג החברה ולהתפתחות האישיות. יצירות אלו של מוח האדם וידיו מופנות נגדו – על־ידי האנוכיות המעמדית – כדי להעשיר את העילית השלטת בעולם הקפיטליסטי. כזוהי הסתירה הזועקת, שאיתה הגיעה האנושות אל סף המאה ה־21.

המדע והטכניקה כשלעצמם אינם מסכנים את השלום; הסכנה נובעת מהאימפריאליזם וממדיניותו, ממדיניותם של החוגים הריאקציוניים ביותר, המיליטריסטיים ביותר, התוקפניים ביותר של תקופתנו. אי־אפשר לחסל סכנה זו, אלא על־ידי ריסון הכוחות הנ״ל.

ישנו מוצא נבון וקביל יחידי בעולם גדוש סתירות חריפות זה: **דו־קיום בשלום של מדינות בעלות משטר חברתי שונה.** אין פירוש הדבר סתם

העדר מלחמות. מדובר בסדר בינלאומי שבו ישלטו לא הכוח הצבאי, אלא השכנות הטובה ושיתוף־הפעולה; שבו יהיו חילופים נרחבים בהישגי המדע והטכניקה ובערכי התרבות לטובת כל העמים. אם ניפטר מהבזבוז של משאבים עצומים על צרכים צבאיים, נוכל לכוון את פרי העבודה באופן בלעדי למטרות של יצירה. המדינות שעלו על דרך ההתפתחות העצמאית יובטחו מהתנכלויות מבחוץ, וזה יקל עליהן לעלות על דרך של קידמה לאומית וחברתית. בזכות מאמציהן הקולקטיביים של כל המדינות ייווצרו גם תנאים נוחים לפתרון הבעיות הגלובאליות. הדו־קיום בשלום הולם את האינטרסים של כל הארצות ושל כל העמים.

מעולם לא איימה סכנה כה נוראה על האנושות. אך מעולם גם לא היו כה ממשיות האפשרויות לקיים את השלום ולבצרו. העמים מסוגלים לאחד את מאמציהם כדי לחסל את סכנת ההשמדה הגרעינית.

אל מול המדיניות התוקפנית של האימפריאליזם נמצא פוטנציאל גדל של כוחות שלום; המדובר במדיניות הפעולה, שוחרת השלום העקבית של המדינות הסוציאליסטיות ועוצמתן הכלכלית וההגנתית הגדלה בהתמדה; במדיניות רובן המכריע של מדינות אסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית, המעוניינות באופן חיוני בשמירת השלום ובהפסקת מירוץ־החימוש; בתנועות האנטי־מלחמתיות של המונים נרחבים בכל היבשות, שהפכו גורם קבוע ורב־השפעה בחיי החברה. ההתחשבות המפוכחת ביחסי הכוחות כמות שהם מביאה גם עסקנים מדיניים רבים של המדינות הקפיטליסטיות להבנת הסכנה הכרוכה בהמשך מירוץ־החימוש ובהרחבתו.

ההנחה הבסיסית של מקב״מ אומרת: תהיה גדולה ככל שתהיה הסכנה המאיימת על השלום, הנובעת מהמדיניות הנקוטה בידי החוגים התוקפניים של האימפריאליזם – **מלחמת עולם איננה בלתי־נמנעת. אפשר גם אפשר למנוע את המלחמה ולהציל את האנושות מאסון. זה יעודם ההיסטורי של הסוציאליזם ושל כל כוחות הקידמה שוחרי השלום על פני כדור־הארץ שלנו.**

ההתפתחות העולמית מאשרת את הניתוח המארקסיסטי־לניני של אופי תקופתנו ותוכנה היסודי. **זהו עידן המעבר מקפיטליזם אל סוציאליזם ואל קומוניזם, תוך תחרות היסטורית בין שתי המערכות המדיניות־חברתיות העולמיות; זהו עידן של מהפכות סוציאליסטיות ושל מהפכות השיחרור הלאומי ושל תמוטת הקולוניאליזם; זהו עידן המאבק בין הכוחות העיקריים המניעים את התפתחות החברה: הסוציאליזם העולמי, התנועה הפועלית והקומוניסטית, עמי המדינות שהשתחררו, התנועות הדמוקרטיות ההמוניות, הנאבקות נגד האימפריאליזם ונגד מדיניות התוקפנות והדיכוי שלו, ובעד שלום, דמוקרטיה וקידמה חברתית.**

גידולם המתמיד של כוחות אלה ושיתוף־הפעולה ביניהם – בכך הערובה, שתקוות העמים לחיי שלום, חופש ואושר אכן יתגשמו. עם זה שצעידת האנושות אל הסוציאליזם ואל הקומוניזם אינה מתחוללת בקצב אחיד והיא מורכבת ורבת סתירות – הרי לא ניתן לגבור עליה.

חלק שני

תפקידי מקב"מ בשכלול הסוציאליזם ובמעבר ההדרגתי אל הקומוניזם

א. הפרספקטיבה הקומוניסטית בברית־המועצות וההכרח לזרז את הפיתוח הכלכלי־חברתי

בניית הקומוניזם בארצנו היא מטרתה הסופית של מקב"מ. הסוציאליזם והקומוניזם הן שתי תקופות התפתחות הבאות בזו אחר זו בתצורה הקומוניסטית האחת. אין ביניהן הפרדה ברורה: פיתוח הסוציאליזם, חשיפת אפשרויותיו ויתרונותיו וניצולם, חיזוק היסודות הקומוניסטיים הכלליים הטמונים בו – פירושם התקדמותה הלכה־למעשה של החברה אל הקומוניזם.

הקומוניזם – הוא משטר חברתי נטול מעמדות, בעל קניין חברתי כל־עממי אחיד של אמצעי הייצור, שבו קיים שוויון חברתי מלא של כל בני החברה. במשטר זה יתפתחו כוחות הייצור במקביל להתפתחותם הכל־צדדית של האנשים, וזאת על יסוד המדע והטכניקה המתפתחים בהתמדה; כל מעיינות העושר החברתי יזרמו בזרם מלא ויתגשם העקרון הנעלה: "מכל אחד לפי כישוריו, לכל אחד לפי צרכיו". הקומוניזם "הוא חברתם המאורגנת היטב של עובדים חופשיים ובעלי תודעה, שבה יקויים מינהל חברתי עצמאי, העבודה לטובת החברה תהיה לצורך־חיים ראשון במעלה, להכרח שהכל מודעים לו, שבה ייושמו כישוריו של כל אחד ואחד למען תועלתו המירבית של העם.

התשתית הטכנית־חומרית של הקומוניזם מותנית ביצירת כוחות ייצור כאלה, שיאפשרו את סיפוקם המלא של הצרכים ההגיוניים של הכלל ושל הפרט. הפעילות היצרנית כולה תושתת בתנאי הקומוניזם על יישום אמצעים טכניים וטכנולוגיות יעילים ביותר, כשמובטחת פעילות־הגומלין ההרמונית בין האדם והטבע.

בתקופת ההתפתחות העליונה של התצורה הקומוניסטית יקויים אופיים החברתי במשירין של העבודה והייצור. יושלם תהליך עיצובה של החברה האחידה מבחינה חברתית, וזאת כתוצאה מההתגברות הסופית על ספיחי חלוקת העבודה הישנה ועל ההבדלים החברתיים המהותיים הקשורים בה.

הקומוניזם הוא בבחינת הפיכת המערכת של מינהל העם העצמי הסוציאליסטי ושל הדמוקרטיה הסוציאליסטית לצורה העליונה של ארגון החברה, למינהל העצמאי החברתי הקומוניסטי. ככל שיבשילו התנאים המוקדמים, הכלכליים־החברתיים והרעיוניים ההכרחיים, ככל שיצורפו כל האזרחים למינהל – וזאת בתנאים בינלאומיים מתאימים – תהפוך המדינה הסוציאליסטית במידה הולכת וגדלה, כפי שציין לנין, ל"צורת מעבר מהמדינה אֶל אַל־מדינה".* פעילותם של המוסדות הממלכתיים תקבל אופי אל־מדיני ויאבד בהדרגה הצורך במדינה בתור מוסד מדיני מיוחד.

---

* **כל הכתבים**, כ' 33 עמ' 169.

רמה גבוהה של התודעה, של הפעילות החברתית, של המשמעת והמשמעת העצמית של בני־החברה – הן תכונות הכרחיות של אורח־החיים הקומוניסטי. באורח־חיים זה יהפוך קיום של כללי החיים המשותפים הקומוניסטיים, המקובלים על הכל והאחידים, לצורכו הפנימי של האדם ולהרגלו.

הקומוניזם הוא מערכת חברתית שבה מתנה התפתחותו החופשית של כל פרט את התפתחותם החופשית של הכל.

מטרתה של מקב״מ איננה לחזות מראש ובפרוטרוט את תכונות הקומוניזם המלא. ככל שהחברה תתקדם אל הקומוניזם ותצבור נסיון בבנייתו, יהיו המושגים המדעיים של תקופת ההתפתחות העליונה של החברה החדשה עשירים יותר ומוחשיים יותר.

הפיכתו ההדרגתית של הסוציאליזם לקומוניזם נקבעת על־ידי החוקים האובייקטיביים של התפתחות החברה, אשר אי־אפשר שלא להביאם בחשבון. כל נסיון של הקדמת המאוחר למוקדם, של הנהגת עקרונות קומוניסטיים תוך התעלמות מרמת בגרותה החומרית והרוחנית של החברה, דינו כשלון חרוץ, כפי שמלמד הנסיון. נסיון כזה עלול לגרום הפסדים כלכליים ומדיניים כאחד.

יחד עם זאת גורסת מקב״מ, שאסור לנהוג בהססנות בביצוע שינויים שהבשילו ובפתרונן של בעיות חדשות. המפלגה מביאה בחשבון, כי בשנות ה־70 וראשית שנות ה־80 התפתחות הארץ לא עמדה רק בסימן ההצלחות שהושגו ללא עוררין אלא גם בסימן של מגמות בלתי־רצויות וקשיים מסויימים. הדבר היה קשור במידה ניכרת בכך, שהשינויים שחלו במצב הכלכלי לא הוערכו בעוד מועד וכראוי, וכך גם לא הוערך הכורח בשינויים עמוקים הנחוצים בכל תחומי החיים. זה הפריע למיצוי מלא של האפשרויות ושל יתרונות המשטר הסוציאליסטי ובלם את ההתקדמות.

מקב״מ בדעה, כי בנסיבות הפנימיות והבינלאומיות של ימינו אפשרי והכרחי להבטיח את קידמתה הכל־צדדית של החברה הסובייטית, את התקדמותה לקראת הקומוניזם בדרך של **האצת פיתוחה הכלכלי־החברתי של הארץ**. כזאת היא האסטרטגיה של המפלגה, המכוונת אל שינויים האיכותי של כל היבטי החיים של החברה הסובייטית: חידושה מהיסוד של התשתית הטכנית־חומרית, על יסוד הישגי המהפכה הטכנית־מדעית; פיתוח היחסים החברתיים ובראש־וראשונה אלה הכלכליים; שינויים מעמיקים בתוכן העבודה ובאופיה, בתנאים החומריים והרוחניים של חיי האנשים; הפעלת־יתר של כל מערכת המוסדות המדיניים, הציבוריים והרעיוניים.

המפלגה קושרת את ביצוען המוצלח של משימות אלו ב**העלאת תפקידו של הגורם האנושי**. החברה הסוציאליסטית אינה יכולה לתפקד באופן יעיל, אם לא תגלה דרכים חדשות לפיתוח פעילותם היוצרת של ההמונים בכל תחומי החיים החברתיים. ככל שגדולים יותר ממדי המטרות ההיסטוריות, בה־במידה חשובה יותר להשגתן השתתפותם המודעת, הפעילה והאחראית של מיליונים, החייבים לגלות גישה של בעל־בית.

על החברה הסובייטית להגיע, איפוא, על יסוד האצת הפיתוח הכלכלי־חברתי, לרמה חדשה ופירוש הדבר:

בתחום הכלכלי – העלאת המשק הלאומי על רמה טכנית־מדעית וכלכלית־ארגונית חדשה באופן בסיסי והעברתו על פסים של פיתוח

אינטנסיבי; השגת הרמה הגבוהה ביותר בעולם בפריון העבודה החברתית, באיכות התוצרת וביעילות הייצור; הבטחת מבנה איכותי של תשלובת המשק הלאומי המאוחד ואיזונו; העלאה ניכרת ברמת ההחברה (מתן אופי חברתי) של העבודה והייצור; קירוב הקניין הקואופרטיבי־הקולחוזאי וזה הכלל־עממי כשפניהם לקראת מיזוג.

בתחום החברתי – הבטחת רמה איכותית חדשה של רווחת העם, תוך הגשמה עקבית של העקרון הסוציאליסטי בדבר החלוקה בהתאם לעבודה; הקמת מבנה חברתי נטול־מעמדות ביסודו, טשטוש ההבדלים המהותיים שבין העיר לבין הכפר בתחומי הכלכלה, החברה וההווי התרבותי; מיזוג אורגני במידה הולכת־וגדלה של העבודה הפיסית והעבודה הרוחנית בייצור; ליכוד נוסף של העם הסובייטי בתור שותפות חברתית ובינלאומית; רמה גבוהה של הפעילות היוצרת של ההמונים ויוזמתם.

בתחום המדיני – פיתוח המינהל העצמי הסוציאליסטי של העם בדרך הפעלתם המלאה יותר של האזרחים בניהול ענייני המדינה והציבור; שיפור מערכת הבחירות; שיפור פעילותם של מוסדות שלטון העם הנבחרים; העלאת תפקידם של האיגודים המקצועיים, של הנוער הקומוניסטי, של ארגוני העובדים ההמוניים האחרים וניצול יעיל של הדמוקרטיה הייצוגית והישירה על כל צורותיה.

בתחום חיי הרוח – ביצור נוסף של האידיאולוגיה הסוציאליסטית בתודעת האנשים הסובייטיים; קיום מלא של עקרונות המוסר הסוציאליסטיים, של רוח הקולקטיביות והעזרה ההדדית החברית; הקניית הישגי המדע וערכי התרבות להמוני העם הרחבים ועיצוב אישיות מפותחת באופן כל־צדדי.

כתוצאה מהתמורות הנ״ל יווצר מצב איכותי חדש של החברה הסובייטית, שיחשוף באופן מלא את היתרונות העצומים הגלומים בסוציאליזם בכל תחומי החיים. בזה האופן נצעד צעד היסטורי קדימה בדרך אל תקופת ההתפתחות העליונה של הקומוניזם. המפלגה מתאימה את מדיניותה, את האסטרטגיה הכלכלית והחברתית שלה ואת תפקידי עבודתה הארגונית והרעיונית אל הפרספקטיבה הקומוניסטית.

ב. האסטרטגיה הכלכלית של המפלגה

המפלגה מציעה לזרז את הפיתוח הכלכלי־חברתי של הארץ, דבר התובע צעדים משמעותיים קודם־כל בכלכלה, זה התחום הקובע של פעילות אנוש. עלינו לעשות תפנית חדה אל אינטנסיפיקציית הייצור. לשנות את ההכוון של כל מפעל, של כל ענף, כך שינצלו קודם־כל ובמלואם את הגורמים האיכותיים של הצמיחה הכלכלית. צריך להבטיח את המעבר אל כלכלה מאורגנת ויעילה עם כוחות־ייצור מפותחים באופן כל־צדדי, עם יחסי־ייצור סוציאליסטיים בשלים ועם מנגנון משקי תקין. כבר לקראת שנת ה־2000 יש להכפיל את הפוטנציאל היצרני, תוך חידושו האיכותי מהיסוד.

המפלגה והעם יבצעו משימות אלו בתנאים של העמקה נוספת במהפכה הטכנית־מדעית, המשפיעה השפעה עצומה על כל היבטי הייצור בן־זמננו, על כל מערכת היחסים החברתיים, על האדם עצמו ועל הסביבה שבה הוא מתגורר. מהפכה זו פותחת סיכויים חדשים של העלאה ניכרת בפריון העבודה ובקידמת החברה כולה. ייעודו ההיסטורי של הסוציאליזם הוא להעמיד לרשות בניית הקומוניזם את הישגיו האחרונים של המדע, את

הטכניקה המשוכללת ביותר ובעלת העוצמה הגדולה ביותר ואת הכוח המתחזק של העבודה הקולקטיבית היוצרת.

זירוז הקידמה הטכנית־מדעית – מנוף עיקרי ליעילות־ייתר של הייצור

שאלת השאלות של אסטרטגיית המפלגה בתחום הכלכלי היא זירוז דרסטי של התהליך הטכני־מדעי. צריך **לבצע את בנייתו־מחדש הטכנית של המשק הלאומי** ולארגן על יסוד זה את התשתית הטכנית־חומרית של החברה.

חשיבות ממדרגה ראשונה נודעת **לחידושו המהיר של מנגנון הייצור על יסוד הפעלה נרחבת של טכניקה חדישה**, של תהליכים טכנולוגיים מתקדמים ביותר ושל שיטות ייצור גמישות המאפשרות להסתגל באופן אופרטיבי לייצור תוצרת חדשה, זאת להשגת תוצאות כלכליות וחברתיות מירביות. עלינו להשלים את המיכון המשולב בכל ענפי הייצור והשירותים, לצעוד צעד גדול לקראת אוטומציית הייצור, לעבור למחלקות ולמפעלים אוטומטיים, למערכות של מינהל ותכנון אוטומטיים. נכניס בממדים הולכים וגדלים חישמול, כימיזציה, רובוטיזציה של הייצור ושימוש נרחב במחשבים; כמו כן ניישם את הביוטכנולוגיה.

המפלגה תסייע ככל האפשר בגידולו הנוסף של **הפוטנציאל הטכני־מדעי של הארץ** ולניצולו היעיל; בהרחבת המחקרים המדעיים, הפותחים אפשרויות חדשות להתקדמות גדולה, מהפכנית, באינטנסיפיקציה של הכלכלה. הכרחי להבטיח, שהישגי המדע והטכניקה החדשים יופעלו בכל מקום בייצור, במינהל, בתחום השירותים וההווי. המדע יהפוך כולו לכוח־ייצור ישיר.

עלינו להשיג **העלאה ניכרת בפריון העבודה** על יסוד זירוז הקידמה הטכנית־מדעית, שינויים יסודיים בטכניקה ובטכנולוגיה, גיוס כל הגורמים הארגוניים, הכלכליים החברתיים, שאם לא כן "המעבר הסופי אל הקומוניזם הוא בלתי־אפשרי", כלשון לנין*. אנו מציעים להגדיל בחמש־עשרה השנים הקרובות את פריון־העבודה פי 2.3–2.5, וזאת כשלב חשוב בדרך אל השגת פריון עבודה גבוה ביותר.

הכרחי לנצל בכל תאגיד, בכל מפעל, ובכל מקום עבודה ניצול מירבי את האפשרויות הקיימות להגדלת פריון העבודה. הכרחי להבטיח את הקטנת כמות העבודה הדרושה לייצור התוצרת; את צמצום ההפסדים של זמן העבודה; את הפעלת הטכניקה והטכנולוגיה החדישות ביותר; את חיזוק הסדר והמשמעת; את שכלול קביעת הנורמות בעבודה; את יישומן הרחב של צורות מתקדמות של ארגון עבודה מדעי; את העלאת תרבות הייצור, יציבות צוותי־העבודה ופיתוח רוח־ההמצאה והרציונליזציה.

צריך לכוון את הקידמה הטכנית־מדעית אל שיפור יסודי של **ניצול משאבי הטבע, חומרי הגלם הדלק והאנרגיה**, וזאת בכל דרגות הייצור, החל בהפקת חומרי־הגלם ועיבודם המשולב וכלה בהפקת התוצרת הסופית והשימוש בה. הכרחי לזרז את הקצב שבו תצומצם מידת ההזדקקות של ההכנסה הלאומית לחומרים, למתכות ולאנרגיה. החסכון במשאבים יהפוך

---

* **כל הכתבים**, כ' 38 עמ' 97.

מקור הקובע את סיפוק גידול הצרכים של המשק הלאומי בדלק, באנרגיה ובחומרי־הגלם.

העלאת הרמה הטכנית ואיכות התוצרת ככל האפשר תעמוד תמיד במרכז המדיניות הכלכלית של המפלגה ובכל עבודתה המעשית. התוצרת הסובייטית מצווה לגלם את ההישגים האחרונים של המחשבה המדעית, להלום את התביעות הכלכליות־טכניות, האסתטיות והאחרות הגבוהות ביותר של הצרכן, להיות בת־תחרות בשוק העולמי. העלאת איכותה, היא הדרך הבטוחה לסיפוק רב יותר של צרכי הארץ במוצרים ההכרחיים על רקע הביקוש הגדל של האוכלוסייה לסחורות השונות. איכות נמוכה, תוצרת פגומה, הן בבחינת בזבוז של המשאבים החומריים ושל עבודת העם. המפלגה תסייע במרץ במערכה שתביא כבוד לסימן המסחרי הסובייטי. על איכות התוצרת להיות נושא הגאווה המקצועית והפטריוטית.

יעילות הקידמה הטכנית־מדעית תלויה לא רק בהגדלת תפוקתו של הציוד החדיש ביותר, אלא גם **בניצול טוב יותר של השקעות היסוד**, בהגדלת כמות התוצרת המופקת מכל יחידת ציוד, מכל מטר רבוע של שטח ייצור. עלינו לגבור על המגמה שנוצרה של ירידת התפוקה בכל יחידת ציוד, ולהשלים לאחר־מכן את עלייתה.

האצת הקידמה הטכנית־מדעית מציגה תביעות גבוהות יותר לחינוך הכללי והמקצועי של העובדים. ננקוט קו עקבי של שכלול כל המערכת, של הכשרת הקדרים והעלאת מיומנותם, של הבטחת איזונם התוכניתי של מקומות העבודה ושל משאבי העבודה בכל הענפים ובכל אזורי הארץ.

המאבק לאינטנסיפיקציה ולרציונליזציה הכל־צדדיות של הייצור וליעילותו המירבית, שתושתת על קידמה טכנית־מדעית, משתלב באופן אורגני, בתנאים של מערכת משק סוציאליסטית תוכניתית, במימוש המטרות ההומניסטיות של החברה הסובייטית, בתעסוקה המלאה, בשיפור הבלתי־פוסק והכל־צדדי של חיי האנשים.

שִׁרגוּן המבנה של הייצור החברתי

המעבר אל פסי האינטנסיפיקציה דורש **שינויי־מבנה רציניים בכלכלה**. עלינו לשרגֵן (לארגן מחדש) באופן גמיש ובעוד מועד את המשק הלאומי, וזאת בהתאם לתמורות המתקדמות החלות במדע, בטכניקה ובטכנולוגיה, בצרכים החברתיים והפרטיים. הכרחי לפתח בקצב מהיר יותר אותם ענפים, המבטיחים קידמה טכנית־מדעית ופתרון מוצלח של הבעיות החברתיות; צריך להשיג יחס הולם בין הצריכה וההצבר, שיפור היחס בין ייצורם של אמצעי־ייצור לבין ייצורם של אמצעי־צריכה, בין ענפי התשלובת התעשייתית־החקלאית. ההכוון החברתי של הכלכלה יוגבר. תוגשם בעקביות הפנייה אל סיפוק מלא יותר של צרכי העם הסובייטי ההולכים וגדלים.

בהקשר זה מופנות תביעות חדשות אל **מדיניות ההשקעות**. יעודה הוא להבטיח ייתר יעילות של השקעות־היסוד, את ריכוזן בקטעים הקובעים, שבהם תלויים השגת התוצאה המשקית הגבוהה ביותר, הפיתוח המאוזן של הכלכלה, הגידול המירבי של התוצרת ושל ההכנסה הלאומית מכל רובל מושקע. צריך להעביר את מרכז־הכובד מהבנייה החדשה אל ציודם הטכני המחודש של המפעלים הפועלים ואל בנייתם־מחדש; להגדיל במידה ניכרת את חלקם של האמצעים שיכוונו אל מטרות אלו בסך כל השקעות היסוד

בייצור; להגדיל בהן את משקל ההוצאות המושקעות בציוד ובמכונות. המשימה מס׳ אחד: לשפר את היחס בין השקעות־היסוד בענפים המפיקים משאבים, המעבדים אותם והצורכים אותם, להגשים את חלוקתם־מחדש של האמצעים לטובת הענפים המבטיחים את זירוז הקידמה הטכנית־מדעית.

הפיכת כלכלתה של ברה״מ לכלכלה המשוכללת ביותר והאדירה ביותר בעולם דורשת פיתוח נוסף של **התעשיה הכבדה**, זה בסיסה של העוצמה הכלכלית.

המפלגה מועידה **לייצור המכונות** את תפקיד־המפתח בהגשמת המהפכה הטכנית־מדעית, במימוש הישגיהם האחרונים של המדע והטכניקה. האצת קצב הגידול של ייצור המכונות זהו יסוד מוסד של הקידמה הטכנית־מדעית בכל ענפי המשק הלאומי ושל קיום הכושר ההגנתי של הארץ ברמה הדרושה; זוהי דרך־המלך של פיתוח הכלכלה לטווח ארוך. על ענף ייצור המכונות מוטל לייצר מערכות ותשלובות של מכונות, ציוד ומיכשור בעלי רמה כלכלית־טכנית עליונה, המבטיחים תמורות מהפכניות בטכנולוגיה ובארגון הייצור. זו גם הדרך לכך, שפריון העבודה יגדל פי־כמה, שתצומצם פי־כמה כמות החומרים והאנרגיה הדרושה לייצור יחידה, שאיכות התוצרת תעלה, והוא הדין בתפוקה מכל יחידת השקעה. לפיתוח בעל קדימות יזכו ייצור מתקנים, התעשייה האלקטרו־טכנית, המיקרו־אלקטרוניקה, טכניקת המחשבים וייצור המכשירים, כל תעשיית המידע – כל אלה הם המאיצים העיקריים של הקידמה הטכנית־מדעית.

חיוני לחזק את הפוטנציאל של ענפי המתכת, הכימיה ושל ענפים אחרים של התעשייה הכבדה, המייצרים **חומרי־בניין**, להרחיב בהתמדה את מיגוון המוצרים, לשפר את איכות החומרים, להגדיל את תפוקת סוגיהם החדשים, החסכוניים ביותר והמתקדמים ביותר. בכל הענפים הנ״ל דרושה התקדמות איכותית.

פיתוח תשלובת הדלק והאנרגטיקה של הארץ מהווה משימה חשובה ביותר. סיפוק בלתי־מופרע של צרכי הארץ ההולכים־וגדלים בדלקים ובאנרגיות למיניהם תובע שיפור המבנה של מאזן הדלקים והאנרגיה, חיזוק מואץ של האנרגטיקה האטומית, ניצול נרחב של מקורות האנרגיה המתחדשים וביצוע עקבי, בכל ענפי המשק הלאומי, של עבודה נמרצת ותכליתית, כדי לחסוך במשאבי הדלק והאנרגטיקה.

תנאי בל־יעבור של הקידמה הטכנית־מדעית הוא ביצורה הנוסף של **התשלובת התעשייתית־חקלאית** והגברת יעילותה וסיפוק מלא של צרכי הארץ בתוצרתה. צריך לסיים את העברת המשק החקלאי אל יסודות תעשייתיים, להפעיל בכל מקום מערכות מדעיות של ניהול המשק, טכנולוגיות אינטנסיביות, לשפר את ניצול האדמה ולהגביר את פריונה, להשיג עלייה ניכרת ביבולים של גידולי השדה ובפריון של גידול בעלי החיים; להבטיח את התשתית של אספקת המספוא, את יציבות הייצור החקלאי, להחליש את תלותו בתנאי האקלים והטבע, לשים קץ לאבידות ביבולים ובתנובת בעלי החיים. השילוב התעשייתי־חקלאי יואץ, הטכניקה הטכנולוגיה, ארגון הייצור, האגירה, ההובלה, האחסנה ועיבוד התוצרת החקלאית יועלו על רמה חדשה.

הקולחוזים, הסובחוזים, התאגידים והמפעלים התעשייתיים־החקלאיים המהווים את תשתית החקלאות הסוציאליסטית, נקראים לתרום תרומה מכרעת להבטחת סיפוקם של צרכי הארץ בתוצרת החקלאית. יחד עם זאת,

ננצל את שיתופיות משקי־העזר של המפעלים ושל האזרחים, את החלקות לגידול ירקות ופירות על־מנת להגדיל את משאבי הארץ במזון.

מקב״מ תקדיש מאמצים להבטחת גידול מואץ של **סחורות צריכה עממית** ושל **תחום השירותים**, כדי לספק באופן כל־צדדי את צרכי האנשים הסובייטיים. צריך להסב לכך את תשומת־לבם של המפעלים, התאגידים והארגונים של כל ענפי המשק הלאומי.

המפלגה מועידה תפקיד חשוב בשכלול תשלובת המשק הלאומי המאוחדת של הארץ לציודם־מחדש הטכני ולהעלאת יעילות עבודתם של ענפי **תשתית הייצור**: מערכות אספקת החשמל, הנפט והגאז, מערכות התקשורת ואספקת המידע למשק הלאומי. תשומת־לב מיוחדת תוקדש לפיתוחה של מערכת הובלה מאוחדת, לשכלול כל חוליותיה, ליצירת רשת מסועפת של דרכים תקינות.

עלינו לשפר באופן מהותי את הרמה הכלכלית־טכנית של הבינוי, להפוך אותו לתהליך תעשייתי מאוחד, להגדיל את איכות עבודות התכנון והבינוי, להוריד את מחירן ולצמצם את הזמן הדרוש להקמת המפעלים ולהפעלת מיתקני הייצור.

המפלגה תקדיש גם להבא תשומת־לב מתמדת לשכלול **מיקומם של כוחות־הייצור**, הבא להבטיח חיסכון בעבודה החברתית, פיתוח משולב ובעל יעילות רבה של כל אזור ואזור. המשק הלאומי יפותח פיתוח נוסף על יסוד העמקתה של חלוקת העבודה החברתית בכל רפובליקות הברית*, וכך תגדל תרומתן לסיפוק צרכי הארץ. כמו־כן, יש להמשיך ולשפר את מבנה תשלובות הייצור הטריטוריאליות ואת הקשרים המשקיים שנתהוו, לקרב את המפעלים המעבדים חומרי־גלם באופן מירבי אל אתרי הפקתם. יש לנצל באופן מלא יותר את האפשרויות של הערים הקטנות והבינוניות ושל שכונות פועלים, כדי למקם בהן מפעלים מתמחים, העוסקים בעיבוד תוצרת תוך שיתוף־פעולה עם מפעלים גדולים, בעיבוד חומר־גלם חקלאי או מקומי אחר ובהגשת שירותים לאוכלוסייה.

זירוז פיתוחם של כוחות־הייצור **בסיביר ובמזרח הרחוק** היה ונשאר מרכיב ממרכיבי האסטרטגיה הכלכלית של המפלגה. חשיבות כלכלית ומדינית מיוחדת נודעת להפעלת אזורים חדשים, להבטחה מתמדת של פתרון משולב של תפקידי הייצור ושל פיתוח התשתית החברתית כולה לטובת שיפור תנאי עבודתם וחייהם של בני־האדם.

מקב״מ קובעת את סיכויי הפיתוח של המשק הלאומי על יסוד ההכרח של שכלול **האסטרטגיה הכלכלית החיצונית**, של ניצול מלא יותר של האפשרויות הטמונות בחלוקת העבודה הבינלאומית המועילה לכל, ובראש־וראשונה ביתרונות הטמונים בשילוב הכלכלי הסוציאליסטי. הקשרים הכלכליים החיצוניים והטכניים־מדעיים יהודקו, ייעשו צעדים נוספים בארגון טוב יותר של הייצוא והייבוא, וזאת כדי להבטיח את יעילותו של המשק הלאומי, ולהבטיח את אי־התלותו בארצות הקפיטליסטיות בנושאים בעלי חשיבות אסטרטגית.

---

* ברה״מ מורכבת מ־15 רפובליקות־הברית (הערת המתרגם).

שכלולם של יחסי־הייצור הסוציאליסטיים, של מערכת המינהל ושל שיטות ניהול המשק

שכלולם המתמיד של יחסי־הייצור, תמיכה בהתאמתם היציבה לכוחות־הייצור המתפתחים באופן דינמי, גילויים ופתרונם בעוד מועד של ניגודים ביניהם הניתנים לגישור – כל אלה הם תנאי מוקדם הכרחי להאצת הקידמה הכלכלית־חברתית של החברה.

גם להבא תקדיש המפלגה את עיקר תשומת־לבה **לביצור הקניין החברתי של אמצעי־הייצור ולהגדלתו**, כיוון שהוא מהווה את יסוד המערכת הכלכלית של הסוציאליזם. שומה עלינו להעלות גם להבא את רמת הַחְבָרַת־הייצור וארגונו התוכניתי ולשפר בהתמדה את הצורות ואת השיטות של מימוש היתרונות והאפשרויות הגנוזים בקניין הכל־עממי.

גאות כוחות הייצור של המשק החקלאי, פיתוח הקואופרציה הבין־משקית והשילוב התעשייתי חקלאי יסייעו להתקרבותם הנוספת של הקניין הקואפרטיבי־הקולחוזי ושל זה הכל־עממי העומדים להתמזג בעתיד הרחוק יותר. דבר זה יתחולל כתוצאה מפיתוחן ומביצורן הכל־צדדי של שתי צורות הקניין הסוציאליסטי, של מימוש האפשרויות הטמונות במיגזר הכלכלה הקואופרטיבי־הקולחוזי.

המפלגה תעשה להחדרת התחושה של בעל־הבית על הרכוש החברתי בצוותי העבודה וביחס לכל עובד בנפרד; היא תנקוט את כל האמצעים הדרושים להגנת הרכוש הסוציאליסטי; תבלום נסיון כלשהו לנצלו למטרות־בצע; תשרש כל צורה של ניכוס רכוש הזרה לסוציאליזם; תבטיח את זכותם, המעוגנת בחוקה, של האזרחים לקניין האישי.

המפלגה מחשיבה מאוד את **שכלול יחסי החלוקה**, שלהם השפעה רבה על הגברת ההתעניינות הקולקטיבית והאישית בהתפתחות הייצור החברתי, על רמת חייהם של האנשים ועל אורח־חייהם. המפלגה תנקוט קו עקבי של חלוקה אפקטיבית ביותר של התוצר החברתי ושל ההכנסה הלאומית ותעשה הכל כדי שמנגנון החלוקה יהיה למחסום בטוח בפני הכנסות שלא מהעבודה ובפני ההשוואתנות בשכר העבודה – בפני כל הנוגד את דפוסי החברה הסוציאליסטית ועקרונותיה. הכרחי לקיים פיקוח קפדני על יחס נאות בין העבודה לצריכה, להגדיל את התעניינותם של הקולקטיבים ושל כל עובד ועובד בהשגת התוצאות המשקיות הטובות ביותר ולשלב בצורה נכונה מניעים חומריים ומוסריים בעבודה.

פיתוח נוסף של **יחסי החליפין** הוא תפקיד אקטואלי. צריך שהקשרים המשקיים יהיו אמינים; צריך להשיג התאמה דינמית בין הביקוש וההיצע, לשפר את מחזור המשאבים החומריים והממוניים, להחיש את מחזוריות אמצעי המחזור.

חשוב לנצל באופן מלא יותר את היחסים הממוניים־הסחורתיים בהתאם לתוכן החדש המוקנה להם בסוציאליזם וזאת כדי להגביר את יעילות הייצור. צריך להקפיד יותר על משטר של חיסכון, לרבות פיקוח על כמות העבודה ואיכותה בעזרת הרובל; לנצל בייתר־שאת את כל האמצעים והמניעים הכלכליים, לחזק את התקציב הממלכתי ולהגדיל את כושר הקנייה של הרובל.

האצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ תובע **שכלול מתמיד בניהול המשק הלאומי**; תיפקוד מהימן ויעיל של המנגנון המשקי, הכולל צורות ושיטות מגוונות וגמישות של ניהול המשק; התאמתן לתנאים המשתנים של

ההתפתחות הכלכלית ולאופי המשימות המבוצעות.

יעול המינהל צריך להישען על ניצולם הטוב והכל־צדדי של היתרונות והאפשרויות של מערכת המשק התוכניתית הסוציאליסטית ושל החוקים הכלכליים; הכרחי להביא בחשבון את התמורות המתחוללות בכוחות הייצור וביחסי הייצור, את עליית ההשכלה, התודעה, המיומנות והנסיון של המוני העם העובד. זה נועד להבטיח את שילוב מיטב האינטרסים האישיים, האינטרסים של צוותי עבודה, של הקבוצות החברתיות השונות והאינטרסים הכל־ממלכתיים, הכל־עממיים ולנצלם באופן זה בתור כוח מניע של צמיחת הכלכלה.

צריך לכוון את כל מערכת המינהל להגדלת התרומה, כאשר כל חולייה מחוליות המשק הלאומי תורמת להשגת המטרה העליונה: סיפוק מלא ככל האפשר של צרכי החברה תוך הוצאות מזעריות של כל סוגי המשאבים. זהו החוק שאין לשנותו של ניהול משק סוציאליסטי, זוהי אבן־הבוחן להערכת פעילותם של ענפים, של תאגידים ושל מפעלים, של כל תאי־הייצור.

צריך להבטיח את הגשמתם העקבית של עקרונות המינהל הלניניים וקודם־כל של עקרון **הצנטרליזם הדמוקרטי**, המבטא את אחדותם של שני יסודותיו: הגברת היעילות של ההנהגה המרכזית והרחבה ניכרת של העצמאות והאחריות המשקית של התאגידים ושל המפעלים.

צריך למקד יותר את תשומת לבם של מוסדות המינהל המרכזיים לפתרון המשימות האסטרטגיות של הפיתוח הכלכלי והחברתי, להגשמתה המעשית של מדיניות אחידה בתחום הקידמה הטכנית־מדעית והשקעות־היסוד; לשינויים במבנה המשק הלאומי, לפרופורציונליות הייצור החברתי ולביצור מערכת הרזרבות הכל־ממלכתיות התוכניתיות; למיקום כוחות־הייצור, לשכר־העבודה ולביטוח הסוציאלי, למחירים, לתעריפים, לפיננסים, לרישום ולסטטיסטיקה.

המפלגה סבורה, כי הכרחי להגביר את יעילות **התכנון** בתור מכשיר למימוש מדיניותה הכלכלית. התכנון נועד לשמש מנוף פעיל בהאצת פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ, באינטנסיפיקציית הייצור על יסוד הקידמה הטכנית־מדעית, בהגשמת החלטות ·משקיות מתקדמות, ובהבטחת עלייה מאוזנת ודינמית של הכלכלה. מקום בכורה בתוכניות נועד למדדים האיכותיים, המשקפים את יעילות ניצול המשאבים, את קני־המידה בהם חודשה התוצרת, את עליית פריון העבודה על יסוד הישגי המדע והטכניקה. הכרחי לפתור במשולב בעיות כלכליות וחברתיות, לכרוך באופן אירגוני את התוכניות לטווח ארוך, לחמש שנים ולשנה אחת, להעלות את הרמה המדעית של התכנון, לחזק את המשמעת התוכניתית, להבטיח את קדימותם של האינטרסים הכל־ממלכתיים, לשים קץ בהחלטיות לתופעות כלשהן של משרדנות ופטריוטיזם מקומי, של ביורוקרטיה וולונטריות. דרושים שיפור רציני בעבודת מערכת האשראי והפיננסים, הגברת השפעתה לשם ייעול הייצור וחיזוק מחזור הכספים וחשבון הכדאיות המשקית.

המפלגה תִפתח את יסודות המירכוז במינהל, בתכנון ובביצוע המשימות האסטרטגיות ובו־זמנית תנקוט במרץ **צעדים להעלאת תפקידה של חוליית הייצור היסודית**: התאגידים והמפעלים; היא תנקוט קו עקבי להרחבת זכויותיהם ועצמאותם המשקית; להגדלת אחריותם והתעניינותם בהשגת תוצאות סופיות גבוהות. העבודה המשקית־האופרטיבית צריכה להתרכז בצוותי העבודה.

המפלגה גורסת, כי הכרחי לפתח פיתוח נוסף את **חשבון הכדאיות המשקית** ולהעלות את יעילותו, להעביר בעקביות מפעלים ותאגידים אל פסים של חשבון הכדאיות המשקית המלאה, תוך הגברת האמצעים הכלכליים ותוך צמצום המדדים הנקבעים על־ידי מוסדות גבוהים יותר. צריך לווסת יותר את פעילות התאגידים והמפעלים על־ידי תקנים כלכליים לטווח ארוך, המעניקים מרחב פעולה ליוזמתם של צוותי העבודה וליצירתיותם. צריך לשלב את הצעדים הננקטים לשכלול הניהול מלמעלה בפיתוח הצורות הקולקטיביות של הארגון ושל עידוד העבודה מלמטה. מערכת המניעים והעידודים חייבת להעניק הטבות ממשיות לצוותי עבודה המשיגים הצלחות בהאצת הקידמה הטכנית־מדעית, המפיקים את התוצרת הטובה ביותר והמעלים את כדאיות הייצור. לתאגידים ולמפעלים יהיו זכויות ואפשרויות גדולות יותר לשלוט באמצעים שהרוויחו, כדי לפתח את הייצור, לעודד את הקולקטיב ולפתור בעיות חברתיות.

נרחיב את המיסחר הסיטוני, נגדיל את תפקיד הקשרים הישירים והחוזים המשקיים בין המפעלים, בין צרכני התוצרת ויצרניה; נגביר את השפעת הצרכן על רמתה הטכנית של התוצרת ועל איכותה.

צריך לשכלל את שיטות **קביעת המחירים**, כדי שהם ישקפו בייתר דיוק את רמת העלויות ההכרחיות מבחינה חברתית, וכמו כן את איכות המוצרים והשירותים; יעודדו בייתר־שאת את הקידמה הטכנית־מדעית, את החיסכון במשאבים, את שיפור התכונות הכלכליות־טכניות והצרכניות של המוצרים, תוך הפעלת כל החדש והחדיש ויסייעו בהגברת משטר החסכון.

מקב״מ מציבה את המשימה של שכלול **המבנה הארגוני של מינהל** המשק הלאומי בכל הדרגים שלו, צימצום מנגנון המינהל וביטול החוליות המיותרות שלו. חיוני לשפר את ניהול התשלובות המשקיות הגדולות וקבוצות ענפים, הקשורים אהדדי ומהווים מיקשה אחת; להשיג שילוב נכון של מפעלים גדולים, בינוניים וזעירים של מינהל ענפי וזה הטריטוריאלי; להרחיב ולשכלל את עבודתם של תאגידים יצרניים ותאגידים יצרניים־מדעיים, להעמיק את ההתמחות, לפתח צירופי ייצור וקואופרציה של ייצור.

צריך למקד את תשומת־הלב של מוסדות המינהל הבין־ענפיים והענפיים בכיוון העיקרי של פיתוח הענפים, בהפעלת ההישגים הטכניים־מדעיים. עליהם לשאת באחריות לסיפוק מלא של צרכי המשק הלאומי והאוכלוסייה במוצרים הכלולים ברשימת המבחר שנקבעה. יגדל תפקידם של המוסדות הרפובליקאיים והמקומיים בניהול פיתוח המשק והשירותים התרבותיים־חברתיים ובסיפוק תביעות העם העובד; זכויות המוסדות האלה יורחבו.

מקב״מ תנקוט בכל פעילותה שתכליתה שיפור ושכלול הדרכת הכלכלה, קו עקבי של פיתוח **יוזמתם היוצרת של העובדים והאצת צירופם לתהליך ניהול הייצור;** היא תגדיל את תפקידם של צוותי העבודה בעיבוד התוכניות ובקבלת ההחלטות המשקיות, בהגשמת הצעדים שתכליתם פיתוח כלכלי־חברתי, בחיפוש אחרי האפשרויות הפנימיות של הייצור שטרם נוצלו ובגיוסן. חיסכון, הוצאה נכונה של אמצעי־העם, ניצול נבון של כל רובל, חיסול ההפקרות בענייני המשק, חיסול ההוצאות חסרות־התועלת וההפסדים למיניהם – זהו עניינם של המפלגה כולה, של העם כולו, של כל קולקטיב־עבודה, של כל עובד ועובד.

תשומת־לבה של המפלגה תהיה נתונה תמיד לפיתוח **התחרות הסוציאליסטית**. זהו אחד התחומים החשובים ביותר, בהם מתפתחת

היצירתיות של העובדים ואחת הדרכים העיקריות להתגבשות העצמית של האישיות ולהשגת הכרת הציבוריות בה. ראוי להישען על העקרונות הלניניים של הפומביות, של השוואת התוצאות, של האפשרות לחזור על נסיון חלוצי ובדרך זו לשכלל את הארגון ולהגביר את יעילות התחרות, להיגמל מהפורמליות ומהשיגרה, לפתח את רוח שיתוף־הפעולה והעזרה ההדדית החברית.

חשיבות רבה נודעת לתמיכה מירבית ביוזמת ההמונים וביצירתיותם, המכוונות לזירוז הקידמה הטכנית־מדעית, לעליית פריון העבודה, לניצול חסכוני של המשאבים, ליעילות־ייתר של הייצור ואיכות התוצרת, להורדת העלויות, להבטחת קצב עבודה מדוייק ולביצוע החוזים במועדם, להשגת התוצאות המשקיות הסופיות הטובות ביותר.

ג. המדיניות החברתית של המפלגה

המפלגה רואה במדיניות החברתית אמצעי אדיר לזירוז פיתוח הארץ, להבטחת גאות פעילותם של ההמונים בחיי העבודה ובחיי הציבור והמדינה, לעיצוב האדם החדש, לביצור אורח־החיים הסוציאליסטי, כגורם חשוב של היציבות המדינית בחברה. המפלגה סבורה, שהשפעת המדיניות החברתית על ייעול הכלכלה ועל כל שאר התחומים בחיי החברה תלך ותגדל. מקב״מ גורסת, כי הדאגה הבלתי־פוסקת לפתרון הבעיות החברתיות בתחומי העבודה, ההווי, התרבות ולסיפוק האינטרסים והצרכים של בני־האדם היא בבחינת חוק החל על פעילותם של כל מוסדות המדינה והמשק על כל האירגונים הציבוריים.

בתור **משימות יסוד של מדיניותה החברתית** מציעה המפלגה:

– שיפור מתמיד בתנאי העבודה והחיים של האנשים הסובייטיים;

– יישום מואץ של עקרון הצדק החברתי בכל התחומים של יחסי החברה;

– קירוב המעמדות, הקבוצות והשכבות החברתיות; התגברות על ההבדלים המהותיים בין העבודה הרוחנית והעבודה הפיסית, בין העיר לבין הכפר;

– פיתוח נוסף של היחסים הלאומיים, חיזוק ידידות האחים בין האומות והלאומים של הארץ.

העלאת הרווחה, שיפור תנאי העבודה והחיים של האנשים הסובייטיים

הפוטנציאל היצרני והרוחני שנוצר בארץ ומשימות ההאצה של הפיתוח הכלכלי־חברתי הופכים להכרחית ולאפשרית התקדמות מהותית לקראת השגת ״רווחה **מלאה** והתפתחות **כל־צדדית** חופשית של **כל** בני החברה״.*

מקב״מ מציבה את המשימה על העלאת רווחתם של האנשים הסובייטיים על דרגה איכותית חדשה; הבטחת רמה ומבנה של צריכת נכסים חומריים, חברתיים ותרבותיים, שיהלמו במידה מירבית את מטרת עיצובה של אישיות מפותחת באופן הרמוני, עשירה באופן רוחני; יצירת התנאים

---

* לנין, **כל הכתבים**, כ׳ 6, עמ׳ 232.

ההכרחיים לפיתוח מלא של כישורי האנשים הסובייטים וכשרונותיהם, לטובת החברה.

אנו מתכוונים להכפיל כבר במשך 15 השנים הבאות את היקף המשאבים לסיפוק צרכי העם.

המפלגה רואה חשיבות מיוחדת בהגברת התוכן היצירתי של העבודה ואופיה הצוותי, בהעלאת תרבותה, בעידוד עבודה מיומנת ובעלת הספק מירבי לטובת הכלל. כל זה יסייע בהפיכתה ההדרגתית של העבודה לצורכו החיוני של כל אדם סובייטי.

עלינו להמשיך ביישום מכלול צעדים טכניים־מדעיים, כלכליים וחברתיים שיבטיחו תעסוקה מלאה ויעילה לאוכלוסייה, יאפשרו לכל האזרחים בעלי כושר עבודה לעבוד בתחום הפעילות שבחרו בו בהתאם לנטייתם, לכישוריהם, להשכלתם, להכשרתם המקצועית ותוך התחשבות בצרכי החברה.

ננקוט קו עקבי לצימצום ניכר בעבודת כפיים, לצימצום מהותי (ובעתיד היותר רחוק – לחיסול) של עבודה משעממת, קשה מבחינה פיסית והדורשת מיומנות מועטת; להבטחת תנאי היגיינה ותברואה בריאים; להפעלת טכניקה של בטיחות וגיהות מושלמת, שתמנע תאונות עבודה ומחלות מקצועיות. אינטנסיפיקציית הייצור, עליית יעילותו ועליית פריון העבודה יפתחו בעתיד אפשרויות חדשות לצימצום יום העבודה ולהגדלת החופשות בתשלום.

המפלגה תעשה גם להבא את כל הנדרש למען עלייה מתמדת בהכנסות הממשיות של העובדים ולהעלאה נוספת ברווחתן כל השכבות והקבוצות החברתיות בהתאם לאפשרויותיה הכלכליות של הארץ.

שכר העבודה יישאר במשך תקופת ההתפתחות הראשונה של הקומוניזם המקור העיקרי של הכנסות העובדים. הכרחי לשכלל באופן תמידי את מערכת שכר העבודה, כדי שתבטא באופן מלא את עקרון התשלום לפי כמות העבודה ואיכותה. תביא בחשבון את תנאי העבודה ותוצאותיה, ותעודד בכך את העובדים לשפר את מיומנותם ופריון עבודתם, את איכות תוצרתם, תוך ניצול רציונלי וחסכוני של כל המשאבים. דווקא על יסוד כל אלה צריכים לעלות שכר־העבודה ורמת־חייהם של העובדים. ככל שיגדל העושר החברתי, כן יגדל גם שכר המינימום ויימשך הקו של הקטנת המסים הנגבים מהאוכלוסייה. המפלגה מייחסת משמעות עקרונית לשירושן ההחלטי של הכנסות שלא מעבודה ושל סטיות כלשהן מהעקרונות הסוציאליסטיים של החלוקה.

נמשיך בגידולן המואץ ובפיתוח חלוקתן של **קרנות הצריכה החברתיות**, שנועדו למלא תפקיד חשוב ביותר בפיתוח המערכות הכל־ממלכתיות של החינוך, של הבריאות ושל הביטוח החברתי המוענקים חינם; בשיפור תנאי הנופש לעובדים; במיתון ההבדלים הקיימים במצבם החומרי של האזרחים, של המשפחות, של הקבוצות החברתיות השונות – שאובייקטיבית אין מנוס מהם בסוציאליזם; בפיתוח התנאים הכלכליים־חברתיים והתרבותיים; במתן חינוך לילדים ובסיוע לחיזוקן הכלכלי של קבוצות אוכלוסייה מסויימות.

סיפוק מלא של הביקוש הגדל של האוכלוסייה לסחורות צריכה עממיות ומגוונות, בעלות איכות מעולה: מוצרי מזון, ביגוד והנעלה בעלי איכות ויופי, ריהוט, מצרכי תרבות, ציוד חשמלי ביתי וסחורות לשימוש ביתי – כל אלה מהווים משימה חשובה ממדרגה ראשונה.

המסחר והמסעדות יזכו בפיתוח נוסף, תשתיתם הטכנית־חומרית תחוזק וטיב השירות הניתן בהם ישופר. הקואופרציה הצרכנית שנועדה לשכלל את המסחר בכפר, לארגן את הקניות אצל האוכלוסייה ואת שיווק מוצרי המשק החקלאי תמשיך להתפתח. חשיבותו של השוק הקולחוזי תעמוד בעינה. ננקוט מדיניות של מחירים קמעוניים שתגרום עליית ההכנסות המעשיות של האוכלוסייה.

אנו מתכננים צעדים חשובים **ליצירת שירותים מודרניים, מפותחים ביותר.** הגדלת היקף השירותים, הרחבת מיגוונם ושיפור איכותם יאפשרו לספק באופן רחב יותר את תביעות האוכלוסייה; אלו הולכות וגדלות ונוגעות לצורות השונות של שירותי הדיור, התחבורה, השירותים היומיומיים, לשירותים התרבותיים־חברתיים, להקלה על העבודה במשק־הבית וליצירת תנאים טובים יותר לנופש ולניצול בעל תוכן של שעות הפנאי. לפיתוח מואץ יזכה תחום השירותים באזורים הכפריים ובאזורים שאנו מפתחים כעת.

המפלגה סבורה, כי חשיבות חברתית מיוחדת נודעת להאצת פתרון **בעיית הדיור**: צריך שלקראת שנת 2000 תזכה כל משפחה סובייטית בדיור משלה – אם דירה אם בית משפחתי. כאן נסתייע בממדים העצומים של בניית הדיור על חשבון המדינה, בהרחבה ניכרת של הבנייה הקואופרטיבית והפרטית וכן בבנייה־מחדש, בשיפוץ דירות ובשימורן ובחיזוק הפיקוח על חלוקת הדיור. תשומת־לב מיוחדת תינתן לאיכות בניית הדירות, לייתר נוחותן, לשיפור התכנון, לשכלול ציודם הטכני של הדירות והבתים.

תביעות גבוהות יותר נגיש ביחס לאדריכלות ולעיצוב האסתטי של השיכונים בעיר ובכפר ולסידוריהם. עליהם להיות בבחינת מכלולים מאורגנים באופן רציונלי של אזורי־ייצור, של אזורי־מגורים, של רשת מוסדות־ציבור, של תרבות וחינוך, של מפעלי מסחר ושל שירותי הווי, של מתקני־ספורט ושל תחבורה ציבורית, שיאפשרו תנאים מעולים ביותר של עבודה, של תרבות ושל נופש. נרחיב את הנוהג של הסתייעות באמצעי האוכלוסייה לשיפור תנאֵי הדיור וההווי, לשיפור הפנאי, התיור וכו׳.

שיפור בריאותם של האנשים הסובייטיים, הארכת משך חייהם הפעילים – זהו עניין בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. משימת המפלגה היא סיפוק מלא של צרכי התושבים בעיר ובכפר, בשירות רפואי מעולה על כל סוגיו, ובשיפור ניכר של איכותו. לשם־כך התווינו תוכנית להנהגת מערכת כללית של שירותי רפואה מונעת לאוכלוסייה, המשך פיתוח רשת המוסדות לשמירת בריאות האם והילד, מרפאות, בתי־חולים, בתי־הבראה וציודם במיכשור רפואי מודרני; נבטיח להם אספקה מלאה של תרופות, של טיפולים ושל אמצעים היגייניים־תברואתיים.

חשיבות **תרבות־הגוף והספורט והחדרתה לחיי היומיום הולכת־וגדלה** בכל הנוגע לחיזוק בריאות האוכלוסייה, לפיתוח ההרמוני של האישיות ולהכשרת הנוער לעבודה ולהגנת המולדת. צריך לארגן את העניין כך, שכל אדם ידאג כבר בנעוריו לכושרו הפיסי, יהיה בעל יידע בתחום ההיגיינה והעזרה הרפואית ויקיים אורח־חיים בריא.

מקב״מ גורסת, כי חשיבות ממלכתית עצומה נודעת **להגדלת הדאגה למשפחה.** המשפחה ממלאת תפקיד חשוב בחיזוק בריאותם וחינוכם של הדורות הגדלים, בהבטחת הקידמה הכלכלית והחברתית של החברה, בשיפור בתהליכים הדמוגרפיים. כאן מעוצבים יסודות אופיו של האדם,

יחסו אל העבודה, אל ערכי המוסר ואל הערכים הרעיוניים והתרבותיים. החברה מעוניינת ובאופן חיוני במשפחה איתנה, בריאה מבחינה רוחנית ומוסרית. על כן סבורה המפלגה, כי הכרחי לנקוט קו של חיזוק המשפחה, להגיש לה עזרה במילוי תפקידיה החברתיים ובחינוך הילדים, לשפר את התנאים החומריים של המשפחות ברוכות־הילדים והצעירות, לשפר את תנאיי־הדיור והחיים שלהן. הכרחי להעמיק את הפעילות ההדדית של המשפחה, של בית־הספר, של צוותי העבודה, להעלות את אחריות ההורים לחינוך הילדים, וכמו־כן את אחריות הילדים לרווחת ההורים, לימי זיקנה בטוחים ושלווים בשבילם.

המפלגה תדאג בהתמדה **לשיפור נוסף במצב האשה־האם**. לשם־כך ניצור תנאים נוחים לשילוב האמהות ולהשתתפות האשה בעבודה ובפעילות הציבורית. תשומת־לב מיוחדת תינתן להגנת האמהות והילדות; יוגדלו החופשות שלפני הלידה וזו הניתנת לטיפול בילד; נרחיב את רשת בתי־ההבראה, בתי־הנופש והפנסיונים שנועדו לנופש המשפחתי. נפתח צורות מגוונות של עבודת נשים, נרחיב עוד יותר את יום־העבודה הגמיש על־פי רצונן של הנשים, וכמו־כן את יום־העבודה החלקי ואת העבודה בבית.

מכלול רחב של אמצעים יוגשם, על־מנת ליצור את התנאים ההכרחיים לחינוך הדור הצעיר. כבר בזמן הקרוב ביותר יבוא על מלוא סיפוקו צורך האוכלוסייה במוסדות חינוך לילדים. תורחב רשת מחנות הפיונרים (ארגון בני־עמל – המתרגם), מחנות העבודה והספורט, בתי־הפיונרים, הבתים ליצירה הטכנית־מדעית והאמנותית. יוגדלו תקני ההוצאות למזון במעונות, במוסדות־הלימוד הטכניים־מקצועיים ובבתי־יתומים.

המפלגה מדגישה את ההכרח **במתן תשומת־לב הרבה יותר גדולה לבעיות החברתיות של הנוער**. ובראש־ובראשונה לפיתוחם ולסיפוקם המלא של האינטרסים והצרכים בעלי המשמעות החברתית של הנערים ושל הנערות בתחומי העבודה וההווי, החינוך והתרבות, ההתקדמות במקצוע ובשירות ובניצול הנבון של שעות הפנאי.

מקב״מ תגלה גם להבא **דאגה מתמדת לשיפור מצבם החומרי של ותיקי העבודה והמלחמה**, של האזרחים הקשישים, של הנכים ושל משפחות החיילים שנהרגו. היא תדאג גם לשירותים החברתיים, הרפואיים והתרבותיים הניתנים להם. מדי פעם יועלו הגימלאות, קודם־כל אלו המינימליות ושנקבעו קודם־לכן. הגימלאות הניתנות לקולחוזאים יתקרבו בהדרגה לרמת הגימלאות הניתנות לפועלים ולפקידים. נפתח רשת של מוסדות בשביל זקנים מופלגים ונכים ונשפר את רמת התחזוקה בהן. חשיבות כלכלית־חברתית גדולה נודעת להרחבת האפשרויות הניתנות לוותיקי העבודה, בעלי הנסיון הרב, להשתתף במידת־יכולתם בעבודה, בחיים הציבוריים ובעבודה החינוכית.

חשיבות הולכת־וגדלה נודעת לשיפור חיי העם, לפעולת־גומלין הרמונית בין החברה והטבע, בין האדם לסביבתו. החברה הסוציאליסטית, הבונה את עתידה באופן מודע, משתמשת שימוש תוכניתי וזהיר בטבע, והיא ניצבת בעמדות־חלוץ במאבק האנושות לשימור משאבי הטבע על פני כדור־הארץ והגדלתם. המפלגה בדעה, שהכרחי להגביר את הפיקוח על השימוש במשאבי הטבע, להעמיק בחינוך האקולוגי של האוכלוסייה.

התגברות על ההבדלים המעמדיים, עיצוב חברה הומוגנית מבחינה חברתית

התקרבותם של מעמד הפועלים, של האיכרות השיתופית והאינטליגנציה, כינון חברה בעלת מבנה נטול־מעמדות, כשמעמד הפועלים ממלא תפקיד קובע בתהליך זה – היא חוקיות חשובה של התפתחות היחסים החברתיים בשלב הנוכחי.

נסיונו של מעמד הפועלים, תודעתו, ארגונו ורצונו המפותחים מלכדים את חברתנו. עליית רמתו ההשכלתית־הכללית, התרבותית והמקצועית של מעמד־הפועלים ועליית רמת עבודתו ופעילותו המדינית־ציבורית מעניקות משנה־תוקף לתפקידו כחיל־חלוץ בשכלול הסוציאליזם ובבניית הקומוניזם.

במהלך הגשמתה העקבית של המדיניות החקלאית של המפלגה הופכת העבודה החקלאית לסוג מסוגי העבודה התעשייתית; הולכים ומיטשטשים ההבדלים המהותיים בין העיר והכפר בחיי החברה, התרבות והווי. אורח־החיים ואופי־העבודה של האיכרות הולכים ומשתווים לאורח־החיים ולאופי־העבודה של מעמד הפועלים. ההתגברות על ההבדלים שבין שני מעמדות אלה וכינונה בארצנו של חברה ללא מעמדות יתרחשו ביסודו של דבר במסגרת ההיסטורית של תקופת ההתפתחות הראשונה, הסוציאליסטית, בתצורה הקומוניסטית.

התמורות המהפכניות של כוחות־הייצור גורמות לגידול משקלה הסגולי של העבודה הרוחנית בפעילותם של המוני הפועלים והקולחוזאים. בו־בזמן גדל מיספרם של אנשי האינטליגנציה, עולה תרומתם היוצרת לייצור החומרי ולתחומים האחרים של חיי החברה. דבר זה מסייע לטשטוש ההדרגתי של ההבדלים המהותיים הקיימים בין העובדים עבודה פיסית לבין העובדים עבודה רוחנית, ולהתקרבותן של כל הקבוצות החברתיות. אולם, ההתגברות הסופית על הבדלים אלה ועיצוב חברה הומוגנית מבחינה סוציאלית, יסתיימו בתקופת ההתפתחות העליונה של הקומוניזם. עם זאת, המפלגה סבורה, שכל עוד ההבדלים האלה עומדים בעינם, נודעת, לפי מדיניותה, חשיבות ראשונה במעלה להתחשבות קפדנית באינטרסים המיוחדים של המעמדות והקבוצות החברתיות. המפלגה תקדיש תשומת־לב רבה להשוואת תנאי העבודה וההווי של האוכלוסייה באזורי הארץ השונים.

חשיבות ייתר במבנה הסוציאלי של החברה הסובייטית יש לתפקיד שממלאים צוותי העבודה. המפלגה מסייעת ככל יכולתה לכך, שכל קולקטיב עבודה יהפוך תא חברתי פעיל של מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי, להשתתפותם היומיומית והממשית של העובדים בפתרון הבעיות המתעוררות בעבודת המפעלים, המוסדות והארגונים; לפיתוח הכוחות היצירתיים של הפרט ויישומם. המפלגה סוברת, כי הכרחי להגביר באופן תכליתי את השפעת צוותי העבודה על כל התחומים של חיי החברה, להרחיב את סמכויותיהם ולהעלות בו־זמנית את אחריותם בפתרון הבעיות המוחשיות של הפיתוח הכלכלי, החברתי והתרבותי.

המשך פריחתם והתקרבותם של האומות והלאומים הסוציאליסטיים

בפעילותה מביאה מקב״מ בחשבון באופן כל־צדדי את הרכבה הרבלאומי של החברה הסובייטית. סיכומי הדרך שעברה מעידים באופן משכנע, **כי השאלה הלאומית שנותרה מהעבר באה על פתרונה המוצלח בברית־המועצות.** המשך פריחתם של האומות והלאומים, מחד גיסא, והתקרבותם המתמדת מתוך רצונם הטוב, ומתוך שוויון ושיתוף־פעולה שבין אחים, מאידך גיסא, הם־הם המאפיינים את היחסים הלאומיים בחברה הסובייטית. כאן לא ייתכן להאיץ באופן מלאכותי ולא ניתן לבלום מגמות התפתחות אובייקטיביות שהבשילו. התפתחות זו תביא בפרספקטיבה ההיסטורית הרחוקה לאחדותן המלאה של האומות.

מקב״מ גורסת, כי טבעי הדבר, שבמדינתנו הרבלאומית הסוציאליסטית מתעוררות, בתהליך העבודה והחיים המשותפים של מאה ומעלה אומות ולאומים, **בעיות חדשות של שכלול היחסים הלאומיים.** המפלגה פתרה ותפתור אותן על יסוד המדיניות הלאומית הלנינית, אשר עקרונותיה עמדו במבחן הנסיון. בתחום זה היא מציבה את משימות־היסוד שלהלן:

– ייצובה ופיתוחה המירביים של המדינה הרבלאומית. מקב״מ תיאבק להבא בעקביות בתופעות כשלהן של פטריוטיזם לוקלי ושל מוגבלות לאומית ותדאג בו־בזמן תמיד להעלאה נוספת של התפקיד אותו ממלאים הרפובליקות, המחוזות והחבלים האוטונומיים בפתרון הבעיות הכלל־ארציות ולהשתתפותם המלאה של העובדים בני כל הלאומים בעבודת מוסדות השלטון והמינהל. היחסים בין הלאומים יתעשרו על יסוד יישומם היוצר של העקרונות הלניניים של הפדרליזם הסוציאליסטי והצנטרליזם הדמוקרטי, וזאת לטובת העם הסובייטי כולו ולטובת כל אומה ולאום;

– טיפוח הפוטנציאל החומרי והרוחני של כל רפובליקה במסגרת תשלובת המשק הלאומי המאוחד. שילוב היוזמה של רפובליקות־הברית והרפובליקות האוטונומיות, המחוזות והחבלים האוטונומיים במינהל הממורכז בקנה־המידה של הברית כולה מאפשר ניצול נבון יותר של משאבי הארץ כולה, של מיוחדויות הטבע המקומיות והאחרות. הכרחי להעמיק באופן מתמיד את חלוקת העבודה בין הרפובליקות, ליצור תנאים שווים לניהול המשק, לעודד את השתתפותן הפעילה של הרפובליקות בהפעלת הכלכלה באזורים החדשים, לפתח חילופי קדרים של פועלים ושל מומחים בין הרפובליקות, להרחיב ולשפר את הכשרת העובדים המיומנים מקרב בני כל האומות והלאומים המתגוררים ברפובליקות.

– טיפוח תרבותו האחת של העם הסובייטי, זו הסוציאליסטית לפי תוכנה והרבגונית לפי הצורות הלאומיות; זו הבינלאומית לפי רוחה שקמה על יסוד מיטב הישגיהם של עמי ברה״מ ומסורותיהם המתקדמות. גידולן והתקרבותן של התרבויות הלאומיות, חיזוק קשרי־הגומלין ביניהן מפרים את ההתעשרות ההדדית ופותחים בפני האנשים הסובייטיים אפשרויות נרחבות ביותר לרכוש כל דבר בעל ערך שנוצר הודות לכשרונו של כל אחד מעמי ארצנו.

נבטיח גם בעתיד התפתחות חופשית של שפת האם של כל אזרחי ברה״מ ושימוש שווה־זכויות בכל אחת מהן. ובצידה נבטיח גם את ידיעת השפה הרוסית, אשר האנשים הסובייטיים קיבלוה מרצונם החופשי כאמצעי הקשר

הבינלאומי, המרחיב את הגישה אל הישגי המדע והטכניקה, אל הישגי התרבות הסובייטית והעולמית.

המפלגה בדעה, כי ניהול עקבי של המדיניות הלאומית הלנינית וביצורה המירבי של הידידות בין העמים – הוא אחד ממרכיבי התקדמות הסוציאליזם, זוהי הדרך שעמדה במבחן המעש הציבורי אל המשך שגשוגה של מולדתנו הסוציאליסטית הרבלאומית.

ד. פיתוח המערכת המדינית של החברה הסובייטית

כתוצאה מהמהפכה הסוציאליסטית הוקמה דיקטטורה של הפרולטריון שמילאה תפקיד מכריע בהקמת החברה החדשה. דיקטטורה זו פשטה צורה ולבשה צורה במהלך התהליך הזה. עם חיסול המעמדות המנצלים התבטל בהדרגה הצורך בדיכוי התנגדותם של המנצלים שנושלו, ואז מומשו במלוא התנופה תפקידיה העיקריים, היצירתיים. לאחר שדיקטטורת הפרולטריון מילאה את שליחותה ההיסטורית, היא התפתחה לשלטון המדיני של העם העובד כולו, ואילו המדינה הפרולטרית – למדינה כל־עממית. מדינה זו מהווה את הכלי העיקרי של שכלול הסוציאליזם בארצנו, ואילו בזירה הבינלאומית היא מגשימה את תפקודי ההגנה על ההישגים הסוציאליסטיים, את התפקודים של ביצור עמדותיו של הסוציאליזם העולמי, של ההתנגדות למדיניות התוקפנית של הכוחות האימפריאליסטיים, ושל פיתוח שיתוף־הפעולה בדרכי שלום עם כל העמים.

מקב"מ גורסת, כי הקו האסטרטגי של פיתוח המערכת המדינית של החברה פירושו בשלב הנוכחי שכלול הדמוקרטיה הסובייטית ומימוש מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי על יסוד השתתפותם הפעילה והיעילה של העם העובד, של הקולקטיבים ושל הארגונים שלו בפתרון הבעיות של חיי המדינה והציבור.

המפלגה, גרעינה המרכזי של המערכת המדינית של החברה הסובייטית, היא־היא הכוח המדריך תהליך זה. בהנהגתה מתפקדות כל החוליות האחרות של מערכת זו: המדינה הסובייטית, האיגודים המקצועיים, ברית הנוער הקומוניסטי, הארגונים הקואופרטיביים והחברתיים האחרים, המשקפים הן את האחדות והן את המיוחדות של אינטרס כל שכבות האוכלוסייה, של כל אומות הארץ ולאומיה. מקב"מ, הפועלת במסגרת החוקה, מכוונת ומתאמת את עבודת הארגונים הממלכתיים והציבוריים, דואגת לכך, שכל אחד מהם ימלא באופן מלא את התפקודים שלו. בכל פעילותה משמשת המפלגה דוגמא של שירות לטובת העם, של קיום עקרונות הדמוקרטיה הסוציאליסטית.

המפלגה דואגת לכך, שעקרונות מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי ייושמו בעקביות בניהול החברה והמדינה, דהיינו שהמינהל לא בלבד שייושם לטובת העם העובד, אלא שבאופן טבעי ובמידה הולכת וגדלה יהפוך במישרין עניינם של העובדים "שלא יידעו – כלשון לנין – שום שלטון מלבד שלטון התאחדותם־הם" (כל הכתבים, כ' 39, עמ' 17).

המפלגה תמשיך לסייע בהרחבתן ובהעשרתן של זכויות האזרח הכלכליות־החברתיות, המדיניות והאישיות וחירויותיהן, ביצירת תנאים נוחים יותר וערובות למימושן המלא. לרשות האדם הסובייטי עומדות כל האפשרויות להבעת רצונו האזרחי ולהבעת האינטרסים שלו והגשמתם; הוא נהנה מכל הטובות אשר הסוציאליזם מעניק לו. אין להפריד בין מימוש הזכויות והחירויות בידי האזרח הסובייטי לבין מילוי חובותיו החוקתיות.

אין זכות ללא חובה, אין חובה ללא זכות – כזהו העקרון המדיני, שאין לערער עליו, של החברה הסוציאליסטית. מקב"מ תיאבק במפגיע גם להבא לחינוכו של כל אזרח סובייטי ברוח של הבנה ברורה של אחדות זכויותיו, חירויותיו וחובותיו.

שאלת השאלות של מדיניות המפלגה היא **פיתוחה וביצורה של המדינה הסוציאליסטית הסובייטית**, חשיפה מלאה יותר של אופייה הדמוקרטי, הכל־עממי ושל תפקידה היצירתי.

מקב"מ דואגת בהתמדה לשיפור פעילותן של מועצות (סובייטים) צירי העם, זו תשתיתה המדינית של ברה"מ, החולייה הראשית של מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי. המפלגה מייחסת חשיבות רבה לשיפור הצורות של ייצוג העם, לפיתוח העקרונות הדמוקרטיים של מערכת הבחירות הסובייטית, להבטחת דיון חופשי וכל־צדדי בתכונות האישיות ולהתאמה עניינית של המועמדים לכהונת ציר, כדי שלסובייטים ייבחרו נציגי מעמד־הפועלים, האיכרות הקולחוזאית, האינטליגנציה העממית, בני כל אומות הארץ ולאומיה, הראויים ביותר ובעלי היוקרה המירבית. הרכב צירי הסובייטים יחודש בבחירות באופן שיטתי, וזאת כדי לשפר את עבודת הסובייטים ולהזרים אליהם כוחות חדשים, וכך יוכלו מיליונים נוספים של עובדים לעבור את בית־הספר של ניהול המדינה.

מקב"מ מסייעת בהתמדה לכך, שהסובייט העליון של ברה"מ והסובייטים העליונים של רפובליקות־הברית ישכללו בעקביות את החקיקה ויפתרו ביעילות את בעיות־המפתח של מדיניות הפנים והחוץ שבמסגרת סמכותם, שידריכו באופן נמרץ את הסובייטים של צירי־העם ויפקחו על עבודת המוסדות הכפופים להם. גם להבא יגדל התפקיד אותו ממלאים הסובייטים המקומיים בהבטחת פיתוח כלכלי וחברתי משולב של האזורים, בפתרון עצמאי של בעיות בעלות משמעות מקומית, בתיאום ובפיקוח על פעילותם של הארגונים השוכנים בשטחם.

יש ליצור את כל התנאים, כדי להקפיד על כל ההנחיות של לנין, שהסובייטים הם מוסדות שלא רק מקבלים החלטות, אלא גם מארגנים את מימושן ובודקים את ביצוען. יש ליישם יותר את הגשמת עקרונות העבודה הדמוקרטיים בפעילות הסובייטים בכל הדרגים: דיון וקבלת החלטות באופן קולקטיבי, חופשי ועניינִי; פומביות הביקורת והביקורת העצמית; מסירת דו"חות באופן סדיר ואחריות הצירים עד להדחתם בידי הבוחרים, אם לא הצדיקו את אמונם; פיקוח על עבודת מוסדות הביצוע ומוסדות אחרים; שיתוף רחב של האזרחים במינהל.

המפלגה תנקוט בהתמדה קו של **דמוקרטיזציה במינהל, בהכנת ההחלטות הממלכתיות ובקבלתן**, מה שיבטיח בחירת ההצעות הטובות ביותר, השוואת הדעות וההצעות השונות המובאות על־ידי העובדים. יורחב חוג השאלות שבהן ניתן יהיה להחליט רק לאחר דיון בצוותי עבודה, בוועדות מתמידות של הסובייטים, בארגוני האיגודים המקצועיים בברית הנוער הקומוניסטי וכיו"ב. הצעות החוק וההחלטות החשובות ביותר יועמדו לדיון ולהצבעה כלל־ארציים. עלינו להוסיף ולשכלל את המערכת המבטיחה את זכותם של הבוחרים לתת הוראות לנבחרים ולהבטיח את מימושן; את מערכת ההצעות של האזרחים; וכן לחקור את דעת־הקהל, להרחיב את המידע לאוכלוסייה על ההחלטות שנתקבלו ועל תוצאות ביצוען.

חשיבות מיוחדת נודעת לשכלול עבודתם של המנגנון הממלכתי ושל כל מוסדות המינהל. המנגנון הסובייטי משרת את העם וכפוף לו. על המנגנון הזה להיות מיומן ואופרטיבי. צריך לפעול לפישוט מנגנון הניהול ולהוזלתו, לסילוק תקנים מיותרים, לשירוש נמרץ של תופעות ביורוקרטיות ושל גישות פורמליסטיות, של צרות־מוחין משרדנית ושל פטריוטיזם מקומי ולהיפטר ללא סחבת מעובדים נטולי סמכותיות ויוזמה. חייבים לשים קץ בהחלטיות ולהעניש תופעות של חוסר־מצפון, של ניצול לרעה של המעמד הרישמי, של קרייריזם, של שאיפה להתעשרות אישית, של ניהול עניינים בסודיות ושל מתן טובות־הנאה.

המפלגה גורסת, כי הכרחי להקפיד ביותר על העקרון המחייב את עובדי המוסדות הממלכתיים במסירת דו״חות, להרחיב את השיטה שלפיה מתמנים לתפקיד, אם בדרך של בחירות אם בדרך של תחרות. יש להגשים בעקביות את הקולקטיביות בעבודתן של חוליות המנגנון הממלכתי, כשכל מינהל נושא באחריות אישית; צריך להבטיח הערכה אובייקטיבית של העובדים על־פי מעשיהם הממשיים ופיקוח יעיל על ביצוען של ההחלטות שנתקבלו הלכה־למעשה.

מקב״מ תסייע באופן נמרץ להגברת היעילות של **הפיקוח החברתי**. היא רואה בעבודת העובדים במוסדות הביקורת העממית צורה חשובה של פיתוח בגרותם המדינית ושל פעילותם בהגנה על האינטרסים של העם וצורה חשובה של חינוך לגישה ממלכתית עניינית, ליחס של בעל־בית אל רכוש העם.

ביצור יסודות החוק בחיי המדינה והציבור היה ונשאר נושא לדאגתה המתמדת של המפלגה, שתקפיד היטב על קיום החוקיות והסדר החוקי הסוציאליסטיים, על שיפור עבודתם של מוסדות המשפט והפיקוח שבידי פרקליטי המדינה של משרד המשפטים והפנים. המוסדות הממלכתיים מצווים לעשות את כל הדרוש לשמירת הקניין הסוציאליסטי, להגנה על הרכוש הפרטי, על שמם הטוב וכבודם של האזרחים, לנהל מאבק החלטי בעבריינות, בשיכרות ובשתיינות, למנוע הפרות חוק כלשהן ולסלק את הסיבות המולידות אותן.

המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות רואה את הגנת המולדת הסוציאליסטית, את חיזוק הגנת הארץ ואת הבטחת הבטחון הממלכתי מהחשובים שבתפקידי המדינה הסובייטית.

מבחינת התנאים הפנימיים אין חברתנו זקוקה לצבא. אולם, כל עוד קיימת סכנה, שהאימפריאליזם יזום מלחמות תוקפניות ויפתח בסכסוכים צבאיים, תקדיש המפלגה תשומת־לב מאומצת לחיזוק עוצמת ההגנה של ברה״מ, לביצור בטחונה ולנכונות הכוחות החמושים להבסת תוקפן כלשהו. הכוחות החמושים ומוסדות הבטחון הממלכתי מצווים לגלות ערנות רבה, להיות מוכנים תמיד לבלימת תככי האימפריאליזם נגד ברה״מ ונגד בעלות־בריתה.

יסוד מוסד של ביצור הגנתה של המולדת הסוציאליסטית הוא ההדרכה הניתנת על־ידי המפלגה הקומוניסטית לכוחות החמושים ולפיתוח אמצעי הבטחון. המפלגה מפתחת ומגשימה את המדיניות בתחום ההגנה ובטחון הארץ, את הדוקטרינה הצבאית הסובייטית, שהיא בעלת אופי הגנתי בתכלית והיא מכוונת להגנה מפני התקפה מחוץ.

מקב״מ תקדיש את כל המאמציה, כדי שכוחותיה החמושים של ברה״מ

יהיו ברמה שתמנע עליונות אסטרטגית של כוחות האימפריאליזם; כדי לשכלל באופן כל־צדדי את כושר ההגנה של המדינה הסובייטית; כדי לחזק את האחווה הקרבית של צבאות הארצות הסוציאליסטיות האחיות.

המפלגה תמשיך לדאוג בהתמדה לכך, שהפוטנציאל הקרבי של הכוחות החמושים הסובייטיים יהווה אחדות איתנה של האומנות הצבאית ושל ציוד טכני מעולה, של העמידה הרעיונית, של ליכוד החיילים ומשמעתם ושל נאמנותם לחובתם הפטריוטית והבינלאומית.

מקב״מ בדעה, כי הכרחי להמשיך ולחזק את השפעתה המארגנת והמכוונת על חיי הכוחות החמושים ועל פעילותם; לחזק את עקרון המפקד היחיד; להגביר את תפקידם ואת השפעתם של מוסדות המפלגה וארגוניה שבצבא ובצי; לעשות הכל כדי לחזק עוד יותר את הקשר החיוני בין הצבא והעם. כל קומוניסט, כל אדם סובייטי מצווה לעשות כל שלאל ידו, על־מנת להחזיק את הכושר ההגנתי של הארץ ברמה הדרושה. **הגנת המולדת הסוציאליסטית והשירות בשורות הכוחות החמושים – הם חובת כבוד, חובתו הנעלה של אזרח ברה״מ.**

המפלגה מייחסת חשיבות ממדרגה ראשונה להגדלת תפקידם של הארגונים הציבוריים המהווים חוליות חשובות של מערכת מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי.

מקב״מ מציבה את המשימה לסייע לעלייה מתמדת ביוקרת **האיגודים המקצועיים** ובהשפעתם. זהו הארגון ההמוני ביותר של העובדים, בית־ספר למינהל, לניהול המשק ולקומוניזם. האיגודים המקצועיים נועדו למלא בעקביות את תפקודיהם העיקריים: לסייע ככל יכולתם בריבוי העושר העממי, בשיפור תנאי העבודה, ההווי והנופש של האנשים; להגן על זכויות העובדים ועל האינטרסים שלהם; לחנך בהתמדה את ההמונים לקומוניזם, לגייסם לניהול ענייני ייצור וציבור ולחזק את תודעת המשמעת בעבודה.

על הארגונים האיגוד־מקצועיים להשתתף באופן רחב יותר בפיתוח מינהל־העם העצמי הסוציאליסטי, בפתרון בעיות היסוד של פיתוח המדינה, המשק והתרבות, להדק את שיתוף הפעולה עם הסובייטים ועם הארגונים האחרים של העם העובד; להעלות את רמת התחרות הסוציאליסטית ואת ההסברה ולהפעיל את הנסיון שהצטבר; לפתח את הצורות הציבוריות של הפיקוח על קיום עקרונות הצדק החברתי ולסייע לצוותי העבודה לממש את סמכויותיהם.

מקב״מ רואה **בברית הנוער הקומוניסטי ע״ש לנין** את עוזרתה הפעילה ואת עתודתה הנאמנה – המדובר בארגון מדיני־ציבורי המלכד מיליונים רבים. המפלגה תמשיך גם להבא להרחיב את התפקידים אותם ממלאת ברית הנוער בחינוך המשמרת הצעירה, בשיפור העבודה של ארגון הפיונרים, בפתרון מעשי של המשימות לזירוז פיתוחה הכלכלי־חברתי של הארץ. מקב״מ, המדריכה את ברית הנוער, מקדישה תשומת־לב מיוחדת לביצור המדיני־ארגוני של שורותיה ולפעילות העצמית המאפיינת אותה. על ברית־הנוער לפתח במפגיע את פעילותם של הנערים והנערות בתחומי העבודה והפעילות הציבוריות, לעצב אצלם השקפת־עולם מארקסיסטית־לנינית, תרבות מדינית מוסרית ואת המודעות בדבר האחריות ההיסטורית לגורל הסוציאליזם והשלום.

המפלגה שואפת לשכלל את פעילות הקואופרציה – של הקולחוזים, של הצרכנות, של הקואופרציה בתחום בניית המגורים, של הארגונים

והתאגידים הקואופרטיביים. היא רואה בהם צורה חשובה של מינהל עצמי סוציאליסטי ואמצעי יעיל לפיתוח המשק הלאומי.

מקב"מ תסייע לגאות נוספת של פעילות **אגודות היוצרים, החברות המדעיות, הטכניות־מדעיות, החברות העוסקות בהשכלה ובתרבות, בספורט, בהגנה וכיו"ב, המוסדות לפעילות עצמית של האוכלוסייה.** ארגונים אלה נועדו מעצם תפקודם לתרום יותר ויותר ליישום המדיניות המפלגתית, לדאוג לכך, שהאינטרסים של העובדים המאורגנים בהם יבואו על ביטויים הכל־צדדי ויישמרו; להגדיל את יוזמתם של האזרחים ואחריותם של האנשים הסובייטיים.

ה. העבודה החינוכית־רעיונית, ההשכלה, המדע והתרבות

המפלגה תעשה את כל הנדרש, כדי לנצל במלוא המידה את כוחה המעצב־מחדש של האידיאולוגיה המארקסיסטית־לנינית בזירוז פיתוחה הכלכלי־החברתי של הארץ; לניהול עבודה תכליתית למען חינוכם של האנשים הסובייטיים בתחומי האידיאולוגיה, המדיניות, העבודה והמוסר; **זאת, כדי לעצב אישיות מפותחת באופן הרמוני, פעילה מבחינה ציבורית ומשלבת בתוכה עושר רוחני, טוהר מוסרי ושלמות פיסית.**

מקב"מ גורסת, כי העיקר בעבודה הרעיונית הוא חינוך העובדים ברוח של רעיוניות נעלה ומסירות לקומוניזם, ברוח של הפטריוטיזם הסובייטי ושל האינטרנציונליזם הפרולטרי והסוציאליסטי; ברוח של יחס מודע לעבודה ולקניין החברתי; ברוח של הקניית נכסי התרבות הרוחנית להמונים; ברוח של שירוש נוהגים, הנוגדים את אורח־החיים הסוציאליסטי.

המפלגה סבורה, כי אין להפריד בין חינוך האדם לבין השתתפותו המעשית בעבודה היוצרת לטובת העם, בחיי הציבור, בפתרון הבעיות הכרוכות בפיתוח הכלכלי־חברתי והתרבותי. ההינתקות מהמציאות ומבעיותיה הממשיות גוזרת על עבודת החינוך הרעיוני חינוך מופשט, מלל ריק מתוכן, המסיט מהמשימות החיוניות של היצירה הקומוניסטית. על הפעילות הרעיונית להצטיין בשילוב הדוק בפעילות הציבורית, תוך העמקת תוכנה העיוני־הרעיוני; עליה להביא בחשבון מלא ומדוייק את המציאות הקיימת בחיים הפנימיים והבינלאומיים, ואת גידול המשאלות הרוחניות של העם־העובד; עליה להיות קרובה לבני־האדם, אמיתית, מנומקת ומוחשית.

אחדות הדיבור והמעשה – זה החשוב שבעקרונות כל הפעילות המפלגתית והממלכתית – זו תביעה בל־תעבור גם כלפי העבודה החינוכית־רעיונית. חובתם של כל הקדרים המדריכים, של כל קומוניסט, להשתתף באופן נמרץ בעבודה זו.

המפלגה מציעה את המשימות שלהלן:

בתחום העבודה החינוכית־רעיונית

עיצוב השקפת־עולם מדעית. הסוציאליזם הבטיח כי השקפת־העולם המדעית היא שתשלוט בחייה הרוחניים של החברה הסובייטית. ביסודה של השקפה זו מונח המארקסיזם־לניניזם בתור מערכת מושלמת והרמונית של השקפות פילוסופיות, כלכליות ומדיניות־חברתיות. המפלגה רואה כחובתה החשובה ביותר להמשיך בפיתוח יצירתי של תורת מארקס־לנין, וזאת על יסוד החקר וההכללה של התופעות החדשות המסתמנות בחיי החברה הסובייטית ותוך הבאתם בחשבון של הנסיון שנצבר בארצות הקהילייה

הסוציאליסטית האחרות; של נסיון התנועה הקומוניסטית והפועלית העולמית, של תנועת השחרור הלאומי ושל התנועה הדמוקרטית, וניתוח הישגיהם של מדעי הטבע, הטכניקה והחברה.

מקב"מ תדאג תמיד לכך, שכל האנשים הסובייטיים יסגלו לעצמם באופן מעמיק את תורת מארקס־לנין, ירחיבו את תרבותם המדינית, ישתתפו באופן מודע בעיבוד מדיניות המפלגה ויגשימו אותה באופן פעיל.

החינוך לעבודה. המפלגה מעמידה במוקד פעילותה החינוכית את המטרה: להקנות לכל אדם סובייטי יחס של כבוד ושל נכונות עמוקים לעבודה מסורה לטובת הכלל, תהא זו עבודה רוחנית או עבודה פיסית. העבודה היא המקור היסודי לעושרה החומרי והרוחני של החברה, אבן־בוחן עיקרית ליוקרתו החברתית של אדם; זוהי חובתו הנעלה, זהו יסוד מוסד של חינוכה הקומוניסטי של האישיות. המפלגה תדאג גם להבא להעלאתה המירבית של יוקרת העבודה הפוריה הנעשית ביושר, לפיתוח היוזמה והיצירתיות בעבודה, לביצור היסודות של יחס קומוניסטי לעבודה.

קיום המוסר הקומוניסטי. בתנאי ההתקרבות ההדרגתית אל הקומוניזם הולך ומתגלה הפוטנציאל היצירתי של המוסר הקומוניסטי. זהו המוסר האנושי ביותר, הצודק ביותר, הנאצל ביותר, המושתת על נאמנות למטרות המאבק המהפכני ולאידיאלים של הקומוניזם. המוסר שלנו ספג לתוכו הן את ערכי המוסר היסודיים, הכלל־אנושיים, והן את דפוסי ההתנהגות של האנשים ביחסים שביניהם, שנוצרו בידי העמים במאבקם בן מאות השנים נגד ניצול, לחירות ולשוויון חברתי, לאושר ולשלום.

המוסר הקומוניסטי, אשר מקב"מ נאבקת לקיומו, פירושו:

– **מוסר חברתי.** "כל אחד למען הכל, הכל למען האחד" – זה עקרונו הראשוני. מוסר זה אינו עולה בקנה אחד עם אנוכיות, עם אהבה עצמית ועם תאוות בצע, אלא משלב באופן הרמוני את האינטרסים הכל־עממיים הקולקטיביים ואת האינטרסים האישיים;

– **מוסר הומניסטי.** הוא מרומם את איש העבודה, רוחש לו כבוד עמוק ואינו סובל פגיעה בכבודו. פירושו יחסי אנוש אמיתיים בין בני אדם, יחסים של שיתוף־פעולה חברי ועזרה הדדית, רצון טוב, יושר, פשטות וצניעות בחיי הפרט ובחיי הציבור;

– **מוסר פעיל.** הוא מניע את האדם להישגים חדשים בתחומי העבודה והיצירתיות; מניע אותו למצוא עניין בהשתתפותו בחייו של הקולקטיב ובחיי הארץ כולה ולדחייה פעילה של כל מה שנוגד את אורח־החיים הסוציאליסטי, למאבק נמרץ לאידיאלים הקומוניסטיים.

החינוך הפטריוטי והבינלאומי. גם להבא תעשה המפלגה ללא לאות, כדי שאהבתו של האדם הסובייטי את מולדת אוקטובר, את הארץ בה נולד וגדל, וגאוותו על מעשי־הגבורה ההיסטוריים של המדינה הסוציאליסטית הראשונה בעולם ישתלבו באינטרנציונליזם הפרולטרי והסוציאליסטי, ברגש הסולידריות המעמדית עם העובדים שבארצות האחיות, עם כל הנאבקים באימפריאליזם, לקידמה חברתית ולשלום.

המפלגה ומדינתנו מעוניינות בכך, שכל אדם סובייטי יהיה חדור רגשות של ידידות ואחווה, המאחדים את כל אומות ברה"מ ולאומיה, יהיה חדור תרבות גבוהה במגעים שבין האומות ולא ישלים עם תופעות של לאומנות ושוביניות, של מוגבלות לאומית ושל אנוכיות לאומית; לא ישלים עם הרגלים ונוהגים המונעים את ההתחדשות הקומוניסטית של החיים.

החינוך הפטריוטי־הצבאי, הקניית הנכונות להגן על המולדת הסוציאליסטית, להקדיש לה את כל הכוחות, ובמקרה של צורך להקריב למענה גם את החיים – נשאר משימה חשובה של עבודת החינוך הרעיוני של המפלגה.

החינוך לחוקיות. המפלגה מחשיבה מאוד את חינוך הפרט לאזרחות טובה, ליחס של כבוד כלפי החוקים הסובייטיים, לכללי דו־הקיום הסוציאליסטי, ליחס חסר־פשרות כלפי הפרות כלשהן של החוקיות הסוציאליסטית ולנכונות להשתתף באופן פעיל בשמירת החוק והסדר.

החינוך האתאיסטי. המפלגה תפעיל אמצעים של השפעה רעיונית, כדי להפיץ בהרחבה תפיסת־עולם מטריאליסטית־מדעית וכדי להתגבר על דעות קדומות דתיות, וזאת מבלי לאפשר פגיעות ברגשות הדתיים. המפלגה מצדדת בשמירה קפדנית של הערובות החוקתיות לחופש המצפון, אך מגנה את הנסיונות לנצל את הדת לרעת האינטרסים של הכלל ושל הפרט. הגברת פעילות האנשים בתחומי העבודה והציבוריות, חינוכם, הפצה נרחבת של הטקסים והמינהגים הסובייטיים החדשים – הם מרכיב חשוב ביותר של החינוך האתאיסטי.

אין להפריד בין החינוך הקומוניסטי לבין המאבק בתופעות של אי־דיאולוגיה זרה ושל מוסר עויינים, בכל התופעות השליליות הקשורות, אם בספיחי העבר שבתודעת האנשים ובהתנהגותם, אם במחדלי העבודה המעשית בתחומים השונים של חיי החברה ואם בפיגורם בפתרון הבעיות שהבשילו. המפלגה מייחסת חשיבות ממדרגה ראשונה לשירוש עקבי ונמרץ של הפרת משמעת העבודה, של מעילות, של שוחד, של ספסרות, של טפילות, של שיכרות ושל בריונות, של פסיכולוגיית בעל הקניין הפרטי ושל רדיפת־בצע, של חנפנות ושל חלקות־לשון. לשם מאבק בכל התופעות הנ״ל, הכרחי להפעיל הן את היוקרה של דעת־הקהל והן את כוח החוק.

המאבק באידיאולוגיה הבורגנית. המאבק החריף המתנהל בין שתי השקפות־העולם בזירה הבינלאומית משקף את הניגוד שבין שתי המערכות העולמיות: הסוציאליזם והקפיטליזם. מקב״מ רואה את תפקידה בכך, שהיא מביאה לעמים את האמת על הסוציאליזם הקיים, על מדיניות הפנים והחוץ של ברית־המועצות; מסבירה היטב את אורח־החיים הסובייטי; חושפת בנימה תקיפה ובאופן מבוסס את האופי האנטי־עממי, הבלתי־אנושי של האימפריאליזם, את מהותו הנצלנית. היא מטפחת אצל האנשים הסובייטיים תודעה ועירנות מדיניות גבוהות, את הכושר להעריך, על יסוד עמדות מעמדיות חד־משמעיות, את התופעות החברתיות, להגן על האידיאלים ועל הערכים הרוחניים של הסוציאליזם.

התפקיד שאותו ממלאים **אמצעי המידע וההסברה ההמוניים** בחיי החברה גדל בהתמדה. מקב״מ תעשה הכל, כדי שהם ינתחו באופן מעמיק את מגמות החיים הפנימיים והבינלאומיים על תופעותיהם, את התהליכים הכלכליים והחברתיים, יתמכו באופן נמרץ בכל החדש, המתקדם, יעלו על נס בעיות אקטואליות, המעניינות את האנשים ויציעו דרכים לפתרונן. עבודת העתונות, הטלוויזיה ושידורי הרדיו חייבת להצטיין בבהירות ובתכליתיות מדינית, בעומק התוכן, באופרטיביות, במירב המידע ובפירסומים בהירים השווים לכל נפש. המפלגה תמשיך גם להבא להגיש תמיכה ועזרה רבה לעתונות ולכל אמצעי המידע וההסברה ההמוניים.

תשומת־לב מיוחדת תוקדש לפיתוח הטלוויזיה, להרחבה מירבית של

טווח שידורי הרדיו והטלוויזיה, להעלאת רמת התוכן, הרמה האמנותית־הרעיונית וכוח המשיכה של השידורים.

בעבודה החינוכית־הרעיונית וההסברתית הכרחי לשרש בהחלטיות את תופעות המלל הריק מתוכן, הראוותנות והגישה הפורמליסטית. כל צורותיה ואמצעיה מצווים לעזור בגיוס ההמונים לביצוע המשימות העומדות בפני הארץ, להבטיח פומביות רחבה לעבודתם של המוסדות המפלגתיים והממלכתיים ושל הארגונים הציבוריים; להבטיח יושר וכנות במגעים עם בני־אדם, עיצוב נכון של דעת־הקהל והגברת השפעתה על העשייה. מקב״מ תדאג תמיד לביסוס התשתית החומרית של העבודה הרעיונית.

בתחום חינוך העם

המפלגה נוקטת באופן עקבי קו של חינוך והכשרה של אנשים בעלי תודעה והשכלה גבוהה, המוכשרים לעבודה הפיסית והרוחנית כאחד, לפעילות נמרצת בתחומים השונים של חיי החברה והמדינה, בתחום המדע והתרבות. בית־הספר העממי־באמת, שהוקם בברית־המועצות, הבטיח לכל האזרחים גישה ליידע, ואיפשר, תוך פרק זמן קצר מבחינה היסטורית, לחסל את הבערות ההמונית ולעבור לחינוך תיכון לכל.

מקב״מ תמשיך בשכלול מערכת החינוך הניתן לעם, כשהיא מביאה בחשבון את הצורך בהחשת הפיתוח הכלכלי־חברתי, את סיכויי בניית הקומוניזם, את הדרישות המועלות על־ידי התקדמות המדע והטכניקה. הרפורמה של בית־הספר הכללי והמקצועי, המתבצעת בארץ, מושתתת על פיתוח יוצר של העקרונות הלניניים אודות בית־הספר הפוליטכני, המחנך לעבודה ואשר תכליתו להעלות עוד יותר את רמת ההשכלה והחינוך הניתן לנוער; לשפר את הכשרתו לחיי עבודה עצמאיים ולאפשר את המעבר לחינוך מקצועי לכל. בית־הספר נועד להקנות לתלמידים את רגש האהבה למולדת; את רוח הקולקטיביות; את רגש הכבוד למבוגרים, להורים ולמורים; לחנכם ברוח של אחריות גדולה לאיכות הלימוד והעבודה, להתנהגות, לפיתוח המינהל העצמי של התלמידים. מימושם של הצעדים שהותוו, התפתחותם והתקרבותם הנוספת של בית־הספר המקצועי והכללי, יביאו בעתיד למיזוגם.

מערכת החינוך המקצועי התיכון והחינוך הגבוה תמשיך להתפתח בהתאם לתביעות הקידמה הטכנית־מדעית והחברתית. מערכת זו מצווה לגלות אוזן קשבת ולהגיב במועד הנכון על צרכי המשק הלאומי במומחים המשלבים הכשרה מקצועית מעולה, בגרות מדינית־רעיונית והרגלי ארגון וניהול. המפלגה מייחסת חשיבות גדולה לפיתוח המערכת של העלאת המיומנות שתיצור, יחד עם לימודי ערב ועם הלימודים בהתכתבות, אפשרויות נוחות בשביל כל העובדים להמשיך בלימודיהם, להרחיב בהתמדה את תרבותם הכללית ואת רמתם המקצועית.

המפלגה תדאג ללא ליאות לקדרים המחנכים, לחיזוקה ולפיתוחה של התשתית החומרית של מערכת החינוך כולה.

בתחום המדע

המדע ממלא תפקיד הולך וגדל בפיתוח כוחות הייצור ובפיתוח היחסים החברתיים, ביצירת סוגים חדשים באופן עקרוני של הטכניקה והטכנולוגיה, בהגברת פריון העבודה, בפיתוח אוצרות האדמה, האוקיינוס, החלל, בשימור הסביבה ובהשבחתה.

מדיניות המפלגה בתחום המדע מכוונת ליצירת תנאים נוחים לקידמה הדינמית של כל ענפי היידע, לריכוז הקדרים, המשאבים החומריים והפיננסיים בכיוונים בעלי הסיכויים הטובים ביותר, שנועדו להחיש את השגת המטרות הכלכליות והחברתיות שהותוו, להחיש את התפתחותה הרוחנית של החברה ולערוב לכושר הגנתה הבטוח של הארץ.

המתודולוגיה הדיאלקטית־המטריאליסטית היתה ונשארה בבחינת התשתית העקרונית והבדוקה במדעי הטבע והחברה. צריך להמשיך בפיתוחה היוצר ולייישמה בצורה מיומנת בעבודת מחקר ובפעולה הציבורית.

המדע הסובייטי נועד לתפוש עמדות קדמיות בכיוונים העיקריים של הקידמה הטכנית־מדעית, למצוא בעוד מועד פתרונות יעילים לבעיות־הייצור ולבעיות הכלכליות־חברתיות השוטפות ולטווח ארוך. חשוב להבטיח התפתחות מהירה יותר למחקרי חיפוש יסודיים, להשיג מימוש מהיר ביותר של רעיונות מדעיים במשק הלאומי ובתחומים האחרים של פעילות אנוש. צריך לשכלל ללא הפסק את הצורות המשקיות־הארגוניות של שילוב המדע בייצור, של ניהול הקידמה הטכנית־מדעית, להרחיב את המחקרים השימושיים ואת פיתוח ניסויי הקונסטרוקציה האקטואליים ולהגביר את פוריותם. הכרחי להדק בעקביות את הקשרים ההדדיים שבין המדע האקדמי, המדע האוניברסיטאי והענפי.

יש למקד את תשומת־לבם של הסוציולוגים לחקר ולניתוח כל־צדדי של נסיון ההתפתחות העולמית, של יצירת חברה חדשה בברה״מ ובארצות הסוציאליסטיות האחרות, של דיאלקטיקת כוחות־הייצור ויחסי הייצור, של דיאלקטיקת התחומים החומרי והרוחני בתנאי הסוציאליזם, של חוקיות התהוותה של התצורה הקומוניסטית, ושל הדרכים והאמצעים שבהם היא מתקדמת בהדרגה לקראת תקופת התפתחותה העליונה. ניתוח מדעי של הסתירות האובייקטיביות בחברה הסוציאליסטית, עיבוד המלצות מבוססות לפתרונן ועיבוד תחזיות כלכליות וחברתיות אמינות – זהו תפקידם הדחוף של מדעי החברה בשלב הנוכחי של ההתפתחות.

חקר מעמיק דרוש לתהליכים המתרחשים בתנועה הקומוניסטית והפועלית, בתנועת השיחרור הלאומי ובחברה הקפיטליסטית. מהלך ההתפתחות העולמית מעמיד בפני האנושות שאלות לא־מעטות בקנה־מידה גלובלי. המחשבה המדעית מצווה לתת תשובות נכונות על השאלות הנ״ל. המאבק באידיאולוגיה הבורגנית והרפורמיסטית, ברוויזיוניזם ובדוגמתיות היה ונשאר תפקיד חשוב של מדעי החברה.

המפלגה תומכת בחיפושים נועזים, בתחרות בין רעיונות ומגמות מדעיים, בוויכוחים פוריים. המדע סולד מדיונים סכולסטיים ומרישום סביל של עובדות, הנרתע מהכללות רעיוניות נועזות, והוא הדין בהזדנבות אחרי קוניונקטורות ובהינתקות מהמציאות. אופיין המורכב, המשולב של בעיות תקופתנו תובע להעמיק את שילובם של מדעי החברה, הטבע והטכניקה. צריך לפתח בייתר־שאת צורות של ארגון מדע המבטיחות מחקר משלב־דיסציפלינות של בעיות בנות־זמננו, את הניידות ההכרחית של הקדרים המדעיים, מבנה גמיש של מוסדות המדע, יעילות של מחקרים ושל פיתוחים. צריך להעלות את תפקידם בעיצובן ובמימושן של תכוניות הפיתוח הכלכלי והחברתי. תנאי בל־יעבור של התקדמות המדע הוא זרם מתמיד של כוחות

רעננים, לרבות כוחות הבאים מתחום הייצור, ניצול מיומן של האפשרויות היצירתיות של המדעים, עידוד עבודתם בהתאם לתרומה הממשית, אותה תרמו לפיתוח בעיות עיוניות ושימושיות.

בתחום פיתוח התרבות, הספרות והאמנות

יצירת התרבות הסובייטית הרבלאומית העממית באמת, שהשיגה הכרה בינלאומית, הוא הישג היסטורי של משטרנו. השפעתה האדירה נובעת מהנאמנות לאמת החיים, לאידיאלים של הסוציאליזם והקומוניזם, להומניות ולאופטימיות העמוקות, לקשר ההדוק שלה עם העם.

מקב"מ מייחסת חשיבות גדולה להקנייה מלאה יותר ועמוקה יותר של נכסי התרבות הרוחנית והחומרית להמוני העם העובד, לצירופם ליצירה האמנותית. המפלגה מודרכת באופן עקבי על־ידי העקרונות הלניניים של פיתוח התרבות, והיא תדאג לחינוכם האסתטי של העובדים, של הדורות הגדלים על ברכי דוגמאות המופת של התרבות האמנותית שלנו ושל העולם כולו. היסוד האסתטי מעניק ייתר השראה לעבודה, מרומם את האדם ומיפה את ההווי שלו.

התרבות יעודה לספק את המשאלות הגדולות של האוכלוסייה, על סוגיה השונים; להבטיח את האפשרויות הדרושות ליצירתו האמנותית העצמית של העם; לפתח את הכשרונות; להעשיר את אורח־החיים הסוציאליסטי ולעצב צרכים בריאים וטעם אסתטי מעולים. המפלגה מעריכה, כי טיפוחם המתמיד של תוכן התרבות והקנייתה, הבטחת תשתיתן החומרית, פיתוח אינטנסיבי של התרבות בכפר ובאזורים החדשים, מהווים תנאי־בל־יעבור לביצוע מוצלח של משימות אלו.

המפלגה תעשה ככל יכולתה כדי להגדיל את התפקיד אותו ממלאות הספרות והאמנות. ייעודן הוא לשרת את האינטרסים של העם, את עניין הקומוניזם, להוות מקור של שמחה והשראה למליונים, להביע את רצונם, את רגשותיהם ואת מחשבותיהם, לעזור על הצד הטוב ביותר להעשרתם הרעיונית ולחינוכם המוסרי.

הקו העיקרי של פיתוח הספרות והאמנות הוא חיזוק הקשר עם חיי־העם, שיקוף אמיתי ואמנותי מעולה של המציאות הסוציאליסטית, גילוי נלהב של כל החדש והראשוני ובו־זמנית הוקעה של כל המפריע להתקדמות החברה.

אמנות הריאליזם הסוציאליסטי מושתת על עקרונות העממיות והמפלגתיות. היא משלבת חדשנות נועזת ושיחזור אמנותי נאמן של החיים, תוך ניצולן ופיתוחן של כל המסורות המתקדמות של תרבות המולדת והעולם כולו. בפני העושים בספרות ובאמנות מרחב רב של יצירה חופשית באמת, של טיפוח האומנות, של פיתוח נוסף של הצורות, של הסגנונות ושל הז'אנרים הריאליסטיים למיניהם. ככל שעולה רמתו התרבותית של העם, בה־במידה גדלה השפעת האמנות על חיי החברה על אקלימה הפסיכולוגי־המוסרי. זה מגדיל את אחריותם של אנשי התרבות למגמות הרעיוניות של היצירה, לכוח ההשפעה האמנותי של יצירותיהם.

למקב"מ יחס של דרך־ארץ ושל כבוד כלפי הכשרון, כלפי החיפוש האמנותי. יחד עם זאת, היא נאבקה תמיד ותיאבק תמיד בתופעות של חוסר רעיוניות, השקפת־עולם שוללת־הכל ושל אפרוריות אסתטית.

התרבות הסובייטית מסייעת להבנה הדדית בין העמים ולהתקרבותם,

נוטלת חלק פעיל במאבק באימפריאליזם, בריאקציה ובמלחמה. היא מגלמת את העושר הרעיוני של החברה הסוציאליסטית, את רבגוניות חייה הרוחניים, את ההומניות הממשית שלה; היא מעשירה את התרבות העולמית ומגלה את עצמה במידה הולכת וגדלה בתור גורם אדיר של הקידמה הרוחנית של האנושות, בתור אב־טיפוס של תרבות הקומוניזם העתידה לקום.

חלק שלישי

תפקידי מקב"מ בזירה הבינלאומית במאבק לשלום ולקידמה חברתית

מדיניותה הבינלאומית של מקב"מ היא פועל־יוצא של טבעה ההומני של החברה הסוציאליסטית, החופשית מניצול ומדיכוי, שאין בה מעמדות וקבוצות חברתיות המעוניינים בפתיחת מלחמות. מדיניות זו קשורה קשר בל־יינתק בתפקידיה היסודיים, האסטרטגיים של המפלגה בתוך הארץ והיא מבטאת את שאיפתו האחת והיחידה של העם הסובייטי – לעסוק בעבודה יוצרת ולחיות בשלום עם כל העמים.

מטרותיה וכיווניה העיקריים של המדיניות הבינלאומית של מקב"מ:

– הבטחת תנאים חיצוניים נוחים לפיתוח החברה הסוציאליסטית ולהתקדמותה אל הקומוניזם בברה"מ; חיסול הסכנה של מלחמה עולמית, השגת בטחון ופירוק נשק כללי;

– הרחבה והעמקה מתמידות של שיתוף־הפעולה בין ברה"מ לבין הארצות הסוציאליסטיות־האחיות, סיוע מירבי לביצורה ולקידמתה של מערכת הסוציאליזם העולמית;

– פיתוח יחסים ידידותיים על יסוד של שוויון־זכויות עם הארצות שהשתחררו;

– קיום ופיתוח יחסי ברה"מ עם המדינות הקפיטליסטיות על יסוד דו־קיום בשלום ושיתוף־פעולה ענייני ומועיל לשני־הצדדים;

– סולידריות בינלאומית עם המפלגות הקומוניסטיות והדמוקרטיות־המהפכניות, עם תנועת הפועלים הבינלאומית ועם מאבק העמים לשיחרור הלאומי;

– גישת מקב"מ אל בעיות מדיניות־החוץ משלבת הגנה איתנה על האינטרסים של העם הסובייטי, התנגדות החלטית למדיניות התוקפית של האימפריאליזם מחד גיסא, ואת הנכונות לדו־שיח, לפתרון יוצר של השאלות הבינלאומיות בדרך של משא־ומתן, מאידך גיסא.

אותו קו של מדיניות־חוץ שוחרת שלום שפותח על־ידי המפלגה והנקוט בעקביות בידי המדינה הסובייטית העניק, בהיותו משולב בביצור הכושר ההגנתי של הארץ, חיי שלום לעם הסובייטי ולמרבית האוכלוסיה של כדור־הארץ, וזאת במשך חלקה הגדול של המאה ה־20. מקב"מ תעשה גם להבא את כל התלוי בה להבטחת תנאי־שלום לעבודתם היוצרת של האנשים הסובייטיים, להבראת היחסים הבינלאומיים, להפסקת מירוץ־החימוש המציף את העולם, כדי למנוע את המלחמה הגרעינית המאיימת על העמים.

אין שליחות נעלה יותר ואחראית יותר מההגנה על השלום וביצורו, מבלימת כוחות התוקפנות והמיליטריזם, וזאת למען חייהם של הדור הזה ושל הדורות הבאים. **עולם ללא מלחמות וללא נשק – זהו האידיאל של הסוציאליזם.**

א. שיתוף־הפעולה עם הארצות הסוציאליסטיות

מקב״מ מייחסת חשיבות ממדרגה ראשונה להמשך פיתוחם וביצורם של היחסים הידידותיים, השוררים בין ברה״מ לבין הארצות הסוציאליסטיות האחרות.

המפלגה שואפת ליחסים חבריים יציבים ולשיתוף־פעולה רב־צדדי בין ברה״מ לבין כל המדינות הנימנות על המערכת הסוציאליסטית העולמית. מקב״מ גורסת, כי ליכודן של ארצות הסוציאליזם הולם את האינטרסים של כל אחת מהן ואת האינטרסים המשותפים שלהן, משרת את עניין השלום ואת נצחון האידיאלים הסוציאליסטיים.

דאגה מיוחדת של המפלגה נתונה לביצור מירבי של הידידות בין ברה״מ וארצות הקהילייה הסוציאליסטית, לפיתוח ולהידוק הקשרים ביניהן.

המפלגות הקומוניסטיות והפועליות השליטות הן־הן הכוח המניע את שיתוף־הפעולה הכל־צדדי הזה. מקב״מ תמשיך גם להבא לסייע בהרחבת הקשרים הבין־מפלגתיים האלה, המקיפים את כל הדרגים, החל בוועדים המרכזיים וכלה בארגונים המפלגתיים הבסיסיים; לעודד חילופי דעות ונסיון על יסוד דו־צדדי ורב־צדדי כאחד, וזאת כדי לחזק את ליכוד הקומוניסטים שבארצות־האחיות.

מקב״מ תמשיך בקו של ייצוב היחסים הבין־מדינתיים שבין ברה״מ וארצות הסוציאליזם על־ידי הסכמים, ריבוי מגעים בין המוסדות המחוקקים, בין הארגונים הציבוריים, ועל־ידי הפעלת ייתר של כל צורות שיתוף־הפעולה המדיני.

הקומוניסטים הסובייטיים מצדדים בהידוק שיתוף־הפעולה הייעיל בין הארצות־האחיות בזירה הבינלאומית, שיביא בחשבון את מצבה של כל אחת מהן, את האינטרסים שלה ואת האינטרסים המשותפים של הקהילייה.

המפלגה סבורה, כי כל עוד קיים הגוש הצבאי האימפריאליסטי נאט״ו, הכרחי לסייע במידה מירבית לשכלול פעילותו של ארגון אמנת וארשה בתור כלי הגנה קולקטיבית מפני המגמות התוקפניות של האימפריאליזם ולמען מאבק משותף לשלום בר־קיימא ולהרחבת שיתוף־הפעולה הבינלאומי.

בתחום יחסי־הגומלין הכלכליים מצדדת מקב״מ בהמשך העמקת השילוב הכלכלי הסוציאליסטי, המשמש תשתית חומרית לליכוד ארצות הסוציאליזם. המפלגה גורסת, כי חשוב במיוחד לאחד בעקביות את מאמצי הארצות־האחיות בכיווני־המפתח של אינטנסיפיקציית הייצור ושל האצת הקידמה הטכנית־מדעית, כדי לפתור במשותף את הבעייה בעלת המשמעות ההיסטורית – להגיע אל הרמות הגבוהות ביותר של המדע והטכניקה ובכך להעלות את רווחת עמיהן ולבצר את בטחונן.

המפלגה גורסת, כי שילוב זה נועד להרחיב את התרומה להתקדמות הייצור החברתי ואורח־החיים הסוציאליסטי בארצות הקהילייה להחיש את הקצב להשוואת הרמות של פיתוחן הכלכלי ולביצור עמדות הסוציאליזם בעולם.

מקב"מ תשתתף באופן פעיל בעבודתן הקולקטיבית של המפלגות האחיות בתיאום המדיניות הכלכלית, בשכלול המנגנון של השיתוף המשקי, בחיפושים אחרי צורות חדשות של שיתוף זה, בהעמקת ההתמחות ושיתוף־הפעולה בייצור, בתיאום התוכניות, בחילופי הנסיון ובהסדרת קשרים ישירים בין תאגידים ומפעלים. המפלגה תסייע בהעלאת התפקיד אותו ממלאת המועצה לעזרה כלכלית הדדית ולהרחבת שיתוף־הפעולה הכלכלי והטכני־מדעי על יסוד תוכניות דו־צדדיות ורב־צדדיות.

המפלגה גורסת, כי שיתוף פעולה כלכלי שווה־זכויות לתועלת הדדית של המדינות הסוציאליסטיות והקפיטליסטיות, הוא טבעי ומועיל. יחד עם זאת היא סבורה, כי פיתוח השילוב הסוציאליסטי תכליתו להבטיח שהקהילייה לא תיפגע כלכלית וטכנית, מפעולותיו העויינות של האימפריאליזם, מהמשברים הכלכליים ומהתהליכים השליליים האחרים הטבועים בקפיטליזם.

בתחום האידיאולוגיה מצדדת מקב"מ באיחוד מאמצי המפלגות־האחיות המכוונים ללימוד ולניצול הנסיון של בניית הסוציאליזם, להענקת חינוך קומוניסטי לעובדים, לפיתוח תורת מארקס־לנין, תוך העמקת אופייה היצירתי ותוך הגנה על מהותה המהפכנית. ייתר הפעלה של המחשבה הקולקטיבית והרחבה מתמדת של חילופי ערכים רוחניים ושל שיתוף־פעולה בתחומי המדע והתרבות מעמיקות העמקה נוספת את הידידות בין הארצות הסוציאליסטיות.

המפלגה תמשיך גם להבא לסייע, תוך חיזוק תודעת אחדותם ושותפות גורלם ההיסטורית של העמים־האחים, בהפצת אמת הסוציאליזם, בהוקעת המדיניות והתעמולה האימפריאליסטית, בהדיפת האנטי־קומוניזם והאנטי־סובייטיזם, במאבק בדעות הדוגמתיות והרוויזיוניסטיות – תפקידים אלה מבוצעים בייתר הצלחה, כשהקומוניסטים פועלים בחזית מאוחדת.

מקב"מ בדעה, כי חובתה הבינלאומית היא לבצר, יחד עם המפלגות הקומוניסטיות־האחיות האחרות, את אחדות הקהילייה הסוציאליסטית ולהגדיל את עוצמתה ואת השפעתה. מהלך התחרות בין הסוציאליזם לקפליטליזם, עתיד הציוויליזציה העולמית, תלויים במידה עצומה ביציבותה של קהילייה זו, בהצלחת פעילותה היוצרת של כל ארץ וארץ, בתכליתיות פעולותיהן ובתיאומן.

נסיון התפתחותה של מערכת הסוציאליזם העולמית מלמד, שהמשטר הסוציאליסטי יוצר את כל האפשרויות הן בשביל התקדמותה הבטוחה של החברה והן בשביל יחסי־גומלין הרמוניים בין הארצות. אך אף אחד משני אלה אינו מתחולל מכוח עצמו.

רמות ההתפתחות הכלכלית והמדינית של הארצות הסוציאליסטיות השונות ומסורותיהן ההיסטוריות והתרבותיות אינן זהות. הוא הדין בתנאים שבהן הן פועלות. גם התפתחותן החברתית אינה הולכת תמיד בקו ישר. כל שלב משלביה החשובים מעורר בעיות חדשות ומורכבות, אשר פתרונן כרוך במאבק ובחיפושים, בהתגברות על סתירות ועל קשיים.

כל זה תובע – לדעת מקב"מ – תשומת־לב מירבית, השוואה אוהדת של נקודות־הראות וסולידריות אמיתית, כדי שלא תיווצר קרקע, שתצמיח חילוקי דעות העלולים להסב נזק לאינטרסים המשותפים. משמעות מיוחדת נודעת לתיאום הפעולות בשאלות העקרוניות, לעניין החברי שיש לכל אחד בהצלחת רעהו, לעמידה הנאמנה בהתחייבויות, להבנה המעמיקה הן של

האינטרסים הלאומיים והן של האינטרסים המשותפים הבינלאומיים, הקשורים הדדית באופן אורגני.

כינונה והתפתחותה של החברה החדשה מתרחשים בתנאים של עימות חריף בין שתי המערכות העולמיות. האימפריאליזם, השואף להחליש את עמדות הסוציאליזם, לחתור תחת קשרי־הגומלין שבין המדינות הסוציאליסטיות, וקודם־כל תחת הקשרים עם ברית־המועצות, מפעיל מערכת שלמה של אמצעים שונים: מדיניים, כלכליים, רעיוניים; הוא מנסה לספסר בבעיות שנוצרות, מנצל הלכי־רוח לאומניים למטרות חתרנות. מקב״מ סבורה, כי בתנאים אלה נודעת חשיבות גדולה במיוחד לאחדותן האיתנה של הארצות הסוציאליסטיות ולסולידריות המעמדית ביניהן.

נסיונם של ברה״מ ושל הסוציאליזם העולמי כולו מעיד, כי נאמנותן של המפלגות הקומוניסטיות והפועליות השליטות לתורת מארקס־לנין ויישומה היוצר; הקשר האמיץ של המפלגה עם המוני העם העובד, חיזוק יוקרתה ותפקידה המדריך בחברה; השמירה הקפדנית על הדפוסים הלניניים בחיי המפלגה והמדינה; פיתוח שלטון העם הסוציאליסטי; ההתחשבות המפוכחת במצב הקיים הלכה־למעשה, הפתרון המדעי של הבעיות המתעורות בזמן; בניין היחסים עם הארצות־האחיות האחרות על יסוד העקרונות של האינטרנציונליזם הסוציאליסטי – כל אלה מהווים את הגורמים החשובים ביותר בהתקדמותו המוצלחת של הסוציאליזם העולמי.

יהיו אשר יהיו מיוחדויותיה של כל אחת מהארצות הסוציאליסטיות, רמתן הכלכלית, ממדיהן, מסורותיהן ההיסטוריות והלאומיות – לכולן אותם אינטרסים מעמדיים. כל המאחד, כל המלכד את הארצות הסוציאליסטיות הוא־הוא העיקר ועולה לאין־ערוך על כל העלול להפריד ביניהן.

מקב״מ משוכנעת, כי ארצות הסוציאליזם יילכו בדרך של הבנה הדדית ושל התקרבות ביניהן, המפלגה תסייע בתהליך מתקדם, מבחינה היסטורית, זה.

ב. ביצור היחסים עם הארצות שהשתחררו

מקב״מ קובעת את מדיניותה כלפי הארצות הקולוניאליות והקולוניאליות־למחצה בעבר על יסוד ההנחה, שלעידן הנוכחי אופייני, שהעמים שהיו משועבדים קודם־לכן עלו על דרך העצמאות; שהתהוו עשרות מדינות חדשות; שהולך־וגדל משקלן הסגולי במדיניות ובכלכלה העולמית.

כפי שלנין חזה מראש, לעמים שהשתחררו נועד תפקיד רב משקל בגורל האנושות כולה. **מקב״מ מצددת בכך, שהשפעתם ההולכת וגדלה של עמים אלה תסייע במידה הולכת־וגוברת לעניין השלום והקידמה החברתית.**

המפלגה נוקטת בעקביות קו אשר תכליתו הרחבת הקשרים הידידותיים בין ברית־המועצות לבין הארצות שהשתחררו: היא רוחשת אהדה עמוקה למאווי העמים שהתנסו בעול הכבד והמשפיל של העבדות הקולוניאלית. ברית־המועצות משתיתה את יחסיה עם ארצות אלו על כיבוד קפדני של עצמאותן ושל שוויון זכויותיהן, תומכת במאבקן במדיניות הניאו־קולוניאליסטית של האימפריאליזם, בספיחי הקולוניאליזם, ובמאבקן לשלום ולבטחון לכל.

המפלגה מייחסת חשיבות גדולה לסולידריות עם **הארצות בעלות ההכוון הסוציאליסטי** ולשיתוף הפעולה המדיני והכלכלי אִיתן. כל עם

מקים – בעיקר במאמציו־הוא – את התשתית הטכנית־החומרית ההכרחית לכינון חברה חדשה, משיג את העלייה ברווחת ההמונים ובתרבותם. ברית־המועצות הגישה ותגיש לעמים שעלו על דרך זו – בהתאם לאפשרויותיה – עזרה בפיתוח המשק והתרבות, בהכשרת הקדרים הלאומיים, בהעלאת כושר ההגנה וכיו״ב.

מקב״מ מעמיקה את קשריה עם **המפלגות הדמוקרטיות המהפכניות** של הארצות שהשתחררו. שיתוף־פעולה הדוק ביותר נוצר עם אותן המפלגות השואפות לבסס את פעילותן על יסוד הסוציאליזם המדעי. מקב״מ מצדדת בפיתוח קשרים עם כל המפלגות המתקדמות הלאומיות, המתייצבות בעמדות אנטי־אימפריאליסטיות ופטריוטיות.

טיפוח היחסים בין ברה״מ לבין הארצות שהשתחררו מלמד, כי קיימת קרקע פוריה לשיתוף־פעולה גם עם המדינות הצעירות שעלו על הדרך הקפיטליסטית. מדובר בעניין המשותף שיש להן בשמירת השלום, בביצור הבטחון הבינלאומי ובהפסקת מירוץ־החימוש. מדובר בסתירה ההולכת ומחריפה בין אינטרסי העמים לבין מדיניות התכתיב וההתפשטות האימפריאליסטית. מדובר במודעותן של המדינות הצעירות לעובדה, שהקשרים המדיניים והכלכליים עם ברית־המועצות עוזרים לביצור עצמאותן.

יהיו אשר יהיו ההבדלים בין הארצות שהשתחררו, תהיה אשר תהיה הדרך עליה עלו, עמיהן מאוחדים ברצונם להתפתח באופן עצמאי, להחליט בענייניהם ללא התערבות זרה. ברית־המועצות סולידרית איתם סולידריות מלאה. מקב״מ גורסת, שאין לערער על כך שהארצות שהשתחררו יקבעו בעצמן את גורלן, יבחרו במשטר החברתי שלהן וכי זו זכותן שאין לערער עליה.

מקב״מ תומכת במאבקן הצודק של ארצות אסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית באימפריאליזם ובעול המונופולים הבינלאומיים; לקיום זכותן הריבונית לעשות כרצונן במשאביהן־הן, לעיצובם־מחדש של היחסים הבינלאומיים על יסודות של דמוקרטיה ושוויון זכויות, לכינון סדר כלכלי בינלאומי חדש, לגאולה מהשעבוד לחובות שנכפו עליהן על־ידי האימפריאליסטים.

ברית־המועצות מתייצבת לימין המדינות והעמים ההודפים את ההסתערות של הכוחות האימפריאליסטיים התוקפניים ומגינים על חירותם, על עצמאותם ועל כבודם הלאומי. הסולידריות אתם מהווה בימינו חלק חשוב של המאבק הכללי לשלום ולבטחון הבינלאומי. המפלגה רואה כחובתה הבינלאומית לתמוך במאבק העמים המצויים עדיין תחת עול הגזענות והם קרבנותיה של מערכת האפרטהייד.

מקב״מ מגלה את מלוא ההבנה למטרות תנועת הבלתי־מזדהות ולפעילותה. היא בעד חיזוק תפקידה במדיניות העולמית. ברה״מ תמשיך גם להבא להתייצב לימין המדינות הבלתי־מזדהות במאבקן בכוחות התוקפנות וההגמוניות, במאבקן להתגברות על המריבות והסכסוכים בדרך של משא־ומתן; היא תפעל נגד צירופן של מדינות אלו למערכים מדיניים־צבאיים.

מקב״מ מצדדת בהשתתפותן שוות־הזכויות של הארצות שהשתחררו בעניינים הבינלאומיים, בהגדלת תרומתן לפתרון הבעיות החשובות ביותר של תקופתנו. לשיתוף־הפעולה של ארצות אלו עם המדינות הסוציאליסטיות נודעת חשיבות עצומה בביצור עצמאות העמים, בהבראת היחסים הבינלאומיים ובשמירת השלום.

הברית של כוחות הקידמה החברתית ושל כוחות השיחרור הלאומי מהווה ערובה לעתיד טוב של האנושות.

ג. היחסים עם ארצות ההון, המאבק לשלום יציב ולפירוק נשק

מקב״מ יוצאת בהנחה, שהמחלוקת ההיסטורית בין שתי המערכות החברתיות המנוגדות, שביניהן מחולק העולם בן־זמננו יכולה וצריכה להיות מוכרעת בדרכי שלום. הסוציאליזם מוכיח את עדיפותו לא בכוח הנשק, אלא בכוח הדוגמא בכל תחומי החיים החברתיים: על־ידי פיתוחם הדינמי של הכלכלה, של המדע ושל התרבות; על־ידי העלאת רמת־החיים של העובדים ועל־ידי העמקת הדמוקרטיה הסוציאליסטית.

הקומוניסטים הסובייטיים משוכנעים, כי העתיד שייך לסוציאליזם. כל עם ראוי לחיות בחברה חופשית מדיכוי חברתי ולאומי, בחברה של שוויון־זכויות אמיתי ושל דמוקרטיה אמיתית. לעם מדוכא ומנוצל הזכות הריבונית להשתחרר מהניצול ומאי־הצדק. המהפכה היא תוצאה טבעית של התפתחות החברה, של מאבק המעמדות בכל ארץ נתונה. מקב״מ סברה וסוברת, כי ״ייצוא״ מהפכה הוא דבר אשר עקרונית אינו מתקבל על הדעת; אסור לכפות את המהפכה על אי־מי מבחוץ. אך גם צורות כלשהן של ״ייצוא״ מהפכה־נגדית מהוות התנכלות גסה ביותר לרצונם החופשי של העמים, לזכותם לבחור באופן עצמאי את הדרך שבה יתפתחו. ברית־המועצות מתנגדת בכל תוקף לנסיונות לעצור בכוח את מהלך ההיסטוריה ולהחזירו לאחור.

טובת העמים דורשת, כי היחסים הבין־מדינתיים יכוונו אל אפיק של תחרות בדרכי שלום ושל שיתוף־פעולה שווה־זכויות.

המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות מצדדת באופן החלטי ובעקביות בעקרון הלניני של דו־קיום בשלום בין מדינות בעלות משטר חברתי שונה. מדיניות הדו־קיום בשלום פירושה – כפי שמקב״מ מבינה אותה – וויתור על מלחמה, על הפעלת־כוח ועל איום בכוח כדרך לפתור את השאלות השנויות במחלוקת; פירושה – פתרונן בדרך של משא־ומתן; אי־התערבות בעניינים הפנימיים והתחשבות באינטרסים החוקיים של הזולת; זכותם של העמים לקבוע באופן עצמאי את גורלם; כיבוד קפדני של הריבונות, של השלמות הטריטוריאלית של המדינות וחסינות גבולותיהן; שיתוף־פעולה על יסוד שוויון זכויות מלא ותועלת הדדית; מילוי נאמן של ההתחייבויות, הנובעות מהעקרונות ומהדפוסים של המשפט הבינלאומי המקובלים על הכל או מחוזים בינלאומיים חתומים.

זהו יסוד מוסד שעליו משתיתה ברית־המועצות את יחסיה עם המדינות הקפיטליסטיות. יסוד זה מעוגן בחוקת ברה״מ.

מקב״מ תסייע באופן תכליתי לקיומו בכל אתר ואתר ביחסים הבינלאומיים, לפי עקרון הדו־קיום בשלום בתור דפוס היחסים הבין־מדינתיים, שהכל מכירים בו ומקפידים על קיומו. המפלגה בדעה שאין לסבול כי הסתירות הרעיוניות הקיימות בין שתי המערכות יורחבו ויחולו גם על תחום היחסים הנ״ל.

המפלגה תיאבק לפיתוח התהליך של הפגת המתיחות הבינלאומית, שבו היא רואה שלב טבעי והכרחי בדרך אל כינון מערכת בטחון כל־מקיפה ובטוחה. נסיון שיתוף־הפעולה הקיים מאשר, שהסיכוי לכך הוא בר־

הגשמה. מקב"מ מצדדת בכינונם ובהפעלתם של מנגנונים ומוסדות בינלאומיים שיאפשרו לשלב באופן הטוב ביותר את האינטרסים הלאומיים, הממלכתיים עם האינטרסים הכלל־אנושיים. היא בעד הגדלת התפקיד אותו ממלא ארגון האומות המאוחדות בחיזוק השלום ובפיתוח שיתוף־הפעולה הבינלאומי.

אחריות מיוחדת למצב בעולם מוטל על המעצמות הגרעיניות. המדינות בעלות הנשק הגרעיני ונשק ההשמדה ההמונית האחר מצוות לוותר על הפעלתו ועל האיום להפעילו ולהימנע מצעדים המובילים אל החרפת המצב הבינלאומי.

מקב"מ מצדדת ביחסים תקינים יציבים בין ברית־המועצות לבין ארה"ב, יחסים המושתתים על אי־התערבות בעניינים הפנימיים, על כיבוד האינטרסים החוקיים של הזולת, על הכרה בעקרון הבטחון השווה והגשמתו הלכה־למעשה; על כינונו – על יסוד זה – של אמון הדדי גדול ככל האפשר. הבדלי המערכות החברתיות והאידיאולוגיות אינם מהווים סיבה ליחסים מתוחים. קיימים תנאים מוקדמים אובייקטיביים לכינון שיתוף־פעולה סובייטי־אמריקאי מועיל אהדדי ופורה בתחומים שונים. מקב"מ משוכנעת, שהכרחי לנווט את מדיניות שתי המעצמות אל ההבנה הדדית, ולא אל עויינות הנושאת בחובה סכנה של תוצאות הרות־שואה הן לגבי העמים הסובייטי והאמריקאי והן לגבי העמים האחרים.

המפלגה משוכנעת, כי כל המדינות, גדולות כקטנות, בלי שים לב לפוטנציאל שלהן, למצבן הגיאוגרפי ולהשתייכותן למערכות חברתיות, יכולות וחייבות להשתתף בחיפושי פתרונות לבעיות חריפות, בהסדר מצבי עימות, בצעדים למיתון המתיחות ובבלימת מירוץ־החימוש.

מקב"מ מייחסת חשיבות גדולה לפיתוח נוסף של שכנות טובה ושל שיתוף־פעולה בדרכי שלום בין מדינות אירופה. כיבוד המציאות המדינית הטריטוריאלית, כפי שעוצבה כתוצאה ממלחמת־העולם השנייה, מהווה תנאי בל־יעבור ליציבות התהליכים החיוביים המתרחשים באזור זה ובאזורים אחרים. מקב"מ מתנגדת בכל תוקף לנסיונות לערוך רוויזיה של מציאות זו בתירוץ כלשהו והיא תדחה גילויים כלשהם של נקמנות.

המפלגה תיאבק בעקביות לכך, שתהליך ביצור הבטחון, האמון ושיתוף הפעולה בדרכי שלום, שהתחיל באירופה ביוזמת ברית־המועצות ובהשתתפותה הפעילה, יילך ויתפתח, יעמיק **ויקיף את העולם כולו.** מקב"מ מצדדת באיחוד מאמצי כל המדינות המעוניינות במטרות של חיזוק הבטחון באסיה, בחיפוש משותף אחרי פתרון נאות של בעיה זו. אסיה, אפריקה, אמריקה הלטינית, אגני האוקיינוסים השקט וההודי יכולים וחייבים להפוך אזורי שלום ושכנות טובה.

מקב"מ מצדדת בטיפוח קשרים רחבים, יציבים ולטווח ארוך בין המדינות בתחומי הכלכלה, המדע והטכניקה על יסוד שוויון זכויות מלא ותועלת הדדית. משמעות מדינית רבה נודעת לשיתוף־הפעולה בתחום הסחר החיצוני, כיוון שהוא מסייע לייצוב השלום וליחסי הדו־קיום בשלום בין מדינות בעלות משטר חברתי שונה. ברית־המועצות דוחה צורות כלשהן של אפלייה, של ניצול קשרים כלכליים־מסחריים וטכניים־מדעיים בתור אמצעי־לחץ, והיא תעשה לחיזוק בטחונן הכלכלי של המדינות.

מקב"מ היא חסידה של חילופים נרחבים של ערכי תרבות אמיתיים בין

כל הארצות. על חילופים אלה לשרת מטרות הומניות: העשרה רוחנית של העמים, ביצור השלום והשכנות הטובה.

המדינה הסובייטית תשתף פעולה עם הארצות האחרות בפתרון הבעיות הגלובליות שהחמירו במיוחד במחצית השנייה של המאה ה־20, והן חשובות באופן חיוני לאנושות כולה: הגנת הסביבה, בעיות האנרגטיקה, חומרי הגלם, המזון והדמוגרפיה. אימוצם בדרכי שלום של החלל החיצון ושל משאבי האוקיינוס העולמי, התגברות על פיגורן הכלכלי של ארצות רבות שהשתחררו, חיסול מחלות מסוכנות וכו׳. פתרונן של כל אלה דורש את מאמציהן המשותפים של כל המדינות. הפסקת בזבוז הכוחות והאמצעים על מירוץ־החימוש תקל באופן מהותי על הפתרון הנ״ל. **מקב״מ והמדינה הסובייטית מצדדות בתוכנית קונסטרוקטיבית רחבה להפסקת מירוץ־החימוש ולפירוק נשק, להבטחת השלום והבטחון**, לטובת כל העמים.

המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות רואה ב**פירוק נשק כללי ומלא**, בפיקוח בינלאומי קפדני וכל־מקיף, משימה היסטורית: היא תמשיך להיאבק להגשמתה ותפעל בעקביות כדי להשיג:

– **הגבלת תחום ההכנות הצבאיות וצמצומן**, ובמיוחד בכל הנוגע לנשק של השמדה המונית; ראשית חוכמה צריך להוציא אל מחוץ לתחום זה, ולחלוטין, את מרחבי החלל החיצון, לבל יהפוך לזירת תחרות צבאית, למקור מוות והרס. יש לבצע את חקר החלל ואימוצו אך ורק למטרות שלום, לפיתוח המדע והייצור, בהתאם לצרכי כל העמים. ברה״מ מצדדת במאמצים קולקטיביים לפתרון בעייה זו והיא תיטול חלק פעיל בשיתוף־פעולה בינלאומי כזה. ברית־המועצות תתמוך גם באישור אמצעים שיסייעו לאי־הפצת נשק גרעיני, ליצירת אזורים חופשיים מנשק זה ומאמצעים אחרים של השמדה המונית;

– **חיסול מלא של הנשק הגרעיני** שיבוצע בשלבים עד סוף המאה ה־20, וזאת על־ידי הפסקת הניסויים והייצור של כל סוגיו, בדרך של ויתור כל המעצמות הגרעיניות על היותן ראשונות להפעיל נשק זה, על הקפאת מאגריו, צמצומם והשמדתם;

– **הפסקת ייצורם של סוגים אחרים של נשק להשמדה המונית, לרבות זה הכימי והשמדתם**, איסור יצירתם של סוגים חדשים של נשק כזה;

– **צמצום הכוחות החמושים של המדינות**, ובראש־וראשונה של החברות הקבועות של מועצת הבטחון ושל המדינות הקשורות בהן בהסכמים צבאיים; הגבלת הנשק הקונבנציונלי; הפסקת ייצורם של סוגים חדשים שלו, המתקרבים, מבחינת עוצמת פגיעתם, לנשק של השמדה המונית והפחתת ההוצאות הצבאיות של המדינות;

– **הקפאת ממדי הצבאות והחימוש וצמצומם באזורים הרי־התפוצצות**, חיסול הבסיסים הצבאיים בשטחים זרים, נקיטת אמצעים לחיזוק האמון ההדדי, לצימצום הסכנה של התהוות סכסוכים מזויינים, לרבות כתוצאה ממקריות.

עמדת מקב״מ פירושה שצריך להתגבר על פילוג העולם לקבוצות מדיניות־צבאיות. מקב״מ מצדדת בפירוקם הבו־זמני של נאט״ו ושל אמנת וארשה או – בתור צעד ראשון – של ארגוניהם הצבאיים. ברית־המועצות מצדדת בכריתת חוזה בין השתיים בדבר אי־הפעלת כוח באופן הדדי וקיום

יחסי שלום, חוזה שיהיה פתוח בפני כל המדינות האחרות, וזאת על־מנת למתן את העימות בין הגושים הצבאיים.

המפלגה תשאף לכך, ששאלות הגבלת החימוש ומניעת סכנת המלחמה יבואו על פתרונן בדרך של הסכמה כנה, שהכל יקפידו היטב על ביצועה. הסכמה כזאת תושג על יסוד של שוויון ובטחון זהים לצדדים, תוך פסילת כל נסיון לנהל שיחות "מעמדות כוח" וניצולה לשם חיפוי על הגברת החימוש.

המדינה הסובייטית ובעלות בריתה אינן שואפות להשגת עליונות צבאית, אך הן לא יאפשרו גם את הפרת שיווי־המשקל האסטרטגי־צבאי שהתהווה בזירה הבינלאומית. יחד עם זאת, הן נאבקות בעקביות להורדה מתמדת של רמת שיווי־המשקל הזה, לצמצום כמות החימוש ולהבטחת בטחונם של כל העמים.

מקב"מ מכריזה באופן חגיגי: אין נשק שברית־המועצות אינה מוכנה להגבילו או לאוסרו על יסוד של הדדיות ותוך הפעלת פיקוח נאות.

ברה"מ אינה מתנכלת לבטחונה של ארץ כלשהי, אם במערב, אם במזרח. היא אינה מאיימת על אף אחד, אינה שואפת לעימות עם מדינה כלשהי, היא רוצה לחיות בשלום עם כל הארצות. מאז אוקטובר הגדול נושאת המדינה הסוציאליסטית הסובייטית ברמה את דגל השלום והידידות.

מקב"מ תמשיך גם להבא לשמור אמונים לדגל לניני זה.

ד. מקב"מ בתוך התנועה הפועלית והקומוניסטית העולמית

מקב"מ היא מרכיב ממרכיבי התנועה הקומוניסטית הבינלאומית. היא רואה את פעילותה לפיתוח החברה הסוציאליסטית ולהתקדמות אל הקומוניזם משימה בינלאומית חשובה ביותר, אשר ביצועה הולם את האינטרסים של המערכת הסוציאליסטית העולמית, של מעמד הפועלים הבינלאומי ושל האנושות כולה.

הקומוניסטים היו תמיד הלוחמים העקביים ביותר בַדיכוי החברתי והלאומי והיום הם ניצבים בקו הראשון של המאבק לשמירת השלום עלי אדמות ולזכות בני־האדם לחיים. הם מבינים היטב את הסיבות לסכנת מלחמה, מוקיעים את האשמים האמיתיים בהחמרת המתיחות הבינלאומית ובמירוץ־החימוש ושואפים לשיתוף פעולה עם כל מי שמסוגלים להרים תרומה למאבק האנטי־מלחמתי.

מקב"מ מביאה בחשבון, כי המפלגות הקומוניסטיות והפועליות שבעולם הלא־סוציאליסטי פועלות במצב מסובך ורב־סתירות. מיגוון תנאיו וצורותיו של מאבק זה רחב למדי. אולם דבר זה אינו מצר את האפשרויות של התנועה, אלא, להיפך, מרחיב אותן. מיגוון צורות הפעילות מאפשר לקומוניסטים לנצל טוב יותר את הייחודיות הלאומית ואת המצב ההיסטורי הממשי וכמו־כן את האינטרסים של הקבוצות ושל השכבות החברתיות השונות של האוכלוסייה.

מקב"מ לומדת בתשומת־לב את בעיותיהן ואת נסיונן של המפלגות הקומוניסטיות שמעבר לגבול. היא מתייחסת בהבנה אל שאיפתן לשכלל את האסטרטגיה ואת הטקטיקה שלהן, להיאבק להרחבת הבריתות המעמדיות על יסוד פעולות אנטי־אימפריאליסטיות ואנטי־מלחמתיות, להגן על האינטרסים הכלכליים של העובדים ועל זכויותיהם המדיניות, מתוך ההנחה,

שהמאבק לדמוקרטיה הוא חלק אורגני של המאבק לסוציאליזם.

החוגים האימפריאליסטיים שבארצות השונות מתאמים היטב את פעולותיהם נגד הסוציאליזם, נגד כל כוחות הדמוקרטיה, הם שואפים להעמיד את המפלגות הקומוניסטיות זו נגד זו. בתנאים אלה נועד מישנה־חשיבות לאינטרנציונליזם הפרולטרי ולסולידריות החברית של הקומוניסטים.

מקב״מ גורסת, כי אל להם לחילוקי־דעות בשאלות בודדות, להפריע לשיתוף־הפעולה הבינלאומי של המפלגות הקומוניסטיות, לפעולותיהן המאוחדות.

כאשר בין מפלגות־אחיות נוצרים חילוקי דעות בבעיות מסויימות דעתה של מקב״מ היא, שנחוץ לנהל דיון חברי כדי להבין טוב יותר איש את השקפת רעהו וכדי להגיע להערכות המקובלות על כל הצדדים. אולם, כשמדובר במהות המהפכנית של המארקסיזם־לניניזם, במהותו של הסוציאליזם הקיים ובתפקידו, תצדד מקב״מ גם להבא בהחלטיות בעמדות עקרוניות. בזה האופן נקבע יחסה של מקב״מ כלפי נסיונות כלשהם לרוקן את הפעילות הקומוניסטית מכל תוכן מעמדי, לסלף את האופי המהפכני של המטרות ושל אמצעי המאבק להשגתן. הנסיון מלמד, כי סטיות כלשהן מיסודות תורת מארקס־אנגלס־לנין מחלישות את אפשרויות הפעולה של המפלגות הקומוניסטיות.

ביחסיה עם המפלגות־האחיות **מקב״מ מקפידה ביותר על עקרון האינטרנציונליזם הפרולטרי**, המקיף באופן אורגני הן את הסולידריות המהפכנית והן את ההכרה במלוא עצמאותה ושוויון זכויותיה של כל מפלגה. על יסוד עקרון זה מפתחת מקב״מ באופן נמרץ את קשריה עם המפלגות הקומוניסטיות והפועליות, מחליפה איתן מידע ומשתתפת בפגישות דו־צדדיות ורב־צדדיות, בהתייעצויות אזוריות ובינלאומיות רחבות יותר, הנערכות לפי הצורך.

הקומוניסטים הסובייטיים מתייצבים תמיד לצד חבריהם למעמד שבעולם ההון. מקב״מ תנצל את היוקרה הבינלאומית שלה להגנת הקומוניסטים, קורבנות שרירות־הלב בה נוהגת הריאקציה. היא מעריכה מאוד את הסולידריות של המפלגות־האחיות, את מאבקן באנטי־סובייטיזם. תמיכתן ההדדית של המפלגות הקומוניסטיות והפועליות שבארצות הסוציאליסטיות והלא־סוציאליסטיות הינה גורם חשוב בקידמה החברתית.

מקב״מ תמשיך בקו של פיתוח קשרים עם המפלגות הסוציאליסטיות, הסוציאל־דמוקרטיות והלייבוריסטיות. שיתוף־הפעולה איתן עשוי למלא תפקיד משמעותי בראש־וראשונה במניעת מלחמה גרעינית. יהיו חילוקי־הדעות בין זרמיה השונים של תנועת הפועלים עמוקים ככל שיהיו, אין זה מכשול בפני חילופי דעות פוריים ושיטתיים, בפני פעולות מקבילות או משותפות נגד סכנת המלחמה, למען הבראת המצב הבינלאומי, למען חיסול שרידי הקולוניאליזם ולמען אינטרס העם העובד וזכויותיו.

המפלגה מייחסת חשיבות גדולה לייתר־הפעלה של שיתוף־הפעולה בין כל חטיבותיה של תנועת הפועלים הבינלאומית, להעמקת השיתוף בין האיגודים המקצועיים על כיווניהם השונים, בין ארגוני הנוער, הנשים, האיכרים והדמוקרטים האחרים בארצות השונות.

המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות, המודעת היטב לאחריותה ההיסטורית בפני מעמד הפועלים העולמי וחיל־החלוץ הקומוניסטי שלו, תמשיך גם להבא:

– להגן על האידיאלים המהפכניים ועל היסודות המארקסיסטיים־לניניים של התורה הקומוניסטית העולמית, לפתח באופן יוצר את תורת הסוציאליזם המדעי, להיאבק בעקביות בדוגמתיות וברוויזיוניזם, בהשפעות האידיאולוגיות של הבורגנות על תנועת הפועלים;

– לעשות הכל לליכוד המפלגות־האחיות ולמען פעולותיהן המשותפות, למען הסולידריות הבינלאומית של הקומוניסטים, על־מנת להגדיל את תרומת התנועה הקומוניסטית למניעת מלחמה עולמית;

– לנקוט מדיניות עקבית של אחדות פעולה של מעמד הפועלים הבינלאומי, של כל העם העובד במאבק למען האינטרסים המשותפים, לשלום בר־קיימא ולבטחון העמים, לעצמאות לאומית, לדמוקרטיה ולסוציאליזם.

חלק רביעי

המפלגה – הכוח המדריך את החברה הסובייטית

המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות עברה דרך שאין לה אח ודוגמא מבחינת עומק השפעתה ועוצמתה על התפתחות החברה. היא התפתחה באופן נמרץ החל בחוגים המארקסיסטיים הראשונים, דרך שלוש מהפכות עממיות, אל הנהגת מעצמה סוציאליסטית רבתי.

מעשיו ההיסטוריים של העם הסובייטי בבניית חברה חדשה; נצחונו במלחמת המולדת הגדולה; ההתקדמות הבטוחה של הארץ אל רמות גבוהות יותר ויותר של הקידמה הכלכלית־החברתית והרוחנית; חיזוק השפעתה של ברית־המועצות על תהליך ההתפתחות העולמית – כל אלה קשורים הדוקות בפעילות המפלגה הקומוניסטית. היא־היא המאצילה על היצירתיות ההיסטורית של ההמונים ומארגנת אותה, היא הכוח המארגן והמכוון את חברתנו. המפלגה, המצויידת בתורת מארקס־לנין, קובעת את הפרספקטיבה הכללית של התפתחות הארץ, מבטיחה הדרכה מדעית לפעילותו היוצרת של העם ומקנה לבניית הקומוניזם אופי מאורגן, תוכניתי ותכליתי.

כתוצאה מבניית הסוציאליזם בברה"מ, ממעברן של כל שכבות העם העובד אל עמדות מעמד הפועלים ומביצור האחדות המדינית־חברתית והרעיונית של החברה הסובייטית, הפכה המפלגה הקומוניסטית למפלגת העם כולו, אם כי נשארה מפלגת מעמד הפועלים מבחינת מהותה המעמדית והאידיאולוגית. דבר זה מבטיח את ההמשכיות המהפכנית ואת האופי המעמדי של מדיניות הפנים והחוץ של מקב"מ ושל כל פעילותה.

תפקידה המדריך של המפלגה בחיי החברה הסובייטית גדל באופן טבעי, ותביעות גבוהות יותר מוצגות לרמת פעילותה המדינית והארגונית בתנאים ההיסטוריים החדשים, כאשר בפני הארץ עומדים תפקידים אחראיים בתחום הפיתוח הפנימי ובזירה הבינלאומית. ואלה הגורמים היסודיים המתנים זאת:

– גידול הממדים והמורכבות של משימות פיתוח הסוציאליזם, של החשת פיתוחה הכלכלי־החברתי של הארץ; ההכרח לעבד ולהגשים מדיניות

שתבטיח את ביצוען המוצלח, לעבד ולהגשים קשר־גומלין אורגני של התקדמות החברה בתחומים הכלכלי, הסוציאלי והרוחני;

– התפתחות המערכת המדינית, העמקת הדמוקרטיה ומינהל־העם העצמי הסוציאליסטי על יסוד הגברת פעילותם של ההמונים בתחומי המדיניות והעבודה וצירופם הרחב לניהול הייצור, ענייני המדינה והציבור;

– הצורך בהמשך פיתוחה היוצר של תורת מארקס־לנין; בהבנה מעמיקה של המעש בבניית הקומוניזם; בחיפוש אחרי תשובות מדעיות מבוססות ובמועד הנכון על שאלות, אשר החיים מעוררים אותן; בהעלאת תודעת ההמונים; בשירוש תופעות הפסיכולוגיה והמוסר הזעיר־בורגניים; בשירוש סטיות כלשהן מדפוסי אורח־החיים הסוציאליסטי;

– העמקת שיתוף־הפעולה הכל־צדדי וביצור הליכוד של הארצות הסוציאליסטיות ושל התנועה הקומוניסטית והפועלית הבינלאומית; הסולידריות עם כוחות השחרור הלאומי; המאבק באידיאולוגיה הבורגנית, ברוויזיוניזם ובדוגמתיות, ברפורמיזם ובכיתתיות;

– המורכבות הרבה של התנאים, בהם מתנהלת מדיניות־החוץ עקב עליית תוקפנותו של האימפריאליזם, מעלה את הכורח בהגברת הערנות, בהבטחת בטחון הארץ, במאמצים נוספים ונמרצים יותר כדי לבלום את כוחות התוקפנות, להפסיק את מירוץ־החימוש, לגאול את האנושות מסכנת שואה גרעינית ולייצב את השלום עלי אדמות.

מקב״מ, המדריכה הדרכה מדינית את החברה, **תיישם גם להבא באופן עקבי את העקרונות הלניניים הבדוקים, תקיים את הסגנון הלניני** בעבודה המפלגתית, בכל תחומי המינהל הממלכתי והמשקי; תחזק את היסוד המדעי של מדיניותה; תישען באופן נרחב על תבונתם ועל נסיונם הקולקטיבי של ההמונים ותִפתח את יוזמתם החברתית. היא מייחסת חשיבות עקרונית לאחדות הפעילות העיונית־הרעיונית, החינוכית־מדינית, הארגונית והמשקית, למאבק חסר־פשרות בקיפאון ובשמרנות כלשהם, לחיפוש יצירתי אחר פתרון יעיל לבעיות המתהוות.

מקב״מ גורסת, כי הכרחי להביא בחשבון בקפדנות את הייחוד של תיפקודי המוסדות המפלגתיים, הממלכתיים והציבוריים, לתאם את עבודתם ולמנוע כפילות; להעלות את התפקיד אותו ממלאים ועדי המפלגה בתור מוסדות של הדרכה מדינית; לשרש את תופעות הפורמליות והמשרדנות, את העיוותים הביורוקרטיים והאחרים בעבודת מנגנון המינהל; לחזק את הפיקוח על ביצוע החלטות המפלגה ותוכניות המשק הלאומי; לחזק את המשמעת הממלכתית ואת המשמעת בעבודה, את הסדר ואת הארגון.

בפעילותם של כל הארגונים המפלגתיים ושל כל צוותי העבודה תקפיד מקב״מ על גישה יוצרת, על יעילות, אחריות ועקרוניות; היא תַקנה את הכושר להעריך את התוצאות שהושגו באופן אובייקטיבי ומתוך ביקורת עצמית, לגלות תשומת־לב וקשיבות כלפי בני־אדם, צרכיהם ומשאלותיהם.

המפלגה קושרת את העלאת רמת הניהול של העניינים הממלכתיים, המשקיים והתרבותיים, קשר הדוק **בשיפור טיפוח הקדרים**. דעתה היא, שהכרחי לקיים בקפידה בכל מקום, מלמעלה ועד למטה, את העקרונות הלניניים של בחירת הקדרים והערכתם על־פי תכונותיהם המדיניות, העניינית והמוסריות, תוך ייתר התחשבות בדעת־הקהל.

מקב״מ תפעיל את מדיניות הקדרים שלה במלואה, כדי להעלות אל עמדות ההנהגה עובדים בעלי בגרות מדינית, אנשי מוסר אמיתיים, בני

סמכא ובעלי יוזמה, קומוניסטים ובלתי־מפלגתיים כאחד; היא תצרף יותר נשים אל שורות ההנהגה. המפלגה מייחסת חשיבות עקרונית לכך, שמנהיג יהיה בעל תכונות, כגון תחושת החדש, קירבה אל האנשים, נכונות ליטול על עצמו אחריות, רצון ללמוד איך לעבוד טוב יותר, יכולת להביא בחשבון את המשמעות המדינית של העבודה המשקית ותובענות כלפי עצמו וכלפי זולתו.

המפלגה דואגת לכך שבכל מיגזרי העבודה יפעלו עובדים צעירים, שיש להם עתיד, שכם אחד עם קדרים מנוסים בני הדורות הקודמים, יצברו בכך נסיון ויקנו את החישול ההכרחי. זהו תהליך טבעי, שאסור לשבשו, כיוון שהוא יוצר את הערובה הבטוחה בפני עצלנות, קפיאה על השמרים ושרירותיות.

את האמון בקדרים צריך לשלב בתבענות כלפיהם, בהעלאת אחריותם האישית בפני הארגונים המפלגתיים וצוותי העבודה בגין תוצאות העבודה, בגין קיום המשמעת המפלגתית והממלכתית, וזאת על־ידי הגברת הפיקוח על פעילות המנהיגים מצד ההמונים. כל מנהיג מצווה לשאת במלוא האחריות לעניין שהופקד בידיו, לכונן יחסים נכונים עם בני־אדם, להאציל עליהם השראה על־ידי מתן מופת אישי. **אסור שארגון מפלגתי כלשהו, או עובד כלשהו יישאר מחוץ לפיקוח.**

להתפתחות המפלגה **אופייניים המשך גידולן וביצורן של שורות המפלגה, פיתוח היחסים המפלגתיים הפנימיים על יסוד העקרון של הצנטרליזם הדמוקרטי.**

המפלגה קולטת לתוכה את הנציגים המתקדמים של מעמד הפועלים, של האיכרות השיתופית, של האינטליגנציה הסובייטית ומגבירה את השפעתה בקטעים השונים של בניית הקומוניזם. מקב״מ סבורה, כי הכרחי שמעמד הפועלים יתפוש מקום ראשי בהרכבה החברתי. התכונות המדיניות והענייניות של האדם, יושרו והגינותו, נכונותו למסור את כל כוחותיו לעניין הקומוניזם – כאלה היו ונשארו התנאים הקובעים לקבלה לשורות המפלגה. מן הדין להכשיל בהחלטיות את הנסיונות להסתנן אל שורות המפלגה משיקולים קרייריסטיים.

ההשתייכות למפלגה אינה מקנה שום זכויות־ייתר, ופירושה רק אחריות רבה יותר לכל הנעשה בארץ, לגורל בניית הקומוניזם ולקידמה החברתית. על כל קומוניסט מוטלת החובה לשמש מופת בעבודה ובהתנהגות, בחייו הציבוריים והפרטיים. חוסן קשרי המפלגה עם ההמונים והיוקרה שלה בעם תלויים במידה שבה בא לידי ביטוי בולט **תפקיד הקומוניסטים בתור חיל־חלוץ**. המפלגה תגביר בהתמדה את דרישותיה מכל קומוניסט באשר ליחס שהוא מגלה אל חובותיו, לאישיותו הישרה והטהורה של חבר־המפלגה ותעריך אותו על־פי מעשיו והתנהגותו.

מקב״מ רואה **בפיתוח ובהעמקה הנוספים של הדמוקרטיה המפלגתית־הפנימית**, בשמירה הקפדנית על הדפוסים הלניניים של חיי המפלגה, בפיתוח הביקורת והביקורת העצמית ובפומביות הרחבה, ערובה לפעילותה המוצלחת, לפעילותם היוצרת המסורה של הקומוניסטים.

המפלגה תשתית גם להבא את עבודתה על יסוד **עקרון הקולקטיביות** הבדוק. מקב״מ גורסת, כי הכרחי להעלות את התפקיד ואת המשמעות שנועדו לאסיפות המפלגתיות, למליאות, לכינוסים ולוועידות, לוועדים וללשכות המפלגתיים בתור מוסדות הדרכה קולקטיביים, להבטיח תנאים

נוחים, כדי ששאלות מדיניותה ופעילותה המעשית של המפלגה יידונו באופן חופשי וחיובי, כל זאת על־מנת לתת תוקף לעקרון הקולקטיביות ולפתחו.

מקב״מ תפעל, כדי שהעקרונות הדמוקרטיים בחיים הפנימיים של המפלגה יוגשמו בעקביות, ותקדיש בו־בזמן תשומת־לב בלתי־נלאית **לחיזוק המשמעת המפלגתית.** משמעת איתנה ומודעת של חברי המפלגה היא תנאי מוקדם הכרחי למשמעות הסוציאליסטית הרמה בכל התחומים של חיי החברה.

פעילותה המוצלחת של המפלגה והרחבת פעילותם של הקומוניסטים קשורות קשר בל־יינתק בשיפור נוסף של ארגוני המפלגה הראשוניים. ארגונים אלה מהווים את הגרעין המדיני של צוותי העבודה והם נועדו לסייע ככל האפשר לאיחוד מדיניות המפלגה עם יצירתם החיה של ההמונים.

המפלגה תחזק בהתמדה את אחדות שורותיה ואת המונוליתיות שלה. היא מקיימת במכלול האמצעים העומדים לרשותה את הערובות הארגוניות שנקבעו בתקנונה בפני גילויים כלשהם של סיעתיות ושל קבוצתיות. **המקור העיקרי של כוחה, שאין לנצחו, טמון בליכודה הרעיוני והארגוני, שלא ניתן לערערו.**

הנחת־היסוד המארקסיסטית־לנינית של מקב״מ אומרת: העם הוא יוצר ההיסטוריה, היצירה הקומוניסטית היא מעשה־ידיו, פרי האנרגיה והתבונה שלו. ביצירתו החיה של העם הערובה לכל הישגינו.

המפלגה קיימת למען העם ורואה בשירות לעם את הטעם לפעילותה. המטרות והתפקידים שהיא מציבה לעצמה מבטאים את מאוויי האנשים הסובייטיים ואת האינטרסים היסודיים שלהם. המפלגה תמשיך גם להבא לשרת את העם ברוח של אחריות עליונה; היא תתמיד בהרחבתם ובעמקתם של קשריה עם ההמונים, תמשיך לחיות את צרכיהם ואת דאגותיהם. היא רואה כחובתה להתייעץ בהתמדה עם העובדים בשאלות החשובות ביותר של מדיניות הפנים והחוץ, להביא בחשבון בתשומת־לב את דעת־הקהל, לצרף בלתי־מפלגתיים נוספים לעבודת ארגוני המפלגה. המפלגה משפיעה יותר על מהלך ההתפתחות החברתית, ככל שהעם תומך בה באופן נמרץ יותר.

העקרונות המארקסיסטיים־לניניים הבדוקים של האינטרנציונליזם הפרולטרי והסוציאליסטי משמשים תמיד נר לרגלי מקב״מ. היא תסייע ככל האפשר לביצור ליכודה של התנועה הקומוניסטית הבינלאומית על יסוד המארקסיזם־לניניזם, תפתח קשרי־אחווה עם כל המפלגות הקומוניסטיות והפועליות, תשתף פעולה איתן באופן פעיל במאבק לשלום, בסכנת השואה הגרעינית ותתמוך במאבקן להגנת האינטרסים היסודיים של העובדים, לשיחרור לאומי, לדמוקרטיה ולסוציאליזם.

***

כזאת היא הפרוגרמה של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות.

המפלגה קוראת לקומוניסטים, לכל העובדים: פועלים, קולחוזאים, אנשי אינטיליגנציה – להירתם במלוא מרצם להגשמת המשימות ההיסטוריות הכלולות בה. המפלגה משוכנעת כי האנשים הסובייטיים יקבלו את הפרוגרמה של מקב״מ כעניינם החיוני ויפעילו את כל כוחותיהם, כדי ליישמה.

האסטרטגיה של המפלגה אומרת: להביא למצב איכותי חדש של החברה

באמצעות האצה מהותית של הקידמה הכלכלית־חברתית. שכלולו הכל־צדדי של הסוציאליזם יביא שפע נוסף לכל משפחה, לכל אדם סובייטי, יביא שגשוג נוסף למולדתנו הסוציאליסטית, ובחשבון סופי – את נצחון הקומוניזם.

התקדמותו של עמנו לקראת מטרה נעלה זו תכפיל את כוח המשיכה של רעיונות המארקסיזם־לניניזם בדבר עיצובה־מחדש של החברה על יסודות האנושיות והצדק החברתי. יסודות אלה כובשים את מוחות האנשים ולבבותיהם בשמשם מופת של ארגון חברה מושלם יותר; של גידול בלתי־פוסק של כוחות הייצור; של הבטחת התנאים לעבודה יוצרת, לאושר ולרווחת האדם, של שלילה החלטית של מלחמות תוקפניות, וקיום עקרונות השלום ושיתוף־הפעולה הרחב בין העמים על יסוד שוויון־זכויות ובטחון לכל.

הקומוניסטים, כל העם העובד של ארצנו, צופים באופטימיות לקראת העתיד. המפלגה משוכנעת בלב ובנפש כי הודות לעבודתו המסורה של העם הסובייטי – זה העם היוצר, זה העם המגשים – המשימות שנקבעו יבוצעו והמטרות שהותוו יושגו.

בהנהגת המפלגה ובדגל המארקסיזם־לניניזם בנה העם הסובייטי את הסוציאליזם.

בהנהגת המפלגה ובדגל המארקסיזם־לניניזם יבנה העם הסובייטי את החברה הקומוניסטית.

לטובת השלום, לטובת האדם

ברכת הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית לוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות, שהובאה בפני הוועידה על־ידי מאיר וילנר, מזכ"ל מק"י, ב־4 במארס 1986

בשם הוועד המרכזי של מפלגתנו הקומוניסטית הישראלית, בשם כל חברי ואוהדי מפלגתנו, יהודים וערבים, אנו מביאים ברכות־אחים חמות ביותר לוועידה ה־27 של המפלגה המהפכנית הגדולה ביותר בעולם, המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות.

עיני כל האנושות מופנות עתה למוסקבה, לוועידתכם. עיניהם של שוחרי השלום והקידמה החברתית מופנות אל ועידתכם בהתפעלות לשמע התוכניות הכבירות להחשת קצב התפתחותה של ברה"מ, להכפלת עוצמתה הכלכלית תוך 15 שנים, להעלאה מהותית נוספת של רמת־החיים החומרית והתרבותית של האנשים הסובייטיים, להעמקתה ולהרחבתה של הדמוקרטיה הסוציאליסטית. מימוש התוכנית יגדיל עוד יותר את כוח־המשיכה של רעיונות הסוציאליזם, יקדם את התהליך המהפכני ויתרום תרומה עצומה לעניין השלום בעולם.

הדו"ח הפוליטי שהביא הח' מיכאיל סרגייביץ' גורבצ'וב לוועידה עורר בנו התלהבות אמיתית. בדו"ח ניתן ניתוח מעמיק וכל־צדדי של הבעיות היסודיות בברה"מ ושל הבעיות הבינלאומיות. הפרוגרמה בעריכה החדשה, התוכניות הכלכליות־חברתיות רבות־התנופה והעלאת התוכנית של החבר מיכאיל גורבצ'וב מ־15 בינואר בדבר חיסול הנשק הגרעיני בעולם עד סוף המאה ה־20 – כל אלה הן חוליות בשרשרת אחת, המכוונות לטובת השלום, לטובת האדם. זהו ההומניזם האמיתי.

בדו"ח צוינו ההישגים העצומים של המשטר הסוציאליסטי בברה"מ. יחד עם זאת מדובר בו בכנות, בגלוי ובצורה משכנעת על החולשות והליקויים שהיו בהתפתחות הכלכלה הסובייטית בשנים האחרונות ונמתחה ביקורת על תופעות שליליות שונות בחברה הסובייטית. בכך מהווה הדו"ח סימן מובהק לכוח המוסרי, הפוליטי והאידיאולוגי של המפלגה הקומוניסטית של ברה"מ, של המשטר הסוציאליסטי, של המארקסיזם־לניניזם היוצר. בכך גם הערובה להגשמת התמורות המהפכניות החדשות. הוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברה"מ היא הכוח הראשי בעולם המגן על עצם קיום האנושות, על הציוויליזציה, על עתידם של כל העמים.

חברים יקרים,

עיני החוגים הציוניים השליטים בארצנו גם־כן מופנות למוסקבה, אולם מבטם שונה לגמרי: בימים אלה של הוועידה הם מגבירים עוד יותר את ההסתה האנטי־סובייטית הפרועה שלהם. כפטריוטים וכאינטרנציונליסטים נאבקים אנו נגד המדיניות האנטי־סובייטית, הנוגדת את האינטרסים הלאומיים האמיתיים של העם בישראל ואת עניין השלום.

ממשלת ישראל היתה כמעט הראשונה בעולם שהביעה את תמיכתה בתוכנית האמריקאית להכנת מלחמת־הכוכבים. לא מכבר ביקר בארצנו מנהל תוכנית מלחמת הכוכבים, אברמסון, כדי לחתום עם ישראל על

הסכם בדבר פרוייקטים קונקרטיים בתחום זה. הברית האסטרטגית שישראל חתמה עם ארה"ב מכוונת נגד ברה"מ, נגד המדינות העצמאיות האנטי־אימפריאליסטיות ונגד תנועת השחרור הלאומי במזרח־התיכון, באפריקה, באסיה ובאמריקה הלטינית. שוב ושוב זורעים המיליטריסטים של ישראל מוות והרס בלבנון; בשטחים הפלסטיניים הכבושים מנוהלת מדיניות של אגרוף ברזל, נרמסות זכויות האדם האלמנטריות.

המיליטריזציה של המשק והתקציב הממלכתי גרמה משבר מוסרי, חברתי וכלכלי חריף, האבטלה הפכה המונית; ההקצבות לשירותי החינוך והבריאות קוצצו באורח ניכר; שכרם הריאלי של העובדים נשחק.

עם זאת, לא יהיה זה נכון לצבוע את כל הנעשה בישראל בצבע שחור. לא במידבר אנו פועלים. מתרחבת ההתנגדות למדיניות התוקפנות וההתפשטות, המהווה סכנה גם לעתידה של ישראל. גוברים מאבקי העובדים; התנועה נגד התפשטות הגזענות וסכנת הפאשיזם נעשתה המונית.

אנו מנהלים מאבק עיקבי נגד מדיניות האפלייה הלאומית, נגד גזילת אדמותיה של האוכלוסייה הערבית בישראל.

אנו סולידרים עם מאבקו הצודק של העם הפלסטיני להקמת מדינתו העצמאית בצד ישראל, בהנהגת אש"ף, נציגותו הבלעדית של העם הפלסטיני.

אנו נאבקים לנסיגת כוחות ישראל מכל השטחים הערביים שכבשה מאז יוני 1967: מהשטחים הפלסטיניים, כולל מזרח־ירושלים, מרמת הגולן הסורית ומדרום־לבנון.

אנו תובעים את כינוסה של ועידה בינלאומית בחסות האו"ם לכינון שלום צודק, כולל ויציב במזרח־התיכון.

חברים יקרים,

אנו מאחלים לכם הצלחה מלאה בביצוע המשימות שמציגה הוועידה ה־27 של המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות.

לכך נודעת חשיבות חיונית לא רק לגבי העם הסובייטי, אלא לגבי האנושות כולה ולעניין השלום בעולם כולו.

תחי המפלגה הקומוניסטית של ברית־המועצות! תחי הידידות בין עמי ישראל וברית־המועצות! יחיו השלום והסוציאליזם!